

ବାସୀ

ଡା. ବିପ୍ଳବୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା



ବାପା

ଶ୍ରୀ କମଳକାନ୍ତ ଦାସ

ଢେଙ୍କିଶିଳା ପୁସ୍ତକ ପ୍ରାଦେଶିକ
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରାନ୍ତ-୧, ଚାନ୍ଦିନୀ,

ପ୍ରକାଶକ—

ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍ ହାଉସ୍
ବ୍ରହ୍ମପୁର-୧, (ଗଞ୍ଜାମ)

ମୂଲ୍ୟ—ଟ ୪.୦୦ ପ୍ର.

ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରକାଶ
୧୯୭୭

ମୁଦ୍ରଣ—

ଅରୁଣ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ ଓ ପବ୍ଲିଶର୍, ବ୍ରହ୍ମପୁର-୨ (ଗଞ୍ଜାମ)

ଏକ

ବାପା, ହେ ବାପା, ନାନି, ହେ ।

ବକଳ ହୋଇ ଝିଅ ପିଲଟି ଏଣୁ ତେଣିକି, ତେଣୁ ଏଣିକି
ଧାଇଁ, ବାପାକୁ ଖୋଜୁଛି, ପିଇସାଁଙ୍କି ଖୋଜି ହେଉଛି ।

ହେ ନାନି; ମୋ ବାପା କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ? ମୁଁ କିବୁଦି
କରିବି ଲେ ! ଧାଇଁ ଝିଅ ପିଲଟି । ଏଗାର ବାର ବର୍ଷର ଏକୁଟିଆ
ଝିଅଟି ବକଳ ହୋଇ ଡାକ ଛୁଡ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ଲୋକ ଗହଳ ଭିତରେ
କିଏ ତା କଥା ଶୁଣୁଛି ? ଦିନ ବେଳେ ରହି ରହି ଅନେକ ଥର
ବର୍ଷ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆକାଶରେ ଠାଆକୁ ଠାଆ କଳା କଳା
ମେଘ ଶ୍ରେମାନ ଭାସି ଯାଉଛି । ଚାନ୍ଦିଆଡ଼େ ବାଲି ପନ୍ଦର । ଅଦୂରରେ
ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଜନ । ଆକାଶ ଅବନି ଘୋର ଅନ୍ଧକାରରେ ଘୋଡ଼େଇ
ହୋଇ ରହିଛି । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାର ଆଣ୍ଟିଏ ଗହଡ଼ା କାଦୁଅ ପାଣିରେ
ମାଘ ସପ୍ତମୀ ବୁଡ଼ି ପକାଇବା ପାଇଁ ଅଗଣିତ ଯାତ୍ରୀ ରାତିରୁ ଆସି
ରୁଣ୍ଡି ହୋଇଛନ୍ତି । କାଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଏଣେ ତେଣେ ଗୋଟାଏ ଦିଇଟା
ଆଲୁଅ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଛି, ସତେକ ଅମା ଅନ୍ଧକାର
ଭିତରେ କେତୁଟା ଜୁଳୁଜୁଳା ପୋକ । ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଜନ ଓ ଗହଳର
କୋଳାହଳ ଏକୁ ସେ ଏବଂ ତାକୁ ଇଏ ବଳି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । କିଏ
ହାରୁଛି କିଏ ଜିଉଛି, ଜାଣିବା ମୁସ୍ତିଲ । ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ପାଇଁ
ବ୍ୟଗ୍ର, ବିବ୍ରତ । ମାଘ ସପ୍ତମୀ ପାହାନ୍ତା ପହର କମ୍ପମାନ ଗୀତ-

ସାଙ୍ଗକୁ କନକନିଆ ପବନ । ଚନ୍ଦ୍ରାଗାରେ ବର୍ଷକୁ ଥରେ ବୁଡ଼ି ପଡ଼େ । କିଏ କୁଆଡୁ ଆସି ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଛନ୍ତି ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ଏକୁଟିଆ ଝିଅଟି ବିକଳ ହୋଇ ଏତେ ତେଣେ ଧାଁଦୋଡ଼ କରି ବାପା ଓ ପିତୃସୀଙ୍କୁ ଖୋଜି ହେଉଛି । ଦିହରେ ତାର ଓଢ଼ା ଲୁଗାଟି ଜଡ଼ି ଯାଇଛି । ଶୀତୁଆ ପବନରେ ଦିହ ହାତ ଥରୁଛି । ଗହଳି ଭିତରେ କାହା ସହିତ ଧକ୍କା ଖାଉଛି, କିଏ ଅବା ତାକୁ ମାଡ଼ି ମକଚି ପକାଉଛି । ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ପକାଇଲା ବେଳକୁ ବାପା ଓ ପିତୃସୀଙ୍କଠାରୁ ସେ କେମିତି କେଜାଣି ଦୂରେଇ ଯାଇଛି । ସେମାନେ ହୁଏତ ଏକୁ ଖୋଜି ହେଉଛନ୍ତି, ଇଏ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଛି । ଖୋଜା ଖୋଜିରେ ବାପା ଓ ନାମା ହୁଏତ ତପ୍ତାତ ହୋଇ କିଏ କୁଆଡ଼େ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ବିକଳ ହୋଇ ଡାକ ଗୁଡ଼ୁଛନ୍ତି—
ରାଧା, ରାଧା, ହେ ରାଧା ।

ରାଧା, ଅନୁରାଧା, ଶ୍ରୀରାଧା, ରାଧା, ରାଧାମଣି ।

ସାହିରେ ପଡ଼ିଶାରେ କିଏ କେଉଁ ନାଁ ଧରି ଡାକେ ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ସୁନ୍ଦର ଝିଅଟି । ପାଞ୍ଚ ଛଅ ବର୍ଷ ବେଳେ ମାଆ ମରିଗଲା । ବାପା ଦବ୍ୟସିଂହ ରାଜଗୁରୁ ଦବ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ପଣ କାଠି ଗଢ଼ଇ ଜାଣନ୍ତି । ଏଣେ ତେଣେ ଚମକାର ଆଉଁଡ଼ା ଜମାନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ପୀତାମ୍ବର ମଲ୍ଲବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ମାତ୍ର ପଇଁରୁଲିଶି ବର୍ଷ । କୋଳରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ—ରାଧା । ଝିଅ ସେଇ । ପୁଅ ବି ସେଇ ।

ରାଧାକୁ ଗୁଡ଼ି ଦବ୍ୟସିଂହ ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ପରିବାରରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣୀ— ବିଧବା ଭଉଣୀ । ବୟସରେ ଦବ୍ୟସିଂହଙ୍କଠାରୁ ଆଠ ବର୍ଷରେ ବଡ଼ । ବିଧବା ହେଲାବେଳକୁ ସେ କୁଳରେ

କେହି ନ ଥିବାରୁ ଏ କୁଳରେ ଆସି ଲାଗି ଯାଇଛନ୍ତି । ଲାଗି ଯାଇଛନ୍ତି, ନିରାଶ୍ରୟା ଅସହାୟା ଅନାଥା ଭାବେ । ପିଲାପିଲା କିଛି ନଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ଭିତରେ ଗୁଣ୍ଠେ ଦିଗୁଣ୍ଠ ଦରବାଡ଼—ଡ଼ହ ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ଗୁଳ ଦର—ଦୋଟି ବଣୁସ ମାସ । ସ୍ବାମୀ ଦିଗମ୍ବର ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ସମସ୍ତେ ଭିତରେ ଥିଲା—ପୈତୃକ ଆଉଜାଣ୍ୟ ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ । ଘରେ ଅଣ୍ଟାଲି ଆସିଲେ ଦି ଚୁରଟା ଭାଙ୍ଗ ଘୋଟା, ଖଲ ଓ ସହଜମାର କାଠର ଭାଙ୍ଗ ଘୋଟା, ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ । ଡ଼ହ ଗୁରି କଢ଼େ କଳା ଧୁତୁର ଗଛର ବଣ ବୁଦା । ଦାଣ୍ଡରେ ଚୌପାଦୀଟିଏ । ପୀତାମ୍ବରୀ ଆଖି ବୁଜିଲା ବେଳକୁ ଦିବ୍ୟସିଂହ ଛୋଟ ବୈଦିକ ଧରି ଭୋଷିକିନା କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ—ତୁ ତ ଛାଡ଼ିଗଲୁ, ଏ ଛୁଆଟିକୁ ମଣିଷ କରିବ କିଏ ?

ବିଧବା ଭଉଣୀ ମନୋରମା ନିଜ ଆଖିର ଲୁହ ପୋଛି ପକାଇ ସାନ ବୈଦିକ ନିଜ କୋଳ ଭିତରକୁ ଉଠାଇନେଇ କହିଲେ—“କାହିଁକି ଏତେ ଭାଲ ହେଉଛନ୍ତୁରେ ସିଂହ, ଦୁନିଆରେ ଜନ୍ମହେଲେ ସମସ୍ତେ ମରନ୍ତି । କିଏ ଆଗ କି କିଏ ପଛ । ଯିଏ ଗଲା ସେ ଗଲା, ଯେତେ ତୁ କାନ୍ଦି ବାଡ଼େଇ ହେଲେ ସେ କଅଣ ଆଉ ତୋ ଆଡ଼କୁ ଫେରି ଚାହିଁବ” ?

ଦି ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର ବୋହି ପଡ଼ୁଛି, ଦିବ୍ୟସିଂହ କହି ଉଠିଲେ—“କଅଣ କହିଲୁ ନାନା ? ସେ ମତେ ଆଉ ଫେରି ଚାହିଁବ ନାହିଁ ? ଏତେ ଦିନ ନେଇ ତାକୁ ଘରଫିରାର କଲି । ଏତେ ଦୁଃଖ, ଏତେ ସୁଖ, ଏତେ ମାନ ଅପମାନ, ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ମୋ ଦିହ ଇସ କିନା ହେଲେ ନଖାଇ ନପିଇ ସେବାରେ ସେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥାଏ । ଆଜି ସେ ମତେ ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ି ଯିବ କେମିତି ? ଏ ଛୁଆକୁ ସେ ଜନମ କରିଛି । ଅଣ୍ଟା ଫୁଟାଇ ଏଡ଼ୁଟି-

ଏ କରିବି, କଅଣ କହୁରୁ ନାନି, ତାକୁବି ଛୁଡ଼ି ରୁଲିଯିବ ।
ତାକୁବି ଅନାଇବ ନାହିଁ । ଆଖିଲୁ ପାଣି ମୁଠାଏ । ତା ମୁହଁକୁ
ଛୁଆଁଦିଏ । ଗୋଲମରିଚ ଦିଅ ଆଖିବୁଟି, ପାଟିରେ ପକାଇ ତା
କାନଟା ପୁଙ୍କେ । ଚେତା ବୁଡ଼ି ଯାଇଛି । ଚେତା ଫେରି ଆସିଲେ
ସେବ ଉଠିବ ନାନି । ସେବ କଥା କହିବ । ସେବ ଡାକି ଉଠିବ—
ଶୁଭ୍ର, ଏଣିକି ଟିକେ ଘୁଞ୍ଚି ଆସିବଟି ମୋ ରାଧା କାହିଁ ଡାକିବଟି” ।

ଦବ୍ୟସିଂହ ବଶ୍ମାସ କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି, ପୀତାମ୍ବରା ଚରଦନ
ପାଇଁ ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଛନ୍ତି ବୋଲି ।

ମନୋରମା ପିଲଟାକୁ ଛୁଡ଼ି ଉପରକୁ ଟେକି ନେଇ କହିଲେ—
“ଛୁଡ଼ି ଦେରେ ସିଂହ, ସେ ମୁର୍ଦ୍ଦାରଟାକୁ । ରାଧା ବୋଉ ଆଉ
ଫେରିବ ନାହିଁ । ଚରଦନ ପାଇଁ ସେ ଛୁଡ଼ି ରୁଲି ଗଲାଣି । ଚଢ଼େଇ
ଉଡ଼ି ଗଲାଣିରେ ସିଂହ । ଖାଲି ପିଞ୍ଜିରିଟି ପଡ଼ିଛି ।”

ଘନ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ବାପା, ନାନା ଓ ରାଧା କିଏ
କାହାକୁ କେଉଁ ଦିଗରେ ଖୋଜି ବୁଲୁଛନ୍ତି । କିଏ କୁଆଡ଼େ
ଗଲେ ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ପୂର୍ବ ଗଗନ ତଳେ ମେଘ ଆଉ ସମୁଦ୍ର
ଏକାକାର ହୋଇଥିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଲୋକ ରେଖାଟିଏ
ପୁଟି ଉଠିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ବାଳଅରୁଣ ଲେହନ ପେଣ୍ଠାଳା ପରି
ପାଣି ଉପରକୁ ନାଚି ଉଠିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଅଗଣିତ ଦର୍ଶକର
କୌତୁହଳୋଦ୍ଭିଗ୍ନ ଚକ୍ଷୁ ସାମନାରେ କଅଁଳା ବାହୁରି ପରି ସମୁଦ୍ର
ପାଣି ଉପରୁ ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ହରିବୋଲ,
ହଳହଳରେ ଗଗନପବନ କମ୍ପି ଉଠିଲା । ସୌରଜଗତର ସୃଷ୍ଟି-
କାରୀ ବରେଣ୍ୟ ସଦ୍‌ବତା ଧୀରେ ଧୀରେ ଲେହନ ରଙ୍ଗ ବଦଳାଇ

ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦଳ ଦଳ ଆଲୋକ ପିଣ୍ଡ ଲାରେ ପରିଣତ ହେଲେ ଏବଂ
ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାରୁ ଲୋକ
ଗହଳ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଚାଲି ପନ୍ଦାର ଉପରେ କିଏ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଲେ ।
ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ ।

ସାତଥର ଗଲି ଗଙ୍ଗା,

ଥରେ ପାଇଥିଲି ଚନ୍ଦ୍ରର ଭାଗା—

ମୁହଁ ପଡ଼ିଗଲା ରଙ୍ଗା ।

ମାଘ ସପ୍ତମୀର ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ବୁଡ଼ି । କାହା ମନରେ କେତେ
ଆଶା । କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଠାରୁ ଦୁଇ ମାଇଲ ବାଟ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟମନ୍ଦିର ଏବେ ତିଆରି ହୋଇଛି କହିଲେ ଚଳେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଈରେ ପଥର ବୁଢ଼ାହୋଇ ଆସିଥିଲା କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର
ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଈ ଏବେ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।
ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବହୁ ପୁରାତନ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୁଅ ଶାମ୍ଭୁଙ୍କୁ
କେନ୍ଦବ କୁଷ୍ଠରୋଗ ହୋଇଥିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାରେ କିଛିକାଳ ରହି
ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ କରି ରୋଗମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ
କାଳରେ କେଉଁ ଭାଟ କବି କାହାର ଅଭିଶାପରେ କୁଷ୍ଠଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ
ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାକୁ ଆସିଥିଲେ । “ସୂର୍ଯ୍ୟଶତକ” ରଚନା କରି ସେ
ପ୍ରତ୍ୟହ ବାଳାରୁଣ ଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ ଓ କୁଷ୍ଠ ନିବାରଣ ଲାଗି । ଏଇଥି ପାଇଁ କୋଣାର୍କ
ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଗ୍ରହର ପ୍ରତିଷ୍ଠା । ଏଇ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା
ନିକଟରେ କେବଳ ଭାରତ କାହିଁକି, ସାରା ପୃଥିବୀରେ କୋଣାର୍କର
କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଓ କଳା କୁଶଳତା ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ।

କିନ୍ତୁ ରଜଗୁରୁ କାହାନ୍ତି ? ମନୋରମା କାହାନ୍ତି ? ବାର
ତେର ବର୍ଷର ଏକୁଟିଆ ଝିଅଟି ବାଇବାତୁଳ ପରି ଏଣେ ତେଣେ
ଧାଇଁଛି । ଏକୁ ତାକୁ କାକୁଡ଼ ହୋଇ ଅନାଉଛି । ସକାଳ ହେଲା ।
ଧୀରେ ଧୀରେ ଜନଶ୍ରୋତଟିଏ ମନ୍ଦିର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା । ତାରି
ଭିତରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଲା ରାଧା । ଦିହର ଓଦା
ଲୁଗା କହଲା ପବନରେ ଶୁଖି ଆସିଲାଣି । ଆଖିର ଲୁହ ଶୁଖି
ଯାଉଛି । ଭିତରେ ଭିତରେ ମନଟା ଜଡ଼ି ପାଲଟି ଯାଉଛି । ମନ
ଭିତରଟା ଶୂନ୍ୟ ଲାଗୁଛି, ପାଦ ଶିଥିଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି । ଜୁଳୁ
ଜୁଳୁ କରି ସେ ଏଣେ ତେଣେ ଆଖି ବୁଲାଇଛି । ଚକିତ ହରିଣୀ
ଛୁଆଟି ଦଳ ଛୁଡ଼ି ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଯେମିତି ଭୟ ଓ
କାତରତାରେ କାକୁଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼େ, ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗ ହେଉଥାଏ, ଠିକ୍
ସେମିତିଆ ତାର ଅବସ୍ଥା । ବାପା ଆଉ ନାମା, କିଏ କୁଆଡ଼େ
ଗଲେ ! କାହିଁ କାହାରି ତ ଦେଖା ଦର୍ଶନ ମିଳୁନାହିଁ ।

ପିତାମୁଖ ମରିଯିବାର ସାତ ଆଠବର୍ଷ ପୁରଗଲାଣି । ସେ
ଥିଲାବେଳେ ଦିବ୍ୟସିଂହ ରଜଗୁରୁ ଥିଲେ ଗୋଟିଏ ଫୁଙ୍କୁଳା
ମଣିଷ । ସେ ମଲା ପରେ ଇଏ ଧୀରେ ଧୀରେ କଅଣ ଗୋଟାଏ
କେମିତି ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଯୋଡ଼ି ଛୁଡ଼ିଗଲେ ସଂସାରଟା ଅନାସକ୍ତ
ଲାଗେ । ମନଟା ବାଲିଲା ରୁଉଳା ହୋଇଯାଏ, ପ୍ରାଣ ଭିତରେ
ଝଡ଼ଝଞ୍ଜା ବହି ବହି ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଯାଏ । ଶାବନଟା ମନେ
ହୁଏ ସତେକି ନିର୍ଜୀବ, ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳପରି । ଅଛି କି ନାହିଁ,
ବଞ୍ଚିଛି କି ମରିଛି, ସଂସାରଟା ଅଛି କି ଗଲାଣି ସବୁ ଜ୍ଞାନ ଧୀରେ ଧୀରେ
ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ମଣିଷର ସଂସାରରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ମଣିଷର
ଅଭାବଟା ଯେ କେତେ ବେଶୀ; ସେ କଥା ଜାଣେ କେବଳ

ଅନୁଭବ । ତା ରୂପା ଅନ୍ୟ କେହି କଥାର ଲେଖ ମାତ୍ର ଅନୁମାନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ପିତାମୁଖ ଶୁଣି ଯାଇଛି, ରାଜଗୁରୁଙ୍କର ସବୁ ଶୁଣି ଯାଇଛି । ଜଡ଼ ମନଟାର ଜଡ଼ତା ବଢ଼ାଇ ଆପଣାକୁ ନିଜ ପାଖରେ ଅବରଳ ଭୁଲାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ରାଜଗୁରୁ ଗଞ୍ଜିପା, ଗଞ୍ଜା ଓ ଭାଙ୍ଗର ମାତ୍ରା ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ନିଜକୁ ସବୁବେଳେ ଅଜ୍ଞାନ କରି ରଖିବାକୁ ଧୁତୁର ଗାଜର ମାତ୍ରା ଧରିଲେଖି । ତଥାପି ରହି ରହି ମନ ଗହ୍ୱରର କେଉଁ ଅନ୍ଧାରଆ କୋଣରୁ ଶୁଭଯାଉଛି ପିତାମୁଖର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱର— ‘ହେଇଟି ଶୁଣ, ମୋ ରାଧାଟିକି ନଜରରେ ରଖିଥିବଟିକି ।’

ଚନ୍ଦ୍ରସାଗର ଆଣ୍ଟି ଏ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଉଠି ଲୋକ ଗହଳ ଭିତରେ ଟିକିଏ ପୂର୍ବଦଗକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇଛନ୍ତି ଦିବ୍ୟସିଂହ—ହାତ ଯୋଡ଼ି ଶଙ୍କରଶୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଗଙ୍ଗାସ୍ରୋତ ପାଠ କରି ଉଠିଛନ୍ତି—

ଦେବୀ ସୁରେଶ୍ୱରୀ ଭଗବତ୍ତା ଗଙ୍ଗେ,
ସି ଭୁବନ ତାରିଣୀ ତରଳ ତରଙ୍ଗେ ।

କିନ୍ତୁ ହାୟ ଆଖି ଫେରାଇଲୁ ବେଳକୁ କିଏ କୁଆଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି—ଅନୁରାଧା ଗହଳ ଭିତରେ ଅନ୍ତର ହୋଇ ଯାଇଛି । ନାନା କାହିଁଗଲୁ, ସ୍ରୋତପାଠ ଭୁଲ ହୋଇ ଯାଉଛି ସେ !

ଗଙ୍ଗେତ ଯମୁନେ ଚୈବ

ଗୋଦାବରୀ ସରସ୍ୱତୀ

ହେ ନାନି, ନାନି, କାହିଁଗଲୁ । ରାଧା, ଅନୁ କି ଲେ,

ଅନୁ କାହିଁ, ନାନି କାହିଁ ! ଆଠବର୍ଷ ତଳେ ଡାକୁ ଡାକୁ ଏମିତି ଭାବରେ ପିତାମୁଖ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲା ।

ଆଜି ସନ୍ଦେହରେ ଭଉଣୀ ଓ ହିଅ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲେ ।
 ଟିକିଏ ଭୁଲ ଓ ସାମାନ୍ୟ ଅସାବଧାନତା ବଶତଃ ଦୁନିଆରେ
 ଏଇଭଳି ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଭୟଙ୍କର ଦୁର୍ଘଟନା ଘଟି
 ଥାଏ । ସାମାନ୍ୟ ଭୁଲ ଲାଗି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କେତେ ଦୁଃଖ ସହିବାକୁ
 ପଡ଼ିଥିଲା । ଗୋଟାଏ ରାମ ରାବଣ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଗୋଟାଏ ଶଶିପ୍ରଳୟ
 ଘଟିଥିଲା । ରାବଣର ବଂଶ ଲୋପ ହେଲା, ଏଣେ ସୀତାଦେବୀ
 ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭୁଗର୍ଭରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଶତ ଲକ୍ଷ୍ମିନା, ସହସ୍ର ଅପମାନ ଏବଂ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହିଲେ ।

ଇରେ ସିଂହ, ଆଲେ ଅନୁ, ଆରେ ତେଣେ ଦିକ୍ଷା ଯାକ
 କୁଆଡ଼େ ଗଲ ? ମୁଁ କିବୁଦ୍ଧି କରିବିଟି, କୁଆଡ଼େ ଯାଇଁ କାହାକୁ
 ଖୋଜିବିଟି । କାହିଁକି ମୁଁ ଚଣ୍ଡାକୃଷ୍ଣୀ ବୁଡ଼ି ପାରୁ ପାରୁ ତାଙ୍କୁ ନଜର
 ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ! ମୋ ଆଖି ଦିଇଟା ଫୁଟି ଗଲା
 କାହିଁକି ନେ !!

ବୁଢ଼ୀ ମନୋରମା ଏଣେ ତେଣେ ବହୁତ ଧାଇଁଲା । ଶେଷକୁ
 ଆଗରେ ଅନୁ ଯାଉଛି ବୋଲି କାହାକୁ ଅନୁମାନ କରି ଗୋଟାଏ
 ବାଲିବନ୍ତ (କୁଦ) ଉପରେ ଚଢ଼ି ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଅଣ୍ଟାଳି ଅଣ୍ଟାଳି
 ପାଦତଳେ କେତେ କଷ୍ଟାମାଡ଼ି, ଦଳେ ଲୋକଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଉଠି
 ପଡ଼ି ଦୌଡ଼ିଲା । କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । କେତେ ବାଟ
 ଚାଲିଲଣି ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ଚାଲିଛି, ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଭୁଞ୍ଜାଇ
 ଭୁଞ୍ଜାଇ ଡାକ ଛୁଡ଼ୁଛି—ଅନୁ କଲେ, ଇଲେ ହେ ରାଧା,
 ରାଧା କଲେ ?

ଯାନ୍ତୀ ଭିତରୁ କିଏ କେତେ ତ କାହାକୁ ଡାକୁଛନ୍ତି, ବୁଢ଼ୀକି
 ପଚାରୁଛି ବା କିଏ !

ବାପ ଝିଅ ଓ ପିଉସୀ କେତେ ବାଟ ଚାଲି ଚାଲି ଡିନ ଦିନେ ଚନ୍ଦ୍ରଶାଗକୁ ଆସିଥିଲେ ବୁଡ଼ି ପକାଇବା ପାଇଁ । ମାଘ ସପ୍ତମୀ ପାହାନ୍ତରେ କିଏ ଯେ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ କେହି ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଭୋର ହେଲା । ଖରା ପଡ଼ିଲା । ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ା ଭିତରେ ଗହଳ ଯାନ୍ତି—ଧୀରେ ଧୀରେ ଭିଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି କିଏ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଲେ । ବାରଶହ ମହଣର ଗଜସିଂହ ମୁଣ୍ଡିତଳେ ମୁହଁଟି ଶୁଖାଇ ଆଜ୍ଞଳ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ କାତର ଭାବରେ ଅନୁଟି ଇଆ ମୁହଁକୁ ତା ମୁହଁକୁ ଚୁହୁଁ ଚୁହୁଁ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । କେହି କେହି ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ନିଜ ବାଟରେ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି ସିନା—ପରୁରୁ ନାହାନ୍ତି “ତୁ କିଏ” ବୋଲି, । କେତେକ ଏମିତି ଭକାସ୍ କାଙ୍ଗାଳି ପିଲା ଏଣେ ତେଣେ ଚାଲୁଛନ୍ତି ଇଏତ ଏକା ନୁହଁ ।

ନଅଟା ଦଶଟା ବେଳକୁ ସେଇଠି ସେମିତି ଠିଆ ହୋଇ ରହି ଅତି ବିକଳରେ, “ବାଘା ହେ, ହେ ନାନା” ବୋଲି ପିଲୁଟି କାନ୍ଦି ପକାଇ ବାଲି ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । କଡ଼କୁ ଲାଗିଆସି କିଏ ଗୋଟିଏ ଯୁବକ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ି ପରୁରୁଦେଲା—‘କିଏ ତୁ ? କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛୁ ?’

ଅଳ୍ପ ଦୂରକୁ ତାର ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ଜଣେ ପ୍ରାୟତଃ—ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଲେ । ପରୁରୁଲେ—“କିଏ ଲେ ମା ତୁ ? କୋଉ ଗାଁରେ ଘର, ଏକୁଟିଆ ନା କିଏ ସବୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଛନ୍ତି, କାହାନ୍ତି ସେମାନେ” ?

ଘୋଷକନା କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ରାଧା !

‘ମୋ ବାପା କୁଆଡ଼େ ଗଲେ, ମୋ ନାନା କାହିଁ’ ?

‘ବାପା ତୋର କିଏ ? ନାନା କିଏ’ ?

‘ମୋ ବାପା, ମୋ ନାନା ? ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଯିବି’ ?

ପିଲାଟା ଆଉ କିଛି କହୁପାରୁ ନାହିଁ । ଦୁଃଖ, ଉଦ୍ଦେଶ, ଅଧୀରତା ଓ ଅସହାୟତାରେ ସମସ୍ତେ କାତର ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ଏବେ ବି ସୁଦ୍ଧା ଦହର ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ସଫୁର୍ତ୍ତ ରୂପେ ଶୁଖିପାରି ନାହିଁ ।

ଯୁବକ ହିଅଟିର ହାତ ଧରିପକାଇ ଡାକିଲା—‘ଆ ଏଣିକି । ବୋଉଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲ ।’

ରାଧା ହାତ ଟାଣୁଛି । ଟାଣି ହେଉଛି । ତାକୁ ବାର ତେର ବର୍ଷ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଅପରିଚିତ ଯୁବକର ହାତରୁ ନିଜ ହାତକୁ ସେ ମୁକ୍ତ କରି ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ନିତାନ୍ତ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିଲାବେଳେ ଭଗବାନ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ ହାତ ବଢ଼ାଉଛନ୍ତି । ଛଳ ଛଳ ଆଖିରେ ଅନାଇ ରହୁଛି ଯୁବକ ଆଡ଼କୁ । ପୁଣି ଆଖି ଦିଟାକୁ ଫେରାଇ ନେଉଛି ପ୍ରୌଢ଼ାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ।

ପ୍ରୌଢ଼ା ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ—“ଆ, ଆଲେ ମା, ମୋ ପାଖକୁ । ଆମ ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ଆ । ତେଣିକି ତୋ ବାପାକୁ ଖୋଜିବା, ନାମର ଖବର ନେବା । କିଏ କୁଆଡ଼େ ଥିବେ ଖୋଜି ଖୋଜି ଆସିବେ ଯେ ! ହେଉଛି ଆମ ଶଗଡ଼ଟା ବେଢ଼ା ବାହାରେ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଆ ସେଠିକି ।”

ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରୌଢ଼ାଙ୍କ ହାତ ଭିତରେ ନିଜର ଛୋଟ ହାତ ଖଣ୍ଡିକୁ ସମର୍ପି ଦେଇ ଅନୁରାଧା ଅତି ସଙ୍କୁଚିତ ଭାବରେ ଅପରିଚିତ ମା ପୁଅ ଦୁହଁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଚାଲିଲା ଶଗଡ଼ି ପାଖକୁ । ବଡ଼ ବଡ଼ କଇଁଫୁଲିଆ ବଳଦ ଦିଇଟା ପାଖ ହାଉଁ ଗଛରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଛନ୍ତି । ଆଗରେ ପଡ଼ିଥିବା ପାଳକୁଟା ଚୋବାଉଛନ୍ତି । ବେକରେ ଘଣ୍ଟି ଘାଗୁଡ଼ି ମାଲେ ମାଲେ ଝୁଲୁଛି—ବାଜି ଉଠୁଛି ।

ବୋଉ କହିଲେ—“ଇରେ ଗୋବିନ୍ଦ, ଗାଡ଼ି ଭିତରୁ ଖଣ୍ଡେ ଶୁଖିଲା ଲୁଗା ଦବୁଟି ଏ ଝିଅକୁ, ଓଢ଼ା ଶୁଣକ ବଦଳି ପକଇ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରର ଝିଅପରି ଦିଶୁଛି” ।

ଯୁବକ ପୁଅ ନବେଉମ ବଡ଼ ଗାଡ଼ିଟା ଭିତରକୁ ଥିବା ଟ୍ରଙ୍କରୁ ଖଣ୍ଡେ ସବୁଜ ରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ି କାଢ଼ି ଆଣି ଅନୁକୁ ଦେଲା ।

“ପିନ୍ଧିପକା ଲେ ଝିଅ; ଏଣିକି ତୋ ବାପାକୁ ଖୋଜିବା, ତୋ ନାମାକ ଖୋଜି ବାହାର କରିବା ।”

ଶଗଡ଼ିଆକୁ ଡାକି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ କହିଲେ—“ପିଚୁଟିରେ ସଇତା—ଦେଖିବୁଟି ବେଢ଼ା ଭିତରେ କିଏ ଖୋଜି ହେଉଥିବ ଏ ଝିଅଟିକି । ଇଲେ ମା ତୋ ବାପା ନାଆଁ କଅଣଟି ?”

ଲୁଗାଟାକୁ ବଦଳୁ ବଦଳୁ ଅନୁ କହିଲା ସିଂହ ରାଜଗୁରୁ ।

ଅନୁରାଧା କେତେକାଂଶରେ ଆସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲଣି । ଉଦ୍ଦେଶ ତାର ଅନେକ ପରିମାଣରେ କମିଗଲାଣି, ଦିପଦରେ ପ୍ରମଣିଷ ମଣିଷ ପାଖରେହିଁ ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜିଥାଏ ଏବଂ ମଣିଷ ପାଖରେହିଁ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଥାଏ ।

ଦୁଇ

ବୃତ୍ତିଟା ବେଳକୁ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ଶୁନ ଶାନ । କିଏ କୁଆଡ଼େ
ଗଲିଗଲେ । କାଁ ଭାଁ ଜଣେ ଦିନଟା ଚଳୁବୁଲୁ କରୁଚନ୍ତି । ବର୍ଷକ
ପାଇଁ ମାଦ ସପ୍ତମୀ ଯାତ୍ରା ଭାଙ୍ଗିଲୁ । ଯେତେ ଯାତ୍ରା ଖୋଜା ଖୋଜି
କଲେ ସୁଦ୍ଧା ମନୋରମା କିମ୍ବା ଧନରୁ ରୁକର କୌଣସି ସନ୍ତାନ
ମିଳିଲା ନାହିଁ । ମୁହଁଟି ଶୁଖାଇ ରାଧା ଶଗଡ଼ ପାଖରେ ଏଣେ ତେଣେ
ଖାଲି ଆଖି ବୁଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଫାର୍ସ ନିଶ୍ୱାସ ଟାଣି ଯୁବକ
ନରେନ୍ଦ୍ରମ କହିଲା—‘କଅଣ ଆଉ କରିବା ବୋଉ’ ?

ଫାର୍ସଶ୍ୱାସ ଟାଣିଲେ ପ୍ରୋଡ଼ା, ପଦ୍ମବାସିନୀ ଦେବା । ରାଧା କାନ୍ଦ
ଉଠୁଛି । ସାନ ପିଲାଟିର ଦୁଃଖ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ହେବନାହିଁ । କାତର
ଭାବରେ ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରୁଛି ।

ଗାଡ଼ିବାଲା କହିଉଠିଲା—“ବୃତ୍ତିଆଡ଼େ ଖୋଜି ଖୋଜି ନୟାନ୍ତ
ହୋଇ ଗଲୁଣି ମା, ସମସ୍ତେତ ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି ଗଲେଣି । ରାତି ହୋଇ
ଆସୁଛି । ଏକୁଟିଆ ଆମେ ଶଗଡ଼ ଖଣ୍ଡି କୁଧର ପଡ଼ି ରହିବା—ଫଳ
କଅଣ ହେବ ? ଘରକୁ ଚାଲିଯିବା ତେଣିକି ଯାତ୍ରା ବରଦ ।”

ନିରାଶ୍ରୟ ପରତ୍ନିଆଟିର ଗୁରୁ ବୋହୂ ଲଦି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି ନିଜ
ଉପରକୁ । ବାପା ଆଉ ପିଉସୀକୁ ହରାଇ ଦିଅନ୍ତି ପୁଣି ଅବରମ
କାନ୍ଦୁଛି । ଯେତେ ଆଧିଶାଠ କଲେବ ସେ କଅଣ ବୁଝୁଛି ?

ଦୁନିଆରେ ସ୍ବଧାର ଆପଣାର ହୋଇ କେହି ରହିଲେ ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷରୁ ମାଆ ମରିବ । ଆଜି ବାପା ଆଉ ପିତୃସୀ ଛାଡ଼ି ରୁଲିଗଲେ । ବସୁ ବସୁ ଗଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି ସେ ବାଲି ପନ୍ଦାର ଉପରେ ।

ପଦ୍ମବାସିନୀ ଧରି ପକାଇଲେ ତା ହାତଟିକି, କହିଲେ—
“କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ମା ? ତୁ ପର ମୋ ଝିଅ । ରୁଲି ଘରକୁ ଯିବା । ଆଜିଠାରୁ ମୁଁ ତୋର ମାଆ ହେଲି” ।

ଶଗଡ଼ରେ ବଳଦ ଦୁଇଟି ଯୋଗୁ ହେଲେ । ବଡ଼ତାଟି ଭିତରେ ବହଳ ବିଛଣା । ସ୍ବଧା ବସିଲା ମଝିକି, ପଦ୍ମା ବସିଲେ ଭିତରକୁ । ମୁହଁ ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା ନବେଉଁମ । ଘଣ୍ଟି ଦାଗୁଡ଼ି ବଜାଇ ବଳୁଆ ବଳଦ ଦୁଇଟି ଉଇ ବାଲିବନ୍ତ ଉପରକୁ ଶଗଡ଼ ଟାଣି ଘର ମୁହଁ ଧାଇଁଲେ । ସମୁଦ୍ର କୂଳିଆ ପବନ ଶୀତଳ ଲଗୁଥାଏ । ସୁଲୁ ସୁଲୁ ବହୁଥାଏ । ଉଡ଼ାଇ ନେଇ ଯାଉଥାଏ ଗୋଟାକ ପଛକୁ, ଆଉ ଗୋଟାଏ, ତା ପଛକୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ କରି କଣ୍ଠାର କନ୍ଦୁକ ଗୁଡ଼ିକକୁ । ଚଳବାଟର ଦିବିକକୁ କଇଁସାଣି ଲଟା ହଳଦିଆ ବାଲି ଶେଯ ଉପରେ ସବୁଜ ଗାଲିରୁ ବିଛାଇଥାଏ । ମେଘ ମୁକୁ ଆକାଶ ମାଳବର୍ଣ୍ଣ ଧରିଲଣି । କେତେ ଜାତିର ଚଢ଼େଇ ବସା ମୁହଁ ଧାଇଁଚନ୍ତି । କଡ଼କୁ ଠାଏ ଠାଏ ଘଷେ କଥା ବାଡ଼ି, ପାରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ବାଲିପନ୍ଦାର ଉପରେ ନିଜର ବଂଶବୃଦ୍ଧି କରି ରୁଲିବ ଏବଂ ଆକାଶକୁ କଣ୍ଠାପତ୍ରମାନ ଠିଆ କରାଇବ । ବର୍ଷା ଦିନେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଫୁଲ ଫୁଟାଇ ଜନମାନବଶୂନ୍ୟ ମରୁ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଚଢ଼େଇ ଚାଟୁଆରେ ମହକ ଛୁଟାଉଥିଲା । ଏବେ କାଁ ଗାଁ ପାଗଲ କଥା ପଣସ କେଇଟା ବହଳପତ୍ର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦିଶି ଯାଉଅଛି । ମଝିରେ ମଝିରେ ସନ୍ତସନ୍ତୁଆ ପାଣି ଚବକା, କୂଳ ଚଉକତି ଲମ୍ବ

ଲମ୍ବ ଦାସ ସାଙ୍ଗକୁ କେଉଟି, କାଣ୍ଡ କାଣ୍ଡିଆ ଫୁଲ ମୁଣ୍ଡଟେକି
 ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଲଣି । ଠାଏ ଠାଏ ବନି, ପାଟଳୀର ବଣ ବୁଦା—
 କେତୁଟା ପସ ଶୂନ୍ୟ, କେତୁଟାରେ ନୂଆ ପସ ଧରୁଛି । ଶୁଣିଆଡ଼ୁ
 ଅନ୍ଧକାର ଘୋଟି ଆସୁଛି । ଶଗଡ଼ିଆ ଶଗଡ଼ିତଳେ ଝୁଲୁଥିବା
 ଲଣ୍ଠନଟା ଲଗାଇ ଦେଲଣି । ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଝାପସା ଆଲୁଅ ।
 ମଣିଷ ତଲବାଟ ଏବେକି ଦେଖା ଯାଉଛି, ବାଟକଡ଼କୁ ଶଣ୍ଢେ ଅଧେ
 ଗାଁ । ବୋହୂଭୂଆସୁଣୀ ଗଡ଼ିଆ କୁଳରେ କାରବାର ହେଉଛନ୍ତି,
 ଭୁଟ ଭାଟ ହେଉଛନ୍ତି । ହୁକେ ହୁକେଲା ହୋ—ବିଲୁଆ ପଲ ବଣବୁଦା
 ଭିତରେ ଡାକ ଗୁଡ଼ିଲେଣି । ଶଗଡ଼ି ଭିତରେ ନିର୍ଜୀବ ନିର୍ବାକ ଭାବେ
 ପଡ଼ିରହି ଅନୁରାଧା ଏକ ଲମ୍ବରେ ଆଗକୁ ଅନାଇଛି—ହଜିଲ ବାପକୁ
 ପାଇବା ପାଇଁ ।

କିନ୍ତୁ ବୁଆ, ବାପା ଦଶୁନାହିଁ କି ନାନା ଦଶୁନାହିଁ । ଭିତରେ
 ପ୍ରାଣଟା କାନ୍ଦୁଉଛି । କିନ୍ତୁ ବାହାରେ ଜଡ଼ିତା ମାଡ଼ି ଗଲଣି ।
 ରହି ରହି ଘର୍ଯ୍ୟ ନିଶ୍ୱାସ କେତୋଟି ଭିତରେ ଉଠେଇ ଓ
 ଉଷ୍ମତାର ପ୍ରମାଣ ଦେଉଛି ।

ଶଗଡ଼ ଆଗେଇ ଯାଉଛି । ବାଲିକୁଦ ଉପରକୁ ଉଠୁଛି,
 ତଳକୁ ଗଡ଼ି ଯାଉଛି । ଝାଉଁ ବଣ ଭିତରେ ପବନ ଦୁରି ଦୁରି
 ସାଉଁ ସାଉଁ ନିଶ୍ୱାସ ମାରୁଛି । ଗାଁ କଡ଼େ କଡ଼େ ନଡ଼ିଆ ମାଳ,
 ଉଆ ତାଳଗଛ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିଯୋଗୀତା କରୁଛି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ମୁଣ୍ଡ
 ଟେକି ଅନନ୍ତ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁବାପାଇଁ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ
 ଗାଁ ଗହଳର ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଆଲୁଅ କେଇଟା ଦଗନିର୍ଣ୍ଣୟ ଯନ୍ତ୍ରଭଳି
 ବାଟ ଚିହ୍ନାଇ ଦେଉଛି । ଗାଡ଼ି ଚାଲିଛି ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଦଣ୍ଡି ଘାଗୁଡ଼ି

ବଜାଇ ବଜାଇ ଆଗକୁ ଆଗକୁ । ଅନେକ ବାଟ କଟିଲୁ ପରେ
 ରାତି ବାରଟା ବେଳକୁ ଶଗଡ଼ ଗଡ଼ଲୁ ବୁଢ଼ାନଈ ଅତଡ଼ା ତଳକୁ ।
 ଶୁଣିଲୁ ନଈରେ ଶୁଣିଲୁ ବାଲି, ଶଗଡ଼ ଚକ ଗଲି ପଡ଼ୁଚି ।
 ବଳୁଆ ବଳଦ ଦିଟା ଚାଲିଚାଲି ହାଲିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି ।
 ଶଗଡ଼ିଆ ଚାଲିଚାଲି ଥକି ଗଲାଣି—ଆଉ ଭଡ଼ି ଘୁରାଇ ଦେବାକୁ
 ବହୁ ପାଉନାହିଁ । ନବେଉମ ତଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ପଛକୁ ଯାଇ
 ଦଣ୍ଡାରେ ହାତ ପକାଇ ଦେଲୁ । ବଳଦ ପିଠିରେ ହାତ
 ଆଘୁଡ଼େଇ ଅଣ୍ଟେଇ ଦେଲୁ ସଇତା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଭୂଷା ବାଲି
 ଭିତରୁ ଚକ ଦଇଟା ଉଠିଗଲା ମଟାଳ ଉପରକୁ । ସଇତା
 ଟାକରା ପୁଟାଇ ବଳଦ ଲଙ୍ଗୁଳରେ ହାତ ପକାଇ ଦେଲୁ ।
 ନବେଉମ ମୁହଣୀ ଉପରକୁ ଡେଇଁ ବସିପଡ଼ିଲୁ । ହୁଁଁଁ କିନା
 ଏକାଦମରେ ଶଗଡ଼ଟାକୁ ବଳଦ ଦଇଟା ଭଡ଼ି ନେଇ ଗଲେ
 ଆରପଟ ଅତୁଡ଼ି ଉପରକୁ । ହେଇଟି ଆଗରେ ଗାଆ । ଘର
 ମୁହାଁ ବଳଦ ଭଡ଼ି ନେଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ ଦାଣ୍ଡପାହାଚ
 ତଳେ । ଦାଣ୍ଡ କବାଟ ପିଟାଇ ଆଲୁଅ ଧରି କିଏ ବାହାର
 ପଡ଼ିଲା ବାହାରକୁ । ସଇତା ବଳଦ କାନ୍ଦରୁ ଜୁଆଳିଟାକୁ ଓହ୍ଲାଇ
 ଦେଇ ତଳେ ଥୋଇ ଦେଲୁ । ଅନୁରାଧା ତାଟକା ହୋଇ
 ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ଆଖିପାଉ ନାହିଁ । ଧାଉଡ଼ିଏ ଲମ୍ବାଘର, ଉଚ୍ଚା
 ଉଚ୍ଚା, ଚତାଏ ଉଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡା । ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥରର ପାହାଚ । ନବେଉମ
 ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲା ପରେ ଅନୁରାଧାର ହାତଟାକୁ ଧରି ପଦ୍ମା ଡାକି-
 ଦେଲେ ‘ଆ ଆଲେ ମା, ଓହ୍ଲାଇ ଆ । ଆମ ଘର ହେଲା ପର’ !

ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଅନୁରାଧା ଘରକୁ ପଶିଲା
 ବେଳକୁ କେତୋଟି ବିସ୍ମୃତ ଆଖି ପ୍ରଶ୍ନବାଚନା ଛଳରେ ଅନାଇ

ରହିଛି ଅନୁରାଧାର ଗତି ଆଡ଼କୁ । ଶୁଣି ସେତେ ହେଲେବି
ସାଇ ପଡ଼ିବାରୁ କେତେ ଜଣ ଆସି ଫେରିଗଲେଣି ତେତେ-
ବେଳକୁ । କାହା ମନରେ କେତେ କଥା । କିଏ କେତେ ସବୁ ପରୁର
ଦେଉଛି, ପଦ୍ମବାସିନୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ବେଳ କାହିଁ ?
ମୋଟା ମୋଟି କହିଲେ—‘ପାଇ ଆଣିବି । ଏଉଟି ମୋ ଝିଅ । ଶୁଣି
ବହୁତ ହେଲଣି, କାଲିକ କହିବି’ ।

X

X

X

X

•

“କାଲିକ କହିବି କହିଥିଲ କୁହ ମାଉସି । ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର
ଝିଅଟିକି କିଏ କେମିତି ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ଗଲ ମା, ତମେ ପାଇ ଆଣିଲ
କେଉଁ ବନ୍ଦୁ ଘର ଝିଅ ତୁମର ନିଶ୍ଚୟ” !

ବାଡ଼ିରେ ପୋଖରୀ, ଭୂଠରେ ପଥରର ପାହାଚ । ଉପରକୁ
ଚମ୍ପା, ଛୁରିଅନା, ବଉଳ, ବେଲ, ନାଗେଶ୍ୱର ଆଦି କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ
ଗଛ । ଆମ୍ବ, ପଣସ ଗଛ ବି କେଇଟା । ଗାଧୋଇବାକୁ ସାଇ
ପଡ଼ିବାରୁ ବହୁତ ଝିଅ ବୋହୁ ଆସନ୍ତି । ପଦ୍ମାକୁ ସମସ୍ତେ ଘେରିଯାଇ-
ଚନ୍ତି—‘କୁହ ମାଉସି, ଏ ଝିଅଟି କିଏ’ ?

ହସିବେ ନା କାନ୍ଦିବେ ? ପଦ୍ମା ମୁହଁଟିକି ଶୁଖାଇ ଦେଇ
ସବୁ କଥା କହିଗଲେ । କହିଲେ—“ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରର ଝିଅ । ତା
ଗାକୁ ଖବର ପଠାଇବା । ବାପ ଆସି ନେଇ ଯିବ । ସେତିକି ଦିନ
ତାକୁ କେମିତି ଭୁଲାଇ ରଖିବି ଏଇ ହେଲ ମୋର ଚନ୍ଦ୍ରା । କାଲି
ଠଉଁ କାନ୍ଦୁଛି । ଶୁଣିବେ କୋଳରେ ପୁରାଇ ଶୁଆଇଲି । ଆଖି

ଆଖିକପା କଲୁ ନାହିଁ । ସକାଳୁ ଏକୁଟିଆ ଥାନରେ ଠିଆ ହୋଇ
ରୁତକ ପରି ରୁହିଁ ରହିବ । ଖାଲି ଖୋଜି ହେଉଛି ।

×

×

×

×

ଖାଲି ଖୋଜି ହେଉଛି । ଏକୁଟିଆ ଥାନରେ ବସିବସି ଶୁଣି
ହେଉଛି । ଖରାବେଳେ ଘରୁ ଖସି ପଳାଇ ଆସିବ । ଏକୁଟିଆ
ପୋଖରୀ ପାହାଚ ଉପରେ ବସି ଆରପାରିକ ଅନାଇ ରହିବ ।
ଦିଧାର ଲୁହ ବହି ଯାଉଛି ଦିଆଖିରୁ । ପାଖରେ କେହି ନାହିଁ ।

“ରାଧା, ଅନୁ”

ପଛରୁ କ'ଣ ଡାକିଲା ।

ଫେରିପଡ଼ି ରୁହିଁଲା ଅନୁରାଧା ।

ଓଠ ଦିଅ ଥର ଥର ହୋଇ କମ୍ପୁଛି ।

ନରେନ୍ଦ୍ରମ ବସିପଡ଼ିଲା—ତାର ହାତଟିକି ଧରିପକାଇ
ପଚାରି ଦେଲା—‘କାନ୍ଦୁରୁ କାହିଁକି ? କାଲିଠାରୁ ଲୋକ ଗଲଣି
ଚିଠିନେଇ ତମ ଗାଁଆକୁ । କାଲିପରି ବାପା ତୋର ଆସି ପହଞ୍ଚି-
ଯିବେ, ଏତେ ଶୁଣୁରୁ କଅଣ ? ଆ ବୋଉଙ୍କ ପାଖକୁ
ଯିବା’ ।

କିଛି କହିପାରୁ ନାହିଁ ଅନୁ । ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ରୁହିଁ ରହୁଛି
ମାତ୍ର । ଉଠିପାରୁ ନାହିଁ । ବସି ରହୁଛି କାଠ ପଥରର ମୁଣି ପରି ।

“କହୁଛି, କାନ୍ଦନା । ଆମେ କଅଣ ତୋର ପରି ? ମୁଁ
କଅଣ ତୋର କେହି ନୁହେଁ” ?

ଛୋଟ ମନ ଭିତରେ ଅନୁକମ୍ପି ଉଠୁଛି । ଛୋଟ ପ୍ରାଣରେ
ତାର ଶାନ୍ତରଣ । କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମମତାର ଢେଉ

ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଆଉ ଭାସିଆସି ଭୁଲ କନା ଲହଡ଼ା ପିଟୁଛି ଅନୁ-
ରାଧାର ଛୋଟ ମନ ବେଳା ଉପରେ । ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଭିତ୍ତି ଠିଆ
କରାଇ ଦେଲା । ଆପଣାର ଛୁତ ଉପରକୁ ଆଉଁଟାଇ ନେଲା ।
କୁଞ୍ଜ କାନିରେ ଅନୁର ଆଖି ଦିଇଟାକୁ ପୋଛି ପକାଇ କହିଲା—ହଁ,
ଅନୁ, କାନ୍ଦନା ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ତୋ ବାପାକୁ ଖୋଜି ବାହାର
କରିବି ।

ଆସୁଥିବା ହୋଇ ରାଧା ଘାଟିନିଶାସ ଟାଣୁଛି । ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ
ମୁରୁଳା ବେଶୀଟି ପିଠି ଉପରକୁ ଓହଳି ଯିବ । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ
ହାତ ବୁଲାଇ ନରେନ୍ଦ୍ରମ ପ୍ରବୋଧ ଦେଉଛି । ଦୁଃଖ ଭିତରେ ବି
ଅନୁ ଅଜ୍ଞାତ ଆନନ୍ଦର ପରଶ ଅନୁଭବ କରି ବିସ୍ତେର ହୋଇ
ଯିବୁ । ଏମିତି ଅନେକ ବେଳ ଗଲା । ପଦ୍ମବାସିନୀ ଦୂରରେ
ଅଦୃଶ୍ୟ ଭାବେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ମନେମନେ ଭାବୁ-
ଚନ୍ତି—କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଝିଅଟି, ନରେନ୍ଦ୍ରମଟିକି ଖାସା ମାନ୍ଦୁଛି ।
କାହିଁକି ବିଧାତା ଆଣି ଯୁଟାଇଲା, କଅଣ ତା ମନରେ ଅଛି
କେଜାଣି !

×

×

×

×

କଅଣ ତା ମନରେ ଅଛି କେଜାଣି ! ଲୋକ ଫେରି ଆସିଲା ।
ଭାଇ ଭଉଣୀ ଦହଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ହେଲେ ଆକିଯାକେ ଗାଁରେ
ପହଞ୍ଚି ନାହାନ୍ତି । ଗାଁରୁ ଦିଗଣ ପଡ଼ିଣା ଆସିଚନ୍ତି ଝିଅଟିକି ଦେଖି
ଯିବାକୁ । ନେଇ ଯିବାକୁ କେହି ଆସି ନାହାନ୍ତି । କିଏ ଏଡ଼େ
ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ଵଟା ମୁଣ୍ଡକୁ ନେଉଛି ?

ପଦ୍ମବାସିନୀ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦର କରି ରଖାଇଲେ ।
ଗାଉଁଲି ହସାବରେ ରାଧା ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣକୁ ଡାକେ ଡମା ଦାଦ

ବୋଲି, ଆଉ ଜଣକୁ ଡାକେ ସାଉଁଟି ପିଇସା । ଦୁହେଁ ଯାକ ଅଜାତ । ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରତି ମମତା ଥିବାରୁ ବାରକୋଣ ବାଟ ଧାଇଁ ଆସିବନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ରାଧା କହିତ ଆସୁଛି ହେଲୁ । ସେମାନେ ବୁଝାଇଲେ—‘ହେଇଟି ହିଅ, ଆଜି ଘରେ ତୁ ମହା ଆନନ୍ଦରେ ଅଛୁ । ରଜା ଘର ପରି ଘର, ମାଆଙ୍କର ଏତେ ଆଦର । କାହିଁକି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛୁ ? ରାଜଗୁରୁ ଫେରିଲେ ଆମେ ନିଶ୍ଚେ ଖବର ଦେବୁ । ସେ’ତ ତୋତେ ହଜାଇ କେଉଁ ଆଡ଼େ ବୁଲୁଛନ୍ତି ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ହେଲେ ଲଗବାନ ନିଶ୍ଚେ ସେ ଦୁଇଜଣ ତୋ ପାଖକୁ ଫେରିବ ଆଣିବେ । ଦନ୍ତ ଧ ! ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନା ମା । ଆମେତ ଦେଖି ଯାଉଛୁ । ଦିନ କେଇଟା ଯାଉ । ଆମେ ଫେରେ ରୁଲି ଆସିବୁ ଯେ’ !

ରାଧା କହି ଉଠିଲା—“ଆସିବ ଦାଦି, ଆସିବ ନିଶ୍ଚେ ପିଇସା । ବାପା କି ନାହିଁ ଫେରିଲା ମାତ୍ରେ ପଠାଇ ଦବଟିକି ? ମୋ ରାଣ, ମୋ ରାଣ, ମୋ ମୁଣ୍ଡକୁ ସାତ ଥର ଖାଇବଟି” ।

ହସୁଚନ୍ତି ପଦବାସିନୀ । କହିଲେ—“କଲେ ମା ଗାଁ ପିଇସା, ଗାଁଉଲି ଦାଦି ପାଇଁ ଏତେ ରାଣ ନିୟମ, ଆଉ ମୁଁ ? ମୁଁ ତୋର କଅଣ କେହି ନୁହେଁ ? ମୁଁ ପରା ତୋତେ ହିଅ କରନ୍ତି” ।

ଆଖିଲୁହ ପୋଛୁଁ ପୋଛୁଁ ହସି ହସି ପଦ୍ମା ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଲା ଅନୁରାଧା । କୋଳକୁ ଭିଡ଼ି, ଗୁଡ଼ିକ ଆଉଁଜାଇ, ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ପଦ୍ମା । ସେ ବଡ଼ ଛୁଆ ରଜା । ସଫାରରେ ପୁଅଟି ଛଡ଼ା ତାଙ୍କର ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ଅନେକ

ଅନେକ ସମ୍ପତ୍ତି । ବୁଝାସୁଝା କରିବାକୁ ବହୁତ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି
ମାତ୍ର ସ୍ୱାମୀ ଅନେକ ଦିନରୁ ବିଦାୟ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ନରୋତ୍ତମଟି
ଏକମାତ୍ର ଅଛଇ ଲାଗୁଛି ।

ରାଧାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଅଙ୍କୁଳ ବୁଲୁଛି ବୁଲୁଛି ପଦ୍ମା
ମନେ ମନେ ଗୁଣି ହେଉଛନ୍ତି—ସତେ କଅଣ ଭଗବାନ ଅନୁଟିକି
ଆଣି ଯୁଟାଇ ଦେଇଛି ମୋର ନରୋତ୍ତମ ପାଇଁ ?

ହସି ହସି ଆନନ୍ଦିତ ମନରେ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ବିଦାୟ
ନେଲେ ଉମେଇ ଆଉ ସାଉଁଟି । ଅନୁରାଧା ତାଙ୍କର ଗଲ
ବାଟକୁ ଏକ ଲଘୁରେ ଅନାଇ ରହିଛି, ଗାଁର ମାୟା । ପିଲୁଟି ଦିନୁ
ଚିନ୍ତା ପରିଚୟ । ଆପଣାର ପରି ଡକା ହକା—ଦାଦି, ପିଇସା,
ଖୁଡୁଡା, ଭାଇ, ମଉସା । ସାନ ପିଲୁର ମନ ଭିତରେ ସେମାନେ
ପରି ନୁହନ୍ତି । ଅତି ଆଗଣାର । ନୋହିଲେ ସେମାନେ ଏତେ ବାଟ
ଧାଇଁ ଆସି ନଥାନ୍ତେ । ସଂସାରରେ ଆପଣାର କିଏ, ପରି
କିଏ ? ଆପଣାର କରିନେଇ ପାରେ ଯିଏ ସେଇ ଏକା
ଆପଣାର ।

ସାନ ଓଠରେ ହାତ ଦେଇ ମୁହଁଟିକି ଉପରକୁ ଟେକି
ଧରି ପଦ୍ମା ପଚାରିଲେ—“ମୁଁ କଅଣ ସତରେ ତୋର କେହି
ନୁହେ ଅନୁ” ?

ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠୁଛି ଅନୁ । ଆତ୍ମହସ
ହୋଇ ପଡୁଛି, ହସି ଉଠୁଛି, ଦିଆଖିରୁ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ ଝରଇ
ଆଶୁଛି । ଉପରକୁ ଆଖିଟେକି ଚାହିଁ, ଦିହାତରେ ପଦ୍ମାଙ୍କୁ
କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଉଛି ।

ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇ ନରେଋଷ ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି
ବିସ୍ମେଳ ହୋଇ ଉଠୁଛି । କହୁଛି—‘ହେଇ ଲୋ, ଏଇକ୍ଷଣି କାନ୍ଦୁ-
ଥିଲୁ । ହସିଲୁଣି । କାଲିକି ତ କରିକରେଇ ଉଠିବ ଅନୁ’ !

ଅନୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ନରେଋଷ ଆଡ଼କୁ କଟମଟ କରି
ଅନାଇଲା । ‘ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସୁଛି । ହସୁଛି ଲୋ ହସୁଛି ।’

ଅନୁ ମୁହଁ ପୁଲୁଉଛି, କିନ୍ତୁ ହସି ପକାଉଛି । ନରେଋଷ
ତାଳି ମାର ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଆସି ଅନୁର ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ
ରହୁଛି । ଦହେଯାକ ଏକାବେଳକେ ହସି ପକାଉଛନ୍ତି ।

ପଦ୍ମବାସିନୀ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଭିତରେ
ଭିତରେ ପୁଣି ନିରାଶାରେ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସଟିଏ ଟାଣିନେଇ ମନେ
ମନେ କହୁଛନ୍ତି—‘କଅଣ ସେ ବିଧାତାର ଇଚ୍ଛା କିଏ ଜାଣିଲୁ’ !

ଆଶାରେ ନିରାଶା । ହସ ପଛକୁ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ।

ଅନୁ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ । ନରେଋଷ ପଳାଇ ଯାଉଛି ।
ଶାଇବାକୁ ଡାକି ନେଉଛନ୍ତି ପଦ୍ମବାସିନୀ—‘ଆସରେ ଦହେଯାକ
ଶାଇବ ।’

ଦିନ ରୁଷିଟା ଭିତରେ ଅନୁରାଧାର ରୂପରେଖ ବଦଳି
ଗଲାଣି । କେବଳ ରହି ରହି ମନ ଭିତରେ ପୋକ ଶାଉଁଳ—
ବାପା ଗଲେ କାହିଁ, ନାନା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ! ସମୟରେ ସମୁଦ୍ର
ଉପରେ ସାନ ବଡ଼ ଜିନିଷଣ୍ଡ ତରି ଏକାଠି ଲାଗି ଲାଗି ଭାସି
ଯାଉଥିଲେ । ତୋପାନ ଆସି କାହାକୁ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର କରି
ନେଲା । ତାର ଖବର ଜାଣେ କେବଳ ଜଣେ ।

ନବୋଦୟ ଉକ୍ତ ଶିକ୍ଷାଲାଗି ଦୂରରେ ଥାଏ । ଖବରକାଗଜକୁ ଖବରଟା ପଢାଇଦେଲା—“ଦିବ୍ୟସିଂହ ରାଜଗୁରୁ ଜାଣିବେ— ଆପଣ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ଭଉଣୀ କେଉଁଆଡ଼େ ଖୋଜି ବୁଲୁଛନ୍ତି, ଫେରି ଆସନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କ ଝିଅ ଅନୁରାଧାକୁ ଆମେ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ପାଇ ଆମ ଘରକୁ ଦେଇ ଆସିବୁ । ବୋଉଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ଭଲରେ ଅଛି । ଆମ ଘରକୁ ଆସି ଆପଣ ତାକୁ ନେଇଯାଆନ୍ତୁ” । ଇତି ।

ନବୋଦୟ ପ୍ରହରାଜ

ମୁକୁନ୍ଦପୁର ।



ଦିନ

ସରତର ଜନସମୁଦ୍ର ଭିତରେ, କିଏ ଗୋଟିଏ ହଜିଗଲେ
ସହଜେ ମିଳିବାର ଆଶା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠି ହଜିଲେ ବି ଗୋଜି
ନେଇ ପାଖରେ ରଖିବା ପାଇଁ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି । ପାଖରେ ସାମାନ୍ୟ
କିଛି ପଇସା ଥିଲା । ସେତିକି ସମ୍ଭବ ରୂପେ ଧରି ଘରକୁ ନ ଫେରି
ଦିବ୍ୟସିଂହ ରାଜଗୁରୁ ପୁଣ୍ୟଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲେ ଗୋଜି ଗୋଜିକା ।
ଗାଁକୁ ଗାଁ ଘରକୁ ଘର, ବାଟଯାକ ପରୁର ପରୁର ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି ।
ମଠବାଡ଼ି ଓ ଠାକୁର ମନ୍ଦିରରେ ଖାଇବାକୁ ଗଣ୍ଡିଏ ମିଳିଯାଏ ।
ପୁଣ୍ୟରେ ପଦ୍ମସ୍ଥ ବାଇ ବାତୁଳ ଭଳି ଏଣେ ତେଣେ କିଛିଦିନ ସେ
ଗୋଜିଲେ । ଶେଷକୁ ଦିନେ ପୋଲିସ ଥାନାକୁ ଯାଇ ହୁଲିଆ
କରିବାକୁ ବସିଲେ । ଥାନାବାବୁ ଖବର କାଗଜ ଗଣ୍ଡିକ ଆଣି
ଦେଖାଇ ଦେଇ କହିଲେ—‘ହେଇଟି ହେଉ ରାଜଗୁରୁ, ତମ ଝିଅଟି
ମୁକୁନ୍ଦପୁର ଗାଁରେ ପ୍ରହରାଜକ ଘରେ ଅଛି । ସମୁଦ୍ର କୂଳେ କୂଳେ
ସାତ ଆଠ କୋଶ ବାଟ ଗଲ ପରେ ଉତ୍ତରମୁଖା ସଡ଼କ ପଡ଼ିଛି,
ଓଲଟର ବାଟ । ଧନାଲେକ ଘର, ଖାନଦାନ, କିଛି ଭୟନାହିଁ ।
ଝିଅଟି ଭଲରେ ଥିବ ନିଶ୍ଚୟ’ ।

ପାର୍ବତୀଶ୍ଵାସ ଟାଣି ରାଜଗୁରୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ମୁଣ୍ଡିଆଟିଏ ମାରି କହିଲେ—‘ପ୍ରଭୁ ହେ, ଭୁଲ ବଢ଼ିଲେକ’ । କିନ୍ତୁ

ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଗହାଡ଼ିଆ ନିଶ୍ୱାସ ଟାଣି କହି
ଉଠିଲେ—‘କିନ୍ତୁ ବାବୁ, ମୋ ନାମଟି କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?’

‘ନାମ—ବୁଢ଼ୀ ମନୋରମା । ବୟସ ପଞ୍ଚାବନ ଉପରେ,
ବର୍ଣ୍ଣ ଗୋରୁ । ବଧବା, ଖଣ୍ଡେ ଛେଦା ଧୋତି ପିନ୍ଧନ୍ତି’ ।

ଦାରୁଗା ବାବୁ କହିଲେ—‘ଆଗ ଝିଅଟିର ସନ୍ତାନ ପାଇଲ,
ତାକୁ ଦେନି ଆସ । ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏତଲୁଟା କରିଦାଅ । ତେଣିକି
ଦେଖାଯିବ’ ।

‘ହଉ ଆଜ୍ଞା’ ।

ଥାନା କାମସାରି ରଜଗୁରୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲେ ବଜାରଆଡ଼େ ।
ମନ ଚଞ୍ଚଳ ଧରିଲୁଣି । ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ହେଲୁ ଗୋଜି ଗୋଜି
ନୟାନ୍ତ ହେଲେଣି । ଆଜି ସେମିତି ହଉ ମକୁନ୍ଦପୁରରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ
ହେବ । କିନ୍ତୁ କେମିତି ? ହାତରେ ତ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପଇସା
ନାହିଁ !

ପାଗଳପରି ଚାଲିଚାଲି ରଜଗୁରୁ କାହାକୁ କିଛି ମାଗିବେ ।
କିନ୍ତୁ କିଏ ଦେବ ? ଯିଏତ ଦେଖୁଛି ସିଏ ଭାବୁଛି ଇଏ ଗୋଟିଏ
ପାଗଳ । ମୁହଁରେ ଦାଢ଼ି ନିଶ ଏଡ଼ୁଟାମାନ, ମୁଣ୍ଡ ବାଳତଳ ନୁଖୁରୁ
ଫୁରୁ ଫୁରୁ । ଦିହର ଲୁଗା ଜାମା ଦିଶଣ୍ଡି ମହଲ, ମୁଣ୍ଡ ଠିକ୍ ନାହିଁ ।
କାହାକୁ ସେ କଅଣ ସେ କେତେବେଳେ କହି ପକାଉଛନ୍ତି ତାର
ଠିକଣା ନାହିଁ । ଦିନଯାକ ଏଣେତେଣେ ବୁଲି ମଠବାଡ଼ିରେ ଠିଆ
ହୋଇଗଲେ ଗଣ୍ଡିଏ ପ୍ରସାଦ ମିଳିଯାଉଛି ଏବଂ ସଞ୍ଜସରକି କୌଣସି
ଯାଗାଘର ପାଖରେ ନିକୁଟି ହେଲେ ଟେଲାଏ ଅଧେ ଘୋଟା ଭାଙ୍ଗ
ଦୁଟିଯାଉଛି । ସେତିକିରେ ରାତିଟି ଅଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଦିନ ସାରା ଭୁଲ

ମାଉଛ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ନିଜକୁ ଭୁଲାଇ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଦୁଃଖ ଦୈନ୍ୟର ଗୁରୁତ୍ବର ହାଲୁକା କରିବା ପାଇଁ ସଫାରରେ କେହି ନାଲିପାଣିର ଆଣ୍ଡସ୍ ନେଉଛି, କେହି ଅବା ଶୁଙ୍ଖପାଣି ଅନୁସରଣ କରୁଛି । ଦୁନିଆରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୁଃଖ ଅଛି ଅଲ୍ଲେ ବହୁତେ । ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ସଫାରରେ ସ୍ତ୍ରୀ ମଲ୍ଲଦ୍ବନ୍ଦୁ ଦୁଃଖର ମାସା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ରୁଲିଛି ସିନା କମୁନାହିଁ । ହତାଶା ଓ ଗୁରୁବୋଝ ତଳେ ଅନ୍ଧରହ ଗୁପ୍ତି ହୋଇ ପଡ଼ି ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ଭୁଲିବା ପାଇଁ ସେ ଆଉ କଅଣ କରନ୍ତେ ?

ହଠାତ୍ ଖିଆଲ ପଶିଲା । ଅଛି, ଅଛି, କିଛି ଅଛି, ଡାହାଣ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଗୋଟିଏ ପାତଳ ସୁନା ମୁଦି ଅଛି । ଭଗବାନ ହେ ! ତୁମକୁ ଏଇଥି ପାଇଁ ଦୟାମୟ ବୋଲି କହିଥାଆନ୍ତୁ । କେତେ ବଳ ଆସିଗଲା ମନରେ । ମଣିଷର ସବୁ ବଳ ଭିତରେ ଧନ ବଳଟାହିଁ ପ୍ରବଳ । ଧନ ପାଖରେ ଥିଲେ ସବୁଠି ଚଳିଯାଇ ହେବ । ସିଧା ସଳଖ ବଜାରକୁ ଚାଲିଲେ ରାଜଗୁରୁ । ବଣିଆ ଦୋକାନରେ ମୁଦିଟିକି ବିକିବେ । କିଛି ପଇସା ସଂଗ୍ରହ କଲେ ଏବଂ ମୁକୁନ୍ଦପୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରିବେ । ଦେହରେ ଚଳି ନାହିଁ, ହୁଏତ ଗାଡ଼ି ଶଗଡ଼ ଯାଉଥିବ, ତାରି ଆଶ୍ରା ନେବେ ।

କିନ୍ତୁ ନାନା ?

“ଇରେ ସିଂହ ! ଇରେ ମୋ ସିଂହ” ।

ଗହଳି ବଜାର ଭିତରେ ପଛରୁ କିଏ ଡାକି ଉଠୁଛି ।
“ଇରେ ମୋ ସିଂହ” !

ବୁଢ଼ୀ ମନୋରମା । ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦିହ, ମଳିନ ଲୁଗାଶୁଦ୍ଧିକ, ରୁଲିଲା ବେଳକୁ ଥୁରୁ ଥୁରୁ ଥରି ଉଠୁଛି । ଶ୍ରେକ ଉପାସରେ ବାର

ଦୁଆରେ ବୁଲି ବୁଲି ପୁରୀ ସହରରେ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ଭାଇ ଓ
ଝିଆଣିକ ।

“ଇରେ ମୋ ଅନୁ କାହିଁ ? ମୋ ରାଧା କାହିଁ” !

ଆଗେଇ ଆସି ଧରି ପକାଇଲେ ଦିବ୍ୟସିଂହ ହାତଟାକୁ ।
କାନ୍ଦ ପକାଉଛନ୍ତି ।

“ଅଛି ଲେ ନାନା, ଅଛି । ଝିଅ ମୋର ଭଲରେ ଅଛି” ।

ହାତ ଦଟାକୁ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକୁ ଟେକି ଧରି କହି
ଉଠିଲେ ବୁଢ଼ୀ—“ହେ ଜଗବନ୍ଧୁ ତୁଇ ସାହା, ତୁଇ ବଡ଼ଲେକ ।
ତୁଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଶ୍ରା” ।

ସିଂହ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଚାରିଲା ବୁଢ଼ୀ—“କୋଉଠି ଅଛି ମୋ
ଝିଅ କହିବୁଟି ଧନ” ।

“ଅଛି ଲେ ନାନା, ଭଲରେ ଅଛି । ମୁକୁନ୍ଦପୁର ଗାଁରେ
ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି ଘରେ । ଆଜି ମୁଁ ବାହାରିଛି ତା ପାଖକୁ, ଏଇନେ
ଯିବି” ।

“ତୁ କେମିତି ଜାଣିଲୁ ? ଦେଖି ଆସିବୁ ମୋ ରାଣି” ?

“ଦେଖିନାହିଁ ଖବରକାଗଜରେ ବାହାରିଛି । ଆନାବାଲା
କହିଲେ । ପାଉଁଚିତ ଏଇଛୁ । ଏତେ ବିକଳ ହେଲେ କ'ଣ ହୁଏ !
ତୁ କୋଉଠି ଅଛୁ କହତ” ।

ବୁଢ଼ୀ ହାତଠାରି ଦେଖାଇ ଦେଲା—“ହେଉଛି ସେ ଗଙ୍ଗାମାତା
ମଠରେ ପଡ଼ିଛି । ହଉ ରୁଲ, କ'ଣ ଖାଉଛୁ ? ଗାଧୋଇଲୁଣି” ?

‘ହଁ, ହଁ କେତେ ଫଟେଇ ହଉଛି’ । ମୁଁ ତର ତର ହେଲା-
ବେଳକୁ ଇଆର ଏତେ ଜେର ରୁଲିଛି ।

ବରକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିବେଣି ରାଜଗୁ ରୁ ।

“ହଉ ହଉ, କୁଆଡ଼େ ତୁ ଯାଉଛୁ ଯା ମୁଁ ଏଇଠି ବସିବି ।
ଫେରି ଆସିବୁ, ମଠରେ ପ୍ରସାଦ ପାଇବୁ, ତେବେଯାଇଁ ଯାହା
କରିବୁ” ।

ବିରକ୍ତିରେ ବଜାର ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଉ ଯାଉ ଦିବ୍ୟସିଂହ
କହିଲେ—“ତୁ ଚାଲ ଗଙ୍ଗାମାତା ମଠକୁ, ମୁଁ ଫେରି ଆସୁଛି ।
ମୁଁ ଆସିଲାଯାକେ ତୁ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବୁନାହିଁ । ସେଇ ମଠରେ
ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବୁ” ।

“ହଉ” ।

ବୁଢ଼ୀ ଫେରିଲା ।

ଦିବ୍ୟସିଂହ ବଜାର ଭିତରକୁ ଗଢ଼ିଲେ ।

ବଣିଆ ଦୋକାନରେ ମୁଦିଟିର ବିନମୟରେ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା
ହାତକୁ ଆସିଲା ।

ଯୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ନେଇ ଖୋଲ ଶଗଡ଼ଟି ରଜଗୁରୁଙ୍କୁ ପୁରୀଠାରୁ
ବସାଇ ଆଣି କଟର ଗାଁର ଝାଉଁଟିନାଗ ବଣପାଖ ଛକ ଉପରେ
ଛୁଡ଼ିଦେଇ ଗଲା । ଏଇଠୁ ଉତ୍ତରମୁଖା ଓଳିକର ବାଟ ମୁକୁନ୍ଦପୁର ।
ରାତି ସେତେବେଳକୁ ପହଞ୍ଚେ ହେବ । ଗାଁ ଏକପ୍ରକାର ଶୂନ୍ୟ
ହୋଇ ଗଲାଣି । କାଁ ଭାଁ ଜଣେ ଅଧେ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଛକ ଉପରେ
ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଗୁଡ଼ିଆ ଦୋକାନ । ଡିବର ଆଲୁଅଟିଏ ମିଞ୍ଜି
ମିଞ୍ଜି ହୋଇ କଢ଼ିଛି । ଦୋକାନ କଡ଼କୁ ହଣା ହୋଇଥିବା ପଇତ୍ତ
ଖୋଲର କୁଡ଼ । ଅଦୂରରେ ଭୋଇ ସାହି, ଦୁମୁର ମାଡ଼ ଚାଲିଛି ।
ସାରା ଦିବସର କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତ ପରେ ବିରାମ ଦାୟିନୀ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳାର
ବିପୁଳ ଆଗମନ କାନ୍ଦୁଗାନ୍ଦୁ ଦରିଦ୍ର ପ୍ରାଣରେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସାହର
ଉଦ୍‌ଘାଟନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାସାରେ ସଞ୍ଚାର କରି ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ

ମାଦକ ଏବଂ ତା ପଛକୁ ଦୂମୁର ମାଡ଼—ତାଳ, ମାନ ଓ ଲଘୁ ଠିକ୍ ଅଛି । ବାଦ୍ୟ ସାଙ୍ଗକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ରହି ରହି ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ:—
‘ଆହେ, ଚକାଡ଼ୋଳା’ ।

ସରଳ ସ୍ୱରୀତ ଓ ବାଦ୍ୟ ମଧୁରରେ ସରଳ ପଲ୍ଲୀପ୍ରାଣ ଅମୃତମୟ ହୋଇ ଯାଇଛି । ରଜଗୁରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୋକାନ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । ପରୁର ବୁଝିଲେ, ଖଇ ଉଠୁଡ଼ା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । ହୁଏତ ଖୋଜିଲେ ଦୁଧ ଦହି ମିଳିପାରେ । ଚୁଡ଼ା ମିଳିବ, କଦଳୀ ବି ମିଳିପାରିବ ।

ରଜଗୁରୁ ଅନ୍ଧାରୁ କରୁଟଟିଏ ବାହାର କଲେ । ଶୁଖିଲା ବଟା ଟେକାଟିଏ ଫିଟାଇ ନେଇ ପାଟିରେ ପକାଇଲେ । ସେଇଟି ହେଲୁ ତାଙ୍କର ଜୀବନ । ତା ପରେ ଖୋଜାଖୋଜି କରି ଯାହା ମିଳିଲା କିଛି ଖାଇ ପାଣିମୁହଁଏ ପିଇ ପାଖରେ ଥିବା ମହାହେବ ମନ୍ଦିରର ମଣ୍ଡପ ଉପରେ ନଡ଼ିଆ ବୃକ୍ଷ ଖଣ୍ଡିକ ପାରି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ରୁଟି ପାଇଁ ଅଜ୍ଞାନ । ଅଜ୍ଞାନ ଥିଲେ ହିଁ ମଣିଷ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥାଏ । ଜ୍ଞାନଥିବା ବେଳିଯାକେ ମଣିଷ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଧରି ହେଉଥାଏ ।

‘ଗୃହାରମ୍ଭାୟ ଦୁଃଖାୟ,

ନ ସୁଖାୟ କଦାଚନ’ ।

ସେଇଥିପାଇଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ସ୍ୱପାର ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି । ସାଧନ ବଳରେ ଦୈବାଶକ୍ତି ନିକଟରେ ପୁରପୁର ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗ କରିଦିଅନ୍ତି । ଦୁଃଖର ସାଗରରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାପାଇଁ ସାଧନର ଚରି ଧରି ସଜ୍ଜନରେ ଅଜ୍ଞାନତା ଲଭ କରନ୍ତି । ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନର

ହୁଡ଼ି, କାଆ କାଆ, ଟୁଡ଼ି ଟୁଡ଼ି, ବହନ ପକ୍ଷୀଦଳ ଚଳନ୍ତା
 ଚନ୍ଦ୍ରପଟ ପରି ଭାସିଭାସି ଉଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ବିଧିତ ଆକାଶରେ ।
 କମଳାୟ ପକ୍ଷୀ ଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ଅଭିନବ ଚନ୍ଦ୍ରକରର ଅଦୃଶ୍ୟ
 ଭୂଳିକା ସଞ୍ଚାଳିତ ହୋଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ
 ନୂଆ ଚନ୍ଦ୍ରପଟ ଆକିଦେଇ ଯାଉଛି । ପକ୍ଷୀବଧୂ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡ
 ଓଳାଇବାକୁ ଲାଗିବେଣି । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଗାଡ଼ି ଶଗଡ଼
 ଚାଲିଛନ୍ତି ରାସ୍ତା ଉପରେ । ନୂତନ ଦିନଟିର ଆଗମନ ଲାଗି ଚାଲି
 ଆଡ଼େ ମାଙ୍ଗଳିକ ଧ୍ବନି ଉଛୁଳି ଉଠିଲଣି । ରଜଗୁରୁ ଚାଲିଲେ
 ଉତ୍ତର ମୁଖା । ଗହ୍ୱର ବାଲ ବାଲପନ୍ଦାର, ଛୋଟ ଛୋଟ ନାଲି
 କୋଡ଼ ଏବଂ ସାନ ସାନ ଗାଆଁଟିମାନ ମନରେ ମହକ ଲଗାଇ
 ଦିଏ । ଚାହିଁ ରହିବାକୁ ଆଖିରେ ଚଟକ ଲାଗିଯାଏ କିନ୍ତୁ ଝିଅଟି
 ପାଇଁ ମନ ବ୍ୟାକୁଳ । ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ଖିଆ ପିଆ ଭୁଲି
 ଯାଇଛନ୍ତି ରଜଗୁରୁ । ମାଆ ଛେଉଣି ଝିଅଟି—ଅନୁରାଧା ।
 କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ହେଲା ଚାହିଁ ରହିଥିବ । ଖିଆ ପିଆ ଛାଡ଼ି ଦେଇ
 ଥିବ । ଝଡ଼ି ଯିବଣି । କଣ୍ଟା ହୋଇ ଯିବଣି ! ସବୁ ତାର ଯିବଣି !
 କେବଳ ଆଖି ଯୋଡ଼କରେ କୁକୁକୁକୁ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଥିବ,
 ବାପ ଆସିବ ବୋଲି ବାଟ ଆଡ଼କୁ ।

‘ଇଲେ ମୋ ବାପା ଅଇଲେଣି’,

ପଢ଼ା ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ ‘ହେଇଟି
 ବୋଉ, ବାପା’ ଅଇଲେଣି ।’

ବାପା ! ଅନୁରାଧାର ବାପା ! ପାଗଳ ବାବୁଳ ମଢ଼ିଆ
 ଧଡ଼ିଆ, ମଇଳା କୋତର ରଜଗୁରୁ !! ଏଇ କଅଣ ଅନୁ-
 ରାଧାର ବାପା !!

ପାହାଚ ଉପରକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ଆସୁଛନ୍ତି ରଜଗୁରୁ ।
 ଝିଅ ଧାଇଁ ଆସୁଛି ପାଖକୁ । ଅଧା ବାଟରେ ଠିଆ ହୋଇ ଛୁଇଁ
 ଉପରକୁ ଘାଟକୁ ଆଉଁସିଲା ନେଉଛନ୍ତି ରଜଗୁରୁ । ଦିଆଖିରୁ
 ଦଧାର ଲୁହ । ପଦ୍ମା ଚାହିଁଛନ୍ତି । ଭାବୁଛନ୍ତି—ନିହାତି ଗରବ
 ବ୍ରାହ୍ମଣଟାଏ, ଗଞ୍ଜୋଡ଼ ଅଫିମା ପରି ଦିଶୁଛି । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ପଣିଆର
 ଲେଖା ମାତ୍ର ଚିହ୍ନନାହିଁ । ଶାସନମାନଙ୍କରେ ଏମିତିଆ ମାଗିଣିଆ
 ବହୁତ ଅଛନ୍ତି ! କିନ୍ତୁ, ଅନୁଚି ?

ଆଉ ଭାବପାରିଲେ ନାହିଁ ପଦ୍ମାବାସିନୀ । ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସଟିଏ
 ଟାଣିଲେ । ବାପ ଆଉ ଝିଅ ଉଭୟଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଥରକୁ ଥର
 ଅନାଇଲେ; ଅନାଇଲେ ଏବଂ ଭାବ ହେଲେ । ଅନୁଚିକ ମନ ଛୁଡ଼ୁ
 ନାହିଁ । ରଜଗୁରୁଙ୍କୁ କିନ୍ତୁ ମନଟା ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ମନ
 କହୁଛି—କିଛି ନାହିଁ କାଳୀଳଟାଏ । ଲୋକେ ହସିବେ । ମୁଁ ସିନା
 ଭାବୁଥିଲି—ଆଉ ଅଧିକ ଭାବ ପାରିଲେ ନାହିଁ ପଦ୍ମାବାସିନୀ । ନିଜର
 ଭୁଲ ହୋଇଛି ଭାବିବାରେ । ମନେ ମନେ ନିଜେ ମରଗଲେ ସିନା,
 ମୁହଁ ଫିଟାଇ କାହାରିକି କିଛି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ବାପା ସେମିତି ଅଧା ବାଟରେ ପଥର ପାହାଚ ଉପରେ
 ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲେ । ଅନୁରାଧା ଧାଇଁଗଲା ପଦ୍ମାବାସିନୀ ଆଡ଼କୁ ।
 ପ୍ରାଣଭୟ ଆବେଗ ଦେଇ କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇ କହିଲା—‘ବୋଉ, ବାପା
 ଆସିଛନ୍ତି’ ।

ପଦ୍ମା ଅନୁକୁ ଛୁଡ଼ି ଦୁରେଇ ଗଲେ । ମନ ଭିତରେ କିଏ
 ଲୁଚିରହି ‘ଛଇ ଛଇ’ କରି ଉଠୁଛି, ମୁହଁଟି ଶୁଖାଇ ପଛକୁ ଲେଉଟି
 ଆସିଲା ଅନୁରାଧା । ରଜଗୁରୁ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠି ପାରୁନାହାନ୍ତି,
 ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଅନୁରାଧା ଅତିଥି ସେ ।

କିନ୍ତୁ ସମୟ ମାରବ ଭାବେ ଠିଆ ହୋଇ ରହି ଫାର୍ବ ନିଶ୍ଚାସ
ଟିଏ ଟାଣି ପଦ୍ମବାସିନୀ କହିଲେ—‘କହ ଅନୁ, ଉପରକୁ ଆସନ୍ତୁ ।
ପାଣି ଡାଲେ ଆଣିଦେ ଗୋଡ଼ ଧୋଇବାକୁ, ଦାଣ୍ଡଘର ଭିତରକୁ
ଡାକ । ବସ୍ତ୍ରାମ କରିବାକୁ କହ’ ।

ବଡ଼ଲେକଙ୍କର ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା । ଘଡ଼କି ଘଡ଼ି ମନ
ବଦଳି ପଡ଼େ । ଭାବପ୍ରବଣତାରେ ଭାସିଯାଇ ଏଇକ୍ଷିଣି ଯାହାକୁ
ନିତାନ୍ତ ଆପଣାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଲେଣି, ଘଡ଼କ ପରେ
ତାକୁଇ ‘ଛୁଇ’ ବୋଲି ଗୋଇଠା ମାରି ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲେଣି ।
ମଣିଷ ପଣିଆକୁ ସେଠି ଆଦର ମିଳେ ନାହିଁ । ଧନ ସମ୍ପଦ ଓ
ଆଭିଜାତ୍ୟର ସେଠି ବଢ଼େଇରୁଲେ । ରଜଗୁରୁଙ୍କୁ ଦେଖିଲୁକ୍ଷଣି
ପଦ୍ମବାସିନୀ ଅନୁରାଧାକୁ ଦୂର କରିଦେଲେ, ପର କରିଦେଲେ ।
ମନେ ମନେ ଭାବି ନେଲେ ଅନାଥା ନରାଣ୍ଡା ପିଲଟିକି ପାଇଆଣି
କେଇଟା ଦିନ ସିନା ଆଦର କରିଥିଲେ, ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଏଘରକୁ
ଘେନି ଆସିବା ପାଇଁ ସେଉଟିର ଆଭିଜାତ୍ୟ ନାହିଁ ।

କାହୁଁ କିଏ ଗୋଟିଏ ଅଭ୍ୟାଗତ ଅଇଲ ପରି ରଜଗୁରୁଙ୍କ
ପ୍ରତି ପୂଜାର୍ଚ୍ଚ ରୂପର ଯାହାତର୍କ । କଲେ ସେତିକି । ଆଉ ଅଧିକ
ଆଶା କରିବା ମଧ୍ୟ ରଜଗୁରୁଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଉଚିତ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।
ଦାଣ୍ଡଘରେ ତଳ ପ୍ରତଳ, ଦାଣ୍ଡଆଡ଼େ କାରବାର । ପଦ୍ମବାସିନୀ
ଆଉ ଦେଖାଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଦିନଟି ସାରା ଅନୁରାଧା ଛଳ ଛଳ
ଆଖିରେ ପଦ୍ମାଙ୍କର ଗନ୍ଧୀର ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ରୁହୁଟି, କିନ୍ତୁ ବୁଝିପାରୁ
ନାହିଁ କିନ୍ତୁ । ହଠାତ୍ ଏତେ ଦୂର ବଦଳି ଗଲେ !

ବଦଳି ଯାଇଛି ନବେଉମର ଚେହେରାଟା । ବୋଉଙ୍କ ଭାବ
ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ସେ ଉପଶ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଅନୁରାଧା

ବେଳେବେଳେ ପାଖେଇ ଆସୁଛି । ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ଚାହିଁଛି ।
ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ନବେଉମର ଆଖି ଛଳ ଛଳେଇ ଆସୁଛି ।
କେଇଟା ଦିନର ମାୟା ! ମନ ଉପରେ କେତେବଡ଼ ଛାଇ ବଢ଼େଇ
ଦେଇଛି । ବାପା ଆସିଛନ୍ତି ନେବାକୁ । ଅନୁର ମନଟା ଆନନ୍ଦରେ
ଉଛୁଳି ଉଠନ୍ତା ସିନା କିନ୍ତୁ କାହିଁକି କେଜାଣି ବକଳ ଲାଗୁଛି
ଏସର ଦ୍ଵାର ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ । ବୋଉଙ୍କ ଚେହେରା ଦେଖିଲେ ଡର
ମାଡ଼ୁଛି । ନବେଉମର ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ କାନ୍ଦ ମାଡ଼ୁଛି ।
ମନଭିତରୁ ହଜାର ହଜାର ପ୍ରଶ୍ନ ବାହାରି ପଡ଼ିବାକୁ ଡରି ଯାକେ
ଆସି ଅଟକି ଯାଉଛି । ଭାଷା ପାଉ ନାହିଁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ।
କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ?

ସେ ଦିନଟି ରାଜଗୁରୁ ରହିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରା ତାଙ୍କର ମନରୁ
ଏକ ପ୍ରକାର ଦୂର ହୋଇ ଯାଇଛି । ବାଈବାତୁଳ ପରି ସେଉଁଠିଅ
ଓ ଭଉଣୀକି ସେ କୋଡ଼ିଏଟି ଦିନ ଖୋଜି ଚାଲୁଥିଲେ, କୋଡ଼ିଏଟି
ଦିନ ନୁହଁତ କୋଡ଼ିଏଟି ଯୁଗ, ସେମାନେ ଆଜି ମିଳିଛନ୍ତି । ଭଲରେ
ଅଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରା ଶୂନ୍ୟ ମନସେଇ ରାଜଗୁରୁ ଗାଁଭିତରୁ ଖୋଜିଉଣି
ଟେଲାଏ ମାସା ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଆଜି । ବସିଲା ଠେଙ୍ଗି ଡୁଲ
ମାଡ଼ୁଛି । ଗଡ଼ବଧୁ ଦେଖି ଯାଉଛନ୍ତି ପଦ୍ମବାସିନୀ । ମନ ଛୁ
କରି ଦେଲେଣି । ମନେ ମନେ ଠିକ କଲେଣି—କାଲି ସକାଳୁ
କେମିତି ଏ ବାପ ଝିଅକୁ ବିଦା କରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବେ ।

ବିଦା କରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବେ ପଦ୍ମବାସିନୀ !

ସଞ୍ଜ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି । ପତଳା ଅନ୍ଧାର ଧୀରେ ଧୀରେ ବହଳା
ହୋଇ ଆସୁଛି । ଦିନର ଆଲୋକ ଅନ୍ଧକାରର ରୂପ ଦେଉଛି ।
ବାଡ଼ିପଟ ଡୋରା ଭିତରେ ଏକୃଷିଆ ଠିଆ ହୋଇଛି ଅନୁ । କେତେ

ବନର ମାୟା ! ପୋଖରୀଟିର ସ୍ୱଳ୍ପ ପାଣି ଉପରେ ପ୍ରକାଶ ତାରା
 ପୁଲର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ନିରାଶି ନିରାଶି ମୁଗ୍ଧ ନୟନରେ ଅନାଇ ରହିବି
 ଅନୁରାଧା । ନିଜର ଶୁଭ୍ରମୁଖ ଛବିଟିକି ଏକଲୟରେ ଦଡ଼ି ଦଡ଼ି
 ଚାହିଁ ରହିବି ରାଧା । ଠିକ୍ ପଛକୁ ଠିଆ ହୋଇବି ନରେଊମ ।
 ଦୀର୍ଘ ଶ୍ମାସ ଟାଣି ଧୀର ସ୍ୱରରେ ଡାକଲୁ—“ରାଧା” !

ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁଲୁ—ଅନୁ । କହିଲୁ—“କିଏ” ? ।

“ମୁଁ” ।

“କଅଣ କହୁଛ” ?

ନରେଊମ ଅନୁର ଟିକି ହାତଟିକି ଧରି ପକାଇଲୁ । କହିଲୁ—
 “କାଲି ଯାଉଛୁ” ?

“ଯିବି ନାହିଁ ଆଉ କଅଣ କରିବି” ?

“ବାପାଙ୍କୁ କହି ରହି. ପାରିବୁ ନାହିଁ” ?

“କେମିତି ? ବୋଉଟ ଆଜି କଥା କହୁ ନାହାନ୍ତି । ଦୁର୍ ଦୁର୍
 ହୁଅ ହୁଅ । ବାପାଙ୍କୁ ଦେଖିଲୁ ବେଳୁ ବଦଳି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆମେ
 ଗରିବ, ତମେ ବଡ଼ଲୋକ” ।

ରୁଞ୍ଜିନୀ ତମକି ଉଠିଲୁ ନରେଊମର ଛୁତି ଭିତରଟା ।
 ଗରିବ ଆଉ ବଡ଼ଲୋକ ଭିତରେ ମଣିଷ-ପଣିଆର ମାପକାଠି
 କଅଣ କିଛି ନାହିଁ ? ସେ ବି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବି ଆଜି ବୋଉଙ୍କର
 ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଅନୁ ଓ ତା ବାପାପ୍ରତି ତାଙ୍କର ହଠାତ ଅବଜ୍ଞା ଓ
 ଅବହେଳା ଭାବଟା ନରେଊମର ପସନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ । ମାଆ ଓ
 ପୁଅ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଯୁଗର ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଆଉଜାତ୍ୟର ସାମନ୍ତ-

ବାପା ଥୁଗର କର୍ତ୍ତା ପଦ୍ମବାସିନୀ, ଆଉ ଆଗତପ୍ରାୟ ସାମ୍ୟବାପୀ ଥୁଗର ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ନରେଓମ । ଦୁହିଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଅନେକ ବ୍ୟବଧାନ ।

ଟିକି ହାତଟିକି ଧରିବ ନରେଓମ । କହିଲା—“କାଲି ସକାଳୁ ଗୁଲି ଯାଉଛୁ ? କେଇଟା ଦିନ ଥିଲା । ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିବାକୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଏଣେ ତେଣେ ତୁ ଚଲା ବୁଲି କଲବେଳକୁ ଆମ ଘରଟା ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥିଲା” ।

ଅନୁ ଅବକାର ଭିତରେ ନରେଓମ ଆଉକୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ସୁଁ ସୁଁ କାନ୍ଦି ଉଠୁଛି । ଆଖି ଦିଟାକୁ ତାର ନଜ ହାତରେ ପୋଛି ଦେଇ ନରେଓମ କହିଲା—“ଆସିବୁ ନାହିଁ କେବେ ଆମ ଘରକୁ” ?

“କେମିତି ଆସିବ ? ଆଣିଲେ ସିନା ! ମୁଁ ତ କହୁନଥିଲି । ବଳାଉ ନଥିଲି । ତୁଁ କୁ ତୁଁ ବୋଉ ସେ ଦିନ ‘ଝିଅ’ କରି ନେଲେ, ଆଜି ଅନ୍ତର କରି ଦେଉଛନ୍ତି । ଆମେ ଗରିବ । ଭିତର କଥା ବୁଝୁ ନାହିଁ । ବଳିପଡ଼ି ଆମେ କାହା ଦୁଆରକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼ାଉ ନାହିଁ । ସିନେହର ହାତ ବଢ଼ାଇ ଆମକୁ କୋଳ ଭିତରକୁ ଟେକି ନେବାକୁ କିଏ କହୁଥିଲା, ପୁଣି ଆଜି ‘ଛୁ’ କରି ଅପମାନ ଦେଇ ବାହାର କରି ଦେବାକୁ କିଏ ବା କହୁଛି ? ଗରିବ ହେଲେ ବି ଆମର କଅଣ ମାନ ସମ୍ମାନ ନାହିଁ” ?

ଗାଁ ମାଇନର ସ୍କୁଲରେ ଅନୁ ପଢ଼ିବ । ଜ୍ଞାନ ତାର ହେଲୁଣି । ଆଜିର ଅବଜ୍ଞା ତା ପ୍ରାଣରେ ଖେଳିବିଦି କରିବ । ଟିକି ଜୀବନର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ତାର ଆଜି ଧାବୁସବେ ଅପମାନିତ ଓ ଲୁଚିତ । ସେ କାନ୍ଦୁଛି ।

କିନ୍ତୁ ନରେନ୍ଦ୍ରମର ହାତ ଭିତରୁ ହାତଟିକି ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ଛୁଟି ଉପରକୁ ଆଉଁଜିଇ ନେଇଛି ତାକୁ ନରୁ । ପରୁରୁଟି—“ଆଉ କେବେ ଆସିବୁ ନାହିଁ” ?

ଗମ୍ଭୀର ଭାବେ ଉତ୍ତର ଦେଉଛି ଅନୁ—“ନା, ନା” ।

“ମୁଁ ତମ ଘରକୁ ଗଲେ” ।

ମୁହଁଟିକି ବୁଲାଇ ଦେଉଛି ଅନୁ । ଚମକି ପଡ଼ୁଛି ।

“ସତେ ତମେ ଆମ କୁଡ଼ିଆକୁ ଯିବ ନରୁ ଭାଇନା ? ସତ କହୁଛ” ? ।

“ସତ କହୁଛି ଅନୁ, ନିଶ୍ଚୟ ଯିବି” ।

“ମିଛ କହି ବୁଆରେ ଆଶା ଦିଅ ନାହିଁ ନରୁ ଭାଇନା । ଗରିବକୁ ମିଛ ଆଶାରେ ଭଣ୍ଡିବା ଅଧର୍ମ” ।

“ଅଧର୍ମ ? ମୁଁ ଜାଣେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ନିଷ୍ଠୁର ଯିବି” ।

ଅନୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଉଛି ଦୂରକୁ ।

“କହୁଛି—କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କଥା । ମୋରତ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ ! ଗଲେ କିନ୍ତୁ—ବଡ଼ଲେଖାର ଅହଙ୍କାର ନେଇ ଯିବ ନାହିଁ । ଆମେ ଗରିବ । ଗରିବର ଖୁଦ କୁଣ୍ଡାରେ ଯଦି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଅ, ତେବେ ଯିବି” ।

ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହୁଛି ଅନୁ । ଆଜି ସେ ସାରା ଦିନଟି ଅପମାନିତ । ଆଜି ତାର କେତେ କଥା ମନ ଭିତରେ ମରିଛି । ସାରା ଦିନଟି ଆଦାତ ପାଇ ପାଇ ପ୍ରତିଦାତ ଦେବା ଲାଗି ସେ ସୁଯୋଗ ଉଣ୍ଟୁଥିଲା । କହି ପକାଇଲା ଦିପଦ ।

କିନ୍ତୁ ଶୁଣାଇବାର ପାତ୍ର ନରୁ ଭାଇନା ନୁହଁ ନିଶ୍ଚୟ !

ଅଳକାର ଭିତରେ ଦୁଇଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ମୁଖି । ଦୁହେଁ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି
ଏକୃଷିଆ ହୋଇଯିବାଲାଗି ।

“ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ ଯିବି ଅନୁ । ସମ୍ପତ୍ତି ମୁଁ କମେଇ ନାହିଁ । ମୁଁ
ବି ତମପରି ଜଣେ ଗରିବ । ବୋଉଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଉ ନେଇ
ଯାଆନ୍ତୁ । ମୁଁ ବୃହେଁ ମଣିଷ ପଣିଆ” ।

“ନିଶ୍ଚେ ଯିବି ନରୁ ଭାଇନା ? ମୋ ରାଣ” ।

—

ଗୁଣ

ରାଜଗୁରୁ ଓ ଅନୁରାଧା ଗାଁକୁ ଫେରିଲେ । ଫେରିଲା ବେଳକୁ ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କର ହତାଦରକୁ କେନ୍ଦ୍ର ପାସୋରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଗରବ ପ୍ରତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଅନାଦର । ତଥାପି ପଦ୍ମା କୋଣାର୍କଠାରୁ ରାଧାକୁ ନେଇ କେତେଦିନ ବଡ଼ ଯତ୍ନ କରିଥିଲେ । ସେଥିଲାଗି ରାଜଗୁରୁ ନିଜର ଆନ୍ତରିକ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ଆସିଛନ୍ତି । ରାଧା ପଦ୍ମାଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ମୁଣିଆ ମାରି ବିଦାୟ ଦେଇ ଆସିଛି ।

ଗାଁକୁ ଫେରି ରାଜଗୁରୁ ଭଉଣୀକ ଚିଠି ଲେଖି ପୁଣ୍ୟରୁ ଅଣାଇଛନ୍ତି । ଦୁଃଖୀର ସଫାରଟି ପୂର୍ବପରି ଚଳିଛି । ପୁଣି ସେହି ଗଞ୍ଜିଶା, ସେଇ ତାସପର୍ଯ୍ୟା, ସେଇ ଭଙ୍ଗ ଘୋଟା, ସେଇ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଛଡ଼ା ରାଜଗୁରୁଙ୍କର ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ଲେଖମାସ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖା ଦେଲା ନାହିଁ । ସାମାନ୍ୟ ଜମିବାଡ଼ି ଓ କେତୋଟି ନଡ଼ିଆ ଗଛ ଛଡ଼ା ଆୟୁର ପନ୍ଥା ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧ ବଜାରରେ ସବୁ ଜିନିଷ ମହରଗ ହୋଇଗଲା । ଆଶା ଥିଲା, ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ଦେଶରେ ଘିଅ ମହୁ ଭାସିବ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଦୂର ହୋଇଯିବ । ମାତ୍ର ସ୍ଵାଧୀନତାର ଆନୁକୂଲରେ ସବୁ କଥା ଅଭାବ ପଡ଼ିଲା । ହୁ ହୁ ହୋଇ ମହରଗ ହୋଇଗଲା । ଯାହାର ଦାମ ଥରେ ବଢ଼ିଲା ସେ ଆଉ ତଳକୁ ଖସିଲା ନାହିଁ । ପ୍ରତି ଗ୍ରାମର

ଶହ ଶହ ପରିବାରରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅକ୍ଷର ଦେଖାଦେଲା । ପ୍ରକୃତର ଅକ୍ଷର ନୁହେଁ ଇଏ—କୃତ୍ରିମ ଅକ୍ଷର, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ଦାନ ଦେନ କେତେ କେତେ ଦରିଦ୍ର ପରିବାର ଗୁରୁଖାର ହୋଇଗଲେ । ଡାକ ଓ ଶବ୍ଦ ନାମରେ ଅନେକେ ଅନେକ ଫସ୍ତ ଫିଟାଇ ବଡ଼ ଲୋକ ହେଲେ । କଳାବଳାଶକୁ ଫାସି କାଠରେ ଝୁଲାଇବା ପାଇଁ ମୌଖିକ ଧମକ ଦେଇ ନେତାମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ନେବାର ଫିକର ଫିଟାଇଲେ । ମୁଦ୍ରାସ୍ଥିତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶ ସାରା ଅକ୍ଷର ଅନାଟନ ଡାଗ୍ର ଭାବରେ ଦେଖାଦେଲା । ରାଜଗୁରୁ ପରିବାରର ଗୁରୁଅକ୍ଷର ଗୁରୁତର ରୂପ ଧାରଣ କଲା । ଝିଅଟି ବଢ଼ିଲା । ପରଦରକୁ ପଠାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଭାଇ ଭଉଣୀ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ବିଫଳ ହେଲେ । ଆଧୁନିକ ସମାଜର ବରପାତ୍ର ଓ ବରକର୍ତ୍ତା, ହଜାର ହଜାର ଯୌତୁକ ହାକୁଚନ୍ତି । ଗରିବର ଝିଅକୁ ଭୁଲସୀ ପତ୍ର ପାତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛ ବା କିଏ ?

ରହି ରହି ଅନୁରାଧାର ମନ ଭିତରେ ପ୍ରହରୀକ ଦର କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ନରୁ ଭାଇନା କହିଥିଲା ଆସିବ ବୋଲି । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ଦିନ ଦିନ, ମାସ ମାସ, ବର୍ଷ ବର୍ଷ କରି ତିନୋଟି ବର୍ଷ ବିତିଲା ! ଅନୁରାଧାର ଅଙ୍ଗ ଅବୟବରେ ଅନୁପମ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ମନ ଭିତରେ ତରଙ୍ଗର ଢେଉ ପିଟି ହୋଇ ଯାଉଛି ବାରିମ୍ବାର —ନରୁ ଭାଇନା ଏତେକରି କହିଥିଲା ଆସିଲା ନାହିଁ ! ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ କଥାରେ ଠିକଣା ନାହିଁ । ପାଣିର ଗାର ପରି ସେମାନଙ୍କ ଜବାବ । ଏତେ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲା । ଏତେ ରାଗ ନିୟମ ପକାଇ ଆସିଥିଲା ରାଧା । କିନ୍ତୁ ତିନୋଟି ବର୍ଷ ବାଟ ଚାହିଁ ଚାହିଁ କାହିଁ ତାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଖିବାକୁ ପାଉନାହିଁ ।

କଲେଜ ଛାତ୍ର ନରେଈମର ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥରେ ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ନକର ପଡ଼ିଥିଲା । ଆସିବାର ମାସେ ଦିନାସ ପରେ ଅନୁରାଧା ଶଶି ଏ ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡ ଲେଖି ପଠାଇଥିଲା । ବଙ୍କାଟଙ୍କା ଅକ୍ଷର । ନରୁ ତାର ଉତ୍ତର ଲେଖି ପଠାଇବ ବୋଲି ସାଇତି ରଖିଥିଲା ସେଇ ଟେବୁଲ ଉପରେ । ବୋଉଙ୍କ ନକର ପଡ଼ିଲା । ସେ ପୁଅକୁ ଡାକ ଶାସନ କରିଦେଲେ—“କଅଣ ? ଗୋଟାଏ ଛତର ଗଞ୍ଜୋଡ଼ ଭକାସର ହିଅ ଅନୁରାଧା—ଇଆ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଉଛ ! ଆଉ ଏ ଛତର ତା ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଉଛ ! ଲୁକ ମାଡୁ ନାହିଁ ? ପିଲଟା ଏକୁଟିଆ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ଆମେ ଘରକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲୁ । ନିଆଣ୍ଡା ପିଲପରି ଦିନ କେଇଟା ଆମ ଘରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିଲା । ତା ବାପା ଆସି ତାକୁ ଘେନିଗଲା । କାମ ସରିଲା । ତା ସାଙ୍ଗରେ ପୁଣି ଚିଠିପତ୍ର ଦିଆ ନିଆଟା କଅଣରେ ? ପାଠଶାଳା ପଡ଼ି ଏଇଆ ଅକଲ ? ଲୁକ ମାଡୁନାହିଁ ? କାହାର ପୁଅ, କାହାର ନାତି ହୋଇ ଏକର ଏଡ଼ିକ ଛୋଟିଆ ନକର । ମତେ କଅଣ ବୋହୂ କରି ଆଣିବାକୁ ବଡ଼ଲେକ ଖାନଦାନ ଘର ଅପୂର୍ବ ହେବେ ? ସମାନ ସମାନ ଏକାଠି ବସିଲେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ସିନା । କାଜାଲ ଭକସାଙ୍କି ଯେତେପାର ସାହାଯ୍ୟ କର । ସେମାନେ ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ସିନା, ବର ହେବାକୁ ସମର୍ଥ ନୁହନ୍ତି । ତୁ ତା ପାଖକୁ ଚିଠିପତ୍ର ଦେବନା ମୁଁ କହିଦେଲି । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମର ସମ୍ପର୍କଟା କଅଣ ?

ମନେ ମନେ ନରେଈମ ଭାବିହେଲା କହିଦେବ ବୋଲି—
 ‘ବୋଉ ତୁମେଇତ ସେଦିନ କହିଥିବ—ମୁଁ ତତେ ହିଅ କଲି ଲେ ବଧୂ, କାନ୍ଦନା’ ।

କିନ୍ତୁ ମାଆଙ୍କୁ ଓଲଟି ଜବାବ ଦେବାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ
 ନରେନ୍ଦ୍ରମର । ଅଭ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ମନ କଥା ମନରେ ରହିଲା ।
 ଚିଠି ଦଶଣ୍ଡି ସେ ଚରି ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା । ତା ପଡ଼ାପଡ଼ିରେ ପୂର୍ବପରି
 ଲାଗିଗଲା । ଗୁଲିଲା ତାର ପୂର୍ବପରି ଦିନ ରାତି । ଅନୁରାଧା ମିଳିଲା ।
 ସଙ୍ଗରେ ଆସିଲା, ଘରେ ରହିଲା, ତା ସହିତ ମିଳାମିଶା, ହସ
 ଖେଳ, ମାନ ଅଭିମାନ, ରାଣ ନିୟମ, ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଲାଗିଲା
 ସ୍ୱପ୍ନପରି ।

କିନ୍ତୁ ସ୍ୱପ୍ନଟା ଭୁଲ ହେଉନାହିଁ ।

ଭୁଲ ହେଉନାହିଁ ଅନୁରାଧାର ଶେଷ ଅନୁରୋଧ—

‘ନିଶ୍ଚେ ଯିବ ନରୁ ଭାଇନା, ମୋରାଣ’ !

ଅନୁରାଧା ତିନୋଟି ବର୍ଷ ହେଲା ଅନାଇ ରହିଛି, ଅଭାବ
 ବଢ଼ିଛି । ବୟସ ବଢ଼ିଛି—ମନ ବଦଳିଛି, ପ୍ରାଣରେ ମଧୁ ସଞ୍ଚରିଛି ।
 ଆଶାରେ ମରାଚକାର ଦେଉ ଖେଳିଲାଣି । ଆଶାୟୀ ପ୍ରାଣ ଆଶା
 ଦେଇ ଅନାଇ ରହିଛି, ନରୁ ଭାଇନା ଆସିବ ନିଶ୍ଚେ ।

×

×

×

×

ନିଶ୍ଚୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିବ ଓ ଆସିବ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ
 ଲୋକେ ସୁଖ ସମୁଦ୍ରରେ ଉବୁଡ଼ୁବୁ ଖାଇବେ । ଡାକ ଶୁଭିଲାଣି—
 ‘ଲଙ୍ଗଳ ଯାହାର ବଳ ତାର’ । ଲଙ୍ଗଳ ଧର ନୋହିଲେ ମର ।
 କର୍ମ କୋଡ଼ି ମରନ୍ତୁ, ସରନ୍ତୁ ।

ସରକାର ଭାଗରୁଷ ଆଇନ୍ ପାସ କରିଛନ୍ତି । ଗୁଲୁ କରିବା
 ଭାର ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ । କର୍ମ ମାଲିକ ବଳପୂର୍ବ ହେଲେ ଭାଗରୁଷି

ଭୟରେ ପୂର୍ବପରି ଅଧା ଅଧା ଦେଇ ଯାଉଛି । ଫସଲ ଗଣ୍ଡିକ କାଟି ମାଲିକ ଦୁଆରକୁ ଆଣୁଛି, ମଲ ମକର ଅଧାଅଧ ଦେଇ ଯାଉଛି । ଗରବ ଜମି ମାଲିକ ଭାଗରୁଷୀ ହାଲୁକ ଦୋକ୍ତାଣୀ ତେଣୁଛି । ଦେଲ ବେଳକୁ ଦେଉଛି ଦେଉଳି ତାର ବ୍ୟୟ—ଅନୁଗ୍ରହ । ମାଲିକ ଭିକାରୀ ପରି ତା ଦୁଆରେ ହାତ ପକାଇଛି । ବାଟିଏ ଜମିର ମାଲିକ ଘରେ ବି ଭିକିଜଣ । ଖାଇବା ପାଇଁ ଧାନ ଗଣ୍ଡିଏ ନାହିଁ । ରାଜଗୁରୁ ଘରେ ଅଭାବଟା ଉଛୁଟି ରୂପ ଧାରଣ କଲଣି । ବାଇ ବାତୁଳ ପରି ରାଜଗୁରୁ ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲିଲେଣି । ଭାଗରୁଷୀ ଦୁଆରେ ଧାରଣା ଦେଲେଣି, ଫଳ କିନ୍ତୁ କିଛି ନାହିଁ ।

ନ୍ୟାୟ ସଙ୍ଗତ ସମାଧାନ ପାଇଁ ନୂଆ ଆଇନ ବାଟ ଫିଟାଇ ନାହିଁ । ଶୁଙ୍ଖଳା ନାମରେ ବିଶୁଙ୍ଖଳିତା ବଢ଼ାଇ ଦେବାକୁ ଲାଗିଛି । ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିବ ଓ ଆସୁଛି । ସ୍ଵାଧୀନତା ଆସିବ ସତ କିନ୍ତୁ ସମାଧାନ କାହିଁ ? ବେକାର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଲାଗି ବଡ଼ ବଡ଼ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉଛି, ତଥାପି ଯଥାର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା କାହିଁ ! ବେକାର କମୁଛି କାହିଁ ! ଗାଁରୁ ଇଂରେଜ ଅମଳର ପ୍ରେମିଡ଼େଣ୍ଡ ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ ଓ ସରପଞ୍ଚ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇଛି । ଆଗର ଦଲ୍ଲୀ ଏକ ସରପଞ୍ଚ ପାଲଟିଚନ୍ତି । ନୂଆ ବୋତଲରେ ପୁରୁଣା ମଦ ପୂର୍ବପରି ଠିକ୍ ଅଛି । ବଦଳି ନାହିଁ କିଛି । ବରଂ ଅଭାବଟା ବହୁ ପରିମାଣରେ ଅଧିକ ଓ ଅସହ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିବ ଓ ଆସିବ । ଦିବ୍ୟସିଂହ ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ଘର ଗଣ୍ଡିକ ଛୁଇଁଣି ଅଭାବରୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଛି । ଟିକିଏ ବର୍ଷା

ହେଲେ ଭିତରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସଂସାରର ସହସ୍ର ଅସ୍ରବକୁ ପାଶୋରି ପକାଇବା ପାଇଁ ରଜଗୁରୁ ଟେଲାର ମାସା ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

‘ଯେତେ ଦିନ ଶ୍ଯାସ, ତେତେ ଦିନ ଆଶ’ ।

ପ୍ରାଣ ଥିବାଯାକେ ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ହେବତ ! କିନ୍ତୁ ଅନୁରାଧା ଓ ମନୋରମା କଥା କଅଣ କରାଯିବ ? ଶଶି ଏ ଶଶି ଏ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଜମି ବନ୍ଦି କରି ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେଣି ରଜଗୁରୁ । କିଶୁଚନ୍ଦ୍ର ଭାଗରୁଣୀମାନେ ଦଶ ଟଙ୍କାର ବଲକୁ ଟଙ୍କାଏ ଦୁଇ ଟଙ୍କାରେ । ଅକଲ ବେଳ ପଡ଼ିବ ! ଗରିବକୁ ଯିଏ ଯେତେ ପ୍ରକାରେ ଠକି ଭଣ୍ଡି ନେଇ ପାରିଲା । ଏଥିଲାଗି କିନ୍ତୁ ସ୍ବାଧୀନ ଭାରତର ଆଇନ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ବରଂ କଣ୍ଢେଇ ବଜାରରେ ମିଳୁଥିବା ଜନସ ଦୁର୍ମିଳ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଦେଶରେ ନିଷ୍ପତ୍ତ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିବା ଦରକାର । ନୋହଲେ ଯେ ସ୍ବାଧୀନତାର ଅର୍ଥ କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ରଜଗୁରୁ ପରିବାରରେ ଓଳିଏ ବେଷେଇ ବନ୍ଦ ହେଲା । ଓଳିଏ ଖାଇ ଓଳିଏ ଉପାସ ରହି ଚିର ଫଟା ଶଶି କରେ ଦିହମୁଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ାଇ ମଲ୍ଲପରି ବଞ୍ଚି ରହିବାରେ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର ହୁଏନାହିଁ । ଲୋକଙ୍କ ଭୂଣ୍ଡରୁ ଶୁଣା-ଯାଉଛି—‘ମରନ୍ତୁ କୋଡ଼ିଆ ନିକମାଯାକ ।

ନିକମା ସିନା ରଜଗୁରୁ ଓ ମନୋରମା । ଅନୁରାଧାଟିର କି ଦୋଷ ?

ଅନେକ ଦିନ ହେଲୁ ରାଧା ଭାବୁଛି ଦିନେ ଏକୃଷିଆ
 ଚାଲି ଚାଲି ଯିବ ପ୍ରହରାଜଙ୍କ ଦୁଆରକୁ । କିନ୍ତୁ ମନ ଦବିଯାଏ—
 ପଛର ପଡ଼େ । ଏତେ କରି କହିଥିଲେ ନରୁ ଭାଇନା, କିନ୍ତୁ
 ଆସିଲେ ତ ନାହିଁ ଥରେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ! ଭାବି ଭାବି କାନ୍ଦି
 କାନ୍ଦି ରାଧାର ତନୋଟି ଦିନ ବଢ଼ିଲା । ଶେଷକୁ ଖଣ୍ଡେ ପୋଷ୍ଟ
 କାର୍ଡରେ ନିଜର ଦୁଃଖ କଥା ଲେଖି ନରୁ ଭାଇନା ଠିକଣାରେ
 ପକାଇ ଦେଲା ।

ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅଭାବ । ରାଜଗୁରୁ ବାରଦଡ଼ିରେ ଦଡ଼ିଏ ଘରେ
 ରହୁନାହାନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀ ମନୋରମା ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାଟିରେ ଗାଲରେ
 ହାତ ଦେଇ ବସି ରହିଛି । ମନ ଭିତରେ କେତେଦିନ ହେଲା
 ଲୁଚି ମାରୁଛି ଗଙ୍ଗାମାତା ମଠର ଆଶ୍ରୟ । ମନ ହେଉଛି ଏ
 ଘରଦାର ଛୁଡ଼ିଛୁଡ଼ି ଦେଇ ଦିନେ ଚାଲିଯିବ ସେଇ ମଠକୁ । ସେଠି
 ନିଶ୍ଚୟ ଆଶ୍ରୟ ମିଳିବ କିନ୍ତୁ ଅନୁରାଧାଟି କଅଣ କରିବ ? କେମିତି
 କେଉଁଠି ଏକୃଷିଆ ରହିବ ! କିଏ ତାର ଆଶ୍ରା ହେବ ? ସିଂହତ
 ଦିନ ରାତି ବାଇବାତୁଳ ପରି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ କୁଆଡ଼େ ଘୁରି
 ଚାଲୁଛି !

ଗରିବ ସଂସାରରେ ଶତ ଅଭାବ ଭିତରେ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା
 ଅନୁରାଧାର ଅଜ୍ଞାନତାର ଯୌବନ ଶ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ହେବାର ଅଭାବ
 ରହିଲା ନାହିଁ । ସମାଜ ଓ ନୈତିକତା ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୁର୍ବଳ
 ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି । ସୁରୁଖା ଗ୍ରାମ୍ୟଜୀବନ ଏକାବେଳକେ
 ବଦଳି ଗଲାଣି । ସୁନ୍ଦର ଅନୁଟି ପୋଗରା ତୁଠକୁ ଗଢ଼ିଲା
 ବେଳକୁ ଗାଁ ପିଲାଏ ଅନାଇ ରହୁଛନ୍ତି । ଆପଣା-

ଆପଣା ଭିତରେ ଠାରୁ ହେଉଚନ୍ତି । କେତେ ଯୁବକର ବୁଦ୍ଧିଷୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆପଣାକୁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ବଞ୍ଚାଇ ରାଧା ଦରକୁ ଫେରେ । ଦେଶେ, ଭଙ୍ଗା ଦରର ଗୁରୁପଟୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଉଦ୍ଭିଗ୍ନ ଆଖି ତାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଦୃଷ୍ଟିବାଣ ନିକ୍ଷେପ କରୁଚନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀ ମନୋରମା ସବୁ ଦେଖୁଛି । ସମସ୍ତଙ୍କ ପୁସ୍ତ ଫାସ୍ କଥା ତା କାନରେ ବାଜୁଛି । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ କଅଣ ? ଦରର ମୁରବୀ ପାଗଳ ହେଲେ ଆଶ୍ରିତ କେତୋଟି ନିରାଶ୍ରୟ ହୋଇଯିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ କଅଣ ଅଛି ?

ସରପଞ୍ଚ ମଦନ ଶିପାଠୀ । ଆଗେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ଅମିନ କାମ କରୁଥିଲେ । ଏବେ ଗାଁରେ ମଦନ ବାବୁ । ହାରିଗୁଡ଼ାର ନ୍ୟାୟ ନିସାପକୁ ପଟାଉଜର ଆଗ ପିଛା ଦିପାଶରେ ହାତ ମାରନ୍ତି । ମାମଲତକାର ବୋଲି ତାଙ୍କର ଦୁଆରକୁ ନିତି ପ୍ରତି କେତେ ସରକାରୀ ଜିପ୍ ଦୌଡ଼ୁଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭକୁ ସେ, ଝାମ୍ବା ମରମତି ବେଳକୁ ସେ, କୃଷିରଣ ଲଗାଣ ବେଳକୁ ସେ, ଗିଲିଫ୍ ବଣ୍ଟା ବେଳକୁ ସେ । ସବୁ କଥା ବେଳକୁ ସେ ଆଗଭର । ତାଙ୍କୁ ଡାକରା ପଡ଼େ ।

ଗୋଦ ମଦନ ବାବୁ ଦିନେ ଶରବେଳେ ରଜଗୁରୁଙ୍କ ଭଙ୍ଗା ଦରଟି ଭିତରକୁ ଡାକି ଡାକି ପଶି ଆସିଲେ—‘ରଜଗୁରୁ ଅଛନ୍ତି ଘରେ ! ଆହା କେଡ଼େ ବଡ଼ ଦରଟା କେମିତି ହୋଇ ଚଲୁଣିତ ! କେହି ହେଲେ ମୋ ଆଗରେ ଏକ କଥା କହୁଛି ଭଲ ? ରଜଗୁରୁତ ସନ୍ତାନ ଓ ଅଭିମାନୀ ଲୋକ । କାହାପୁଅ କାହା ନାହିଁ । ନିଜେ କେମିତି ବା ଯାଇ କହନ୍ତେ ! କିନ୍ତୁ ମୋ କାନରେ ପଡ଼ୁଥିଲେ ଏତେସରି ଅବସ୍ଥା କେଉଁ ହୋଇ

ନଥାଆନ୍ତା । ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ କୁଆଡ଼ୁ କେମିତି କିଛି ଗୋଟାଏ
ସାହାଯ୍ୟର ବରଦ କରି ସାରିନୁଣି ।

ମନକୁ ମନ କହିକହି ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲେ
ମଦନବାବୁ । ସବୁ କଥା ମନୋରମାଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲା ।
ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସୁ ଆସୁ କହିଲେ—‘ସିଂହ ନାହିଁ ଘରେ ।
କୁଆଡ଼େ କେମିତି ଆପଣଙ୍କ ପାଦ ପଡ଼ିଲା’ ?

ମଦନ ସିପାଠୀ । ବୟସ ଚାଲିଛି ହେବ । ଘରେ ଦୋଟି
ପୁଅ ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଯିବାର ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ହେଲା ।
ଏଥୁ ମଧ୍ୟରେ ସିପାଠୀଏ ଗାଁ ବାହାରେ ଗୋଟିଏ ରକ୍ଷିତା
ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ନେଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ମନ ଭିତରେ ଅଭାବଟା
ପୂର ମାତ୍ରାରେ ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି । ଘରଟା ଗାଁ ଗାଁ ଗୋଡ଼ା-
ଉଟି । ରଜଗୁରୁଙ୍କ ଅଭାବର ସୁଯୋଗ ଉଣି ଅସାବିତ
ଭାବରେ ଧାଇଁ ଆସିଛନ୍ତି । “ଦିନେ ନାହିଁ, କାଲେ ନାହିଁ ! ଗହ୍ମା
ପୁନେଇରେ ମାରି ଡାକରା ଡାକିବା ପାଇଁ” । ଘର ଭିତରେ
ଅନୁରାଧା । ଶୋଳ ସତର ବର୍ଷର ବଢ଼ିଲା ଝିଅ । ଖାଲ
ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସି ପଡ଼ୁଥିଲେ ମଦନବାବୁ ।

“ସିଂହ ନାହିଁ ଘରେ । ଆସିଲେ ପଠାଇ ଦେବ ।”

“ନଥାଆନ୍ତୁ ସେ । ତୁମର ସାଙ୍ଗରେ ଦିପଦ କଥା ହୋଇ
ଚାଲି ଯିବ” ।

ମନେ ମନେ ନାହିଁ ନାହିଁ କହି ବାଧାହୋଇ ସଉପ ଖଣି ଏ
ଆଖି ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ପକାଇ ଦେଲେ ମନୋରମା—“ହଉ

ବସନ୍ତ । ଗରବ ପିଣ୍ଡାରେ ବଡ଼ ଲେକକୁ ବସିବାକୁ ସୁବିଧା
କାହିଁ” !

“ସବୁଠି ସୁବିଧା ନଥାଏ ମାଉସୀ, ସୁବିଧା କରାଇ ନେବାକୁ
ହୁଏ । ଆମେ ହେଲୁ ଦେଶ କର୍ମୀ । ଗରବ ଅମୀର ଆମ
ଆଖିରେ ସମସ୍ତ ସମାନ । ତୁମ ଦୁଃଖ ଦେଖି କିଛି ଗୋଟାଏ
ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ମୁଁ ଆସିଛି । ତମେ ମୋ କଥା ରଖିଲେ
ତମର ଉପକାର ହେବ । ତମେ ଚଳି ଯିବ । କଥାଟି ନ
ରଖିଲେ ଅନଷ୍ଟ ହେବ । ମୋ ନାଁ ମଦନ ସିଂହାଠୀ” ।

ଆତଙ୍କରେ ବୁଢ଼ୀର କଲଜା କମ୍ପି ଉଠିଲା । ଆଡ଼
ସାର୍ବ ଦିକୋଶ ଭିତରେ ମଦନ ସିଂହାଠୀ ମାମଲତକାର, ମାମଲ-
ବାଜ । ତାଙ୍କର ବସ ଆଖି ଯାହା ଉପରେ ପଡ଼ିବ,
ସେ ଚାରି ପାଖିରୁ ଗଲା । ଏ ଘର ଚାଲି ଉପରେ ଆଜି ପେଟ
ବସିଲୁଣି । ଭୟ ଓ ଆଶଙ୍କାରେ ଦିହ ଥରି ଉଠୁଛି । ଉଠି
ଯାଅ ବୋଲି କହି ଦେବାକୁ ବଳ ପାଉନାହିଁ । ସାଇ ପଡ଼ିଗାରୁ
କାହାକୁ ଡାକି ଆଣିବ, କିନ୍ତୁ କେହି ବାହାରିବେ ନାହିଁ । ପର
ଉପକାର ପାଇଁ କିଏ କାହିଁକି ନିଜ ଘରକୁ ନାଲି ଖୋଲି ନଈ
କୁନ୍ଦୀରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେବ !

ବସି ପଡ଼ିପଡ଼ୁ ମଦନବାବୁ କହିଲେ—“ରାଜଗୁରୁ ଘରେ
କାହିଁ ଥିବେ । ତାଙ୍କର ପରି ତ କିଏ ଜଣେ ମହାଦେବଙ୍କ ମଣ୍ଡପ
ଉପରେ ଭାଙ୍ଗି ନିଶାରେ ବେଚେତା ହୋଇ ଗଡ଼ୁଚନ୍ଦ୍ର, ଧୁତୁର
ମଞ୍ଜି ଘୋଟା ଭାଙ୍ଗି ! ଦି ଦିନ ଭିତରେ ଆଗ ନିଶା ଛୁଡ଼ୁନା” ?

ବୁଝିକିନା ଗୁନିଆ ପଣିଗଲ୍ଲ ମନୋରମାର ମନ ଭିତରେ ।
ତେଣେ ମଦନା କୌଶଳରେ ସିଂହକୁ ଧୁରୁବ ମଞ୍ଜି ବଟା
ନିଶାରେ ବେତେତା କରି ପକାଇ ଏଣେ ବାହାରି ଆସିବ
କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦେନି ।

“ରୁହ ବାବୁ ଟିକେ ମୁଁ ସାଇରୁ କାହାକୁ ଡାକି ଆଣେ
କି, କଥା ଶୁଣା ହବ” ।

“ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋ ନା ଶୁଣିଲେ ଡାକିଲେ ବି କେହି
ଆସିବେ ନାହିଁ ମାଉସୀ, କିଏ ମତେ ନ ଡରେ ? କାହା ଗୁଡ଼ରେ
ଦମ୍ଭ ଅଛି ଏଠିକି ମୋ ଆଗକୁ ଆସିବ ?

“ହେ ଭଗବାନ, କି ଭୟଙ୍କର ଏ ଲୋକଟା” ।

‘ହ ହ’ ହୋଇ ହସିଉଠିଲ ମଦନ ବାବୁ । ଛୁମ୍ମ ଦାନ୍ତ
ଦିଇ ଢିନଟା ଶୁଙ୍ଘି ଯାଇଛି । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଗୁଲିପଣ ଧଳା ।
ଆଖି ଦଇଟା ଖୋଲା ଖୋଲା ପଣି ଗଲୁଣି । ଗାଲ ଖାଲ ହୋଇ
ଗଲୁଣି । ହ ହ ହୋଇ ହସି ଉଠୁଛି ସିପାଠୀ । ଗୋଡ଼ ଉପରେ
ଗୋଡ଼ ପକାଇ ବସି ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ କହି ଉଠିଲ—“ଡାକିଲେ
କେହି ଆସିବେ ନାହିଁ ନାମା । ସମସ୍ତେ କାଣ୍ଡ ମୁଁ ଆଜି ତମ
ଘରକୁ ଆସିବି ତମଠାରୁଁ ଜବାବ ନବାପାଇଁ । ସାଇ ପଡ଼ିଗାଏ
ସମସ୍ତେ ରାଜି ହୋଇ ଗଲେଣି । ପାଞ୍ଚ ଦଶଟା ଟଙ୍କା ଧରେଇ
ଦେଲେ ରାଜଗୁରୁ ରାଜି ହୋଇ ଯିବେ । ଖାଲି ତମରଠାରୁଁ
ମୋର ଜବାବ ଦରକାର । ମୁଁ ତମ ହିଆସୁଟିକି ବାହା
ହେବି । ଭଲରେ ରାଜି ନହେଲେ ଜବରରେ କରିବି । ରାଜା
ରାଜା ଟଙ୍କା ନେଇ ବେଘା ଉପରେ ବିଭା ହୋଇ ପଡ଼ିବି ।

ଯାଅ ତୁମେ ଯାହା ପାଖକୁ ଯାଉଛ ଯାଅ । ପୁଲିସିକ କହିବ କୁହ । ଖାଲି ଏ ଗାଁର କାହିଁକି ଏ ଅଞ୍ଚଳର ସମସ୍ତେ ସାକ୍ଷୀ ଦେବେ ରଜଗୁରୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାମନାରେ ବେଢ଼ା ଉପରେ ମତେ କନ୍ୟା ଦାନ କରିବନ୍ତି । ତା ପରେ ଉପାୟ ?

ହି ହି ହୋଇ ବିକଟ ହସ ହସି ଉଠିଲେ ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତର ସରପଞ୍ଚ ଶ୍ରୀ ମଦନ ମୋହନ ଟିପାଠୀ । ବିକୃତ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦେଖିଲେ ଡରମାଡ଼ୁଛ । ଠିଆ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଗୋଡ଼ରୁ ମୁଣ୍ଡଯାକେ ବରଡ଼ାପତ୍ର ପରି ଥରି ଯାଉଛନ୍ତି ମନୋରମା । ଘର ଭିତରେ କାନ୍ଥକୁ ଆଞ୍ଜଳିପଡ଼ି ରାଧା କାଠ ପାଲଟିଗଲାଣି ।

ଟିପାଠୀ ପଚାରିଲେ—“ନାମା, ତୁମେ ମୋର ହସାବରେ ପିଉସୀଶାଶୁ ହେବ । ଅନେକ ଦିନରୁ ମୁଁ ଅନୁଚିକି ଆଗେଇଲଣି । ଆଜିକି ଆଠଦିନ ପରେ ବାହାଡ଼ିଥି ଅଛି । ସବୁ ମୁଁ ଯୋଗାଡ଼ କରିନେବି । ଆଜି ନ ହେଉ କାଲି ସକାଳକୁ ଶୁଦ୍ଧିକରି ମତେ ଜବାବ ପଠାଇବ । ରଜଗୁରୁ ତିନୋଟି ଦିନ ଘରକୁ ଆସିପାରିବେ ନାହିଁ । କାଲି ସକାଳକୁ ମୁଁ ‘ହୁଁ’ ବୋଲି ଜବାବ ନ ପାଇଲେ କାଲି ରାତିକି ସୁଆର ପଠାଇ ବଳପୂର୍ବକ କନ୍ୟାଟିକି ଧରି ନେଇଯିବି । ରଜହେଲେ ତମର ସବୁ ପ୍ରକାରେ ସୁବିଧା ହେବ । ନାହିଁ କଲେ ମୁଁ ତ ନିଶ୍ଚୟ ଅନୁରଣକୁ ବିବାହ ହେବି । ବୃଥାଟାରେ ତୁମେ ଲୋକହସା ହେବ ଯିନା” !

‘ହି ହି’ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲେ ମଦନ ବାବୁ !

ଶୂନ୍ୟ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରେତହାସ୍ୟ କି ଉପୁଙ୍କର ଶୁଭିଲ ସେ କଥା ବୁଝିଲେ ପିଇସୀ ଝିଆରୀ ହି ଜଣାଯାକ ।

“ମୁଁ ତେବେ ଉଠିଲି ପିଇସୀ । ପ୍ରଣାମୀ ସ୍ବରୂପ ଦିଶା ଟଙ୍କା ଦେଇ ଯାଉଛି ରଖିଥାଅ” ।

ନମସ୍କାର ବିବର୍ଜିତ । ବୁଢ଼ୀ ମନୋରମାର ହାତକୁ ଦିଶା ଟଙ୍କା ବଢ଼ାଇଦେଲେ ମଦନ ବାବୁ । ବରଫା ପସପରି ଥରୁଚି ମନୋରମାର ଦିହସାରା । ଟଙ୍କାଦିଇଟା ତଳକୁ ଗର୍ବିତ ଓଳିତଳ ନଳା ଭିତରକୁ ଗଢ଼ିଗଲା ।

‘ହୁ ହୁ’ ହୋଇ ହସିହସି ମଦନ ବାବୁ ପିଣ୍ଡା ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲେ । କହିକହି ଗଲେ—“କେଡ଼େ ବଡ଼ ଘରଟା କଅଣ ହୋଇଗଲା ହେ ! କିଛି ନାହିଁ, ମାସ ଗୋଟାକ ଭିତରେ ଇଆର ରୂପ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦଳିଯିବ” ।

ପଥର ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲବେଳକୁ ସାଇର ମାମଲତକାର ଦି ଚାରିଜଣ ଆଗଭରି ଆସି ନମସ୍କାର କଲେ—“ଆଜ୍ଞା କୁଆଡ଼େ ବିଜେ ହୋଇଥିଲେ” ?

ହସିହସି କହି ଉଠିଲେ ମଦନବାବୁ—“ସେଇ କଥାମ, ସବୁତ ଆମର ଠିକ୍ ଠାକ୍ ହୋଇଯାଇଛି । ଖାଲି ପଦେ କହିଦେବାକୁ—କଅଣ ଆଉ ଆପଣମାନେ କହୁଛନ୍ତି” ?

ସମସ୍ତେ ଏକ ସ୍ବରରେ କହିଉଠିଲେ—“ଆମେ ଆଉ କଅଣ କହିବୁ ଆଜ୍ଞା ? ଆପଣଙ୍କ କଥାରୁ ଆମେ କଅଣ ବାହାରି ପାରିବୁ” ?

ମଦନ ଗଲେ । ମନୋରମା ଇଆଦର ତାଘର ବୁଲି ପଶୁଗଲା—“ଦେଖ ମୋ ଘର କଅଣ ତମ ଘର କଅଣ ? ଏତେଦୂର ସାହସ ତାକୁ କିଏ ଦେଲା ? ସିଂହଟା ପଗଲା ହେଲା ବୋଲି ତମେ ସବୁ କଅଣ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଇଛ ? ଗୁଆ କଅଣ ତମର ହିଅ ନୁହେଁ” ?

କଣେ କହି ଉଠିଲୁ—“କଅଣ କହୁରୁ ନାନା, ଆମେ ହୋଇ-
ଥିଲେ କଅଣ କରିଧକାନ୍ତୁ ? ସେ ତ ରଡ଼ଲେକ । ଘାଟିବ ବିକ୍ର
ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ତାଙ୍କର ହାତରେ ମନେ ମନେ ଟେକ ଦିଅ ।
ନୋହିଲେ ଅନର୍ଥ । ସେତ ଅଭିକା ସରକାସ୍ତ୍ର କ୍ଷମତାରେ । ପ୍ରେଷ୍ଟ ଆ
ମଣିଷଟା । ଇଚ୍ଛୁ କରିବତ ଏକା ଦିନକେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରଭାଙ୍ଗି
ରୁନା କରିଦେବ । ଆମଘରୁ ଝିଅ ବୋହୂକୁ ଭିଡ଼ିନେଲେ ଆମେ ବା
ତାର କଅଣ କରି ପକାଇବା ? ଦେଖିଲୁମ୍ଭର ସେ ଦିନ ରାମ-
ସାଉର ଘରଟାକୁ ରାତି ରାତି ଭାଙ୍ଗି ନେଇ ଗହ୍ୱାର ମଝିରେ ପୋଡ଼ି
ପାଉଁଟ କରି ପକାଇଦେଲା ! କଅଣ କିଛି ପ୍ରମାଣ ହୋଇ ପାରିଲା ?
କହିବି ପରା—

ବଳ ଯାହାର, ମୂଲକ ତାଆର” ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅନ୍ଧକାର ମାଡ଼ିଆସିଲା । ରଜା ନାହିଁ
କି ବଡ଼ା ନାହିଁ । ଦି ଦିନ ହେଲା କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛି ସେ ଯାଇଛି—
ସିଂହ ଫେରିନାହିଁ । କେବେ ଫେରିବ ତାର ବି ଠିକଣା ନାହିଁ ।
ମଦନା କହିଲୁପରି ନିଶାରେ ଯେବେ କୋଉଠି ଗଡ଼ୁଥିବ, ତେବେ ତ
କଥା ସରିଲା ।

ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଟାଣି ମନୋରମା ଭଙ୍ଗାଘର ଭିତରକୁ ପଶିଲା ।
ଅନୁରାଧା ପଥର ପରି ସେଇଠି ସେମିତି ବସି ରହିଛି ।
କଅଣ କରାଯିବ ? ପିଇସୀ ଝିଆରୀ କେହି କିଛି ଠିକଣା
କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଏକଲୟରେ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରକୁ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି
ମାତ୍ର । ହମେ ହମେ ରାତି ବଡ଼ୁଛି । ଧୀରେ ଧୀରେ ସାଇ ଶୂନ୍ୟ
ହୋଇଗଲା । ଏକଘରେ ଆଲୁଅ ଜଳିଲା ନାହିଁ କି ଚାଲିରେ
ନିଆଁଲୁଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ରାତି ଅଧାହେଲା । ତେବେ ବି ସିଂହର

ଦେଖା ଦର୍ଶନ ନାହିଁ । ଚାରିଆଡ଼ ଖାଁ ଖାଁ ଗୋଡ଼ାଇତ । ପାଖ
 ବରଗଛରେ ପେଟୁ ଦିଆ ବକଟ ଶବ କରୁଛନ୍ତି । ଅଦୂର ମଶାଣି-
 ପଦାରେ ଅଣ୍ଟିର ବଳୁଆଟା ବକଟ ଶବ ଛୁଡ଼ୁଛି । ଚାରିଆଡ଼େ
 ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ଘୋଟି ଯାଇଛି । ତେବେ ବି ନାମା ଝିଆଣ୍ଟିକି
 ନଦ ନାହିଁ । କେହି କହୁନାହିଁ ଶ୍ଵେତ ଲଗୁର ବୋଲି । ଦୁହିଁକ
 ଆଖିରେ ଖାଲ ଦିଶି ଯାଉଛି—ମଦନାର ବକଟ ବଉଳ ରୂପଟି ।
 କାନ ପାଖରେ ରହି ରହି ଶୁଭ୍ରଯାଉଛି—ସେଇ ମଦନାର ରୂପ
 ଡାକ୍ଷଣ କଥା କେତେପଦ ଓ ବକଟ ହସ ।

ପାଞ୍ଚ

କୁଳଦେବତା ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵରଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ମୁଣିଆ ମାରି
ଫେରୁଛନ୍ତି ପଢ଼ାଦେବା । ପଢ଼ାଦର ଭିତରୁ ଧୀର ସ୍ଵରରେ
ଡାକିଦେଲା ନରେଉମ—‘ବୋଉ’ ।

“କିଏ, ନରୁ ? ଡାକୁରୁ” ?

“ହଁ ବୋଉ” ।

ଭିତରକୁ ପଶୁ ପଶୁ ପରୁରିଲେ—“କଅଣ କହୁରୁ” ? ଏବେ
ବି କପାଳରୁ ମୁଣିଆ ମାରୁଥିବା ବେଳର ଧୂଳି ଝଡ଼ି ଯାଇନାହିଁ ।
ମୁଣିଆ ମାରିବାବେଳେ କାନିଟା ବେକରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିଲା,
ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ତାହା ସେମିତି ଅଛି । ମନେ ମନେ ସେ
ଦେବତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମନର କଥାଟି ଜଣାଇ ଆସୁଛନ୍ତି—
‘ବୁଢ଼ୀ ହେଲି ମା, ନରୁଟି ଏପ୍. ଏ. ପାସ କଲା । ଆଉ ତାର
ପଢ଼ା ଦରକାର ନାହିଁ । ତା ସମ୍ପତ୍ତିବାଡ଼ି ସେ ବୁଝୁ । କୋଉଠି
ଗୋଟିଏ ଭଲ ଝୁଅ ଅଣି କୁଟାଇ ଦିଅ ମା, ତା ସଫାର ସେ
ସମ୍ଭାଳୁ । ମୁଁ ପୁରସ୍ତମ ଯିବି । ସେଇଠି ମୋ ଶେଷ ଜୀବନଟା
କଟିଯାଉ । ନରୁବାପା କେତେକାଳୁ ଏକୁଟିଆ କରି ଛାଡ଼ି
ଗଲେଣି ମତେ । କେତେଦିନ ଆଉ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ଏ ଘଣା
ଟାଣୁଥିବି ? ସଫାରରେ ଆଉ ମୁଁ ବେଶି ଦିନ ରହିବାକୁ
ରୁହେଁନା ମା—କି ସୁଖ ପାଇଁ ରହିବି ! ନରୁ ବାପା କେଡ଼େ ଭଲ
ମଣିଷ, କେତେ ସୁଖ ପାଉଥିଲେ ମତେ । ମା ! ତାଙ୍କୁ ହରାଇ

ଏ ନିଲଠା ଜୀବନଟାକୁ ଦେନ କେତେକାଳ ଆଉ ମୁଁ ଘୋସାର ହେଉଥିବି ? ମତେ ମୁକ୍ତି ଦେଏ ମା ! ସେ ଘୁଣି କେଉଁଠି ଜନ୍ମ ହୋଇ ମୋ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବେ ସିନା !

ଏବେ ବି ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ମନ ଓଢ଼ା ହୋଇ ଉଠୁଛି । ଆଖି ପାଣିରେ ଭାସି ଯାଉଛି । ସ୍ବାମୀ ଦେବତାଙ୍କ କଥା ଭାବିଲା ବେଳକୁ ପ୍ରାଣ ଭିତରେ କୋହ ଉଠୁଛି ।

“ବୋଉ” ?

ଭିତରକୁ ଚାଲି ଯାଉ ଯାଉ ଅନ୍ୟମନାଭାବେ ପରୁରଦେଲେ ପଦ୍ମବାସିନୀ—“କଅଣ କିଛି କହିବୁ ନରୁ” ?

“ହଁ ବୋଉ ! ମୋର କିଛି କହିବାର ଅଛି, ବସ” ।

“ବସିବାକୁ ତର କାହିଁରେ ବାପା ? କେତେ କାମ ତ ଅଛି” ।

କାମ ବହୁତ ଅଛି ସତ । ମାତ୍ର ଅସଲ କଥା ହେଉଛି ବର୍ଷେ ହେଲା ପଦ୍ମବାସିନୀ ସବୁବେଳେ ଅନ୍ୟମନା ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି । ଆଇ ନଥିଲା ପରି, ଦେଖି ନଦେଖିଲା ପରି, ଶୁଣି ନଶୁଣିଲା ପରି ସବୁବେଳେ ମନଟିକି ମାରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଅବିରଳ ଆଖିପତା ଦିଇଟା ଓଢ଼ା ଓଢ଼ା । ମୁହଁଟି ଶୁଖିଲା । ସବୁବେଳେ ଡାକ ଗୁଡୁରନ୍ତି—ମା ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵରୀ ! ମୋତେ ଏ ଜଞ୍ଜାଳରୁ ମୁକ୍ତି ଦେ ମାଆ ! ମୁଁ ଯାଏଁ, ବିଦା ହୁଏ ! ନରୁର କଅଣ ଗୋଟିଏ ବାସ୍ତବ କରିଦେ ମା !

ନରୁ ପାଇଁ ବାସ୍ତବ ! କେଉଁ କଥାର ଅଭାବ ? କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଘରୁ ତ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସୁଛି । ହେଲେ ନରୁତ ରାଜି ହେଉ ନାହିଁ । କହୁଛି ‘ବି. ଏ. ପାସ କରେ ଆଗ’ ।

ବି. ଏ., ଏମ୍. ଏ., ତା ପଛକୁ ଆଉ କିଛି, ତା ପଛକୁ ଆଉ କିଛି । ଫିଲ୍‌ଟାର ମନଭିତରେ ଭୂତ ପଶିବନା କଅଣ ? ମାଆର ମନକୁ ପାପ ବୁଝିବ । କିନ୍ତୁ ପଢ଼ିଲୁ ଫିଲ୍‌କୁ ଉତ୍ତର କାହିଁ ?

“ବୋଉ” ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଉକି ଖଣ୍ଡିକ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ପଦ୍ମବାସିନୀ । “କଅଣ କହୁଛୁ” ?

“ହେଇଟି ନଅ, ଏ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼ । ରାଧା ଲେଖିବ ! ଦିନକ ପାଇଁ ହେଲେ ବି ଗନ୍ଧବ ଫିଲ୍‌ଟାକୁ ଭ୍ରମେତ ହୁଅ ବୋଲି କୋଳକୁ ଟାଣି ନେଇଥିଲ । ସେ କଥା କଅଣ ଭୁଲି ଯାଉଛ ବୋଉ ? ସାନ ହେଉ ବଡ଼ ହେଉ, ଯେତେ ଯେତେ ନଈ ନାଳ କୋଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ କି ସମୁଦ୍ର ତାର କୋଳ କାହାକୁ ମନା କରି ଦିଏ ? ବଡ଼ ଅଭାବରେ ପଡ଼ିଚନ୍ତି ସେମାନେ । ସାତ ପର ହେଲେ ବି ଆମକୁ ସେ ଆଶା କରି ଚିଠିଟି ଲେଖିବ । ବୋଉ ! ହେ ବୋଉ ! ମନା କରି ଦିଅ ନାହିଁ । କଅଣ କରିବା କହିଦିଅ” ?

ଘାସ୍ ନଃଶ୍ଲାସ ଟାଣିଲେ ପଦ୍ମବାସିନୀ । ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଧରି ଥକ୍କା ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ, ଚଉକି ଖଣ୍ଡିକ ଉପରେ । ଆଉ ଘରୁ ଚଷମାଟି ତାଙ୍କର ଧରିଆସି ନବେଉମ କହିଲା— “ପଢ଼ ବୋଉ ଭ୍ରମେ ନଜେ । ପଢ଼ିଲେ ସବୁକଥା ଜାଣିବ । କେତେ ଦୁଃଖ ତାଙ୍କର । ପଥର ହେଲେ ବି ତରଳ ଯିବ” ।

ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ବୁଝି ରହିଲେ ପଦ୍ମାଦେବୀ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଷମାଟି ଆଖିରେ ଲଗାଇଲେ । କାର୍ଡ୍ ଖଣ୍ଡିକୁ

ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଥପ ଥପ ହୋଇ ଲୁହ ନିଗିଡ଼ି ପଡ଼ୁଥାଏ ସେ ଚିଠି ଉପରକୁ ! ଥରକୁ ଥର ଢଳିଥର ପଡ଼ିଲେ ସେ ଚିଠିଟାକୁ । ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୋଇ ଦେଲେ । ମାରବରେ ବସିପଡ଼ି ପୁଅର ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଗଭୀର ଦୃଷ୍ଟି ପାତ କରି ରୁହିଁ ରହିଲେ—ପୁଅର ମନ ଭିତରେ କଅଣ ଅଛି, ଅଶ୍ରୁଳ ପକାଇବାକୁ ସେ ଚାହାନ୍ତି । ମନେ ମନେ ଦିଶିଯାଉଛି ରାଜଗୁରୁର ଭିକାରୀ ରୂପ । ଦରଦ୍ର ଭିକାରୀ ! ଆଉଜାଣି ନାହିଁ । କୁଳ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାହିଁ । କଅଣ କହିବେ ? ପୁଅକୁ କି ଉତ୍ତର ଦେବେ ?

“କଅଣ କୁହ ବୋଉ ? କଅଣ କରିବା” ?

ଚିଠିଟି ଆଉଥରେ ତଳ ତଳ କରି ପଡ଼ି ଗଲେ ପଦ-ବାସିନୀ । କାହିଁ ! କିଛି ତ ସେ ମାଗିନାହିଁ । ପଇସାଟିଏ ବି ନୁହେଁ । ସେ ରୁହେଁ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ । କେମିତି ଭାବରେ ଆସିବାକୁ ରୁହେଁ ସେ କଥାଟି ତ ଉଦ୍ୟ ରଖିଦେଇଛି ।

ସାମାନ୍ୟ ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡ଼ ଗଣ୍ଡି କରେ କେତେ ଧାଡ଼ି ମାସ ଅକ୍ଷର । କେତେକଣକ ଆଖିରୁ ଲୁହ ନିଗାଡ଼ି ପକାଉଛି । କେତେଟି ପ୍ରାଣରେ ତରଙ୍ଗ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ! କଅଣ ଉତ୍ତର ଦେବେ ପଦ୍ମବାସିନୀ ? ମନ ଭିତରକୁ ପାପ ଛୁଉଁଛି । ସତେ ଆଉ କଅଣ ନରେନ୍ଦ୍ରମ ତାକୁ ଭଲ ପାଇ ପକାଇଛି ? ନରୁ କଅଣ ସତରେ ଭିକାରୀ ହିଅଟାକୁ ବୋହୂ କରି ଆଣିବାକୁ ଅନାଇ ବସିଛି !

ମାରବ ହୋଇ ବସି ରହିଲେ ପଦ୍ମବାସିନୀ ।

ନରୁ ପାଖକୁ ଲାଗିଆସି ଗଲେଇ ହେଲଭଲ କହିଲା—
“ଯାଉଛି ନେଇ ଆସିବ ବୋଉ । ହିଅ କରିବ ପରା ! ତା ପାଇଁ ତମ ମନ କଅଣ କାନ୍ଦୁନାହିଁ ବୋଉ” ?

ତଥାପି ମାରବ, ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସି ରହିଲେ ପଦ୍ମବାସିନୀ ।
 ଚୁଡ଼ର କର୍ତ୍ତା କର୍ତ୍ତୀ, ହେଲେ ଛୁଟିକି ପଥର କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।
 ମାରବ ହୋଇ ଆଳରେ ପଡ଼ିଥିବା ଚଉକି ଶକ୍ତିକ ଉପରେ ବସିପଡ଼ି
 ଏକ ଲମ୍ବରେ କାନ୍ଥର ଗୋଟାଏ ଛବି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହି
 ନବେତ୍ତମ କଲମଟାକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦାନ୍ତରେ କାମୁଡ଼ୁଥାଏ
 ଏବଂ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବେ ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ କେତେଆଡ଼ୁ କେତେ କଥା
 ଭାବି ହେଉଥାଏ ।

ମନେ ମନେ ବହୁତ ବେଳ ଭାବି ପଦ୍ମବାସିନୀ ସ୍ଥିରକଲେ—
 ପଡୁଆ ପିଲା, ଆଜି କାଲିର ଥୁବକ । ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ପକାଇ ଅଟକାଇ
 ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁ କାହାର ଅଛି ! ଶେଷକୁ କହିଲେ—

“ହଉ ତେବେ କାହାକୁ ପଠା । ତୁ ନିଜେ କାହିଁକି ଯିବୁ ?
 ଗୋଟିଏ ସର୍ତ୍ତରେ ତାକୁ ମୁଁ ଅଣାଇବାକୁ ରାଜି । ଏ ଘରକୁ ସେ
 ଝିଅ ହୋଇ ଆସିବତ, ଆସୁ । ତାକୁ ଆମେ ବସାବୁର କରାଇଦେବା” ।

ଏତିକି କହି ପଦ୍ମବାସିନୀ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ । ଠିଆ ହୋଇ
 ଅଗଣା ଭିତରକୁ ମୁହଁ କରି ଚାଲିଲେ । ବାରଣ୍ଡା ଉପରେ ଅଦୃଶ୍ୟ
 ହୋଇ ଯାଉ ଯାଉ ଅନୁକ ସ୍ତରରେ କହିପକାଇଲେ—“କିନ୍ତୁ ଏ
 ଘରର ବୋହୂ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ସେ ବୃଥା ଆଶା କରିବ ନାହିଁ ।
 ଏ ଘରର ବୋହୂ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ତାର ନାହିଁ, କି ଏ
 ପରିବାରର ବନ୍ଧୁ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ତା ବାପାର ନାହିଁ । ଏଇ
 ଗୋଟିଏ ସର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ରାଜି ହେଲି ନରୁ” ।

ବୋଉ ଚାଲି ଯାଉ ଯାଉ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ନବେତ୍ତମ
 ଶୁଣାଇ ଦେଲା—“କାହାକୁ ଆଉ ପଠାଇବ ? କାଲି ମୁଁ ନିଜେ
 ଯାଉଛି । ମଠର ସାଇକେଲରେ କେତେ ଅବା ସମୟ ଲାଗିବ ?

ହଁ କି ନାହିଁ କହିଲେ ନାହିଁ ବୋଉ—ଗୁଲିଗଲେ । ନରେନ୍ଦ୍ରମ
ଗୁହଁଲ “ମୌନଂ ସମ୍ମତଲକ୍ଷଣଂ” ।

ତନି ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବହେବ । ବୋଉ ମନା କରିଥିବାରୁ ନରେନ୍ଦ୍ରମ
ଟି ଖଣ୍ଡିଏ ସୁଦ୍ଧା ଦେଇ ନାହିଁ । ବୋଉଙ୍କର ଅବାଧ ହେବାକୁ
ଗୁହଁ ନାହିଁ । ବୋଉଙ୍କୁ ଆଜି ସେ ରକ୍ତକରା ପାରିବ । ତାର
ଆନନ୍ଦ ଅନ୍ତରର ବେଳା ଲାଞ୍ଜିବ ଆଜି । ନାଚିଉଠିବ ତାର ପ୍ରାଣ ମନ ।
କାଲି ସକାଳୁ ଯାତ୍ରା କରିବ । ଖୁବ୍ ବେଶୀହେଲେ ଦଣ୍ଡାଏ କି
ଦେହ ଦଣ୍ଡାର ବାଟ । ପରୁର ପରୁର ଗୁଲିଯିବ । ରକ୍ତଟା ଆଉ
କେତେ ଦଣ୍ଡା ଅବା ! ଆଗରୁ କହିଥିଲେ ହୁଏତ ଆଜି ଯିବାକୁ
ବୋଉଙ୍କୁ ଅନୁମତି ମାଗି ପାରିଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ମୂଳହୁଁ ଆଶା ତ
କରି ନଥିଲା ଲେଖମାସ ।

ମନ ପବନ, ଆଉ ଘୋଡ଼ା । ଗୁହଁ ଗୁହଁ କୁଦି ଉଠନ୍ତି ।
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ତନିଭୁବନ ଦିଶିଯାଏ କଳ୍ପନାର ଚିତ୍ରପଟ ଉପରେ !
ପରୁର ପରୁର ହଠାତ୍ ଯାଇଁ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ମଟର ସାଇକଲ
ବନ୍ଦକରି ପାହୁଁଚ ଉପରକୁ ଉଠିଯିବ ! ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଡାକ
ଦେବ—‘ଅନୁ କବାଟ ଫିଟା’ !

ଭାବିଲା ବେଳକୁ ଯୁବକ ଛୁଟି ଦୁଲୁକି ଉଠୁଛି— ମନ ପାପ
ଛୁଉଁଛି । ବୋଉ ମନା କରିଦେଇଛନ୍ତି—ଅନୁକୁ ବୋହୂକରି ଆଣି
ପାରିବେ ନାହିଁ ! ନୋହିଲେ ନାହିଁ । ଝିଅ ହୋଇ ଆସୁ ପଛକେ ।
କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଝିଅଟି । ଆଉ ଜନ୍ମରେ ଅତିଆପଣାର ଥିଲା
ନିଶ୍ଚୟ ! ଏଜନ୍ମରେ କାହାର ଅଭିଶାପ ପାଇ ଦୂରେଇ ଯାଇଛି ।
ଦେବକନ୍ୟା ପରି ରୂପଟା କିନ୍ତୁ ଅଭିଶପ୍ତା ! ଦୁଃଖର ବୁଜୁଳାଟାକୁ

କାନରେ ବାନ୍ଧି ସତେ କି ସେ ଦୁଃଖୀ ଘରେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହୋଇପଡ଼ିବ !
ଯାହାହେଉ ଏଘରକୁ ଝିଅହୋଇ ଆସିଲେବ ସେ ସୁଖୀ ହେବ ?
ଆଉ ତା ସୁଖ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଖିଲେ ନରୁ ସୁଖୀ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ ।

ମଝିରେ ବାର ଘଣ୍ଟାର ସ୍ବଚ୍ଛା । ଅନୁର ଚିଠିଖଣ୍ଡିକୁ
ନେଇ ନବୋତ୍ଥମ ଆଉଥରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା ।
ସ୍ବପ୍ନ ସ୍ବପ୍ନ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ଟାଣିହୋଇ ଆସିଲା ଅନୁରର
କେଉଁ ନିରୁତ କୋଣେ । ସୁନ୍ଦର ଝିଅଟିକି ଆପଣାର କରିନେବାକୁ
ମନ ବ୍ୟଗ୍ରହୋଇ ଉଠୁଛି । କିନ୍ତୁ ବାଧା ଦେଉଛି ସମାଜ ଓ
ସାମନ୍ତବାଦ । ବୋଉ କ'ଣ କରିବେ ? ଦୁନିଆକୁ ନେଇତ ସେ
ଚଳିବେ ? ସମାଜରେ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ତ ସେ ବସିବେ ?

ସ୍ବଚ୍ଛା ସାଧୁ ଚିନ୍ତା ଓ ଉଦ୍‌ଦେଶରେ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ ।
ଅତି ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ନିତ୍ୟକର୍ମ ମାରି ବୋଉଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ
ଗଲାବେଳକୁ ତରିଶିଟି ଟଙ୍କା ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ବୋଉ—
“ନେଇଥା ଯାଜରେ; ସଜରୁ ରୁକୁ ଦେଇ କହିବୁ, ଗାଡ଼ିକରି
ଝିଅଟିକି ଆଣି ଗୁଡ଼ିଯିବେ । ସେ ଏଠିକି ଆସିଗଲେ ହୁଏତ
ଆମେ ତାଙ୍କ ଚଳାଚଳ ପାଇଁ କିଛି ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି ଦେବା । କିନ୍ତୁ
ନିଶାଣୋର ଲୋକଟା । ସାଜ ମଦତରେ ତ ଉଡ଼ାଇ ଦେବ” ।

ଘଣ୍ଟାରେ ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ବିକୃତର ଛଟା ଫୁଟି
ଦିଶୁଛି ।

ମଟର ସାଇକଲ ଖଣ୍ଡି କି ଧରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ନବୋତ୍ଥମ ।

ପଡ଼ୁଆ ପିଲକୁ ବାଟ ଅଛପା ? ମଟରସାଇକଲକୁ କେତେ
ଅବା ବାଟ ? ହଲସ୍ଥାବସନ୍ତ ଗାଁଦାଣ୍ଡରେ ମଟର ସାଇକଲଟା

ନୂଆ ନୁହେଁ । ନିତିପ୍ରତି ଯିବା ଧାଇଁବ । ରଜଗୁରୁଙ୍କ ଘରକୁ ବାଟ ପରୁରଦେଲୁ ବେଳକୁ ଲୋକେ ହସୁଚନ୍ତି । ଆପଣା ଆପଣା ଭିତରେ କୁହାକହି ହେଉଚନ୍ତି—‘କିଏ ରେ ବାପା ଇଏ’ ?

ବରଗଛ ମୂଳେ ସାଉଁଟି ସାବରେ ଦେଖା ହୋଇଗଲା । ଚିହ୍ନି ପାରି ଦଣ୍ଡବତ ହେଲା ସାଉଁଟି—‘ବାବୁ ଅଜ୍ଞା କୁଆଡ଼େ’ ?

ହସିଦେଇ ନରେଊମ ପରୁରଦେଲା—“ରଜଗୁରୁଙ୍କ ଘର କେଉଁଟା” ?

ମୁହଁ ସୁଖାଇ ଦେଲା ସାଉଁଟି । କହିଲା—“ଏତେ ଦିନକେ ମନେ ପଡ଼ିଲା କି ବାବୁ” ?

ଇସରୁ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ନରେଊମ ପୁଣି ଥରେ ପରୁରିଲା—
“କେତେ ବାଟ ଆଉ ତାଙ୍କ ଘର” ?

“ହେଇଟି ଆଗରେ । ଗୁଲୁକୁ ଦେଖାଇ ଦେବ । କିନ୍ତୁ କିଏ ଅଛି କି ? ଅଗ୍ରାବ ଓ ଦୁଃଖ ସହି ସହି କିଏ କୁଆଡ଼େ ଗଲେଣି ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ପ’ରିଦିନ ରକ୍ତିରୁ ପିଇସୀ ଝିଆଣ୍ଟଙ୍କର ଦେଖା ନାହିଁ । ଏ ଗାଁଆରେ ଗରିବ କେହି ରହିପାରିବ ନାହିଁ ବାବୁ” ।

ସାର୍ଦ୍ଦ ନଃଶ୍ଲାସ ଟାଣି ନରେଊମ ଥକ୍କା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ହାତରେ ଅଛି ବେଗଗାମୀ ଯାନଟି—ନିତାନ୍ତ ଅଚଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଥକ୍କାମାରୀ ଠିଆ ହୋଇ ରହିବ ! ଛୁଡ଼ିଦେଲେ ପଡ଼ିଯିବ ।

“କୁଆଡ଼େ ଗଲେ” ?

“କହି ପାରିବି ନାହିଁ ବାବୁ ! ଶନସପ୍ତା ଦଶା ପଡ଼ିଛି ।
 ନଳ ବଜ୍ରକୁ କେତେ ଦଶା ଭୋଗାଇଲା ଜାଣ ନାହିଁ ବାବୁ ?
 ଶେଷକୁ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଛାଡ଼ି ବାଡ଼ି ହୋଇ କିଏ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ।
 ପଥର ଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ତ ଥିଲେ । କଥା କଅଣ କି— କାହାରିକି
 କହିବେ ନାହିଁ ତ-ବାବୁ ? ଡର ମାଡ଼ୁଛି ! ‘ବଡ଼ ଲୋକକୁ ଡର ନାହିଁ,
 ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନଶ୍ୱଶି ନାହିଁ’ । ସରପଞ୍ଚ ମଦନ ବାବୁ ଏ ଝିଅଟିକି କେତେ ଦିନୁ
 ଆଗେଇ ଥିଲେ । ବାପକୁ ତେଣେ ବିଷ ଜହର ଦେଇ ମାରିଦେଇଛନ୍ତି
 ପରା ! କହିଁତ କେଇ ଦିନହେଲା ତାଙ୍କର ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶୁ
 ନାହିଁ ! ପଥର ଦିନ ଶରବେଳେ ପିଇସାକି ଆସି ଧମକାଇଲେ—
 ମତେ ଝିଅଟିକି ବିଷ ଦେବାକୁ ରଜି ହୋଇଯାଅ । ନୋହିଲେ
 ମୁଁ ତାକୁ ଟେକି ନେଇଯିବି । ବୁଢ଼ୀ ବିରୁର ଉପ୍ପରେ ଇଆ ତା
 ଆଗରେ କହି ବୁଲିଲା । ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ମଦନା ଟାଉଟରକୁ
 ସମସ୍ତେ ଡରନ୍ତି । କାହାକୁ କେତେବେଳେ କୋଉଁ ଗାଲରେ
 ପକାଇଦେବ ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଯେହା ଦରେ ଭୁନି
 ତାହା ରହିଗଲେ । ହୁଏତ ରାତାରାତି ଝିଆରୀ ପିଇସା କୁଆଡ଼ିକି
 ପଳାଇଗଲେ । ନହେଲେ ବା ମଦନା ତାକୁ ଟେକିନେଇ କୁଆଡ଼େ
 ଲୁଚାଇ ରଖିବ । ହେଇଟି ବାବୁ ! ଭାଷା ଡର ମାଡ଼ୁଛି ! କିଏ ଜଣେ
 ତେଣୁ ଆସୁଛି ! ତମ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେଉଛି ବୋଲି ଜାଣିଲେ
 ମୋର କିଛି ଠିକଣା ରହିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାଉଛି । ହେଇଟି ସେ
 କୁଅ ମୂଳକୁ ବା ହାତ ଉଠାପିଣ୍ଡାଟା ଦିଶୁନାହିଁ ? କବାଟ ବନ୍ଦ
 ଅଛି ! କିଏ ଜଣେ ଚାଲିଛି ବାଉଁଶରୁଆ ଟାଣି ନେଉ ନାହିଁ ?
 ସେଇ ଦରଟା । ଆମ ଗାଁ ନ୍ୟାୟ ହେଲା ଏଇଆ । ଗରିବଟାକୁ
 ଘଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ । ଟୁ ! ଟୁ ! ଉକାଶ ପରି ବାପଝିଅ ଆଉ

ପିଇସୀଟି କିଏ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ । ଦିନ ଦିଇଟା ଯାଇ ନାହିଁ,
ଇଏ ସବୁ ତା ଚାରିପଟୁ ବାଉଁଶ ରୁଅ ଟାଣି ନବାକୁ ଆରମ୍ଭ
କରିଦେଲେଣି” ।

ଫର୍ଦ୍ଦ ନିଃଶ୍ୱାସ ଟାଣି ନବେଉମ ଆଗେଇ ଚାଲିଲା । କୂଅ
ମୂଳକୁ ଭଙ୍ଗା ଘର ଖଣ୍ଡିକ । ଚାଲି କଣା ହୋଇ ଯାଇଛି । ଜଣେ
ପଡ଼ୋଶୀ ରୁଅ ଦି ଚାରିପଟା ଟାଣି ନେଇ ଯାଉଛି । ଦାଣ୍ଡ କବାଟରେ
ଛେଟ ତାଲୁଟିଏ ପଡ଼ିଛି । ନବେଉମ ପଚାରିଦେଲା—ଇଏ
କାହା ଘର ?

ବାଉଁଶ ଟଣା ବନ୍ଦ କରି ଲୋକଟି ଉତ୍ତର ଦେଲା—
“କାହିଁକି ? ମୋ ଘର । ମୋର ଦଶଲ । ଭାଇ ଭଉଣୀ ଓ ଝିଅଟା
—କିଏ ତ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ, ମରିହଜି ଗଲେ । ମୁଁ ତା କକେଇ
ପୁଅ ଭାଇ । ଘର ବାଡ଼ର ମାଲିକ ମୁଁ । ନିଃସନ୍ତାନ ଡ଼ହ । କିଏ
କୁଆଡ଼େ ଟାଣିଟୁଣି ନେଇଯିବ ବୋଲି ମୁଁ ନେଇ ଯାଉଛି ବାଡ଼ରେ
ରଖିଦେବି । କାହିଁକି ? ତମେ କିଏ ପଚାରିବାକୁ” ?

ନବେଉମ ହସିବ ନା କାନ୍ଦବ—କିଛି ଠିକ୍ କରିପାରୁ ନାହିଁ ।
ଲୋକଟା ପାଖକୁ ଲୁଗିଆସି କହିଲା—“ମୋ ନାଆ ଫଗୁ ରଜଗୁରୁ ।
ମୋ ବାପା କପିଳ ରଜଗୁରୁ, ସିଂହ ରଜଗୁରୁଙ୍କ ବାପା କୁଶେଇ
ରଜଗୁରୁଙ୍କ ଖୋଦ ଖୁଡ଼ୁତା ପୁଅ ଭାଇ ମୋ ବାପା । ତମେ
କାହିଁକି ପଚାରୁଛ” ?

“ପଚାରୁଛ ଦିବ୍ୟସିଂହ ରଜଗୁରୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ଜାଣିବା
ପାଇଁ” ?

“ଓହୋ, ବଡ଼ କଥାଟାଏ ପଚାରିଲେ ବାବୁ ! ମହୋତ
ଗଞ୍ଜୋଡ଼ ଲୋକଟା ଚାରି ଛଅ ମାସ ହେଲା ତ ଦେଖା ନାହିଁ—
କୁଆଡ଼େ ଗଲା କି ମଲା ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ ! ଖାଲି ଗବରଟା
ପାଇବାପାକେ ଆମେ ତକେଇତୁ । ତେଣିକି ଶୁଦ୍ଧି ହୋଇ ପଡ଼ିବୁ ।
ଆଉ ତା ଝିଅଟି ? ଯୋଉଁ ଆଚରଣ ? ବାପାଟା ତାକୁ ବିଦ୍ୟାଗୁରୁ
ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଗାଁ ପିଲାଏ ତାର ଆଡ଼କୁ ଆଶେଇଲେ ।
ପିଇସୀଟା ତ ବାରଗୁଲି । ଏଠି ଅଭାବରେ ପଡ଼ି ଛତରରେ
ପଣିବେଣି କି ବଡ଼ଦାଣ୍ଡକୁ ଯିବେଣି । ଆମେ କି ତାଙ୍କ ଗବର
ଜାଣୁ ଯେ କହିବୁ” ?

“କେତେ ଦିନ ହେଲା ନାନା ଝିଆରି ଗଲେଣି କହି
ପାରିବ” ?

“ତମେ କିଏ ହେ, ଏତେ ଜେର କରିବାକୁ ? ତମ ଘର
କେଉଁଠି ? ତାଙ୍କର କଅଣ ଦୁଅ ? ଏଡ଼େ ବଢ଼ିଆ ବନ୍ଧୁଥିଲା—
ଆଜିଯାକେ ପଦେ ପଚାରି ନଥିଲ କିଆଁ” ?

ବରକ୍ତି ଲୁଚାଇ ପୁଣି ଥରେ ନରେନ୍ଦ୍ରମ ପଚାରିଲା—“ମୁଁ
କଅଣ ପଚାରିବି କି, ସେମାନେ କେବଠଉଁ ଗଲେଣି
କହି ପାରିବ କି ?

ବରକ୍ତିଭର କଣ୍ଠରେ କହି ଉଠିଲା ଲୋକଟା—“କେତେଦିନ
ହେଲା ତ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇ ଗଲେଣି, କେବଠଉଁ
ବୋଲି ତମେ ପଚାରିବ, କଅଣ ମୁଁ କହିବି” ?

ଏଡ଼ିକି କହି ହାତରେ ଧରିଥିବା ରୁଆ ଦିଶଣକୁ ସେଇଠି
ସେମିତି ରାସ୍ତା ଉପରେ ପକାଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ଲୋକଟା ।
ଗଲାବେଳେ କହି ଗଲା—“ମୁଁ ତମର ଏତେ କଥାର ଜବାବ

ଦେଇପାରିବି ନାହିଁ ହୋ ! ମୋ ନାଁ ପରୁ ରକରୁ । ମୁଁ ତା
କକେଇ ପୁଅ ଭାଇ । ନଃସନ୍ତାନା ଉତ୍ତରେ ମୁଁ ମାଲିକ” ।

ଐର୍ଦ୍ଦ ନିଶ୍ୱାସ ଟାଣି ମଟର ସାଇକଲଟାକୁ ପାହାଚ
ତଳକୁ ଠିଆ କରାଇ ନରେଊମ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠିଲା ।
ତାଲୁଟାରେ ହାତ ଦେଲେ ଯିଣି ଖୋଲିଗଲା । କିଏ ତାକୁ ଫଟାଇ
ଥିଲା — ଭିତରେ ପଶିଥିଲା ଦେଖିବା ପାଇଁ କଅଣ ଅଛୁକି ନାହିଁ ।
ଯାହାବା ଥିଲା, ଲୁଟି ନେଇ ଚାଲିଗଲାଣି । ତାଲୁଟାକୁ ଠକେଇ
ଦେଇ ଯାଇଛି । ଭିତରେ ପଶିଲା ନରେଊମ । ଦେଖିଲା—କେହି
ନାହିଁ କି କିଛି ନାହିଁ । ପିଇବା ପାତ୍ର ଖଣ୍ଡିଏ ବି ନାହିଁ । ଭଙ୍ଗା
ହାଣ୍ଡି କେତୋଟି ମାତ୍ର ଟାଙ୍ଗରରେ ଗଢ଼ୁଛି । ପିତଳ କଂସାର
ଡାଳ ଲେଟା ବା ଥାଳୀ ତାଟିଆ କିଛିମାତ୍ର ଦିଶୁ ନାହିଁ । ଭିତରକୁ
ଗୁହଁଲା ବେଳକୁ ଦୋଟି ବଗରା ଘରର ପଟା କବାଟତଳ
କିଏ ଖସାଇ ନେଇ ପଳାଇଲାଣି । ଦେଖିଲା—ଦିନେ ଦି ଦିନ
ଭିତରେ ଦୁଃଖୀର ସଂସାରଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥରଣାର ହୋଇ ଗଲାଣି ।
ନିରାଶି ନିରାଶି ଚାଲିଆଡ଼କୁ ତଳତଳ କରି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି-
ବାକୁ ଲାଗିଲା ନରେଊମ । କାନ୍ଥରେ ଅଧାନିଶ୍ୱା ତଳ୍ ଖଡ଼ର
ଧାଡ଼ିଏ ଅକ୍ଷର । ତରତରରେ କିଏ ନିଶେଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି
ଶେଷ କରିପାରି ନାହିଁ । ପରଦର ଭାଙ୍ଗିଲେ ଶ୍ୱେତଙ୍କର
ପଞ୍ଚମରେ ବୃହସ୍ପତି । ‘କାହା ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ଠକଙ୍କର
କତେ ବାଆର’—ଏଇ ହେଲା ଆଜିକାଲିକା ଗାଉଁଲି
ନ୍ୟାୟ । ଅଧିକାଂଶ ଦରିଦ୍ର—ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ । ନ୍ୟାୟନୀତି ପ୍ରତି
ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ କାହାର ଅବସର ମିଳୁନାହିଁ । ପେଟ
ପିଆଳୀ ଘରେ ଲୁଚିଛନ୍ତି ପଶୁଚର ଶାଗ ଖିଆଳୀ—ଯାହା ପାଇବ
ଶ୍ୱେତଲୁଟି ଆଣିବା ପାଇଁ ।

“ତୁମେ ଆସିଲ ନାହିଁ ଭାଇନା, ରହି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ।
ଏ ଗାଁ ଗୁଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଉଛୁ” ।

କାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କିଏ ଲେଖିବ ? ନବୋଦୟ ବୁଝିଲୁ
ଲେଖିବ ଅନୁରାଧା । କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ ସେ ?

ନବୋଦୟ ଫାର୍ସିଶ୍ୱାସ ଟାଣି କବାଟଟା ଆଉଜାଇ ଆଣି ଦିନ
ଦଶଟା ବେଳକୁ ପାହାଚ ତଳକୁ ଗଡ଼ିଲା । ରାସ୍ତା ଉପରେ କେହି
ଗୋଟିଏ ଦେଖାଯାଉ ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରାଣରେ ତାର ହା ହୃତାଶର
ଅଗ୍ନି ହୁ ହୁ ଜଳି ଉଠୁଛି । ମନ କାନ୍ଦି ଉଠୁଛି । ଅନାଥା ନରାଶ୍ରୟା
ବାଲିକାଟି ସତେ କି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଉଛି ! ଚାରିଆଡ଼ୁ
ଶୁଭି ଯାଉଛି କରୁଣ ରାଗିଣୀର ମୁହଁନା । ଏଇ ପାହାଚ ତଳେ
ବାଲିରାସ୍ତା ଉପରେ ବିକଳ ହୋଇ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଗଡ଼ିଯିବାକୁ ମନ
କହୁଛି । କିନ୍ତୁ ଅନୁରାଧା ତାର କିଏ ?

କିଏ ନୁହେଁ ? କିଏ ନୁହେଁ ଅନୁଟି ତାର ? କିନ୍ତୁ କିଛି ତ
ତାର ଉପକାର କରିପାରିଲା ନାହିଁ ନବୋଦୟ ! ଧନୀ ଘରର ଶିକ୍ଷିତ
ପିଲା ହୋଇ ଏତକି ମାତ୍ର ଶକ୍ତି ତାର ପାଇଲା ନାହିଁ ! ନିଜ ପ୍ରତି
ଶତ ଅବଜ୍ଞା, ସହସ୍ର ତାହାଙ୍କ ପୋଷଣ କରି, ନିଜର ପୁରୁଷକାରକୁ
ଶତସହସ୍ର ଧିକ୍କାର ଦେଇ ଦେଇ ମଟରବାଇକ୍ ଶକ୍ତି କି ଧରି
ବିଷୟ ମନରେ ନବୋଦୟ ଗାଁକୁ ଫେରିଲା । ବାଟଯାକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ
ଗାଁ ଗାଁ ଗୋଡ଼ାଉଛି । ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଦୁମୁରି ଦୁମୁରି
କାନ୍ଦି ଉଠୁଛି । ବାଉଁଶ ବାଉଁଶ ମନ ଦେଇ ନବୋଦୟ ଗାଁକୁ
ଫେରି ଆସିଲାବେଳକୁ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡା ଉପରୁ ବୋଉ ପଚାରିଛନ୍ତି—
“ଅନୁ କାହିଁ ନବୋଦୟ” ?

‘ଅନୁ କାହିଁ’ ? ଏ କି ପ୍ରଶ୍ନ ବୋଉଙ୍କର ? ଗଲବେଳେ ପରା କହିଥିଲେ ତା ବାପକୁ ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି ଦେଇ ଆସି କହିବୁ ଶଗଡ଼ କରି ଆଣି ଛୁଡ଼ି ଦେଇଯିବ ବୋଲି ! ଆଜି ପୁଣି ଏ କି ପ୍ରଶ୍ନ ? ବୋଉ କ’ଣ ଭାବିଥିଲେ ମଠର ସାଇକେଲ ପଛରେ ବସାଇ ଅନୁକୁ ଘେନିଆଯିବ ନରେଉମ ?

ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ବାଉଳା ମନ ଭିତରେ ଅନୁ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗର ପରିଚୟ ମିଳିଗଲା । ନରେଉମ ଭାବିଲା—ସତେ କ’ଣ ତେବେ ବୋଉ ବି ଅନୁକୁ ଏତେ ଭଲପାଆନ୍ତି ?

“ଅନୁକୁ ଆଣିଲୁକ ନାହିଁ ନରେଉମ” !

“ଅନୁ କାହିଁ ବୋଉ” ?

ପାହାଚ ଉପରକୁ ଉଠି ଆସୁ ଆସୁ ନରେଉମ କାନ୍ଦି-ପକାଉଛି । ତାକୁ କୋଳ ଆଡ଼କୁ ଭିଡ଼ି ନେଇ ପଦ୍ମବାସିନୀ ଆବେଗଭରା, ହୃଦୟବାଉଳା କଣ୍ଠରେ ପରୁରୁଚନ୍ତି—ଅନୁ ନାହିଁ ? କ’ଣ କହୁଛୁ ନରୁ, ଅନୁ ନାହିଁ ? କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?

କହିପାରୁ ନାହିଁ ଆଉ କିଛି ନରେଉମ । ଗଳାଟା ଫୁଲି ଉଠିଲଣି । କଣ୍ଠ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲାଣି । ଆଖି ଲୁହରେ ଭାସିଯାଉଛି ନରୁର ଗଣ୍ଡିଦେଶ । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା—ଅନୁ କାହିଁ ବୋଉ ? ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ ସେ ଆଉ ତା ପିଉସୀ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଗଲେଣି । ସାଇ ଲେକେ ତା ଘର ଭାଙ୍ଗି ନେଉଛନ୍ତି ।

କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିପକାଉଛି ନରେଉମ ।

“ତା ବାପା କୁଆଡ଼େ ଗଲେଣି କି ମଲେଣି କେହି କିଛି କହିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଆଗରୁ ଯିବା ଉଚିତ ଥିଲା ବୋଉ । କେତେ ଦିନରୁ ସେ ଚିଠି ଦେଇଥିଲା । ତୁମେ ମନା କଲ ମତେ” ।

“ମୋର ଭୁଲ ହୋଇଗଲା ଧନ ! ମୋର ଅପରାଧ !!
ମାଆ ଗୋ ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱରୀ, ସେମାନଙ୍କୁ କେଉଁଠି ବଞ୍ଚାଇ ରଖ । ଦୟା
ଦୋଡ଼ାଇ ରଖିଥା ମା” ।

“ସେ ଆମର ପର ଦୁହେଁ ବୋଉ । ତମେ ବଡ଼ ଭୁଲ୍ କଲ ।
ମୁଁ ତମର କଥା ମାନି ଭୁଲ୍ କରି ବସିଲି” !!

ମା କୋଳରେ ପୁଅ ଏବଂ ପୁଅକୁ କୋଳରେ ଧରି ମା—
ଦୁହେଁଯାକ କଅଁଳା ପିଲୁଭଳି କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । ସତେକ ନିନ୍ଦା
ଆପଣାର କିଏ ମରି ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଉପାୟ
କଅଣ ?

ଛଅ

“ମୁଁ କାଲି କଟକ ଯାଉଛି ବୋଉ” ।

ଚମକ ଉଠିଲେ ବୋଉ । ପଚାରିଲେ କାହିଁକି ? ଏବେ କଟକ ଯାଇ କଅଣ କରିବୁ ? ଛୁଟି ତ ଅଛି”.....

“ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ଗାଁରେ ସାଙ୍ଗସାଥୀ କେହି ନାହିଁ । ତମ ଘରେ ଯେଉଁ ବଡ଼ଲେଙ୍କାର ଅଭିମାନ ! ମଣିଷ ସଙ୍ଗରେ ମିଶିବାକୁ ବାରଣ । ଏକୁଟିଆ କେତେଦିନ ଏ କାନ୍ଥ ବାଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିବି ? ସହର ବଜାରରେ ଏତେ ଜାତି ବାଛନ୍ତି ନାହିଁ । ବଡ଼ଲେଙ୍କ ଆଉ ଗରିବ । ଗରିବକୁ ଘୃଣା କରି ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ରହିଲେ ହିଁ ବଡ଼ଲେଙ୍କର ବଡ଼ଲେଙ୍କା ଭଲ ବଜାୟ ରହିଲା, ନୋହିଲେ ନାହିଁ । ଏଠି ମତେ ଅଣନିଶ୍ଚାସୀ ଲାଗୁଛି ବୋଉ” !

ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ମନ ଭିତରେ କେଆ ବାଜୁଛି । ପୁଅର କଥା ମଝିରେ କାହିଁ ଲୁଚି ରହିଛି ଗୋଟିଏ ଭାବ । ଅନୁରାଧାକୁ ପସ ଦେବାଲାଗି ବୋଉ ବାରଣ କଲେ । ଗରିବ ବୋଲି ସଜଗୁ ରୁକ୍ ପ୍ରତି ଘୃଣା ଓ ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶ କଲେ । ମଣିଷକୁ ଘୃଣା କଲେ ମଣିଷପଣିଆର ପରିଚୟ ମିଳେ ନାହିଁ । ପୁଅ ମାଆକୁ ଏକପ୍ରକାର ଘୃଣା କରୁଛି । ଦୂରେଇ ରହିବାକୁ ସେ ଚାହେଁ । ବଞ୍ଚ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ କୃପା ଅହମିକା ଲାଗି ମନେ ମନେ

ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପଦ୍ମବାସିନୀ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତ ପୁଅ ପାଖରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠିଆ ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି । ତଥାପି ପୁଅର ମନଟାକୁ ଆଉଁରି ଟିକେ ପରଶି ନେବାଲାଗି କହିଲେ—“ଆରେ ବାବୁ, ଯିବୁତ ଯିବୁ, ଦିନ କେଉଟା ଯାଉ । ମଉସା ତୋର ଚିଠି ଲେଖିଛନ୍ତି—ବସନ୍ତପୁର ଆଶ୍ରମୀଙ୍କ ଘରୁ ପୁନେଇ ଦିନ କିଏ ସବୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ଘର ବର ଦେଖି ଯିବେ । ବୈଶାଖରେ ହେବ । ଫଟ ଖଣ୍ଡିଏ ପଠାଇଛନ୍ତି । ସୁନ୍ଦର ହିଅଟିଏ । ମେଟ୍ରିକ ପଢ଼ନ୍ତି । ମୁଁ ତ ଲେଖି ଦେଇଛି ସେମାନଙ୍କୁ, ଆସିବାକୁ କହିବାକୁ । ତୁ ବୁଲିଗଲେ ମୁଁ ଅସତ୍ୟ ହୋଇଯିବି ସିନା” ?

ପୁଅ ଉପରେ ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କର ପୂର୍ବ ପରି ଆଉ କୋର ପାଉ ନାହିଁ । ମନ ଦବିଯାଇଛି । ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ—ପୁଅ କଅଣ କହିବ ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ନବୋତ୍ଥମ ହସି ଉଠିଲା ବୋଉଙ୍କ କଥାରେ । କହିଲା—“ଆସିବେ ? ଭଲ କଥା । ତମେତ ଜବାବ ଦେଇଛ । ଘର ଦେଖି ଯିବେ । ସେ ଗୋଟାଏ ଫଟ ପଠାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ତ—ତମେ ଖଣ୍ଡେ ଫଟ ଦେଖାଇ ଦେବ । କାମ ସରିଲା । ତେଣିକି ସେ ଆଉ ତମେ ଯାହା ଠିକ୍ କରିବ । ମୋଠେଇଁ କଅଣ ଅଛି” ?

ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ବୁଝି ରହିଛନ୍ତି ପୁଅ ଆଉକୁ ପଦ୍ମବାସିନୀ । ପୁଅ ହସୁଛି । ହସ ପଛପଟେ ଲୁଚି ଛପି ଦିଶି ଯାଉଛି କାନ୍ଦଣାର ରୂପ । ମନର କଥା ପ୍ରକାଶ ପାଉନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମନେମନେ ଜଣା ପଡ଼ିଯାଉଛି ।

“ମୁଁ କାଲି କଟକ ଯାଉଛି ବୋଉ । ହୁଏତ କଲିକତା ଥରେ ବୁଲିଯିବି । ମୋର କିଛି ଟଙ୍କା ଦରକାର ଅଛି—ଦବ” ?

ମା ଚାହିଁ ରହିଲେ ପୁଅ ଆଡ଼କୁ । ପଚାରିଲେ—କେତେ ଟଙ୍କା ?

“ଶହେ ଦି’ଣ ଟଙ୍କା” ।

ମନେ ମନେ ପଦ୍ମା ଓଜନ କଲେ କଥାଟାକୁ । ଭାବିଲେ ହୁଏତ ପୁଅ କୁଆଡ଼େ ବାଇ—ବାତୁଳପରି ଘୁରି ବୁଲିବ— ଅନୁରାଧାକୁ ଗୋଜିବା ପାଇଁ । ଘାଘ ନଃଶ୍ଵାସ ଟାଣିଲେ । ପୁଅଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ମୁଣ୍ଡ ଭିତରଟା ଘୁରିଗଲା । ଅନୁରାଧା, ରାଧା, ଗରିବର ଝିଅଟି, ତା’ପାଇଁ ନରୋତ୍ତମର ମନ ଝୁରି ହେଉଛି । ଧନୀ ଆରାଧ୍ୟ୍ୟ ଘରର ଝିଅକୁ ସେ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ । ପଚାରିଲେ—“ଫଟଟା ଦେଖିବୁ” ?

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତର—“ଦରକାର ନାହିଁ । ତମେ ତ ଦେଖି ଠିକ୍ କରୁଛ” !

‘ଆଉ ଦରକାର ନାହିଁ’ । ପ୍ରସାଦଟା ଏତିକରେ ଇତି ହେଉ । ପଦ୍ମାବତୀ ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କଲେ—ନରୁର ମଉସାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଇ ଜଣାଇ ଦେବେ ‘ଆଶା ନାହିଁ’ । ଅନ୍ଧମିକାରେ ବୁଡ଼ି ମସ୍ତବଡ଼ ଭୁଲଟାଏ କରି ବସିଛନ୍ତି । ମା ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵରଙ୍କର ମନରେ ଯାହା ଥିବୁ ।

X

X

X

X

ମାସ ଗୋଟିକ ପରେ ରଜଗୁ ରୁକ୍ ଡ଼ହ ଉପରେ ବଲୁଆ ଡେଉଁଛି । ସାତ ପୁରୁଷର ଘର ଖଣ୍ଡେ ଏଠି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା; ତା’ର ପ୍ରମାଣ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ । ପାହାଚର ପଥର କେତେଗଣି ମଧ୍ୟ ଅନୁରାଧା ହୋଇଗଲାଣି । ରାତି ସେତେବେଳକୁ ଅଧାଅଧ ।

ଆକାଶରେ ମଳିନ ଜହ୍ନ—ଦୀପ ଜଳୁଛି । ଦିହରେ ମଇଳା ଲୁଗା
 ଓ ମଇଳା ପତେଇଟାଏ, କାନ୍ଧରେ ଖଣ୍ଡେ ଗାମୁଛା, ମୁହଁରେ
 ବହଳ ଦାଢ଼ି ନିଶ—କିଏ ଜଣେ ଡ଼ହ ଉପରକୁ ଉଠି ଭୁତପରି
 ଠିଆ ହେଲା । ମୁଣ୍ଡ ଘୁରିଯାଉଛି । ବାରି ପାରୁନାହିଁ ଏଠି ଘର
 ଖଣ୍ଡେ ଥିଲା କି ନାହିଁ । ମଢ଼ିଆ ଧଡ଼ିଆ ଲୋକଟାଏ । ଚାଲିଲା
 ବେଳକୁ ଥର ଥର ହୋଇ ଥରି ଉଠିବ । ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ
 ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସି ପଡ଼ିଲା । କେହି କୁଆଡ଼େ ଦିଶୁନାହିଁ ।
 ସତେ କଅଣ ଏଇଟା ତାଙ୍କର ଘର ଥିଲା ! କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ପିଇସା
 ଝିଆଁ ? କୁଆଡ଼େ ଉଲେଇ ଗଲା ଘରଗୁଡ଼ାକ ? ଖଣ୍ଡିଆ କାନ୍ଥ
 କେଇପଟ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି ସିନା, ଚାଲର କୁଟା ଖିଅଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଦିଶୁ ତ ନାହିଁ ! କୁଆଡ଼େ କିଏ ବହି ନେଇଗଲା ?

ରାଜଗୁରୁ ଟଳିପଡ଼ିଲେ ଭୂଇଁଟା ଉପରେ—ଶୋଇଗଲେ ।
 କିନ୍ତୁ ନଦ ତ ଆସୁନାହିଁ ଆଖିକି ! ଏଇ ଘରେ ଏଇ ଡ଼ହଟି ଉପରେ
 ପିତାମୁଖ ବଦାୟ ନେଇଗଲା । ସାନ ଛୁଆ ଅନୁରାଧାଟିକି ମଣିଷ
 କଲା ନାମା ମନୋରମା । ପିତାମୁଖ ଛୁଡ଼ିଗଲା । ଶିଶୁ ଭୁଟିଗଲା ।
 ମୁଣ୍ଡ ବଗିଡ଼ିଗଲା । ମନ ପାଗଳ ହୋଇଗଲା । ସଫାରଟା ଗୁରୁଗାର
 ହେଲା—ହାୟ ପିତାମୁଖ ତୁ ଗଲୁ, ମୋର ସୁନାର ସଫାରଟାକୁ
 ଗୁରୁଗାର କରି ଗଲୁ !

ଶୋଇ ଶୋଇ ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ 'ବିକଳ
 ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠୁଛନ୍ତି ରାଜଗୁରୁ ! ଅନୁଜ ସ୍ଵରରେ ଆପଣାକୁ
 ଆପେ କହି ଯାଉଛନ୍ତି—'ପିତାମୁଖ ମଲା । ମତେ ଜାଣନ୍ତା
 ମାରିଦେଇ ଗଲା । ଝିଅଟାକୁ ମୋର କିଏ କୁଆଡ଼େ ନେଇଗଲା ?

ମୁଁ ଚଣ୍ଡାଳ ପରସାଙ୍ଗରେ ନିଶା ଖାଇ ମାସ ଗୋଟାଏ ପାଗଳ ହୋଇଗଲି । ବୁଢ଼ୀ ନାମାଟାକୁ କିଏ କୁଆଡ଼େ ମାରି ପୋତ ପକାଇଲା ? ମୋ ଘର ଦ୍ଵାର ଘାଟି ରୁଜି କିଏ ତାଡ଼ି ନେଇଗଲା । ଏ ସବୁ କଲ—ମଦନା ଟି ପାଠୀ । ତା କୁଳ ବୁଢ଼ୁ, ତା'କୁଳ ବୁଢ଼ୁ, ତାର ସବନାଶ କର ପ୍ରଭୁ । ମୁଁ ଗରିବ ଲୋକ, କିଛି କାହାରିକ କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଯାଉଛି, ମୁଁ ବି କାଲି ତାରି ନାଆଁରେ ନଈ ପୋଖରୀକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବି । ମୁଁ ଆଉ ଏ ନିଲଠା ଜୀବନଟାକୁ ଧରି ବସ୍ତୁ ରହିବି କାହିଁକି ? ଯାଉଛି, ଗୁଲ ପୀତାମ୍ବର ! ଗୁଲ ମୁଁ ଯାଉଛି । ତୁ ସେଠି ମୋ ବାଟକୁ ଅନାଇ ରହିଛୁ ? ଆସ୍ତ୍ର ହଉ, ଉଠିଲି, ଏ ଗାଁର ସମସ୍ତଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କର ଭଗବାନ' ।

ଥରି ଥରି ଉଠିଲା ରଜଗୁରୁ । ଥରିଥରି ଡ଼ହ ଡ଼ହ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା । ଥରି ଥରି ଗହ୍ଵର ବାଟକୁ ପାଦ ବଢ଼ାଇଲା— ‘ଯାଉଛି ଗୁଲ ପୀତାମ୍ବର, ! ତୁଇ ଯାଇଛୁ; ମୋର ସବନାଶ କରି ଯାଇଛୁ; ମତେ ଏଥର ନେଇଯା । ଆଉ ବସ୍ତୁରହି ପାରିବି ନାହିଁ’ !

ଟଳ ଟଳ ଗୁଲିଟି ଆଗକୁ ।

“ମୋ ଝିଅ, ମୋ ନାମା, ମୋ ରାଧା । ଆ ଦାଃ ଦାଃ ! ମୋ ଅନୁ ! କୁଆଡ଼େ କିଏ ନେଇଗଲା ମା ? କେମିତି କୋଉଠି ତୁ ଅଛୁ ମା ? ଆ ତୁ ମଦନା ତିଆଡ଼ି । ଟରୁର ଡ଼କେଇତ, ତୋରି କାମ ଇଏ ? ତତେ ମୁଁ ଜୀବନରେ ମାରିଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ପାଣି ପଛକେ ପାଇଲେ ପାଇଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପାରିବି ନାହିଁ । ଦହରେ ମୋର ତାକତ ନାହିଁ । ବିଷ ଦେଲୁ

ତୁ ମତେ ! ଧୂତୁର ବିଷ ! ମୁଁ ବୋଲି ବଞ୍ଚିଲି । ଧୂତୁର ବିଷ !!
ରହିଥା, ଭୂତ ହୋଇ ତତେ ମୁଁ ଆନ୍ଦମଣ କରିବି । ତୋ ବଞ୍ଚଣ
ନିପାତ କରିବି । ତୋ ଡିହରେ ବଲୁଆ ଡିଆଇବି । ତୋ ଗୁଡ଼
ଉପରେ ଚଢ଼ି ଜିଭ ଉପାଡ଼ି ପକାଇବି । ତୋ ଚର୍ଚ୍ଚି ଉପରେ ଚଢ଼ି
ରକତ ଶୋଷି ପିଇବି ରେ ମଦନା !

ଡାଗ୍ର ଉଦ୍ଦେଶନାରେ ଗନ୍ଧାର ବଳରେ ତଳି ପଡ଼ିଲେ ବୁଦ୍ଧ
ରାଜଗୁରୁ । ଲମ୍ବି ପଡ଼ିଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ବାଟଟା ଉପରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ।

ଆଖି ଦଇଟା ଅଜ୍ଞାନତାରେ ବୁଜି ହୋଇପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ
ରାଜଗୁରୁ ଅନୁଚୟରେ କହି ଉଠିଲେ—“ମାଆରେ ମୋର,
ଅନୁରାଧା ! କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ ? କିଏ ଚଣ୍ଡାଳ କୁଆଡ଼େ ତତେ ଲୁଚାଇ
ରଖିବି ମା !

X

X

X

X

ଗୁଣ୍ଡିଚାଘର ପାଖକୁ ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡର ଶରଧାବାଲି ଉପରେ
ରାସ୍ତାର ଗୋଟାଏ କଡ଼କୁ ବସି ପଡ଼ିଚନ୍ଦ୍ର ବୁଢ଼ୀ ମନୋରମା ।
ଭୂଇଁ ଉପରେ କାନି ପାରି ଶୋଇ ପଡ଼ିବ ଅନୁରାଧା । ଚାଲି ଚାଲି
ହାଲିଆ, ଅଖିଆ ଅପିଆ, ଶୋଷ ଘେନି ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଶୁଣି
ଝାଉଁଳି ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଲପରି ଦିଶୁଛି । ନିତାନ୍ତ ନିରାଶ୍ରୟା ପିଇସୀ
ଝିଆରୀ ଦୁଇଟି । ରାସସ ମଦନ ବିପାତୀ ଭୟରେ ରାତିଅଧ
ସରକି ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ଭିତରକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରି
ଡେଇଁ ପଡ଼ିଚନ୍ଦ୍ର ପିଇସୀ ଝିଆରୀ ଦୋଟିଯାକ । ନିଗୁଡ଼ିଆ
ପଲାଇ ଆସିଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାଣଦେନ । ବାଟଯାକ ପେଟେ ପାଇଁ

ଇଆ ତା ଦୁଆରେ ହାତ ପକାଇଚନ୍ତି । ଟୋକାଏ ଟାହି ଟାପର
କରିଚନ୍ତି । ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ମୁହଁରେ ଭୁଞ୍ଜା ଆହା କରିଚନ୍ତି । ଘରୁଆ
ଘରେ ରାନ୍ଧୁଣୀ କରି ରଖିବାକୁ ଝିଅଟିକି ଡାକିଚନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀକ
ଅକର୍ମୀ ଦୁବଳିଆ ଦେଖି କେହି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରି
ନାହାନ୍ତି । ଦୋ'ଟିକି ପୋଷିବାକୁ କେହି ରଜି ହୋଇନାହାନ୍ତି ।
ବଢ଼ିଲ ଝିଅକୁ ଅସହାୟ ଲୋକ ସଙ୍ଗରେ ଧରିଲେ ପଦେ ପଦେ
ବିପଦ । ଯୁଆନ ଝିଅଟିକି ଦେଖି ଠାଆକୁ ଠାଆ ଲୋକଙ୍କ ଜିଭରୁ
ଲଳ ବହୁତ । ମଣିଷ ଭିତରର ପଶୁ ଖାଇବ ଖାଇବ ଗୋଡ଼ାଇ
ଆସୁତ । ବାଟରେ ରାତି କଟାଇବା ମହା ବିପଦ । ପିଲାଟିକି କୋଳ
ପାଖରେ ଶୁଆଇ ସାରା ରାତି ଜଗି ବସିଚନ୍ତି ମନୋରମା । ବେଳେ
ବେଳେ ଇଏ ସେ ବେଳେ ପଶି ପରୁର ଯାଉଚନ୍ତି—ଶୋଇଲଣି
ମାଉସୀ ? ଏଇଠିଟାରେ ରହିଲ ? ଆସୁନ ଆମ ଘରକୁ ?

ଉପରେ ପଡ଼ି ଡାକୁଚନ୍ତି । ଡାକିବା ପଛରେ ଲଳସା ଲୁଚି
ରହିତ । କି ବିପଦ ! ବଢ଼ିଲ ଝିଅ, ତରଳା ଘିଅ । ପାଖରେ ରଖି
ଧୁଏନାହିଁ । ପୁଣି ଗରବ ଦେଖିଲେ କିଏ କଅଣ ସେ କହୁତ ତାର
ତ ଠିକଣା ରହୁ ନାହିଁ ।

ଶରଧା ବାଲି ଉପରେ ଅନୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିତ । ମନୋରମା
ଜଗିବସି ଶ୍ରବୁଚନ୍ତି—କୁଆଡ଼େ ଯିବେ ? କେଉଁଠିକି ନେଇ ଏ
ପିଲାକୁ ସେ ସାଇତିବେ ! ବାର ବାଟ—ଗଲ ଲୋକେ ଅନାଇ
ଦେଇ ଯାଉଚନ୍ତି । ପଦେ ବିପଦ ପରୁରଦେଇ ଯାଉଚନ୍ତି ।

“କୋଉଠି ତମ ଘର ମାଉସୀ” ?

• “କୋଉଠିକି ଯାଉଛ” ?

ମନୋରମା କାହାକୁ ଉତ୍ତର ଦେଉଛନ୍ତି—କାହାକୁ ଉତ୍ତର ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ।

ମନେ ପଡ଼ିଲା—ଗଙ୍ଗାମାତା ମଠ କଥା । ନିଜପାଇଁ ସିନା ଆଶ୍ରୟ ମିଳିବ । ପିଲାଟାକୁ ନେଇ କେମିତି ଯେଠି ପହଞ୍ଚିବେ—ମଠ—ବାଡ଼ି କାରଖାନା । ମହନ୍ତ ଅଛନ୍ତି, ତେଲ ବି ଅଛନ୍ତି । ବାର ଲୋକେ ଆସୁଛନ୍ତି, ଯାଉଛନ୍ତି । କାହା ମନ ଭିତରେ କଅଣ ଅଛି କିଏ ଜାଣିଲା ?

ଧର୍ମଶାଳା ? ଯେଠି ଖାଇବେ କଅଣ ? କେଇଦିନ ବା ଭାଙ୍ଗି ଦେବ ସେଠାରେ ?

ଅନାଥାଶ୍ରମ ? ଯେଠି କଅଣ ଝିଅଟାକୁ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ଛାଡ଼ି ଦେବ ? ଛାଡ଼ିଲେ ସେ କଅଣ ଚଳି ପାରିବ ?

ପ୍ରହରଜକ ଘରକୁ ଚାଲି ଲେଖିଲେ ହୁଅନ୍ତା ? କିନ୍ତୁ ରାଧା କହୁଥିଲା ଚାଲି ସେ ଦେଇଥିଲା ବୋଲି । କେହି ତ ଆସିଲେ ନାହିଁ ! କାହିଁକି ସେମାନେ ଆସିବେ ? ବଡ଼ଲୋକ ସେମାନେ । ଗରିବ ଅନାଥାକୁ ପଚାରିବେ କାହିଁକି ?

ଧୀରେ ଧୀରେ ଦିନ ଗଡ଼ିପଡ଼ୁଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗଡ଼ି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ପଶ୍ଚିମ ଆଡ଼କୁ । “ଉଠ୍ ଲୋ ରାଧା, ଉଠ୍, ଯିବା” ।

ଉଠୁନାହିଁ ଅନୁରାଧା । ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ହାତ ଧରି ଉଠାଇଲା ବେଳକୁ ଏପଟ ସେପଟ ଗଡ଼ି ଯାଉଛି । ଓଁ କି ଚାହିଁ ଜବାବ ଦେଉ ନାହିଁ । ଘାଟ ନଃଶ୍ୱାସ ଟାଣି ବୁଢ଼ୀ ଭାବିଲେ—ବଡ଼ ବିପଦ ! ବଢ଼ିଲା ଝିଅଟି ପାଇଁ ଉତ୍ତରାଧିକାର କି ବରଦ

କେତନ୍ତୁ କେଜାଣି ! ମତେ କାହିଁକି ଏମିତି ଦାରୁଚନ୍ତ୍ର ?
ଅକର୍ମୀ ବୁଢ଼ୀଟା ମୁଁ, ଏ ସମ୍ପଦକୁ ଜଗି ରଖିବି କେମିତି ?
ଦୁନିଆରେ କାହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ? ଗରିବ ଘରର ଝିଅ ବୋଲି
କେହି ତ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ନାସକ । ମଦନ ତଥାନ୍ତି ବୁଢ଼ା
ରକ୍ଷସଟାଏ । ତାରି ଉପରେ ଏଠିକି ତ ପଳାଇ ଆସିଲି । ଏଠି
କଣ ତା'ଭଳି ଅଧର୍ମୀର ଅଭାବ ଅଛି ?

ବୁଢ଼ୀ କାତର ସ୍ୱରରେ ଡାକ ଗୁଡୁଚନ୍ତ୍ର—ହେ ଭଗବାନ,
ଏକୁ ରକ୍ଷା କର । ମତେ ରକ୍ଷା କର । ଗୋଟିଏ କାହାକୁ ଆଣି
ଯୁଟେଇ ଦିଅ । ମୁଁ ଏ ଜଞ୍ଜାଳରୁ ମୁକ୍ତି ପାଏ ।

“କି ଗୋ, ତମେ ଏଠି ? ସାଙ୍ଗରେ କିଏ” ?

ଚନ୍ଦ୍ରା ମାତା—ମନ୍ଦାକିନୀ । ବୟସ ସାଠିଏ ହେବ । ହାତରେ
ମାଳା ହୁଲୁ, ମୁଣ୍ଡରେ ତିଳକ ଚିତା, ଦିହରେ ଗେରୁଆ ବାସ ।
ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଡାକୁଚନ୍ତ୍ର—ଆସ ଉଠି । ଏଠିଟାରେ
କିଆଁ ? ସଞ୍ଜ ହୋଇ ଆସୁଛି ଯେ !

“ଏକୁ ନେଇ କେଉଁଠିକି ଯିବି ମା” ?

“କିଏ ଇଏ” ?

“ମୋ ଝିଆରୀ” ।

“ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ କିଏ ଆସିବି” ?

“କେହି ନାହିଁ” ।

“ଆସ ମଠକୁ । ମୁଁ ସବୁ ବରଦ କରିଦେବି ।
ପିଲାଟାକୁ ପାଖରେ ରଖିଥାଅ । ପରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାୟୀ

ବନ୍ଦୋବସ୍ଥ କରିଦେବା । ସେଇ ହତଭାଗୀ ଝିଅଟା ନା ?
ଚନ୍ଦ୍ରାଗାରେ ଯିଏ ହଜି ଯାଇଥିଲା ? ଯାହାକୁ ଗୋଜି ଗୋଜି
ସେଥର ଭୁମେ ଆସିଥିଲା ?

“ହଁ ଗୋ ମା, ସେଇ ଝିଅଟି” ?

ଆଉ କିଛି କହି ପାରୁନାହାନ୍ତି ମନେ ରମା, କାନ୍ଦ
ପକାଉଛନ୍ତି ।

ହାତଟିଏ ଧରି ଉଠାଇଲେ ମନ୍ଦାକିନୀ ମାତା । —ଉଠ,
ଝିଅକୁ ଉଠାଅ । ରାତିଟା ଶାନ୍ତ ଅନୁଭବ ବଶୀମର ବସନ୍ତ
କରିନିଅ । ମଠକୁ ତ କେତେ କୁଆଡୁ ଝିଅ-ବୋହୂ ଆସି ଆଶ୍ରୟ
ନେଉଛନ୍ତି । ଏ ଶିଳ୍ପଟା କଥା ଏମିତି କଅଣ ଅଧିକା ହୋଇଗଲା ?

ଅନୁରାଧା ଉଠୁ ନାହିଁ । ଟାଣି ଟାଣି ଉଠାଇଲେ ।
ଦୁର୍ବଳତାରେ ଟଳି ଟଳି ପିଉସୀ-ଝିଆରୀ ମନ୍ଦାକିନୀ ପଛେ ପଛେ
ଗଲିଲେ ଗଙ୍ଗାମାତା ମଠକୁ ।

ସାତ

କେଉଁ ଗଙ୍ଗାମାତା ଏ ମଠ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତା ରାଧାଗୋବନ୍ଦ ମୂର୍ତ୍ତି । ସମ୍ପତ୍ତିବାଡ଼ି କମେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଗଙ୍ଗାମାତା, ନିଜର ଶକ୍ତି ବଳରେ । ତୁଳସୀ ବଣ ପାଖକୁ ଲମ୍ବା ଧାଡ଼ିଟିଏ ଯାଏଁ ଘର । ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି ଓ ଗଲବେଳକୁ କେହି କିଛି ଦେଇଯାଏ । କେହି କେହି ଅବା ଅଭ୍ୟାଗତ ଭାବରେ ପ୍ରସାଦ ସେବା କରେ । ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ହତା ଭିତରେ ସଂସ୍କୃତ ଟୋଲଟିଏ । କେତୋଟି ପିଲା ସଂସ୍କୃତ ପଢ଼ନ୍ତି । ପଢ଼ାନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରନ୍ତକ ଚେଲ । ଯୁବକ ପୀତବାସ ବାବା—ଆରାଧ୍ୟ ପାସ୍ କରି ଆସିଛନ୍ତି ସେ । ମନ୍ଦାକିନୀ ମାତାଙ୍କ କୁଟୀର ପାଖକୁ ମନୋରମାଙ୍କ କୁଡ଼ିଆ । ଅନୁରାଧା ପିଉସୀ ସାଥରେ ଥାଏ । ତୁଳସୀ ବଣ ଭିତରେ ପଶି ଫୁଲ ତୋଳେ, ଫୁଲ ଗୁଢ଼େ, ଠାକୁରଙ୍କ ପାଇଁ ପଠାଇଦିଏ । ଏକା ଥିଲାବେଳେ ନିଜ କଥା, ବାପ କଥା, ବୋଉ କଥା ଆଉ ପଦ୍ମବାସିନୀ କଥା ଭାବ ହୁଏ । ନରୋତ୍ତମ କଥା ଭାବିଲା ବେଳକୁ ମୁହଁଟା ଗମ୍ଭୀର ହୋଇଯାଏ । ଅଭିମାନରେ ଫୁଲ ଡ଼େ । ରଣ ପକାଇ ଡାକିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ଏତେ ଅନୁନୟ କରି ନିଜର ଦୁଃଖ କଥା ସେ ଲେଖିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବୃଥାରେ ଲୁହ ଡେବାହିଁ ସାର ହେଲା ସିନା ! ସେ ତ ଆସିଲେ ନାହିଁ !

ଆସିଲେ ନାହିଁ ! ଆସିବେ ବା କାହିଁକି ? ସେ ତ ବଡ଼
ଲେକର ପିଲା ! ଗୁଡ଼ ତାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରା । ମନଟା କିନ୍ତୁ ଗୁଡ଼ ତ
ପାରୁନାହିଁ !

×

×

×

×

“ମୁହଁଟାକୁ କାହିଁକି ତୁ ସବୁବେଳେ ଡାଣ୍ଡିପରି କରି
ରଖିବୁ କି ହୁଅ” ?

ପରୁରୁଚନ୍ତ୍ର ମନୋରମା । ସେତେବେଳକୁ ସେ ଘାଣ୍ଟା ନେଇ
ମାତା ରୂପ ଧରିଲେଣି । କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାସ ଚନ୍ଦ୍ରା । କେମିତି
ଏ ପିଲାଟାକୁ ପରହସ୍ୟକ କରାଇଦେଲେ ନିଷ୍ଠିନ୍ନ । କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରା ତ
ଗୁଡ଼ୁନାହିଁ ଅନୁ ମନରୁ !

କାହିଁକି ଏମିତି ସବୁବେଳେ ଭାବି ହେଉଛି ମା ? ମୋଠାରୁ
ତୋ କଥା ତୁ କଅଣ ବେଶୀ ଭାବୁଛୁ ? ମୁଁ ତ ଅଛି, ତୁ କିଆ
ଭାବୁଛୁ ? ଦଉଛି ମୁଁ ତତେ ଦିନ କେଇଟା । ଭିତରେ ପରଗୋଷ୍ଠୀ
କରି । ମୁଁ ବି ନିଷ୍ଠିନ୍ନ ହେବି; ତୁ ବି ନିଷ୍ଠିନ୍ନ ହେବୁ । ମାଆ ମଲା,
ବାପା କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ଘର ଗଲା, ଦୁଆର ଗଲା, ମୁଁ ବି ସଂସାର
ଗୁଡ଼ ସନ୍ଧ୍ୟାସିନୀ ହେଲିଣି । କେବଳ ତତେ ବିଦାୟ କରିଦେଲେ
ମୁଁ ନିଷ୍ଠିନ୍ନ ହେବି ।

ତଳକୁ ମୁହଁ କରି ଦି ଆଖିରୁ ଦି ଧାର ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ
ପକାଉଛି ଅନୁରାଧା । ଭାବୁଛି—ନରୁ ଭାଇନା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ତୁମେ ?
କୁଆଡ଼େ ଲୁଚି ରହିଲ ?

ମନ ଝୁରୁଛି, ଝୁରି ହେଉଛି ସେ !

ମନୋରମା ଅନୁର ମନକଥା ସତେକି ଜାଣି ପାରିବନ୍ତି । କହିଲେ—କାହାକଥା ଏତେ ଭଲ ହେଉଛି ମା, ସେ ବଡ଼ ଲୋକର ପିଲା । ତୁ ତ କାଣ୍ଡର ଝିଅ । ବାମନ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ପାଇବାକୁ ଆଶା କରୁଛୁ କାହିଁକି ମା ? ଶୁଣିଲେ ଲୋକ ହସିବେ । ଅସମ୍ଭବ କଥାଟାକୁ ପାଇବୁ ବୋଲି ଗୁହଁ ବସିବୁ କାହିଁକି ମା ? ତୁ କଅଣ ପାଗଳୀ ହେଲୁ ?

X

X

X

X

“ପାଗଳୀ ହେଲୁ ଭଉଣୀ, ଏ ସୁଯୋଗ ଗୁଡ଼ିବାର ନୁହେଁ । ଝିଅଟା ମନା କରୁଛି କଅଣ ? ସଂସାର ବିଷୟରେ ତାର କି ଜ୍ଞାନ ଅଛି ? ଲଦୁଲୋକ ଯାହା କହୁଛି ସେ କଥା ମୋ ମନକୁ ବେଶ୍ ପାଇଛି । କାଲି ସେ ପାସ ନିଜେ ଆସିବ । ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି କିଛି ଦଉଛି । ନିଅ ରଖ । ଝିଅଟିକି ଉଠାଇଦିଅ । ଉଠାଇ ଦବ କଅଣ, ନିଜେ ନେଇଯାଅ, ତାଙ୍କଘର, ତାଙ୍କ ଚଳାଚଳ ଦେଖି ଗୁଡ଼ି ଆସିବ । ତେଣିକି “ଦେଲୁ ନାଶ, ଦେଲୁ ପାରି” । ସୁଖରେ ରହିବ ଝିଅଟି । ମୁଁ ନିଜେ ପାସଟିକି ଦେଖିବି । କହୁଛି—କୋଠାଘର ଅଛି; ସମ୍ପତ୍ତି-ବାଡ଼ି ଅଛି, ଅଭାବ ଭିତରେ ଯାହା ଅନୁମାନ କରୁଛି—ହୁଏତ ହୋବାସ୍ତା ହୋଇଥିବ । ବୟସ ତ କିନ୍ତୁ ବେଶୀ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଏ ଖାଇପିଇ ଭଲରେ ଚଳିଗଲେ ହେଲୁ । ବାପ ନାହିଁ, ମାଆ ନାହିଁ, ଦବା ନବା କିଛି ନାହିଁ । ଘର ଦୁଆର ନାହିଁ, କଅଣ ଦେଖି କେଉଁ ରଜାପୁଅ ଧାଇଁ ଆସିବେ ଭଲ କହିଲୁ” ?

ମନୋରମା ଶୁଣୁଛନ୍ତି, ଶୁଣି ହେଉଛନ୍ତି । ଶୁବନାର ଅତଳ ଜଳ ଭିତରେ, କୂଳଥଳ ପାଉଁଜୀବୀ । ମନ୍ଦାକିନୀ

ହାତଧରି ଉଠାଇଲେ । କହିଲେ—ତା ଭାଗ୍ୟରେ ସୁଖ ଥିଲେ ତାରି ଦରେ ଇଏ ସୁଖ ପାଇବ ଭଉଣୀ । ରାଧା-ଗୋବିନ୍ଦ ତାକୁ ବହୁତ ଦୁଃଖ ଦେଲେଣି । ଆଉ ଦୁଃଖ ଦେବେ ନାହିଁ ।

ତହିଁ ଆରବିନ ସକାଳୁ ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ସାରି ଅନୁରାଧା ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଫୁଲ ଗୁନ୍ଥୁଛି । ଡାଲ ଭିତରର ପୁଟିଲ ଫୁଲଟି ପରି ସେ ବି ସୁନ୍ଦର । ଚମ୍ପାକଳି ଭଳି ଅଙ୍ଗୁଳି ଗୁଡ଼ିକରେ ପୁଟନ୍ତା ଚମ୍ପାଫୁଲ କେଇଟାକୁ ଗୁନ୍ଥି ଯାଉଛି ରାଧା । ଫୁଲ ଡାଲରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ କୁନ୍ଦଫୁଲ । କିନ୍ତୁ ସେ ଶୋଭାକୁ ବଳି ପଡ଼ିଛି ଅନୁର ନଗପତ୍ରକ୍ରର ଶୋଭା । ଶତଦଳର ଦଳନନ୍ଦୀ ଆଖିଯୋଡ଼ିକ ଭିତରେ କଳା ଉଅଁରର କଳାଢୋଳା ଦୁଇଟି ଅନୁଫଳ ଖୋଳି ବୁଲୁଛି । ମନୋରମା ତୁଳସୀ ବଣ ଭିତରୁ ମଞ୍ଜିରି ତୋଳି ଆଶୁଚନ୍ଦ୍ର । ମନ୍ଦାକିନୀ ମାତା ପିଣ୍ଡାଉପରେ ତଳକ କରୁ କରୁ କହି ଉଠିଲେ—
ହେଇ ଗୋ ଭଉଣୀ ! ଅଇଲେଣି ସେମାନେ ।

ଆଗରେ ଭଦ୍ରଲେକଟି ଏବଂ ପଛକୁ ଅର୍ଦ୍ଧନତ ବଦନରେ ଜଣେ ଯୁବକ । ଯୁବକ ବୋଲି କହିହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରୌଢ଼ ବୋଲି କହିହେବ ନାହିଁ । ଶାମଳବର୍ଣ୍ଣ, ସୁଗୋଲ ସୁସ୍ମୃ । ବୟସ କେତେ ଠିକ୍ ଅନୁମାନ କରିହେଉ ନାହିଁ । ତେବେ ପରିଣି ଉପରେ ଡରିଣି ତଳେ—ମନୋରମା ଅନୁମାନ କରିନେଲେ । ଅନୁରାଧା ବି ଅନାଇ ଦେଲା । ପିଉସୀ ଆଉ ମନ୍ଦାକିନୀ ମାତା ବି ଦିନ ହେଲା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି, ସେ କଅଣ ଶୁଣୁନାହିଁ ? ମନଭିତରେ କିଏ ଜଣେ ରହିରହି ଭାଳିହେଉଛି ନବୋତ୍ଥମ କଥାଟିକି । କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ପୁଣି ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତା ! ସେ ତ ଧରା ଦେବାର ବୟସ ନୁହେଁ । ଆକାଶ କୁସୁମ ସେ, ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ପରି ।

କେତେଦିନ ଆଉ ତାଙ୍କ ବାଟ ଚାହିଁ ରହିବ ଅନୁରାଧା ! ମାଁ
ନାହିଁ ବାପ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ ପିତୃସୀତା ତାକୁ ଧରି ଅତି ଅସୁବିଧାରେ
ପଡ଼ିବ । ସେ ଯାହା କରୁଛି ଠିକ୍ କରୁଛି । ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ।

ଅନୁ ବି ମନଟାକୁ ଦୂତ କରି ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ।
କିନ୍ତୁ ଫୁଲଗୁଚ୍ଛା ଛାଡ଼ି ଉଠି ଯାଉନାହିଁ । ଜାଣୁଛି ସବୁକଥା ।
କିନ୍ତୁ ଜାଣି ନପାରିବାର ଛଳନା କରି ଅବଜ୍ଞା ଦେଖାଉଛି ମାତ୍ର ।
ଦୁଇଜଣଯାକ ଭଦ୍ରଲୋକ ତାର ସେଇ ଶୁଭ୍ର ସୁଗୋଲ
ରୂପମଞ୍ଜରୀ ଆଡ଼କୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି । ମନ୍ଦାକିନୀ
ଡାକିନେଲେ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ । ମନୋରମା ବସିବାକୁ ଆସନ
ଗଣ୍ଡିକ ପାରିଦେଲେ । ଭଦ୍ରଲୋକ ମନୋରମା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ
କହିଲେ—ମନ୍ଦାକିନୀ ମାତାଙ୍କୁ ଆମେତ ସବୁକଥା କହି ଯାଇବୁ ।
ଏଉଟି ହେଲେ ପାତ୍ର । ଚାଲି ମାତା, ତୁମେ ନିଜେ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ ।
ଆମ ଦରଦାର ଚାଲିଚଳନ ଦେଖି ଆସିବ । ଖାଲି କଥା ହେଲା—
ଆମ ସେପଟେ ପାତ୍ରୀର ଅଭାବ । ତୁମ ଜ୍ଞାଇଁଙ୍କର ଅଭାବ
କିଛି ନାହିଁ, କୌଣସି କଥାରେ । ଝିଅଟି ତମର ମହା ଆନନ୍ଦରେ
ରହିବ । ହେଉଟି ନିଆ ମାତା, ତମ ବାଟଖରତ ପାଇଁ ତମ ଜ୍ଞାଇଁ
କିଛି ପ୍ରଣାମୀ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ଭଦ୍ରଲୋକ ଅଳୀଟିରେ ଫୁଲିଏ ନୋଟ ଆଗେଇ ଦେଲେ
ମନୋରମା ଆଡ଼କୁ । ମନ୍ଦାକିନୀ କହି ଉଠିଲେ—ନଉନା କାହିଁକି
ମାତା ? ତୁମେ କ'ଣ ରଖିବ ? ତୁମର ଝିଅକୁ ତ ଦବ ।
ବାଟଖରତ ଯାହା ଦରକାର କରିବ । ହେଲା କ'ଣ ସେ ଦେଲେ ?

ସେ ତ ତୁମର ପୁଅ । ଦେବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଆଗେ ଦେଲେ କଅଣ, ପଛେ ଦେଲେ କଅଣ ?

ମନୋରମାଙ୍କ ହାତ ଆଗେଇ ଆସୁନାହିଁ । କୋଇଁ ନକେ ତାଙ୍କ ହାତକୁ ଥଳଟି ଗୁଞ୍ଜି ଦେଲେ ।

ସେଇଠି ସେମିତି ଫୁଲଗୁଡ଼ା ପାଖରେ ବସିରହି ଅନୁରାଧା ଏଣିକି ଗୁହଁଇ । ମନଟା ଭିତରେ ଭିତରେ କହି ଉଠୁଛି—ହୁ ! ଟଙ୍କା ଯାଉଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ହଜାର ଖୋଜ ଖୋଜ ଯାହାକୁ ବର ପାଣ୍ଡିଟିଏ ମିଳୁ ନାହିଁ, ତାକୁ ଇଏ-ଟଙ୍କା ଥଳାଟାଏ ଯାଚ ଦେଉଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

କାହିଁକି ? ଏଇ ହେଲୁ ସନ୍ଦେହ । ସନ୍ଦେହର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବିନ୍ଦୁ ଦୁରି ଦୁରି, ଚଅଁର ଚଅଁର ସାରା ମନଟି ଭିତରେ ମାଡ଼ିଯାଉଛି । ତଥାପି ଅନୁରାଧା ଉଠିଯାଉ ନାହିଁ । ମନ ତାର ଗ୍ରହଣ କରୁନାହିଁ । ପରିସ୍ଥିତି ବାଧ୍ୟ କରୁଛି । ରହିରହି ଫାର୍ବ ନିଶ୍ଚାସଟିମାନ ଟାଣୁଛି ସେ । ବସି ରହିବା ସେଇଠାରେ ।

ପାଖ ତମ୍ବା ଗଛରେ ଭର ଭର ଫୁଲ । ଡାଗ୍ରବାସନାରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଭଅଁର ପାଖ ପଶୁ ନାହାନ୍ତି । ଅନୁରାଧା ସେଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲ । ମନ—ଦୃଢ଼ କରିନେଲ । ମତେତ କେହି କିଛି ପଚାରୁନାହିଁ । ଟଙ୍କାଥଳ ଦେଖି ନାମାର ମନ ଭୁଲିଯାଉଛି ପରା ! ମନ୍ଦାକିନୀ-ମାତା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସାଜିଛି । ତାର ବ୍ୟବସାୟ ହୁଏତ ଏଇଆ । ବରପତ୍ରକୁ ଓସ୍ତପତ୍ର ସଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ାଯୋଡ଼ି କରି ସେ ବୋଧହୁଏ ଦିପଇସା ପାଉଛି । ଟଙ୍କାପ୍ରତି କାହାର

ଆଶା ନାହିଁ ? ହେଲେ, ବସ୍ତୁହେବ ମୁଁ । ମୁଁ ରାଜହେଲେ ସିନା !
ମତେତ କେହି କିଛି ପଚାରୁ ନାହିଁ ।

ମନର ଚନ୍ଦ୍ରବାଳରେଖା ଉପରେ ନୂଆ ଆଲୁଅ ଦିଶିଯାଉଛି
ନବେଉମ ଭାଙ୍ଗିନା । କିନ୍ତୁ ସାଙ୍ଗେସାଙ୍ଗେ ଅନ୍ଧକାର ଘୋଟି
ଆସୁଛି । ଆଶା କାହିଁ ? ବ୍ୟବଧାନଟା ଅସୀମ ମାଗରଠାରୁ ବଳି ।

ଅନୁରାଧାର ମନ ଭିତରେ ହଠାତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖା
ଦେଲା । ଭାବଲା—ନାମା ଠିକ୍ କରୁଛନ୍ତି । ଝିଅପିଲା ବଢ଼ିଗଲେ
ଗୁରୁବୋଝ ପରି ଅଭିଭାବକଙ୍କ ଉପରେ ଲଦହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ।
ଅସହାୟ ବୁଢ଼ୀଟି ତା ଦାୟିତ୍ବ ନେଇ କେତେଦିନ
ସମ୍ଭାଳିବ ?

X

X

X

ଆଗରୁ ହୋଇ ମନ୍ଦାକିନୀ କହିପକାଇଲେ—ହଉ ପୁଅ,
କଥାଟା ଠିକ୍ ହେଲା । କଅଣ କହୁତ ଭଉଣୀ ? କେବେ ଯିବ ?
ଏକାଥରକେ ଝିଅଟିକି ନେଇ ଚାଲିବ ଯିବ । ତାଙ୍କ
ସମ୍ପତ୍ତି ତାଙ୍କଘରେ ଥୋଇଦେଇ ଆସିବ । ଦରଦାର
ଦେଖିବ । ସାଇପଡ଼ିଶାକୁ ଚାହିଁବ । ତେଣିକି ତାଙ୍କ ସଂସାର
ସେମାନେ କରୁଥାଆନ୍ତୁ ।

ଅନେକ ବେଳ ଭାବିଲା ମନୋରମା । ଆଗରେ ଥଳଟି
ପୁଆ ହୋଇଛି । ସଙ୍ଗରେ ଆସିଥିବା ଲୋକଟି କହି ଉଠିଲା—
ଦୁଇଗହ ଅଛି ।

ଦୁଇଶତ ଟଙ୍କା ! ମନୋରମା କେବେ ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେଖି ନଥିଲା । ଭାବିଲା—କଥା ପଚାଇବାକୁ ଆସି ପ୍ରଶାମୀ ରୂପେ ଦିଶ ଟଙ୍କା କିଏ ଦେଇପାରୁଛି, ତାର ଅବସ୍ଥା ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ । ଆଉ କଅଣ ଦେଖିବାକୁ ଯିବ ?

ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ କହିଲା—ଏଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟକ ମତେ ଦଉଚ ପୁଅ ? ମୁଁ ତ ସବୁ ଛାଡ଼ିଛୁ ଦେଇ କାଳିଆର ଶରଣ ପଶିଲଣି ।

ମନ୍ଦାକିନୀ ଟଙ୍କା ଅଳିଟିକ ଟେକି ନେଇ ମନୋରମାର ଶେଷ ଉପରେ ଥୋଇଦେଇ ଆସି କହିଲେ—ତାଙ୍କ ଧନ ତାଙ୍କୁ ଦେବ, ତୁମେ କଅଣ ଖାଇଯାଉଛ ? ଖାଲି ଚଣ୍ଡାସ ଜନ୍ମେଇବା ପାଇଁ ପଡ଼ିଆରୁଟା । ହଉ, ଆଉ ସେ ସବୁ କଥା । କେବେ ଯିବ—କହିବଟି ?

ମନୋରମା ଆଙ୍ଗୁଠି ଗଣିଲେ—ସୋମ, ମଙ୍ଗଳ, ବୁଧ । ହଉ, ତେବେ କଥା ରହିଲା—“ମଙ୍ଗଳ ରାତି ବୁଧ ପାହାନ୍ତି” । ବୁଧବାର ଦିନ ପାହାନ୍ତିରୁ ଯାହା କରିବା । ତାଙ୍କ ଧନ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଉ । ମୋ ଉପରୁ ବୋହୂ ଖଲ୍ଲସ ହେଉ ।

ମନ୍ଦାକିନୀ କହି ଉଠିଲେ—

‘ହରିବୋଲ । ହରି ହରି ବୋଲ,
ମା ମଙ୍ଗଳା ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ’ ।

ପୋଇଁଙ୍କ ନାଁ ଧନେଶ୍ୱର ଦାଶ । ଘର, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବଟିର ମୌଜାରେ । ପୁରୀଠାରୁ ରେଳଗାଡ଼ିରେ ଜଗତପୁରଯାକେ

ଯାଇ ସେଠୁଁ ମଟର ଧରିବାକୁ ହେବ । ମୋଟେ କୋଡ଼ିଏଟି ମାଇଲ ବାଟ । ଗାଁ ମୁଣ୍ଡକୁ ଦାଶକ କୋଠା—କୋଇଁ ମେଟ୍ଟିକ ପାସ ।

ରୁଞ୍ଜିନୀ ଅନୁର ପ୍ରତି ତମକି ଉଠିଲା ! ନାଗ ଜୀବନରେ ବିବାହଟା ମସ୍ତବଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଏ । ପରଘରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ପର ମନଘେନି ଚଳିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହୁଏତ ପରଘରେ ଦାସୀପୋଇଲିପରି ଚଳିବାକୁହେବ । ନୋହିଲେ ମାଲିକ ସାଆନ୍ତାଣୀର ଆସନରେ ବସିପଡ଼ିବ । ସବୁ କଥା ରହିଲା ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ଉପରେ ଏବଂ ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ।

କହି ଉଠିଲେ ମହାକିମ୍ବା—ଭାଗ୍ୟ, ଭାଗ୍ୟ, ଭାଗ୍ୟ । ଏମିତିଆ ଯୋଗ ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲେ ମିଳେ ମାତା । ତୁମ ଚିନ୍ତା କାଳିଆ ନିଜ ମୁଣ୍ଡ ଉଁପରକୁ ଉଠେଇ ନଉତି । ଆଜି କାଳିଆ ପାଖରେ ଜବାବଟା ପକ୍କା ହୋଇଯାଉ ।

“ସେହିକଥା ମୁଁ କହୁଥିଲି ମା । ସ୍ନାନ ମଣ୍ଡପ ଉପରେ ନାନା ମାଳା ଟେକିଦେବେ । ଆମେ ଭୋଗ ମହାପ୍ରସାଦର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛୁ । ତେଣିକି ଯୋଇଁ ତାଙ୍କର, ଝିଅ ତାଙ୍କର; ମୁଁ ଚାଲିଯିବି” । ଏତକ କହିଉଠିଲା—ସଙ୍ଗରେ ଆସିଥିବା ଭଦ୍ରଲୋକ ଜଣକ ।

ସ୍ନାନ ମଣ୍ଡପ ଉପରେ ସବୁ ପକ୍କା ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ କଜା ରହିଗଲା ଅନୁରାଧାର ମନ ଭିତରଟା ।

ଜଡ଼ିଭରତ ପାଲଟିଗଲା ଅନୁରାଧା । ଭାବ ଚକ୍ର କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଶକ୍ତି ନାହିଁ କି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ ।

ବାପା ନାହିଁ, ମାଆ ନାହିଁ ସେ ଭଲମନ୍ଦ ବାଛିବେ । ନାମା ବିରୁଦ୍ଧ
ହଟହଟା ହେଉଛି । ବୋହୂ ଉଠୁ ।

× × × ×

ଉଠିଲା । ରେଳ ମଟରରେ ବୋହୂ ଆସି ବଟିରା ଗାଁରେ
ପହଞ୍ଚିଲା । କଡ଼ ପାଲଟି ଯାଇଛି ଅନୁରାଧା । ଚାଲିଲେ ଚାଲୁଛି,
ବସିଲେ ବସୁଛି । ଖା' କହିଲେ ଖାଉଛି, ଯାଆ କହିଲେ ଯାଉଛି ।
ନାମା ଆସିବ ସାଙ୍ଗରେ କନ୍ୟାଦାନ କରାଇବା ପାଇଁ । ଭାଗ୍ୟକୋଇଁ
ଧନେଶ୍ଵର ଦାଣ ବାଟ ଖରଚତକ ହାତରୁ କମାଇ ପଟେ ଗାଈ
ବାନ୍ଧିଆଣି ନିଜ ଗୁହାଳରେ ପୁରାଇ ଦେଲେ । ଛନ୍ଦି ଚାରି ବନ୍ଧା
କଳା-ପକ୍କା ଘର—ଅର୍ଥାତ୍ ଉପର ଛପର, କାନ୍ଥ ପକ୍କା ।
ଚଟାଣ ମେକିଆ ସିମେଣ୍ଟରେ ତିଆରି । ଖଲାରେ ଧାନ ଗଦାଟିଏ ।
ଖଜା ଭିତରେ ବିଧବା ଭାଉଜ ଓ ଛଅ ସାତ ବର୍ଷର ଝିଅ
ପିଲଟିଏ । ପିଲଟି ଭାଉଜକୁ ବୋଉ ବୋଲି ଡାକୁଛି । ଧନେଶ୍ଵର
କହିଲେ—ଭାଇନା ମରିଯାଇଛନ୍ତି । ଦିଇଟା ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ମୁଁ ।
ଏଉଟି ତାଙ୍କ ଝିଅ ।

ବିଧବା ଭାଉଜକୁ ବୟସ ପଚାଶି ଛବିଶି ହେବ । କଥାବାଣୀ
ଓ ଚାଲଚଳନରୁ ଏ ଘରର ପ୍ରକୃତ କର୍ତ୍ତା ସେଇ ବୋଲି ଅନୁମାନ
ହେଉଛି । ବଡ଼ ଚାଲକ ଚତୁର । ହସି ହସି ଅନୁରାଧାର ହାତ ଧରି
ଭିତରକୁ ନେଇଗଲା । ଅନୁମାନ କରି ମନୋରମାର ଗୋଡ଼
ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡିଆଟାଏ ମାରି କହି ଉଠିଲା—ମୁଁ ତମର ବଡ଼
ଝିଅ ମା ।

ରୁହଁ ରୁହଁ ତାଳେ ପାଣି ଆଣି ବୁଦ୍ଧୀର ଗୋଡ଼ ଦିଇଟାକୁ
ଧୋଇ ପକାଇଲା । କେମିତି କଅଣ କଲେ ବଣୁଆ ହାତୀ

ଖେଦା ଭିତରେ ପଶି ପୋଷା ମାନବ—ସେ ସବୁ କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା
ଦିଆ ଯାଇଥାଏ ପୋଷା ହାତୀକ—ବହୁତ ଆଗରୁ ।

ବୁଢ଼ୀର ମନ ବୋଧ ହୋଇଗଲା ।

କିନ୍ତୁ ବୁଲିଚଳନରୁ ଅନୁରାଧା ଅନୁମାନ କରିନେଲା ଦୋଷର
କଥା । ବୟସରେ ଦିଅରଟି ଭାଉଜଠାରୁ ବଡ଼ । ଘରେ ଆଉ ମୁରବା
କେହି ନାହିଁ । ତେବେ ଅନୁରାଧାକୁ ବାନ୍ଧି ଆଣିବା କଅଣ ଦରକାର
ଥିଲା ? ସେ ତ ଦୁଃଖେସୁଖେ ତା ଦୁଃଖରେ ଥିଲା ।

ଧନେଶ୍ୱର ଓ ଭାଉଜ ଗୋଟାଏ ଘରେ ପୁସ୍ତୁପୁ
ହେଉଛନ୍ତି । ଅନୁରାଧା ମନଟିକି ମାରିଦେଇ ଆରଘରେ ବସିରହି
ଆଖି ଲୁହ ହାତ ପିଠିରେ ପୋଛି ଭାବୁଛି—“ନରୁ ଭାଇନା କଅଣ
ସତରେ ପାସୋରି ଦେଲେ” ?

ଅଠ

ପାସୋର ଦେଇନାହିଁ ନରୁ ଭାଇନା । ଘରୁ ବାହାର
ହାତରେ ଟଙ୍କା ପୁଲାଏ ଧରି କଟକ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, କଲିକତା ଓ
ପୁରୀ ଖୋଜି ଖୋଜି ବୁଲୁଛି । ଶେଷକୁ ଗଙ୍ଗାମାତା ମଠର ତମ୍ବା
ଗଛ ମୂଳଟିରେ ଚକା ପଥର ଖଣ୍ଡିକ ଉପରେ ବସିପଡ଼ି ପରୁରଲୁ—
କଅଣ କହୁଛୁ ମାତା, ମନୋରମା ନାମା କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି ସତକରି
କୁହ । ଅନୁରାଧା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ବଜରୁ ନୁହଁ ଖବର କଅଣ ?

ମନ୍ଦାକିନୀ ଡାଲଟି ଧରି ପୁଲ ତୋଳୁଛନ୍ତି ଏବଂ ହସି ହସି
କହି ଯାଉଛନ୍ତି—

‘କରି କରୁଥାଏ ମୁହିଁ,
ମୋ ବିନୁ ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ’ ।

କାହିଁକି, କାହାପାଇଁ ଏତେ ଭାବି ହେଉଛି ପୁଣି ? କର୍ତ୍ତାର
ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି । ତୁମେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କାହିଁ, ସେ ଯାଉଛି କାହିଁ ?
ଆଜିକି ସାତଦିନ ହେଲଣି ପୁଅ ! ମନୁମାତା ରାଧାକୁ ନେଇ ତା
ଟାଣୁ ଘରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ଇଆରି ଭିତରେ ବିସ୍ତାପି ଥିଲା । ଅନୁର
ବିଷା ବଢ଼ିଗଲଣି ।

“କୋଉ ଗାଁ ମାତା ? ବର ପାତ୍ରଟିର ନାଆଁ କଅଣ ?”

ମୁହଁଟାକୁ ନରେଊମ ଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇ ଆଣି ମନ୍ଦାକିନୀ କହି
ଉଠିଲେ—ତୁମେ ଶୁଣି ଫଳ କଅଣ ? ଯିବ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ?
କାହିଁକି ? ତା ଭାଗ୍ୟ ଦେଖ ସେ ବୁଲିଗଲା । ଯାଉ ସୁଖରେ ତା
ଦିନ କଟୁ ।

ନରେଊମ ମାରବରେ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା—ବାସ୍ତବିକ
ଅନୁରାଧା କାହାକୁ ବିଦା ହେଲା, କେଉଁ ଗାଁଆରେ ବିଦା ହେଲା, ଏ
ଶବ୍ଦର ନେଇ ସେ କଅଣ କରିବ ? କାମ ତ ସରିଲାଣି । ଏଣିକି
ସେଠି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଲୋକେ ହସିବେ ଏବଂ ଅନୁରାଧାକୁ ଅପମାନ
ଦେବେ, ସେ ତ ତାର ନିଜର ନୁହେଁ । ଗରିବ ସେ, ଆଉ ବଡ଼
ଲୋକର ପିଲା ଇଏ । କୋଣାର୍କଠାରୁ ଗୋଟାଇ ନେଇ ନିଜ ଘରେ
ରଖିଥିବା କଥାଟା ଲୋକେ ଜାଣିଲେ ଭଲ ତ ଭାବିବେ ନାହିଁ, ବରଂ
ଭାବିବେ ଅନୁ ସାଙ୍ଗରେ ଇଆର ଭିତର ଭାବ ଥିଲୁ ଖୋଜି ଖୋଜି
ଉଣ୍ଡି ଉଣ୍ଡି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛି ତା ଶାଶୁ ଘରେ । ଫଳରେ ଅନୁ
ହେବ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତ । ଫାଇଦା କିଛି ହେବ ତ ନାହିଁ ।

ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସଟିଏ ଟାଣିଲା ନରେଊମ—ହାୟ ! କେତେକରି
ସେ କହିଥିଲା—ରାଣ ପକାଇଥିଲା, ତାର ଭୁଲ କଅଣ ? ନରୁ
ଆସିପାରିଲା ନାହିଁ ଅନୁକୁ ପଚାରିବାକୁ । ତିନି ବର୍ଷ ଅନେଇ
ବସିଲା । କେତେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହିଲା, ଆଉ କଅଣ କରିଥାଆନ୍ତା ?
ଭାବି ଭାବି, ମନ-ଗହ୍ୱର ଭିତରେ ପୁରୁଣା ଘଟଣା ସବୁକୁ ସମ୍ବଳ
କରି ନିରାଶା ଓ ନିଷ୍ପ୍ରଭତାକୁ ପୁଟୁଳି ବାନ୍ଧି ଘରକୁ ଫେରିଯିବ
ବୋଲି ନରେଊମ ସ୍ଥିର କଲା । ଆଜି ରାତି ଗାଡ଼ିରେ ଫେରିଯିବ !
ବୋଉ ତେଣେ ଦକ ଦକ ହେଉଥିବେ । ପୁରାଣ ଆସି ମନସ୍କାମନା
ତାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା—ପୁର ବିଫଳତାର ମରୁଭୂମିରେ । ମନ

ଭିତରଟା କୁହୁକ୍ତି, ସନ୍ତୁଳି ହେଉଛି, ଦାଣ୍ଡିଚକଟି ହେଉଛି । ସବୁ ଦୋଷ ବୋଉଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଲଦିଦେଇ ଶେଷ ଦୀର୍ଘ ନଃଶ୍ଵାସଟିଏ ଛୁଡ଼ି ପଥର ଶାଣ୍ଟିକ ଉପରୁ ଡ଼ି ଠିଆହେଲା ।

ମହାକଳା ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ, ନରୋତ୍ତମ ମୁହଁଟି କଳାକାଠ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ସତେ କି ନିଜର ଜଣେ କେହି ଅତି ଆପଣାର ମରି ହଜି ଯାଇଛି । ଖୋଜିଲେ ଆଉ ମିଳିବ ନାହିଁ ।

“ଯାଉଛି ମାତା, ଥାଅ । ନାନା ଫେରିଲେ କହିବ, ନରୁ ଆସି ଖୋଜୁଥିଲା” ।

“କୁଆଡ଼େ ଆସିଥିଲା ବାବୁ” ?

“ବୋଉ ପଠାଇଥିଲେ, ଅନୁକୁ ନେଇ ଯିବାକୁ । ତାଙ୍କ ଗାଁଆକୁ ଯାଇଥିଲ । ଦେଖିଲ ସେଠୁ ଏମାନେ ପଳାଇ ଆସିଛନ୍ତି । କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି ସେଠି କିଏ କହିପାରିଲେ ନାହିଁ” ।

ନରୋତ୍ତମର ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ଉପରେ ରାଗ ଏବଂ ଅନୁ ଉପରେ ଅଭିମାନ । ସେ ମଠ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଯାଉ ଯାଉ ମନେ ମନେ କହିଲା — ଆଉ ମୁଁ କାହାରି ଶାସନ ମାନ ପାରିବି ନାହିଁ, କି କାହାରିକି ଭଲ ପାଇବି ନାହିଁ । ଭଲ ପାଇବାଟା ଗୋଟାଏ ମସ୍ତବଡ଼ ଭୁଲ । ଭଲ ପାଇଲେହିଁ ମଲା । ସେହୁ, ଶ୍ରଦ୍ଧା ସବୁ ସ୍ଵାର୍ଥ-ପାଇଁ । ଅନୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ବାଇଆ ପରି ତାକୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଛି ।

ସଞ୍ଜକୁ ନରୋତ୍ତମ ଟ୍ରେନରେ କଟକକୁ ଟିକଟ କାଟିଲା । ଏକ ଲମ୍ବରେ ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶଆଡ଼େ ଅନାଇ ଅନାଇ ସେ ମନେ

ମନେ ପ୍ରିୟ କରିନେଲୁ—ଆଉ ମୁଁ ଗାଁଆକୁ ଯିବନାହିଁ । ବ. ଏ. ପାସ କରିବ; ବାହାରେ ବାହାରେ ବୁଲିବ । ନିଜେ ରୋଜଗାର କରି ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆହେବ । ଦରକାର ନାହିଁ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି, ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ମୋର ବଡ଼ଲେକ । ମୁଁ ଗରିବ । ଅନୁ ଅପେକ୍ଷା କରିପାରିଲୁ ନାହିଁ । ତା ମନ ଯୁଆଡ଼େ ସିଆଡ଼େ ସେ ଯାଉ । ମୁଁ ବିଦ୍ରା ହେବ । ସଂସାର କରିବ । ସ୍ନେହ କରିବାଟା ଭୁଲ୍ । ଭଲ ପାଇବାଟାହିଁ ଭ୍ରାନ୍ତି ।

ସ୍ୱପ୍ନ ଆଶ୍ୱିନର ଆକାଶ ଆଉ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ମନ, ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ କାହାରିକି । ନିର୍ମଳ ଆକାଶ ଓ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରା—ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମେଘ ଖଣ୍ଡେ କାହୁଁ ସାପି ଆସିଲୁ । ଡାଳଦେଇ ଗଲୁ ଅନର୍ଗଳ ଜଳଧାରା । ନରେନ୍ଦ୍ରମର ମନ ଭିତରେ ପୁରା ଦମରେ ରାଗ, ହୋଧ, ଅଭିମାନ ଓ ଅନୁରାଗ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ମନର ବାଦଲ ଖଣ୍ଡିକୁ ତାର ଗୁଡ଼ିକକଟି(୧) ପରି ବିଭ୍ରାନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରାର ବହୁମୁଖୀ ବାୟୁ ଶ୍ରୋତ ଘୂର୍ଣ୍ଣି ବେଗରେ କେତେବେଳେ ଏଣିକି ପୁଣି କେତେବେଳେ ତେଣିକି ଭସାଇ ନେଇ ଫେରାଇ ଆଣି ଉପରକୁ ଉଠାଇ ତଳକୁ ଖସାଉଛି । ଜଳ ଭର୍ତ୍ତିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଡଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡିକ ଭର୍ତ୍ତିର ଖାଉଛି, ଓଲଟ ପାଲଟ ହେଉଛି ।

ଚିତଳ ମାଛ ପାଣିରେ ଓଲଟୁଛି । ମନ ଭିତରେ ଅନୁରାଧାର ଚନ୍ଦ୍ରା ଓଲଟ ପାଲଟ ହେଉଛି । ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆକାଶଆଡ଼େ

(୧) ଗୁଡ଼ିକକ—ସମୁଦ୍ର କୂଳିଆ ବାଲି ଉପରର ଘାସ ଜାଙ୍ଗଲ ଲଟାର ତନ୍ତୁଳ ଫଳ । କଞ୍ଚୁକ ଆକାର । ହାଲୁକା । ପବନରେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ସାପି ସାପି ଯାଏ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଚାହିଁ ରହିବ । ପ୍ରତି ସ୍ତେସନରେ ରହି ରହି ପାସେଞ୍ଜର
ଗାଡ଼ି ଖଣ୍ଡିକ ପୁଣି ଚାଲୁଛି । ଗୋଲ ଗୋଲ ଚକାଗୁଡ଼ାକ ତାଳେ
ତାଳେ ନାଚିଲୁ ପରି ଶବ୍ଦକରି ଚାଲିଚନ୍ତି । ଗୋଟିକ ପଛକୁ ଗୋଟିଏ
ସ୍ତେସନ — ଯାହା ପଛକୁ ଯିଏ । ପହଲେ ଗାଡ଼ି ଗୁଡ଼ିଲୁ ପୁଣି
ସ୍ତେସନରୁ । ନରେନ୍ଦ୍ରମର ମନ ଭିତରେ ଗାଡ଼ିଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି
କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଗଜସିଂହ ମୁର୍ତ୍ତି ପାଖରେ । ଅନୁରାଧା—
ସୁନ୍ଦର ଚେହରା । ଗୋରୁ ରଙ୍ଗ । ଗଣବଣା ହରିଣୀ-ଛୁଆଟି
ପରି କାତର-ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏଣେତେଣେ ଚଟାଚଟା ହୋଇ
ଆସି ଚାଲୁଛନ୍ତି । ଅସହାୟତାରେ ମୁହଁଟି ଶୁଖି ଯାଉଛି । ଦହରେ
ଓଦା—ଲୁଗା । ବୋଉ ଆଉ ସେ ଉଭୟେ ପାଖକୁ ଗଲେ ।
ଡାକିଲେ ଚାଲିଲେ । ଗଗଡ଼ରେ ବସାଇ ଘରକୁ ଆଣିଲେ ।
ବାଟରେ କେତେ ଦୃଶ୍ୟ, କେତେ ଗାଁ, କେତେ ଗଛଲତା ।
ସବୁଗୁଡ଼ିକ ସେଦିନ ନୂଆପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଉଡ଼ିଚା ଗୁଡ଼ିକ
ପରି ଭଲପାଇବାଟାର ସାରାଅଙ୍ଗ କଷ୍ଟକମୟ । ଭବନରେ
ମନ ଉଡ଼ିଲୁ ପରି ପବନରେ ଉଡ଼ିଯାଉଥାଏ ଏଣୁ ତେଣିକି—
ଅଶନଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇବାକୁ ମନ ଉଡ଼ୁଥାଏ ।
କିନ୍ତୁ ବୋଉ ବସିଥାଆନ୍ତି ଗାଡ଼ିରେ ।

ଯୁବକ ମନଭିତରେ କେତେ କୌତୁକ କେତେ ରହସ୍ୟ
ଉଠି ମାରୁଥାଏ । ମନ ହେଉଥାଏ — ଅନୁରାଧା ଆଉ ସେ,
ଦହେଯାକ ଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଥାଆନ୍ତେ କି ? ହସିଶେଳ
ବାଲିଉପରେ ଗଡ଼ିଯାଉଥାଆନ୍ତେ । ସେଦିନ ମନଭିତରେ
ଆଶା ଜାଗିଥିଲା—ଉଗବାନ ଯଦି ଅନୁକୁ ଆଣି ଅଯାଚିତ ଭାବରେ
ହାତ ପାହାନ୍ତାରେ ଗୁଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି, ତେବେ ସେଇ ଉଗବାନହିଁ

ମନେକଲେ ଦିନେ ହେଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସେ ଆଉ ଅନ୍ନ ଦୁହେଁ
ଆସି ଏଇବାଲରେ ନିଶ୍ଚୟ ଗଢ଼ିବେ; ଉଡ଼ିନ୍ତା ଗୁଡ଼ିକଙ୍କ ଧରିବେ ।

ଧରିବେ ବୋଲି ଆଶା କରିଥିଲା ନରେଈମ । କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ
ଦୁରେଇ ନେଲେ ଅନୁକୁ—ଚରଦିନ ପାଇଁ ଜୀବନଯାଏ ଅନୁର
ଆଉ ସାକ୍ଷାତ ମିଳିବ ନାହିଁ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥେସନରେ ଗାଡ଼ି ଅଟକିଲା । ଉଡ଼ିନ୍ତା ଗାଡ଼ି
ଉଡ଼ିଯାଉଛି । ସ୍ଥେସନ ବଦଳାଉଛି । ଚିନ୍ତା ଅଟକି ଗଲା ଆଉ
ଗୋଟିଏ ସ୍ଥେସନରେ । ବାରିଆଡ଼ ପୋଷାକକୁଳ । ନାଗେଶ୍ୱର
ଗଛ ଗୁଚ୍ଛତଳେ ସଞ୍ଜବେଳେ ଅନୁକୁ ସେ ଆଉଁଜାଇ ନେଇଥିଲା
ଗୁଡ଼ି ଉପରକୁ ।

ଆଉ ଏତିକରେ । ନରେଈମର ଆଖି ବୋଲ ମାନ୍ଦୁନାହିଁ ।
ଲୁହ ଜଳେଇ ଆସୁଛି, ବନ୍ଦୁ ପାଲଟୁଛି—ଗଡ଼ିପଡ଼ିଛି ଗୁଡ଼ିଉପରକୁ ।
ଓଠଦୋଟି ଧରିଉଠୁଛି । କାନ୍ଦମାଉଛି । କାନ୍ଦିପକାଉଛି ନରେଈମ ।
ରୁମାଲରେ ଆଖି ପୋଛିପକାଉଛି । ମନକୁ ଦୃଢ଼କରି ନେଉଛି ।
ଛୁଇ । ଅନୁଛଡ଼ା ଦୁନିଆରେ କଅଣ ଆଉ ହିଅ ନାହାନ୍ତି ?
ଭଲପାଇବାଟା ଗୋଟିଏ ନିଶା । ନିଶା ଅଭ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିବା ଉଚିତ ।
ବସିବା ଥାନରୁ ଉଠି ଠିଆହେଲା ନରୁ । ଏଣେତେଣେ ଟିକେ
ବୁଲୁବୁଲି କଲା । ପୁଣି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥେସନରେ ଗାଡ଼ି ଠିଆହେଲା ।
ମନଫେରାଇ ନେବାଲାଗି ନରେଈମ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲା ।
ଦୋକାନରୁ ଗୁଡ଼ା ଖାଇଲା । ବହି ବକାଳୀ ପାଖରୁ ଖଣ୍ଡେ ବହି
କଣିଲା । ଗାଡ଼ିକ ଉଠିବାଲାଗି ଠିଆ ହେଇଛି ଦେଖିଲା, ସତେକ
ସ୍ଥେସନ ସେମୁଣ୍ଡେ କିଏ ଗୋଟିଏ ହିଅ କାହା ହାତ ଧରି ଚାଲି

ଯାଉଛି । ଠିକ୍ ଅନୁରାଧାପରି ଦେଖିବାକୁ । ଦୌଡ଼ିଲା ନରେଈମ ।
କିନ୍ତୁ ଏଣେ ହୁଇସିଲ ବାଜିଉଠିଲା ଏବଂ ସେ ଝିଅଟି ଫାଟକ
ବାହାରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ଭ୍ରମ ! ଭ୍ରମ ! ମୁଣ୍ଡ ଭ୍ରମିଯାଉଛି । ଚନ୍ଦ୍ରା ରୂପ ଦେଉଛି । କଳ୍ପନା ଗୁପ୍ତା
ରରୁଛି । ମନର ମାୟା ଅନୁରାଧାର କାୟା ସ୍ୱପ୍ନଟା ଦେଖୁଛି । ସତ୍ୟରୁ
ଉଦ୍‌ଭୂତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱପ୍ନଟା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ଭୁଲ, ଭୁଲ, ଭୁଲ ।
ଭୂତପ୍ରେତ ଯେମିତି ଭୁଲ, ମଣ୍ଡଳିକା ଯେମିତି ଭୁଲ, ଭଲପାଇବା
ସେମିତି ଭୁଲ ଏବଂ ଭଗବାନ ସେମିତି ଭୁଲ । କିନ୍ତୁ ସେଇ ସବୁ
ଭୁଲକୁ ହିଁ ଅବଲମ୍ବନ ରୂପେ ମନଭିତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଇ ମଣିଷ
ବଞ୍ଚିଛି । କାରଣ ମଣିଷ ନିଜେହିଁ ଗୋଟାଏ ଭୁଲ । ତାର ଜନ୍ମ,
ଜୀବନ ଓ ମରଣ ଛନ୍ଦିତାଯାକ ମିଶି ଗୋଟାଏ ମସ୍ତବଡ଼ ଭୁଲ ।
ଗୋଟାଏ ଗୁପ୍ତବାଦ, ଗୋଟାଏ କୁହେଲିକା ଓ ପ୍ରହେଲିକା ।

ଗାଡ଼ି ଗୁଡ଼ିବା ଉପରେ । ନରେଈମ ଗାଡ଼ିକ ଉଠି ବସିଲା ।
ନରେଈମ ଭାବିଲା—ଭଲପାଇବାଟା ଗୋଟାଏ ଭେଦ । ଦୁନିଆରେ
ସୁନ୍ଦର ହୋଇ କୌଣସି ନାରୀ ନାହିଁ । ପୁରୁଷର ଆଖିଦୋଷରୁ
ସେମାନେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିଥାଆନ୍ତି ମାତ୍ର । ନାରୀସୃଷ୍ଟିକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର
ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି କହିଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀକୁ ସୁନ୍ଦରୀ ଆଖ୍ୟା ଦିଆ-
ଯାଇପାରେ । ନିଜକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସୁନ୍ଦରୀ । ସୂତରଂ
ମୋତେ ଯେ ଅନୁରାଧାଟି କେବଳ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିଲା, ସେଇଟା ନିଶ୍ଚୟ
ମୋ ଆଖିର ଦୋଷ ।

ସୁଖି ଭାବିଲା ନରେଈମ—ନା, ନା, ଆଖି ଦୋଷ ନୁହେଁ—
ବୟସର ଦୋଷ । ଯୌବନର ଭ୍ରାନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ହୋଇ ଯେଉଁ ଝିଅଟି

ସୁବକର ଦୃଷ୍ଟି ପଥରେ ପଡ଼ିଥାଏ, ସେଇଟି ତାକୁ ସବୁଠାରୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ । ତା'ସହିତ ଦିପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବା ଟିକିଏ ମିଳାମିଶାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଗଲେ ସେଇଟିକୁ ସେ ଆପଣାର କରନେବାକୁ ଝୁର ହୁଏ, ଏଇତ ହେଲୁ—ଭଲପାଇବା ! ଛୁ, ଛୁ, ଏ ବ୍ୟାଧିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ଉପାୟ ତେବେ କଅଣ ?

ଉପାୟ ଅଛି । ଚଟକିନା ଆଉ ଗୋଟିକୁ ବସା ହୋଇପଡ଼ିବା, କିମ୍ବା ବାପମା ଗୁରୁଜନ ଯାହାକୁ ବାଛିବେ, କିଛି ନବଗୁରୁ ତାକୁଇ ପ୍ରହରା କରିପକାଇବା । ସଂସାରରେ ନୂଆ ସୃଷ୍ଟି ବଢ଼ାଇବା ଲାଗି ପ୍ରକୃତର ଗୋଟାଏ ଖେଳ ହେଲୁ ପୁରୁଷ ନାରୀର ପରସ୍ପରପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ । ପିଲୁଝିଲୁ ଗୋଟିଏ ଦୋଟି ହୋଇଗଲେ କଥା ସଲଲୁ । ତେଣିକ—ଶୁଣିଲୁ ଗଙ୍ଗାରେ କୁଆର ନାହିଁ କି ଭଟ୍ଟା ନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ଘାଠି ନଃଶ୍ଲାସ ଟାଣିନେଇ ନରେଊମ ମନଟାକୁ ଦୃଢ଼ କରିନେଲୁ—କଟକ ସେ ଯାଉଛି । ପାଠ ପଢ଼ିବ । ସ୍ବାଧୀନ ଭାବେ ଆୟ କରିବ । ମଣିଷହେବ । ଗୋଟିଏ ବସାହେବ । ସଂସାର କରି ସୁଖରେ ରହିବ । କୁଆରେ ଏସବୁ ମରାଚକା ପଛରେ ପାଗଳ ହୋଇ ଧାଇଁ ବୁଲିବ ନାହିଁ ।

ଭଦ୍ରମାସିଆ ଆକାଶ । ପାଞ୍ଚମିନିଟ ଭିତରେ ମେଘବାଦଲ । କୁଆଡ଼େ ଭାସିଗଲୁ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ହସିଲେ, ପ୍ରକୃତ ହସିଉଠିଲୁ । ସୁନ୍ଦର ଦିଶିଲୁ ଚାରିଆଡ଼ । ମନ ପୁଣି ପରିସ୍କାର ହୋଇଗଲୁ । କଣି ଆଣିଥିବା ବହିଶକ୍ତି କି ପଢୁ ପଢୁ ହସିଉଠିଲୁ ନରେଊମ । ଶସ୍ତା କବିତା । ଚାରିପଟି ପଇସାର କିତାପ । ରଚୟିତା ହେଉଛନ୍ତି ସମିଦମିଆ । ସୁନ୍ଦରମଠ ବାବାଜିକର କଲ୍‌କା ଅବତାର କଥା ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛି ।

ତାକୁ ବି ଲେଟେ କଣିନେଇ ପଡୁଚନ୍ତି । ହୁ ! ହୁ ! ସ୍ବାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ଏତେବର୍ଷ ବାଦ ଲୋକଙ୍କ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭୁଲ ବଦଳୁ ନାହିଁ ।

ନିଜ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ମନର ଗାଡ଼ି ଅଟକି ଯାଉଛି ଗୋଟାଏ ସ୍ଥେସନରେ । ଇଞ୍ଜିନରୁ ପାଣି ସରିଗଲାଣି । ଆଉ କିଛି ପାଣି ନେବା ଆବଶ୍ୟକ । ନରେଈମ ଘାଟିଲା—ସ୍ୱେଡ଼, ପ୍ରେମ, ମିଳନ ଓ ବିଚ୍ଛେଦ—ଏ ଗୁଡ଼ାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଦେଶଦେଶର ସାହିତ୍ୟିକମାନେ । କାହିଁ କୌଣସି ଔଷଧର ବ୍ୟବସ୍ଥା ତ କରି ଯାଇନାହାନ୍ତି କେହି ! ବିଚ୍ଛେଦରେ ଗୋଟାଏ କଅଣ କି ପ୍ରକାର ଜ୍ୱର ହୁଏ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ହେଉ ବା ନହେଉ ସେ ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣିଲୁମାତେ ସଂସାର ପଥର ନୂଆ ବାଟୋଇକୁ ସତକୁ ସତ ଜ୍ୱର ଆକ୍ରମଣ କରେ ହୁ ! ହୁ ! ଉଭଟ କଲୁନା ମାତ । ନରେଈମର ଗାଡ଼ି ଗୁଡ଼ିଦେଲା କଟକ ଅଭିମୁଖେ । ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁରେ, ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଭେଦେଇ ଆକାଶକୁ ପଡ଼ିଆସି ନାହିଁ ।

X

X

X

X

ଶରବେଳେ ବଡ଼ ପାନ ବଟାଟା ଫିଟେଇଦେଇ ପାନ ଘାଟି ବସିଛି ଧନେଶ୍ୱର ଦାଶଙ୍କ ଘାଉଟ—ହାସମଣି । ତୁଆପକା ଗୁଣ୍ଡି ଆଉ କେତକା ଖଇରଗୁଣ୍ଡି, ଆଗୁଜର ଖିଲେ ପାନ ବା କଳକୁ ଯ କ ଦେଇଛି । ଗୋଡ଼ ଦିଇଟାକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ ଗୋଟାକ ଉପରେ ଆରଟିକୁ ଛନ୍ଦୁଛି ଥୋଇଛି । ବସିଛି ବାହାର ବାରଣ୍ଡାରେ ଆପଣା କୋଠରୀ ସାମନାରେ । ଆଉ କଣକୁ ଅନୁରାଧା ଘରେ ଲୁଚି ବସିଛି ।

ଶୋଇଥିଲା, କେତେବେଳୁ ଉଠି ବସିବ । କବାଟ ଫିଟାଇ ନାହିଁ । ସରୁଆ ଫାଙ୍କବାଟେ ବାହାର ଅଗଣାରୁ କିଛି ଅଂଶ ଓ ହାତମଣିର ବସିଲା ଆନ ସଫା ଦିଶିଯାଉଛି । ହାତମଣି ଭାବେ ଅନୁରାଧା ଏବେ ବି ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିବ ବୋଲି । ମନୋରମା ପିଇସୀ ନର ମା—ଖୁଡ଼ି ପାଖକୁ ବୁଲି ଯାଇଛି । ନରମା ଧନେଶ୍ୱରର ଅତି ଆପଣାର । କହେ—“ଧନିଆଟା ମୋର ପୁଅ” ।

ଧନେଶ୍ୱର ମୁହଁ ଶୁଖାଇ ପାଖରେ ଆସି ବସି ପଡ଼ିଲା । ହାତମଣି ଥରେ ଅନୁରାଧାର କବାଟଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଇ ଖିଲେ ପାନ ଧରି ଦିଅର ପାଟିକି ଗୁଞ୍ଜିଦେଲା । କହିଲା—“କାହିଁକି ଗୋଟାଏ ମୁହଁକୁ ସେମିତି ହାଣ୍ଡି ପରି କରିବ ମ” ?

“କିଛି ଭଲ ଲଗୁନାହିଁ ଭଉଜ ! ଆଜି ସକାଳେ ବାସୁ ଅବଧାନକୁ ଡାକିଥିଲି ବିଭାଦର ଦିନ ଠିକ୍ କରିବାକୁ । ବୁଢ଼ା ବହେ ଖଡ଼ି ଘୋରିଲା । ପାଞ୍ଜି ଫିଟାଇ ଶୋଲକ କେତୁଟା ବୋଲିଲା । ରାଧାର ହାତ ଦେଖି ରାଣି ନକ୍ଷତ୍ର ଠିକଣା କଲା । କହିଲା—ଏ କନ୍ୟାର ବିଭାଦର ଏବେ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ହେଲେ ବିପଦ ଅଛି । କୋଉ ଦିନ, କୋଉ ନକ୍ଷତ୍ର, କେଉଁ ଦିନକୁ ଗତି କରୁଛି; ମୁଁ ଖଡ଼ି ଘସି କହିଦେଉଛି । କେଉଁ ଦିନ ପୁନେଇ ହବ, ଅମାବାସ୍ୟା ହବ, କେଉଁ ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ, ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ ଲାଗିବ କହିଦେଉଛି । ଆଉ ତମ ଆମ କଥା କହିପାରିବି ନାହିଁ ? ମୋ ନାଁ ବାସୁ ଅବଧାନ । ଡାକରାଷି ବଚନଠାରୁ କର୍ଣ୍ଣପିରୁଣି ସାଧନାଯାକେ ମତେ ସବୁକଥା ମାଲୁମ ଅଛି । କହିଦେଉଛି ଦାଣେ, ମୋ କଥା ନ ମାନି ରୁରିମାସ ନ ପୁରିଲା ଆଗରୁ ଏ କନ୍ୟାକୁ ଯିଏ ବିଭା ହେବ ସେ ନିଶ୍ଚେ ସପ୍ତମଙ୍ଗଳା ଦିନ ରାତିରେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିବ ।

ଫାର୍ଦ୍ଦ ଇଃଶ୍ଲାସ ଟାଣିଲୁ ହାରମଣି । କହି ଉଠିଲୁ—କଅଣ ହେଲୁ ସେଥିକି ? କାହିଁକି ଏମିତି ବିକଳ ହେଉଛ ? ତମର କୋଉ କଥାକୁ ଅଣ୍ଟାଏ ଅଛି । ସତକରି କହିଲୁ—ଆଉରି ଭୋକ ଅଛି ?—କଅଣ, ଖାଇବାକୁ ପାଉନ ? ତମର ଅଣ୍ଟାଏ କଅଣ ହେ ? ଆଣିଚ ତ ଆଣିଚ । ଛଡ଼ାଟାକୁ କଣି ଆଣି ଗୁହାଳରେ ତ ବାନ୍ଧି ପକାଇଛ । ଯାଉ ଗୁରୁମାସ । ନାମାକି ବିଦା କରିଦିଅ । ହକ ଟଙ୍କା ଦେଇ ତ କଣି ଆଣିଚ । ସେଇଟା କାହିଁକି ଏଠି ବସି ବସି ଖାଇବ ? ଥିଲେ ସବୁକଥା କାଣିବ । ତେଣିକି ଉଣ୍ଡୁର ହୋଇଯିବ ।

ହସି ଉଠିଲୁ ଧନେଶ୍ୱର । କହିଲୁ—ଭଉଜି, ସତ କହିଲୁ ଏକା । ମେନା ବୋଉ ମଲ୍ଲଦିନରୁ ତମେ ନଥିଲେ ମୁଁ କାହାଘରେ ପଶି ଯାଆନ୍ତିଣି ଏକା । ହେଲେ—ଭଲଅଛି, ମନ୍ଦଅଛି, ନାହିଁ ନାହିଁ ଆଜିଯାକେ କିଛି କଥା ଜଣା ପଡ଼ିଯାଇନାହିଁ । ଭଲ ମନ୍ଦ ହୋଇ-ଗଲେ ଦୁନିଆରେ ତମକୁ ଆଉ ମତେ ଲୋକେ କଅଣ ବୋଲି କହିବେ ?

ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସି ଉଠିଲୁ ଭଉଜି । ପାନ ବୋଲରେ ପାଚିଲୁ ଓଠ, କଳା ଦାନ୍ତ । ବାଁ ଗାଲ ଭିତରେ ପାନଖିଲଟା—ଫୁଲ ଉଠିଛି । କହିଲୁ—ଆ ହାଃ ହାଃ ! କେହି ଜାଣି ନାହାନ୍ତି । ‘ଭୁରୁଟି ନା ଗୋଡ଼ ଦି’ଟା ଦୁଶୁଟ’ । ଖାଲି ଏକୁଡାକୁ ମୁଁ ଦିଆନିଆ କରି ବଣ କରି ରଖିଛି ବୋଲି—ସେଦିନ ପର ସେରନ୍ତି—ମା କେଉଟୁଣି ଆସି ବସିପଡ଼ିଲୁ ମନୋରମା ନାମା କଥରେ । କଅଣ ଗୁଡ଼ାଏ ଫୁସୁର ଫୁସୁର ହେଉଥାଏ । ଦେଖିଲୁକଣି ଡାକ ପକାଇଲି—କି ଲୋ ସେରନ୍ତି ମା, କେତେବେଳୁ ଅଇଲୁଣି କି ? ଅଇଲୁ ଏଣିକି ।

ଆସିଲ ପାଖକୁ । ସେ ବି ଠଉରେଇ ନେଇଛି, କାହିଁକି ମୁଁ
ଡାକୁଚି ତାକୁ । ପାଖକୁ ଆସି ତୁନି ତୁନି କହିଲା—କଅଣ କହୁଚି
ନାମ, କାହିଁକି ଡାକିଲ ? ମୁଁ କଅଣ ଏଡ଼େ ଗରହୁଥିଆର
ହୋଇଛି ଯେ ତମକଥା ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହି ପକାଇବି ? ଅଇଲେ
ଗଲେ ତ ତମଠୁ ମୁଁଠାଏ ଡୋକେ ପାଉଛି । ଦୁନିଆରେ କିଏ
ଭଲ, ମୁଁ ନିଜେ ଭଲ ନା ?

ସେରନ୍ତି ମା ଗୋଟାଏ କାହା ସାଙ୍ଗରେ ଅଛି ବୋଲି ଗାଁସାକ
ହାଟ ବସିଛି । କିଏ ଗୋଟାଏ ତା ଘରକୁ ଯା ଆସ କରେ ।

କହି ଉଠିଲା ଧନେଶ୍ୱର—ବୁଝି ଖବରଦାର । ରାଧା
ଆଗରେ କହିପକାଇବ ନାହିଁ, ମେନା ମୋ ଝିଅ ବୋଲି । ମୁଁ
ତ ସବୁ କହିଛି । କନ୍ୟା ଅସ୍ତବରୁ ଆଜିଯାକେ ବିଷ ହୋଇନାହିଁ
ବୋଲି ।

ହାରମଣି କଥା ମଝିରେ ମୁହଁଟାକୁ ଶୁଖାଇ ଦେଲା ।
କହିଲା—ଆଜି ହେଉ କାଲି ହଉ ତୁମେତ ତାକୁ ବାହା ହୋଇ
ଘରସଂସାର କରି ରହିବ । ମୁଁ ପୁଣି କୋଉ କୁଲର ହେବି ? ତମ
ମନରେ ଏତେକଥା ଯେବେ ଥିଲା—ମତେ କଥା ଏତେ
ଆପଣାର କଲ ? କଅଣ ମୁଁ ତମର ଅସ୍ତବ ରଖିଲି ? ନା,
ଗୋଟାଏ ତୁଉଣ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ? ଗୋଟାକୁ ତ ବାହା
ହେଲା—ସେ ଗଲା । ମୋ ସାଙ୍ଗରେ—

ହାରମଣି ଆଉ କହିପାରିଲା ନାହିଁ । ତଣ୍ଟି ପୁଲି ଉଠି,
ମୁହଁ ଶୁଖି ଯାଉଛି । ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ନାକ ସୁଁ ସୁଁ
ହୋଇ ଯାଉଛି । ଅଭିମାନରେ ମନ କୁରୁକୁଚି ।

ଧନେଶ୍ୱର ପାଖକୁ ଲାଗିଆସି କହିଲୁ—ହୁଁ ହୁଁ, ଘାଉଁଜ, ତୁ କାନ୍ଦୁ କିଆଁ ? ଯେତୁଟା ବାହା ହେଲେ, ତତେ ମୁଁ ଗୁଡ଼ିପାରିବି ନାହିଁ ଜାଣିଥା । ଯିଏ ଯେତେ ଆସନ୍ତୁ, ତୋର ଗୋଡ଼ ତଳକୁ ।

କବାଟ କଣରେ ଲୁଚିବସି ଦିଅର ଘାଉଁଜଙ୍କର ଭୁଟୁଭୁଟୁ ସବୁ କଥା ଅନୁସାଧା ଶୁଣିଲୁ । ବୁଝିପାରିଲୁ ସବୁ କଥା । ମୁଁ ଶୁଟାକୁ କାନ୍ଦୁରେ ଆଉଁଜାଇ ନେଇ କହିଲୁ—ହେ ଭଗବାନ ! ମତେ ଏଇ ଲୋକଟା ପାଖକୁ ଆଣିଲୁ । ହେ ପ୍ରଭୁ ମତେ ଏଠୁ ମୁକ୍ତି ଦେ । ମୁଁ କେମିତି କୁଆଡ଼କୁ ପଳାଏଁ ।

କନ୍ତୁ ଅନୁସାଧା ପଳାଇ ଯିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଜଗୁଆଳ । ରାତିରେ ପାଖରେ ଆସି ଜଗି ଶୋଉଛ ନରମା ଖୁଡ଼ । ଭାରି ହୃଦିଆର ସଇତାନ । ଦିନଯାକ ହାରାମଣି । ମନୋରମା—ନାମା ସାଙ୍ଗରେ ପଦେ କେତେବେଳେ ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେବ ସେତକ ବି ସୁବଧା ମିଳୁନାହିଁ । ଅନୁସାଧା ଏ ଘରର କଣା ହୋଇ ଆସିବ । ଏ ଘରେ ସେ କଣା ଦାସୀ ବୁକରଠୁଁ ବଳିପଡ଼ିବ ।

ଧନେଶ୍ୱର ଉଠି ଯାଉ ଯାଉ ତୁନି ତୁନି କହିଗଲା— ଜଗିଥାଆ ଲୋ ଘାଉଁଜ । ବୁଢ଼ୀ ଆଉ ଟୋକ ଯେମିତି ଏକାଠି ନ ହୁଅନ୍ତୁ । କାଲି ମୁଁ ବୁଢ଼ୀକି ବିଦା କରୁଛି । ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ସାଧାକୁ ଜଗିଥିବୁ ଘାଉଁଜ ! କେମିତି ଏ ଚାରିଟା ମାସ ଗଡ଼ୁ । ଏତେ ଟଙ୍କା ଖରଚ କରି ଏଡ଼େ ଆଦରରେ ଅନୁସାଧାକୁ କଣି ଆଣିଲି ଯିନା—ରାଣି ନକ୍ଷତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ବାହା ସାଧୁଲେ । ବାସୁ ଅବଧାନ କହିବ—ରୁବେଟି ମାସ ଯାଉ । ନୋହିଲେ ମାରକ ଦଶା । ପୁଣି ସପ୍ତମଙ୍ଗଳା ଦିନ ! ଜୀବନଟାକୁ କାହାର ଭୟ ନାହିଁ ଘାଉଁଜ ?

କହିକ ଉଠିଲୁ ହାସମଣି—“କଅଣ କହୁଚ ! ନ ହେଲୁ
ଏବେ ବାହାଦରଟା ! କୋଉ ଅସୁବ ପଡ଼ିବ ? ମୁଁ ଥିଲେ ସବୁ
ଅଛି । ଯାଉ ଚାରିମାସ, ଯାଉ ଆଠମାସ, ଯାଉ ବରଷେ । କହିବି
ପରା—ଗୋରୁ ଜାଣିକି ଯେତେ ପେଟ ପୁରଇ ଖାଇବାକୁ ଦିଅ,
ତେବେ ବି ସେ ଏଠି ସେଠି ମୁହଁ ବୁଲାଇବେ” ।

ହସି ଉଠିଲୁ ଧନେଶ୍ୱର । ହସି ଉଠୁଛ ହାସମଣି ।

X

X

X

X

ହସି ଉଠିଲୁ ବାସୁ ଅବଧାନ । ହସି ଉଠିବ ତା ଘର
ମଣିଷ—ନଟିଆ-ମା ।

“ବିଭାଦରଟା ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ଆଜ୍ଞା କରିବ । ଯାଉ
ଚାରିମାସ । ବାପ ଦାଦ କିଏ ଥିବ ଆସୁ—ସବୁ କଥା ଜାଣୁ । ଟଙ୍କା
କେଇଟା ଅଛି ବୋଲି ଧନିଆ ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ମାନୁନାହିଁ । ରାଣ୍ଡ
ଭାଉଜଟାକୁ ରଖିବ, ଏ ପିଲାଟାକୁ ପୁଣି କଣି ଆଣିବ । ସେଦିନ ମୁଁ
ଯାଇଥିଲି ଝିଅଟିକ ଦେଖି ଆସିବା ପାଇଁ । ଆହା ! କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର
ପିଲାଟି । ଦେଖିବାକୁ ଆମର କେତେପରି” ।

“ଠିକ୍ କହିବ, ଆମର କେତେପରି । ଚଣ୍ଡାଳଟା ଗରବ ପିଲା
ଦେଖି କଣି ଆଣିଲା, ବିଭାଟାଏ ହୋଇପଡ଼ିବ ବୋଲି । ମୁଁ ଆଉ
ବୁଢ଼ାଟା ଜଗି ବସିବ କାହିଁକି ଏ ଗାଁଆକୁ ? ଯାଉ ଚାରିମାସ ।
ପିଲାଟା ରାଣ୍ଡଟା ଟଙ୍କା କେଇଟା ଦେଖି ଭଲଗଲା । ଦରବୁଢ଼ାଟାକୁ
ବିକିଦେଲା । ଧନିଆର ଯେଉଁ ଚରିତ—ଆ ହାଃ ହାଃ ଛତା,
ବଜାରୀ” !

“ବଜାରୀ ବୋଲି ବଜାରୀ । କେତେ ଘର ବୁଢ଼େଇ ନାହିଁ
ସେ । ତେବେ ବି ମନ ବୋଧ ହେଉନାହିଁ” ।

“ଦେଇଚି ହାକି । ଗୁରମାସ ନ ପୁରଲେ ଏ ଝିଅକୁ ଯିଏ
ବିବାହେବ, ସପ୍ତମଙ୍ଗଳା ଦିନ ତାର ମାରକ ଯୋଗ ଅଛି ।
କହିଦେଲି—ବୁଝିଲ ଧନି, ଜୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରାୟ—କଥା କହୁଚି” ।

“ଭଲ କଲ, ଆଗୁ କଲ”

“ପିଲାଟି ଅକଲ ଗୁଡ଼ୁମ” ।

ଆଜ୍ଞା କରିଚି । ଆଉ ହେଉଛି, ଯାଉ ମାସେ ଦିମାସ, ଆମ
ଘରକୁ କେମିତି ହେଲେ ଥରେ ସେ ଝିଅକୁ ଡାକି ଆଣିବା । ଠିକ୍
ମୋର ‘କେତ’ପରି ଦେଖିବାକୁ । ଦେଖିଲବେଳୁ ମୋ ମନରେ
ମାୟା ଜନ୍ମି ଯାଇଚି । ନିତିପ୍ରତି ତାକୁ ଥରେ ଦେଖି ଆସିବାକୁ ମନ
ଚକା ଚକା ହେଉଚି—ହେଲେ ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଜରୁଆଲି ।

ଅବଧାନକର ଗୋଟିଏ ଝିଅ । ନାଁ କେତ—କେତକା ।

ନଅ

ନରେଈମର ବସା ଉଠା ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଆସି ତା' ଟେବୁଲ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବାପାଇଁ ଠିଆହୋଇ ସାମନାରେ କାନ୍ଥରେ ଟଙ୍କା ହୋଇଥିବା ସ୍ତମ୍ଭୀଙ୍କ ଫଟୋକୁ ଏକ ଲଘୁରେ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି । ପାଖରେ ଯୁବକଯୁବ ନରେଈମର ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଫଟୋଟିଏ କି ଝୁଲୁଛି । ଅନେକ ସମୟ ଚାହିଁ ରହିଲା ପରେ ପହଞ୍ଚିବା ଘର ନିଶ୍ଚୟ ଟାଣିଲେ । ଆଖି ଦିଆ ଓଡ଼ା ହୋଇ ଆସୁଛି । ଓଠ ଥରୁଛି, କାନ୍ଦ ମାଡ଼ୁଛି, ସ୍ତମ୍ଭୀ ଅନେକ ଦିନରୁ ଏକ୍ସିଆ ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି । ସଂସାରର ଏତେବଡ଼ ବୋହଟାକୁ ବଧବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଲଦିଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଦିନ ରାତି କେତେ ଦୁଃଖରେ କଟୁଛି ତା ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କଟିଯାଉଛି କେବଳ ନରେଈମଟି ପାଇଁ । ନରେଈମ କେତେଦିନ ହେଲା ଅବୁଝାପଣ ଧରିଛି । ଅନୁରାଧାଟି ଆସିଲା ଏବଂ ଗଲା । ପହଞ୍ଚିବା ନିଜଆଡ଼ୁ ଅନ୍ଧାର ଭାବରେ ଅନୁଟି ପ୍ରତି ଆଶା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଅନୁଟିକ ସେହି କଲେ । ଆପଣାର କରିବା ପାଇଁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲେ । ଏ ସବୁର ଅର୍ଥ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ସେ ମମି ବୁଝିବାକୁ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତ ପୁଅଟି ପକ୍ଷେ ଦୁରୁହ ନୁହେଁ ତ ! ସେ ବୁଝିପାରିଲା, ମନେ ମନେ ଆଶା ପୋଷଣ କଲା । କିନ୍ତୁ ଆଗଭରି ନିରାଶାର ବିଷୟ ଗୋପନ କଲେ ପହଞ୍ଚିବା । ପୁଅର ମନ ଭିତରେ ଝୁଜି ବଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଟଙ୍କାଗୁଡ଼ିଏ ଧରି ସେ

ଅନେକ ଦିନ ହେଲ ବାହାର ଯାଇଛି—ଫେରିନାହିଁ । ଦୁଃଖୀର ସଖାଳି, ଅନ୍ଧର ଲଉଡ଼କୁ ଆଖି ଆଗରେ ନଦେଖି ମାଆ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିବେ କେମିତି ?

ଠିଆହୋଇ ରହି ପଦ୍ମବାସିନୀ କାନ୍ଦୁଚନ୍ତି । ଆଜି ନୁହେଁ,— ନରୁ ଗଲେନୁ ସେ କାନ୍ଦୁଚନ୍ତି । କାହା ଆଗରେ କିଛି ପ୍ରକାଶ କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ମାସ ମନେ ମନେ କାନ୍ଦୁଚନ୍ତି । ଅନ୍ଧର ହସନ୍ତାସି ହେଉଚନ୍ତି—ଭାବ ହେଉଚନ୍ତି—“ମୋର ଭୁଲ” ।

କଟକ ଫେରିଆସି ନରୋତ୍ତମ ମାଆଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଦେଇଛି । ଟଙ୍କା ମଗାଇନେଇ କଲେଜରେ ନାମ ଲେଖାଇଛି ଏବଂ ବୋର୍ଡ଼ରେ ଅଛି । ମାଆଙ୍କ ଉପରେ ତାର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ରାଗ—ପ୍ରବଳ ବିରୋଧ ଭାବ । ସେ କଥା ପଦ୍ମବାସିନୀ ବୁଝିପାରିଚନ୍ତି । ପୁଅକୁ ଆସିବା ପାଇଁ କେତେଥର ପର୍ତ୍ତ ଦେଲେଣି, ମାସ ସେ ଲେଖୁଛି— ‘ସମୟ ହେଉନାହିଁ ବୋଉ, ଯାଇପାରୁ ନାହିଁ’ ।

ଅନେକ ବେଳ ପରେ ଟେବୁଲ ପାଖରୁ ଅଗଣାକୁ ଫେରୁ ଫେରୁ ପୂଜାସ୍ଥଳି ଡାକ କହିଲେ—ଆଜି ମୁଁ କଟକ ଯିବି । ଶଗଡ଼ ସଜାଡ଼ିବାକୁ ସଜ୍ଜାକୁ କହିବ । ଗୁମସ୍ତାଙ୍କୁ କହିବ ଚାଉଳ, ଡାଲି, ପନିପରିବା, ଘିଅ, ନଡ଼ିଆ ଆଦି ଦଶ ବାରଦିନ ପାଇଁ— ସଜାଡ଼ ଦେବେ । ସଞ୍ଜକୁ ଗାଡ଼ ଫିଟିବ ।

ଗାଡ଼ ଫିଟିବ । ପ୍ରତି ଘରୁଆ ଘରର ଶୁଷ୍କବଳଦ ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଶଗଡ଼ ବି ଟାଣନ୍ତି । ସୁଆର ପରି କାଠର ବଡ଼ ତାଟଗଣ୍ଡେ ଚଉଡ଼ା ପିଣ୍ଡାର କୌଣସି କଡ଼କୁ ରଖା ଯାଇଥାଏ । ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାଟା ହୁଏତ କୋଉଠି ଡେଇଁଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଚକ ଦୁଇଟି ପାଣି ନପଡ଼ିବା ଓଲି ତଳକୁ ଆଉଜା ହୋଇଥାଏ । ଶୁଷ୍କ-ଧନା ବେଳକୁ ଚକଦିଇଟା

ଉପରେ ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାଟା ଭିଡ଼ାଯାଇ ବଲକୁ ଖତ ଧାଳ ବୁଡ଼ାଯାଏ ।
 ବଲରୁ କଟାଧାନ ଓ ଛଣ ବୁଡ଼ାହୋଇ ଘରକୁ ଅଣାଯାଏ । ହୁକୁମ
 ପାଇଲୁଷଣି ଚାକର ସଇତା ଦିନ ଦଶଟାବେଳୁ ଶଗଡ଼ ସଜଡ଼ାସଜଡ଼
 କରି ବସିଲା । ଗୁମାସ୍ତାଏ ସରୁ ଚାଉଳ, କଳା ମୁଗଡ଼ାଲି, ବନଳ
 କଦଳୀ, ନଡ଼ିଆ, ଆଉଁଆଁ ସରଞ୍ଜାମ ଠୁଳ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ ।
 ସଙ୍ଗରେ ଯିବେ ସଇତା ଓ ପୂଜାରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ । ସଞ୍ଜବଞ୍ଜ
 ଲାଗିବ । ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵରଙ୍କ ଆରତି ବଢ଼ିବ । ଗୋରୁମୁହଁ ଯିବେ ।
 ଶିଆପିଆ ବଢ଼ିବ । ଶଗଡ଼ ଯୋଗୁଁ ଯିବ । ଗୋଟାଏ ହାରିକେନ୍
 ଲଞ୍ଜନ ସଫା କରି, କରସିନି ପୁରାଇ ଦିନ ଦିପହରୁ ସଇତା ଶଗଡ଼
 ଦଣ୍ଡା ତଳେ ଟାଙ୍ଗି ଦେଲା । ଦଣ୍ଡା ଉପରେ ତାଟଟାକୁ ଭଲକରି
 ବାନ୍ଧିଦେଇ ଆଣି ଏ ବହଳରେ ଅରୁଆକୁଟା ପାରିଦେଲା । ତା
 ଉପରେ ଶଣ୍ଢେ ମଣିଷା ଓ ଶଣ୍ଢେ ମୋଟା ସତରଞ୍ଜି । କୁଟାତଳ
 ଶଗଡ଼ ଉପରେ ସ୍ପଞ୍ଜି ଗହମର ନରମା ଓ ସୁଖଦାପୁକ ହେବ ଏବଂ
 ଗୋରୁଙ୍କର ଖାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ । ଦଣ୍ଡାର ପଛପଟକୁ
 ଗୋରୁଖାଦ୍ୟ କୁଳୁଚି ଓ ବିରିଚୁନା ବସ୍ତାଟା ଥିଆଗଲା । ସରୁ ବାଉଁଶ
 ପାତିଆରେ ଦୋହର ବୁଣା ଢମା ଟୋକେଇଟା ଦଣ୍ଡାତଳେ ଝୁଲାଇ
 ଦିଆଗଲା—ଏଥିରେ ଗୋରୁଙ୍କୁ କୁଳୁଚି ପାଣି ମୁହଁ ଯିବ । ଉମପୁଅ
 ବନମାଳୀ ନାହାକ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ଢମାଟାକୁ ବୁଣିଦେଇଛି ।
 ପାଞ୍ଚ ଦଶ ବାଲୁଟି ପାଣି ପୁରାଇ ଥୋଇଦେଲେ ଟୋପିଏହେଲେ
 ବୋହିଯିବ ନାହିଁ କି ଝରିଯିବ ନାହିଁ । ପଡ଼ିଲେ କି ବାଡ଼େଇ ହେଲେ
 ଗ୍ରାସି ଯିବ ନାହିଁ । ଗରବ ବନମାଳୀର ସୁଦକ୍ଷ କାରିଗରର ସମାର୍ଥ
 ପ୍ରଶଂସା ଓ ମୁଲ୍ୟ ଦେଉଛି କିଏ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ? ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ
 ନିରବ, କୁଣ୍ଡିତ କଳପାତ ତିଆରି କରିପାରୁଛି ସେ ତାକୁ ଉତ୍ସାହ
 ଦେଉଛି କିଏ ?

ରାତି ନଅଟା ବେଳକୁ ପଦ୍ମବାସିନୀ ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵରୀଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଯାଏ କଲେ । ନିଜର ବୋଲି କେନ୍ଦ୍ର ନଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଚାକର ଗୁମାସ୍ତା ଓ ସାଇ ପଡ଼ିଗାରୁ ପରିଶି ଭରଣିଜଣ ଆସି କାବାହୋଇ ଅନାଇ ରହିବନ୍ତି । ସାଇରେ ଚନ୍ଦ୍ରଲ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ନିତିଦିନିଆ ଥିବା ପାଣିରେ ଆବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖା ଦେଇଛି । ପଦ୍ମବାସିନୀ ପ୍ରାୟ ବାହାରକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ ସ୍ଵାମୀ ମଲ୍ ପରେ ଘରଟି ଭଲ କି ସେ ଭଲ । ମନ ଭିତରଟା ଚନ୍ଦ୍ରଲ ଯାଇଛି । ପୁଅ ରାଗିଛି, ଆସୁନାହିଁ । ଦୁରେଇ ରହୁଛି କାହିଁକି ?

କାହିଁକି—ସେ କଥା ତ ଜାଣନ୍ତି ପଦ୍ମବାସିନୀ । କିନ୍ତୁ କରିବେ କଅଣ ? ସାତପୁରୁଷୀ କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦା ଆଗରେ କଅଣ ବୋଲି ସେ ସାମାନ୍ୟ ଭକାଶ୍ଵର ଦ୍ଵିଅଟାକୁ ଘରକୁ ବୋହୂ କରି ଆଣିବେ ?

ଗାଡ଼ି ଛୁଡ଼ିଲା । ନିର୍ମଳ ଆକାଶରେ ସପ୍ତୋଦଶୀର ସ୍ଵଚ୍ଛ ଚନ୍ଦ୍ରମା । ଉପଦ୍ରବସ୍ଥାନ ବାଟରେ ଭୟଭ୍ରାନ୍ତି କିଛି ନାହିଁ । ଚକଟି ମାଇଲ ବାଟକୁ ବକ୍ସିଆ-ବଳଦ ଦିଇଛି । ଜହ୍ନ ବୁଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ଭଡ଼ି ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବେ । ମୁହଁ ଶ୍ରୀ ଉପରେ ପାଞ୍ଚଟି ଧର ବସି ପଡ଼ିଲେ ପୂଜାଶ୍ରମ ନନା । ସଇତା ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲା । ପୂଜାଶ୍ରମ ନନା ଓ ସଇତା ଭିତରେ ବାରପଣ ଚାରିପଣର ଭାଗ ଛୁଡ଼ିଛି । ଇଏ ବସିଛନ୍ତି ସେ ଚାଲୁଛି । ତା ପାଳି ପଡ଼ିଲେ ସେ ବସିବ, ଇଏ ଚାଲିବେ । ନହେଲେ ବାଟଯାକ ପାଳିକରି ଇଏ ସିଏ ହେଉଥିବେ । ତୁଳ ଯାହାକୁ ମାଡ଼ିବ ସେ ଚାଲିବ ।

ଭିତରେ ଶେଷ ଉପରେ ଶୋଇଲେ ପଦ୍ମବାସିନୀ । ନିଦ କିନ୍ତୁ ଆସୁନାହିଁ । ବାରଆଡ଼ୁ ବାରଚନ୍ଦ୍ରା । ସବୁଠୁ ପୁଣି ବଡ଼ କଥା

ହେଲୁ କାହା ବସାରେ ରହିବେ ? ସଇତା କହୁଛି—ନଗନବାବୁଙ୍କ ବସାକୁ ଯିବା । ପୂଜାସ୍ଥ କହୁଛି ନଟବରବାବୁଙ୍କ ବସା ଆଗ ପଡ଼ିବ । କେହି ଆପଣାର ନୁହେଁ । ନଗନବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ବାପ ଘର—ପଡ଼ିଣା ଗୌର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଝିଅ । ନଟବରବାବୁ ହେଲେ ମାମୁଙ୍କ ଶଳାର ପୁତୁରା ଲେଖା । ନଗନବାବୁଙ୍କ ବସାକୁ ଯିବାକୁ ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ମନ ଦଳୁଛି । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଦେଖାହୋଇଥିଲା—ବିନୋଦିନୀ ସାଙ୍ଗରେ । ତା’ ସ୍ୱର୍ଗାରଟି ଦେଖି ଆସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା । ପିଲୁପିଲି କେତୋଟି ? ଚଳପଷ ତ ଭଲ । ଅନେକ ଥର ବିନୋଦିନୀ ଚଠି ଦେଇ ଡାକିଛି । ଦେଖାଯାଉ ତାରି ଘରେ ଦି’ ଗୁରୁଦିନ କଟାଇଦେଲେ ହେବ ।

ଆକାଶରେ ସ୍ୱଳ୍ପ ଚନ୍ଦ୍ରମା, ଗୁରୁଆଡ଼େ ପ୍ରକୃତ ହସି ଉଠୁଛି । ସିଂଗ୍ସ ଶୀତଳ ମନ୍ଦ ପବନ—ମନୋରମ । ମାତ୍ର ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ମନ ଭିତରଟା ଚନ୍ଦ୍ରା ଭାବନାରେ ଛଟପଟ ହେଉଛି । ନିଦ ଆସୁନାହିଁ । ଶେଷ ଉପରେ ଏପଟ ସେପଟ ଓଲଟପାଲଟ ହେଉଛନ୍ତି ସେ । ଶଗଡ଼ିଆ ସଇତାର ମନଟା ମାତାଲୁ ହୋଇ ଉଠୁଛି—ଗୋଟାଏ ଗୀତ ବୋଲିବା ପାଇଁ, ମାତ୍ର ପରିସ୍ଥିତିଟା ପ୍ରତିକୂଳ ହୋଇ ଛୁଡ଼ା ହେଉଛି । ବଳଦ ଦିଇଟା ହଲିଦୋହଲି ଝୁଲି ଝୁଲି ସମତାଳରେ ପାଦ ପକାଇ ଆଗକୁ ଗୁଲିଚନ୍ଦ୍ର । ଚନ୍ଦ୍ରା ବାଟ । ବାଲିଆ ଗସ୍ତ । ଧୂମଧାମ, ପକାଉଠା ନାହିଁ । ବାଧା ବି ଲାଗୁନାହିଁ । ନିର୍ଜନତା ଓ ନିସ୍ତବ୍ୟତା ଭିତରେ ରହି ରହି ଏକୁଟିଆ ପକ୍ଷୀ ଗୋଟାଏ କାହାକୁ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାକୁ ଉଡ଼ି ଯାଉ ଯାଉ ଡାକ ଦେଉଛି—କାଁ, କାଁ, କାଁ, କାଁ—କାହାଁ, କାହାଁ, କାହାଁ, କାହାଁ ।

କାହାକୁ ଖୋଜି ହେଉଛି ପକ୍ଷୀ ? କାହାକୁ ଖୋଜି ବାହାରିଚନ୍ଦ୍ର ପଦ୍ମବାସିନୀ ? ଆପଣାର କେହି ?, ସ୍ନେହ ଗ୍ରନ୍ଥାର କାହାର କି ?

ପଦ୍ମବାସିନୀ ଭାବୁଛନ୍ତି—ନାହିଁକଟା ସରଳ ମାତ୍ରେ ମାଆଠାରୁ ପିଲା ପରି ହୋଇଗଲା । ତେଣିକି ସେ ଆଉ ତୁମେ କେହି କାହାର ନୁହଁ । ନୋହିଲେ ସାମାନ୍ୟ କଥାକୁ ଗଣ୍ଠି କରି ନବୋତ୍ତମ ଏତେ ଦିନ ହେଲା ଘରକୁ ଆସୁନାହିଁ । ମାଆର ମନକଥା ସେ କାହୁଁ ଜାଣିବ ? ପିଲାଝିଲାର ବାପ ହେଲେ ଯାଇ ସେ କିଛି କିଛି ବୁଝି-ପାରିବ ସିନା !

ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, ଥରେ ବିନୋଦିନୀ ଲେଖିଥିଲା—ବଡ଼ ଝିଅଟି ମୋର ବଡ଼ ଚଗଲ । ତମକଥା ଆମ ଘରେ ପଡ଼ିଲେ—କେତେଥର ପଚାରିଲୁଣି—ମାଉସୀ କେମିତି ଥରେ ତ ଦେଖାଇଲା ନାହିଁ ବୋଉ ? —ତା ନାଟି କେମିତି ।

ଭାବିହେଲେ ପଦ୍ମବାସିନୀ—ଫଟଗଣ୍ଡିଏ ପଠାଇଥିଲା ବିନୋଦିନୀ । ତାର ତ ଦି' ଭିଜିଟି ଛୁଆ । କେମିତି ଫଟଟି ପଠାଇବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ? ହେଲେ ସୁନ୍ଦର ଝିଅଟିଏ । କେଉଁଟିଏ ହେବଣି ! ହୁଏ ତ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଥିବ । ଭୁଲ କଲି, ତା' ପାଇଁ ତ କିଛି ଆଣିପାରିଲି ନାହିଁ !

ମନ ଭିତରେ କିଛି ସମୟ ଗୁମ୍ ଖାଇଯାଇ ପଦ୍ମବାସିନୀ ଭାବିଲେ—ହୁଏତ କେମିତିକି ଦେଖିଲେ ଅନୁ କଥା ମନରୁ ଭୁଲି ଯିବ । ପିଲା ମନ ବଦଳି ଯିବାକୁ ବେଶୀ ବେଳ ନୁହଁ ତ !

ଘାଘ-ନିଶ୍ୱାସ ଟାଣି ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଦ୍ମବାସିନୀ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିଲେ—“ଛୋ ଇଚ୍ଛା ମା ! ଆଜିଯାକେ ମୁଁ ଭାବିପାରି ନଥିଲି । ଆଜି ତୁ ମନେ ପକାଇଦେଲୁ । ହଉ ତୋ ଇଚ୍ଛା” ।

×

×

×

×

“ଏତେଦିନଯାକେ କେଉଁଠି ମରହଲୁ ସିଂହ ? ପୋଡ଼ା ମୁହଁକୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଲଜ ସରମ ନାହିଁ” ?

“ଲଜ ସରମ ସବୁଯାକ ମରିଯାଇଛି ଲେ ନାମ । ପିତାମୁଖ ମଲ୍ଲଦିନୁ ସବୁ ମୋର ସରିଯାଇଛି” ।

“ସଂସାରରେ ତୋରଏକା ପିତାମୁଖ ମଲ୍ଲ ? ମାଇତିଆଟା ନିଶା ଖାଇ ଖାଇ ସବୁ ସାଇଲୁ । ଆଜିଯାକେ କୋଉ ଗାତରେ ପଶିଥିଲୁକି ତୁ” ?

“ପିତାମୁଖ ଯାଇଛି ଲେ ନାମ ! ମୋର ସବୁ ସରିଯାଇଛି । ମାନ, ମହଲ, ମଣିଷ ପଣିଆ, ବିବେକ, ବୁଦ୍ଧି, ବିରୁର ଶକ୍ତି ସବୁ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯାଇଛି । ସତ କହିଲୁ ନାମ, ଗାତରେ ମୁଁ ପଶିଛି । ଧୀରେ ଧୀରେ ଗାତ ଭିତରକୁ ପଶି ପଶି ଯାଉଛି । ମରଣର ଗାତ, ବସୁମାତା ଧରିଣୀ ଫାଟି ଫାଟି ଯାଉଛି ଆଉ ମୁଁ ତାର ଭିତରକୁ ପଶି ପଶି ଯାଉଛି । ପିତାମୁଖ ମରିଛି, ସିଂହ ରାଜଗୁରୁ ମରିଛି । ଖାଲି ତା’ ପ୍ରେତଟା ଟଳ ଟଳ ହୋଇ ଟଳ ଟଳ ଏଣେତେଣେ ବୁଲୁଛି । ମାୟା ନାହିଁ, ମମତା ନାହିଁ, ବାଚ ନାହିଁ, ଅବାଚ ନାହିଁ, ମଡ଼ା ନାହିଁ, ଅମଡ଼ା ନାହିଁ—କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି, କେମିତି ଯାଉଛି କିନ୍ତୁ ଠିକଣା ମୋର ରହୁନାହିଁ । ଚାଲିଛି ନା ଚାଲିଛି—ବସିଛି ନା ବସିଛି, ସଦାବେଳେ ଅଜ୍ଞାନ ପ୍ରେତଟା ବଞ୍ଚି ରହିଛି ମାତ୍ର । ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରୁଛି ଖାଲି ନାମକୁ ମାତ୍ର ବଞ୍ଚି ରହିବା ପାଇଁ” ।

“ଆରେ ହେ, ନିଲଠା ! ମୁଁ ବି ସଂସାରରେ ଏକୁଟିଆ । ମତେ ବି ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ି ତୋ ଭଣୋଇ ଚାଲିଗଲା । ଏଡ଼ିକି ମାଇଲ୍ ମାହିଆଟା ତୁ ? ସଧୁ କଣ ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ ତୋର ? ଦିଅଟିର ଦାୟିତ୍ୱ ତୋ ଉପରେ ନା ମୋ ଉପରେ” ?

“ତୋ ଉପରେ ଲୋ ନାମା ! ତୋର ଉପରେ । ଅନୁ ଆଉ ମୁଁ ତୋର ଉପରେ” ।

“ମୋର ଉପରେ ? ଯୋଡ଼ାମୁହଁ—କହୁଟ ମୋର ଉପରେ । ହିଅ କଲ୍ଲ କରଥିଲୁ ତୁ—ମନେ ପଡ଼ୁନାହିଁ, କେମିତି ସେ ବଞ୍ଚିବ, କିଏ ତାକୁ ପୋଷିବ, ପାଳିବ ?

“ସେଇ ଗୋଟିଏ ମାସ ଧ୍ରୁବତାର । ତାର ରୂପଟା ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶିଯାଉଛି । ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ମାସ ଆଲୁଅ—କୁଳୁକୁଳୁ ହୋଇ ବହୁ ଦୂରରୁ ଦିଶିଯାଉଛି । ସେଇଥି ପାଇଁ ଅନ୍ଧର ଆଖି ଦିଇଟାକୁ ଘେନି ଅଣ୍ଟାଲି ଅଣ୍ଟାଲି ମୁଁ ତୋର ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସିଛି ପର ନାମା” !

“ଧାଇଁ ଆସିଛି ଚଣ୍ଡାଳ । ଅରକ୍ଷିତ । କହୁଟ ଧାଇଁ ଆସିଛି । ନାମା ମଲ୍ଲ କି ଗଲ୍ଲ, ହିଅ ମଲ୍ଲ କି ଗଲ୍ଲ ପଚାରୁନାହିଁ ଉଚ୍ଚାରୁନାହିଁ । କହୁଟ—ଅଣ୍ଟାଲି ଅଣ୍ଟାଲି ଧାଇଁ ଆସିଛି ! ଏତେ ଦିନକେ ଦେଖା ଦେଉଛି, କହୁଟ ଧାଇଁ ଆସିଛି । କହୁଟ ଧ୍ରୁବ ତାର । ତୋ ଧ୍ରୁବ ତାର ମଲ୍ଲଣି” !

ଚମ୍ପାଗଛଟି ମୁଲେ ଚକାପଥର ଖଣ୍ଡିକ ଉପରେ ବଜରୁରୁ ବସିଥିଲେ । ଚହଟି ଉଠି ପରୁଣିଲା—“ମଲ୍ଲଣି ? ସତ କହୁଟୁ ନାମା, ମୋ ରାଧା ମଲ୍ଲଣି ?

ନାମା ମୁହଁକୁ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ରହିଲା ଘଡ଼ିଏ । ଦିହେଁ ଯାକ ମାରବ ନିଶ୍ଚଳ । ବଜରୁରୁ ପ୍ରଥମେ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲ୍ଲ—“ନାହିଁ ନାମା ! ମିଛ କହୁଟୁ । ତୋ ଆଖି ନାକ କହୁନାହିଁ । ମୋ ରାଧା କାହିଁ ସତ କହ ! କେଉଁଠି ରଖିରୁ କହ ମତେ । ମୋ ରାଣିଟି ସତକରି କହ” ।

ହସ୍ତର ରଜଗୁରୁ—ଧୀରେ ଧୀରେ ହସିଉଠ ।

ମୁହଁଟାକୁ ବକ୍ସ କରି ମନୋରମା କହିଲା—ସତ କହିବି ତତେ ? ପୋଡ଼ା ମୁହଁ ମୁରୁଦାରକୁ ସତ କଥାଟି କହିଦେବ ? ହଜି ଶୁଣ, ରାଧିକା ମୁଁ ଜଣକୁ ଦେଇଦେଇଛି । ସେ ତାକୁ ବସା ତଥରେ ବାହା ହବ । ଗରବ ଅରକ୍ଷିତ ପିଲାଟାକୁ ନେଇ ମୁଁ ଆଉ କଅଣ କରନ୍ତି ?

ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ରଜଗୁରୁ । କହିଲା ପୋଡ଼ାମୁହଁ ଲେ ! ମୋ ରାଣିଟାକୁ କେଉଁ କଂସେଇ ହାତରେ ଦେଇଦେଲୁ ? ମୁଁ ତାକୁ ଭଲ ଯାଗାରେ ବାହା ଦେଇ ଆସାନ୍ତି । “ରଜଦତ୍ତ ଧନ, ପିତୃଦତ୍ତ କନ୍ୟା, ଭୂତା କିଏ, ତାକୁ ଉଠେଇ ଦବାକୁ ?

ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠିବି ମନୋରମା । ଅଣ୍ଟାରେ ହାତ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । କହିଲା—ଭଲ ଯାଗାରେ ଦେଇଆସାନ୍ତୁରେ ଚଣ୍ଡାଳ, ଅରକ୍ଷିତ, ! ସବୁବେଳେ ନିଶା ଖାଇ ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇ କୁଆଡ଼େନାହିଁ କୁଆଡ଼େ ଚାଲୁଛି । କହୁଛି “ରଜଦତ୍ତ ଧନ ଆଉ ପିତୃଦତ୍ତ କନ୍ୟା” ?

ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କର ବାକ୍ସତଣ୍ଡା ଆହୁରି ବହୁତ ଦୂରକୁ ଯାଇଥାଆନ୍ତା । ମଝିରେ ମନ୍ଦାକିନୀ ମାତା ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇ ଭଣ୍ଡାର କରିଦେଲେ । କହିଲେ—ତୁମେ କାହିଁକି ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛ ରଜଗୁରୁ ? ହିଅ ଭଲ ଯାଗାକୁ ଯାଇଛି । ମନ କରୁଛି ତ ଥରେ ଦେଖିଆସ ।

“କେଉଁ ଗାଁ ନାମ ! କାହାକୁ ଦେଇଛ ?

ନାମ ଉତ୍ତର ଦେଲା ପୁରୁ ମନ୍ଦାକିନୀ କହି ଉଠିଲା—କଟକ ଜିଲ୍ଲା ବଟିର ମୌଜା ଧନେଶ୍ୱର ଦାଗ ଧନା ଲୋକ । ସମ୍ପତ୍ତି ବାଡ଼ି

ଅଛୁ । ଶାନ୍ତାମ୍ନ ଅଛୁ । ବିଦ୍ବାନ ଲୋକ । ବୟସ ବି ଅଳ୍ପ । ଦୟାକରି
ତୁଳସୀପତ୍ର ପାତ୍ରଟିକ ସେ ଟେକି ନେଇଯାଇଛନ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ
ଚଳେ । ମନ ହେଉଛି ତ ଥରେ ଯାଇ ଦେଖିଆସ । କାଳ ଶୁଭ
ନ ପଡ଼ିବାରୁ ବିରାଜିଥିବୁ ବୁଦ୍ଧି ପାଞ୍ଚମାସ ଗଢ଼ିବ । ଯାଉନ ଥରେ
ଦେଖିଆସିବ” ।

ପଥର ଉପରୁ ଉଠୁ ଉଠୁ ରାଜଗୁରୁ କହିଲେ—“ଯିବ
ଥରେ । ଘନ କପାଳୀଟାକୁ ଥରେ ଦେଖିବାକୁ ଯିବ । ପିତାମୁଖ
ମଲ୍ଲ ନାହିଁ ସେ ମୋର ସୁନାର ସଂସାରଟାକୁ ଚୁନା କରିଦେଇ ଗଲ ।
ପୋଡ଼ା ମୁହଁଟାର ମୁହଁରେ ମୁଁ ନିଜେ ଏଇ ହାତରେ ନିଆଁ
ଦେଇ ଆସିବି । ତାରି ପ୍ରେତ ମୋର ସବନାଶ କରୁଛି । ମାନ
ଗଲ, ସମ୍ମାନ ଗଲ, ଘର ଗଲ, ଦ୍ଵାର ଗଲ, ମୋର ସୁସ୍ତବ ଚରଣ
ଗଲ । ମୋର ବୁଦ୍ଧି ବିବେକ ଗଲ—ମୁଣ୍ଡିଟା ଶେଷ ହୋଇଗଲା ।
ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ଗଲା, ଶକ୍ତି ଗଲା । ସବୁ ଖାଇଲା ସେଇ ଭୂତ । ଶେଷକୁ
କୋଳର ଝିଅଟିକି ଜାଅନ୍ତା ଖାଇଗଲା ମୋର ଗୁଣବତ୍ତା ନାମ ।
ଆଉ କଅଣ ବାକି ରହିଲା ଲେ ରହି” ?

ପଥର ମୁଣ୍ଡି ପରି ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ
ରାଜଗୁରୁ ଅନାଇ ରହିଲା ମନୋରମା ଆଡ଼କୁ । ଅନାଇଟି ଆଉ
କାନ୍ଦୁଛି । ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ପାଣି ଧାର ଝରି
ପଡ଼ୁଛି ଗଣ୍ଡଦେଶକୁ । ଝରଣା ପାଣିର ଅସରନ୍ତି ସୁଅ ଭିତରେ
ନିଆଁ ଜଳୁଛି ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ଆଖି ଦିଗଟାରେ—ରାଗରେ, ହୋଧରେ
ତିକ୍ତତାରେ ଅନୁଶୋଚନାରେ, ଆଉ ଅସହାୟତାରେ, ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ
ଦୈନ୍ୟ ଭିତରେ ।

ଏଲ ଲୟରେ ଚାହିଁ ରହିବି ମନୋରମା । ଶ୍ରବଣ—ମୁଁ ତ
ପରଦାସ୍ତ ଉକାରୁଣୀ । କଅଣ କେମିତି କୁଆନ-ଝିଅ ପିଲଟାକୁ
ମୋପର ଅସହାୟା ଅନାଥା କେତେଦିନ ଜଗିରଣି ସମାଜ
ଥାଆନ୍ତା ?

କିନ୍ତୁ ରଜଗୁରୁଙ୍କ ଜାଣି, ଶୀର୍ଷ କଳାଳସାର ଶରୀର ଆଡ଼କୁ
ଅନାଇ ଦେଲେଲେକୁ କାନ୍ଦ ମାଡ଼ିଆସୁଛି । କିଛି ସେ କହିପାରିଲେ
ନାହିଁ ।

ରଜଗୁରୁଙ୍କ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି ଛୁଇଁଛୁଇଁକା ହୋଇ
ନବେଉମର ସ୍ବରୂପଟି । କେଡ଼େ ସରଳ ପିଲା, କେମିତି ବ୍ୟବହାର !
କିନ୍ତୁ, କାହିଁକି ସେ ଆଶା ? ସେ ଚିନ୍ତା କେଉଁ ଭରସାରେ ମନ
ଭିତରେ ଆଜିଯାକେ ଚୁଞ୍ଚାଟାରେ ବାପା-ବସା ବୁଣୁଛି ?

ରଜଗୁରୁ ଦରିଦ୍ର, ନିଃସହାୟ, ଗୃହହୀନ ତଥାପି ସାତପୁରୁଷୀ
ବଶମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ, ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତତାର ସ୍ବପ୍ନ ଏବେ ବି ସେ ପାସୋରି
ପାରୁନାହାନ୍ତି । ପିତାମୁଖ ଯାଇଛି ସବୁ ସେ ହରାଇ ବସିଛନ୍ତି ।
ସ୍ବପ୍ନଟା କିନ୍ତୁ ଭୁଲିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସ୍ବପ୍ନରେ ବୁଡ଼ିରହି ସେ ଆଶା
ମରାଜିକା ପଛରେ ବାପାପରି ଧାଇଁଛନ୍ତି ମାତ୍ର । ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇପଡ଼ି
ଏକମୁହାଁ ବାହାରକୁ ବାହାର ଯାଉ ଯାଉ କହିଗଲେ—ତୁ ତ
ମୋ ଝିଅକୁ ଟେକିଦେଇଛୁ ନାମା । ମୋ ଝିଅ ସେ, ମୁଁ ତାର
ବାପା—ଜନ୍ମ କରିଛି । ତୁଟା ପୋଡ଼ାମୁହଁ କିଏ ତାର ? ପରଗୋଷ୍ଠୀ
ବିଧବା । ତୋର କି ଅଧିକାର ଅଛି ତା ଉପରେ ? ଯାଉଛି ମୋ
ଝିଅକୁ ମୁଁ ଲେଉଟାଇ ଆଣିବି । ଆଣିବି, ଆଣିବି, ଆଣିବି ନିଶ୍ଚୟ ।

ପାଗଳ ! ଫେରାଇ ଆଣିବି ଇଏ ? ଉକାଶଟାଏ । ଦେଖିଲେ
ଲୋକେ ହସିବେ, ଘଉଡ଼ାଇ ଦେବେ । ଦିହରେ ସଫା ହୋଇ

ଲୁଗା ଜାମା ଖଣ୍ଡେ ନାହିଁ । ଛୁଣ୍ଡା, ମଇଳା ଖବି ଖଣ୍ଡେ ସାତଗଇଁଠା,
ବେକରେ ଖଣ୍ଡେ ଚିର ଗାମୁଛା, ଚିର ଦ୍ଵାପ୍ କାମିଜ୍ ଖଣ୍ଡିକ କାନ୍ଦ
ଉପରେ ଝୁଲୁଛି । ଦିହ ତ କଣ୍ଟାସାର । ରୁଚିବିକାଳୀ ଦେଖି-
ପକାଇଲେ ଲେକେ ଭେଟଣା ହୋଇଯିବେ । ମନୋରମା କାବା
ହୋଇ ତା'ରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲୁ ।

ମନ୍ଦାକିନୀ ଠିଆ ହୋଇ ହସିପକାଇଲୁ । କହିଲୁ—ଯାଉରୁ ତ
ଯାଅ ରଜଗୁରୁ । ଭଲ ହେଲୁ ଜୋଇଁଙ୍କ ଘରେ କେଇଟା ମାସ
ରହିଗଲେ ଜୀବନ ପଶିଯିବ । ଜୋଇଁପିଲାଟି ଦେଖିଦେଲେ ମନ
ବଦଳିଯିବ । ଶେଷକୁ କନ୍ୟା ଦାନଟି କରି ହସି ହସି ଫେରି
ଆସିବ ସେ ।

ଦଶ

ବିନୋଦିନୀ ଆଉ ପଦ୍ମବାସିନୀ ବୈଠକଶାଳା ଘରେ ଗଢ଼ିଲଗା ଅନୁକ ବେତଚୌକ ଦଶନ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ବସିବନ୍ତି । ପାଖକୁ ଆଉ ଦଶନ୍ତ୍ରୀ ଚୌକ ଓ ଖଣ୍ଡେ ଅନୁକ ଟେବୁଲ ପଡ଼ିବ । ଟେବୁଲ ଉପରେ ସୁନ୍ଦର ଟେବୁଲ ଚାନ୍ଦର ଓ ଫୁଲଦାନ । ଦୁଆରବନ୍ଧରେ ଚପଟ ପରଦା ଫୁଲୁଛି । ନଗନ ବାବୁ ବଡ଼ ରୁକ୍ଷ କରନ୍ତି । ସେ ତେତେବେଳେ ଘରେ ନ ଥାଆନ୍ତି । ସମୟ ଅପବନ୍ଧ ରୁଟି ଯାଉଛି । ଭିତରେ । ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ବିନୋଦିନୀ ଆପଣାର ବଡ଼ଝିଅ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଟିର କଥା ବାରମ୍ବାର କହି ଚାଲିବନ୍ତି । ଥରକୁ ଥର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଆସୁଛି ଆଉ ଯାଉଛି । କେତେ ଛଳରେ ସେ ମାଉସୀ ପାଖକୁ ଆସୁଛି ଏବଂ ବୋଉ ଓ ମାଉସୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଶିଶୁଗୁରୁକୁ ଜଗି ଫେରି ପଳାଉଛି । ଝିଅଟି ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର । ବୟସ ସତର ଅଠର ହେବ । ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଜାମାକୁଣ୍ଡା ପିନ୍ଧିବ । ଲମ୍ବ ବେଶୀଟିକ ପିଠିଆଡୁ ସାମନାକୁ ଆଣି ବେଳେ ବେଳେ ଡାହାଣ ହାତରୁ ବାଁ ହାତକୁ ଏବଂ ବାଁ ହାତରୁ ଡାହାଣ ହାତକୁ ଡିଆଁ ଦେଇ ବିଭିନ୍ନ ଭଙ୍ଗିରେ ଖେଳୁଛି । ବିନୋଦିନୀ କହୁଛନ୍ତି — କଅଣ ଏତେ ଭାବୁଚ ମ ପଢ଼ା ନାମ ?

ଗାଉଁଲି ହସାବରେ ନାମ ବୋଲି ସେ ଡାକନ୍ତି । ପିଲାଦିନର ସାଙ୍ଗ । ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳାଖେଳି ପଢ଼ାପଢ଼ି । ବୟସରେ ଜଣେ ଆରକ୍ଷକଠାରୁ ବର୍ଷକର ବଡ଼ । ତେଣୁ ନାମ ଡାକରା ।

“ପୁଅ କଥା ଶୁଣୁଛ ? ଦିଅଟାବେଳେ ତ ଖବର ଗଲା ।
କଲେଜରୁ ଫେରିଲେ ତ ଆସିବ” ।

ଘାଘ ନଃଶ୍ୱାସ ଟାଣି ବମର୍ଷ ବଦନରେ ହସିବାର ଛଳନା
କଲେ ପଦ୍ମବାସିନୀ । ଆଖି ଦିଅଟା ଛଳଛଳ, ଜଳଜଳ, ଦଳଦଳ ।
ଚନ୍ଦ୍ରା ଗଣ୍ଡର ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ବୁଡୁଛି ଆଉ ଉଠୁଛି ।

ବିନୋଦିନୀ କହିଲେ—ବରଦ କରିବି—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଗୋଟାଏ
ଗୀତ ଗାଇବ ? ସେ ଭଲ ଗାଏ, ଭଲ ବଜାଏ । ନାଚ ବି ଶିଖିଛି
ସୁନ୍ଦର ।

କଥାଟାର ମଙ୍ଗ ମୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ପଦ୍ମବାସିନୀ ପଚାରିଲେ—
ଆଉ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ କାହାନ୍ତି କି ଭଉଣୀ ? ସକାଳେ ଯାହା ଦେଖିଲି
ସିନା—କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି ?

ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ପରା—ଏଇନେ ଆସିଯିବେ ଯେ” ?
ପଚାରିଦେଲେ ପଦ୍ମା—“ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତ ଆଜି ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇନାହିଁ” ?
“ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଏକାଦଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼େ”—ବିନୋଦିନୀ ଉତ୍ତର
ଦେଲେ “ସେ ପରା ଆଜି ଗଲାନାହିଁ । କହିଲା—ମାଉସୀ ଆସିଛନ୍ତି
ମୁଁ ଯିବିନାହିଁ” ।

ଡାକିଲେ—“ହଇ ଲେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା” ।

ଆଉ ଦରୁ ଉତ୍ତର ଶୁଭିଳ—“ବୋଉ” ।

ଆଉ ଦରେ ଥାଇ ହିଅ ସବୁ ଶୁଣୁଛି ।

“ଅଇଲୁ ଏଣିକି । ତୋ ମାଉସୀ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ପରା” ।

ହଲିହୁଲି, ନାଚି ନାଚିକା ଚାଲି ଆସିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ।

ଏଥିମଧ୍ୟରେ ସେ ବେଶ ବଦଳାଇବ । ତା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ
ଅଳ୍ପ ହସି ପକ୍କା ଡାକିଲେ—ଆ ହିଅ !

କୋଳ ଉପରକୁ ପ୍ରାୟ ଢଳି ଆସିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ମାଉସୀ
ତାକୁ କୋଳକୁ ଉଠାଇ ନେଲେ । ଗୋଟିପଣେ ତାଙ୍କ କୋଳକୁ
ଢଳିପଡ଼ିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ଧୀରେ ଧୀରେ ତା ମୁଣ୍ଡ ଆର୍ଦ୍ରସିବାକୁ
ଲୁଗିଲେ ପଦ୍ମବାସିନୀ ।

କହିଉଠିଲେ ବିନୋଦିନୀ—ନରୁଟିକି ମୁଁ କେଡ଼େ ସ୍ନେହ କରେ
ନାନା ଜାଣିବ ? ଦେଖିନାହିଁ ସିନା, କିନ୍ତୁ ତାର କଥା ଆମ ଘରେ
ସବୁବେଳେ ପଡ଼େ । କେତେଥର ଚପରାଣିଙ୍କି ପଠାଇବ । ଡାକିବ
'ପୁଅ ଆସିବୁ' । କିନ୍ତୁ ଲଜକୁଳାଟା ଜମାରୁ ଆସେ ନାହିଁ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା
ତାକୁ କେମିତି ଚାହିଁବ ? ତା' ଉପରେ ଇଆର ଭାସି ରବ । କହେ
“ସେ ତ ବଡ଼ଲୋକ । ନ ଆଇଲେ ନାହିଁ । ଭୁଲୁଟାରେ ବୋଉ
ତୁ କଥା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏତେ ଭାବ ଦେଉଛୁ” ?

ପଦ୍ମବାସିନୀ ବିନୋଦିନୀ ମୁହଁଆଡ଼କୁ ଏକ ଲମ୍ବରେ ଅନାଇ
ରହିଲେ—ସତେ କି ସେ ବିନୋଦିନୀର ମନ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ଦେଇ
ଅଣ୍ଟାଳି ଦେଖୁଛନ୍ତି—କଅଣ ଅଛି ବାରିବା ପାଇଁ । ଏଣେ ଗୋଟିଏ
ହାତରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ପିଠି ଆର୍ଦ୍ରସି ଦେଉ ଦେଉ ପରୀକ୍ଷା କରି
ନେଉଛନ୍ତି—ତାର ନାଡ଼ ଲକ୍ଷଣ । ନରେନ୍ଦ୍ରମର କଥା ଉଠିଲୁ
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଧମନୀ-ଧାବନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସୁଛି କି ନାହିଁ । ଯଦି
ଆସୁଛି, ତାର ଲକ୍ଷଣଟି କଅଣ ? ଦେଖିଲେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଦେହରେ
ମୃଦୁକମ୍ପନ ଶେଳ ଯାଉଛି । ବୟସ ହେଲାଣି । ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ପାଇଲାଣି ।
ହୁଏତ ନରେନ୍ଦ୍ରମ କଥା ତାଙ୍କ ଘରେ ବାରମ୍ବାର ପଡ଼ୁଥିବ ।
ସମ୍ଭବତଃ ବାପ ମାଆଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ କିଛି ଆଶ୍ରୟ ସେ ପାଇ
ପାରିଥିବ ।

ପଦ୍ମବାସିନୀ ଚକ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଆଶା ଆଉ ନରାଣେ ମଝିରେ ପଡ଼ି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ମୀମାଂସା ବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ସୀମା ରେଖା ଦେଖିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଅନଗ୍ରସ୍ୟ ଉଠି ଆସୁଥିବା ଘାଟ ଶ୍ଯାସତିକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସେ ଚାପିନେଲେ । କୋଳ ଭିତରେ ଭୁଲେଇ ପଡ଼ୁଛି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ଝୁଲୁଛି । ନିର୍ଜୀବ ନିସ୍ତେଜ ଜଣାପଡ଼ୁଛି । ହଠାତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି ତାର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗରେ । ପଦ୍ମା ଶୁଦ୍ଧିଲେ—ସ୍ବାଶ୍ବାସକ କଥା । ଏଥିରେ ବିଚିତ୍ରତା କ'ଣ ଅଛି ? ସେ ଆଜି ଝୁଲୁକୁ ଯାଇନାହିଁ । ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ନବେଉମ ଆସିବ ବୋଲି ।

କିଏ ଆସି କହିଲା—କିଏ ଜଣେ ଆସିଚନ୍ତି । କହୁଚନ୍ତି ବୋଉ ଡାକଚନ୍ତି । କହ ମୁଁ ଆସିଛି ।

ଉଠିଗଲେ ବିନୋଦିନୀ । କହିଲେ—ଡାକିଆଣ ଭିତରକୁ । ମୋ ପୁଅ ସେ । ମୁଁ ଯାଏଁ, ପରୁରେ ଏ ଘରେ ତାର ଲୁଚି କାହିଁକି ?

ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ପଦ୍ମବାସିନୀ । କିନ୍ତୁ କୋଳରେ ତାଙ୍କର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ଅଧିକ ନିସ୍ତେଜ ଜଣାପଡ଼ୁଛି । ଉଠୁନାହିଁ ।

ବାହାର ଘରେ ବିନୋଦିନୀଙ୍କ ପାଟି ଶୁଭିଲ—“ଆଲେ ମୋ ପୁଅଟା, ଏଠିଟାରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ? ଆସୁନାହିଁ ଭିତରକୁ” ?

“ନମସ୍କାର, ବୋଉ କାହାନ୍ତି” ?

“ଭିତରକୁ ଆ । ବୋଉ ଅଛି କି ପୁଅ ? ମଲ୍ଲିଶି । ମୁଁ ଆଜିଠାରୁ ତୋ ବୋଉ । ଏତେ ଶବର ପଠାଇଥିଲି—ଆସୁ ନଥିଲୁ ପର । ମୁଁ ତୋର କିଏ କି ପୁଅ ! ଆସୁନୁ” ?

ହସି ହସି ନରେଊମ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା ।

ପଦ୍ମବାସିନୀ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି ପରଦା ଆଡ଼କୁ । ମାତ୍ର ଉଠିପାରୁ-
ନାହାନ୍ତି । କୋଳରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ସେମିତି ସେମିତି ଶୋଇ ରହିଛି ।
ବିନୋଦିନୀ ଡାକିଦେଲେ—“ଇଲେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ! ନରୁ ଗୁରୁନାକୁ
ଖୋଜୁଥିଲୁ ପରା, ଉଠ, ମୁଣ୍ଡି ଆ ମାର” ।

ନରେଊମ ବୋଉଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳେ ମୁଣ୍ଡି ଲଗାଇଲା ।

ତାଙ୍କର କୋଳ ଭିତରେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା କହିଲା—ନମସ୍କାର
କରୁଛ ବୋଉ ! ସେ ତ ବଡ଼ଲୋକ । ଆମ ଘରକୁ ପୁଣି ଆଇଲେ
କେମିତି ମ ? ଆସୁ ନ ଥିଲେ ପରା ।

ଚୌକା ଖଣ୍ଡିକ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ୁପଡ଼ୁ ନରେଊମ ଠଉରାଇ
ନେଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଟି କିଏ । କହିଲା—“କାହିଁକି ଆସନ୍ତି ? ତୁ କଅଣ
ଡାକିଥିଲୁ କି” ?

ଉଠିପଡ଼ିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ପାଟି ତାର
ଏକପ୍ରକାର ଖନି ବାଜି ଯାଉଛି । ତଥାପି ଆପଣାକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ
କହିଲା—ମୁଁ ନ ଡାକିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବୋଉ ତ କେତେଥର ଖବର
ପଠାଇ ଡାକାଇଛନ୍ତି ।

ହସିଉଠି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନରେଊମ—“ଆସିଲି ପରା ଆଜି” ।
ମୃଦୁହସି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ହାତ ଦୋଟି ଯୋଡ଼ି କହିଲା—ହଉ, ତେବେ
ଆଜି ଆମେ ନମସ୍କାର କଲୁଁ । ଗ୍ରହଣ କର ”

ଛଳନାକୋପ ପ୍ରକାଶ କରି ବିନୋଦିନୀ କହି ଉଠିଲେ—
“ହା, ଯା ! ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ ତୁ ହେଲୁଣି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ଚଞ୍ଚଳ ଯା ନିଜ
ହାତରେ ଚାନ୍ଦି କରି ଆଣିବୁ ।

ବେଣୀ ନରୁଇ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସି ହସି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଭିତରକୁ ଚାଲି
ଯାଉ ଯାଉ କହିଲା—ହେଲା ତ, ଯାଉଛି ମୁଁ ଏଇ ନରୁ ଭଜନାକ
ପାଇଁ ଚାହାଁ ତ ଆସି କରି ଆସିବି ।

ମୃଦୁହସି ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଉତ୍ତର ହେଲା—ତୋ ଚାହାଁ ମୁଁ
ଖାଇଲେ ତ ଏକା ? ମୁଁ ତ ଏଇନେ ଖାଇ ଆସିଲି । ଆଉ କିଛି
ଖାଇବି ନାହିଁ ।

ଫେରିପଡ଼ିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—“ଖାଇବି ନାହିଁ ? ସତ କହୁଛ ?”

ରୁବେଟି ଆଖି ମିଳିଗଲା । ସତେ କି ଅଭିମାନରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା
ପୁଲିଉଠୁଛି । ମୁହଁ ଛଳଛଳେଇ ଆସୁଛି । ଏରୁଣ୍ଡି ବଳକୁ ଧରି
ପରଦା ଆଡ଼ିଡ଼ାଇ ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ।
ଏଇ ତାର ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟିପାତ । ନରୁର ଏହି ପହିଲି ଦେଖା ।
ଆଧୁନିକ ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଙ୍କର ସବୁ କଥା
ଏହିଭଳି ହଠାତ୍ ହଠାତ୍ । ପ୍ରଥମ ଦେଖା ମାତ୍ରେ, ପ୍ରଥମ ପରିଚୟ
ଓ ମାନ ଅଭିମାନ ।

ନରେନ୍ଦ୍ରମ କିଛି ବୁଝିପାରୁନାହିଁ । ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ।
ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଛାନ୍ଦ ସେ । ମନେ ମନେ ଭାବୁଛି ଏମ୍. ଏ.ଟା ପାସ କରି
ସେଇ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା କରିବ ।

କଲେଜ ପଢ଼ା ତେଣିକି ଥାଉ, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ତେଣିକି ଥାଉ,
ହାଇସ୍କୁଲ ଦୁଆର ମାଡ଼ିନାହାନ୍ତି ପଦ୍ମବାସିନୀ । ମାତ୍ର ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଓ
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଆଡ଼କୁ ସେ ବାରମ୍ବାର ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଅନାଉଛନ୍ତି, ଏବଂ
ଭାବୁଛନ୍ତି—ମଙ୍ଗଳ ସୂଚନା । ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ ଡାକି ଜଣାଉଛନ୍ତି

ମନେ ମନେ—‘ମାଆ ଗୋ ! ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ମନକାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ।
ଜୟଯୁକ୍ତ ହେଉ ତା’ର ମନୋରଥ’ ।

ପରୁରୁଚି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—କଅଣ କହୁଚ ନରୁ ଘାଇନା ? ମୋ’
ରୁ ତୁମେ ଖାଇବ ନାହିଁ ? ସତ କହୁଚ ?

ହଁ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ କହୁନାହିଁ ନରେନ୍ଦ୍ରମ । କେବଳ ମୃଦୁ ମୃଦୁ-
ହସୁଚି ।

ଉତ୍ତର ଦେଲେ ବିନୋଦିନୀ—“କେତେ ଧମକାଉଛୁ ଲୋ
ଝିଅ ? ଆଶୁକୁ ବେଗି” ।

ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସୁଚି ନରେନ୍ଦ୍ରମ ।

ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ମନଟା ମେଘମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଚି । ମନେ ମନେ
ଭାବୁଚନ୍ତି ସେ ବୁଲଦେବତାଙ୍କୁ—ମାଆ ଗୋ ! ଯାହା ମୋର
ଜୟଯୁକ୍ତ ହେଉ । ଧନ ମୋର ଫେରିଆସୁ ମୋ କୋଳକୁ ।
ଭୁଲିଯାଉ ତାର ପଛ ସ୍ବପ୍ନ, ପଛ କଥା ।

ପଦ୍ମବାସିନୀ କହି ଉଠିଲେ—ଆଶୁନଉଁ ମା ? ନରୁଟା କଅଣ
କହିବ ? ବୁଝିପାରୁନଉଁ—ମୌନଂ ସମ୍ମତ ଲକ୍ଷଣଂ ।

ବୁଝିପାରିଲୁ ପାଠୋଇ ଝିଅ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ବୁଝି ପାରିଚନ୍ତି
ବିନୋଦିନୀ—ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କର ସମ୍ମତ ଲକ୍ଷଣଟା ପ୍ରକାଶ ପାଇଗଲା ।
ଏ କଥାଟା ଠିକ୍ । କିନ୍ତୁ ନରେନ୍ଦ୍ରମର ମନଗଞ୍ଜାରର ଦୂରଭାବ କଲି
ହେଉନାହିଁ ତ ! ସେ ଖାଲି ବୁଝି ରହିବ ଏବଂ ମୃଦୁ ମୃଦୁ
ହସୁଚି ମାତ୍ର ।

ନବେଉମ ରସର ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଛି । ମାତ୍ର ଥେସିସ୍ ଲେଖି ପାରୁନାହିଁ । ଆଉ କିଛିଦୂର ଯିଗଲେ ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବ । ବୋଉଙ୍କଆଡ଼େ ଚାଲିଲା । ବୋଉଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରାର ଦୌଡ଼ କଲିବା ପାଇଁ ଶୁଣିଲା—ବୋଧହୁଏ ବୋଉ ଆସିବନ୍ତି ଏଇ ଅତିପ୍ରାୟ ଦେଖି । ପୁଅକୁ ତାଙ୍କର ଫେରାଇ ନେବା ପାଇଁ । ଯୋଗାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିନାହାନ୍ତି । ଅସ୍ତ୍ର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାକୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ମଧ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତ ତାଲିମ ପାଇଛି ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ସାରିଛି । କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ—

ମନ ଭିତରେ ‘କିନ୍ତୁଟି’ ରୂପ ଦେଉଛି—ବାସ୍ତବ୍ୟ ମେଘ ଶଶି ଧୀରେ ଧୀରେ ଦମ୍ଭଭୂତ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଠପ୍ ଠପ୍ ଟପ୍ ଟପ୍ ଗଡ଼ିପଡ଼ୁଛି ତଳକୁ, ଆଖିବାଟେ ଜଳବନ୍ଧୁ । ବନ୍ଧୁ ପରେ ବନ୍ଧୁ । ହସ ହସ ମୁହଁଟି ମଳିନ ପଡ଼ିଯାଉଛି, ହାଉଁଳି ପଡ଼ିଛି । ଧୀରେ, ଅତି ଧୀରେ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ଭିତରେ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରାର ରୂପ ଧରି ଶରୀର ଭିତରେ ଲୁଚିଥିବା ଅଗଣ୍ୟ ଆତ୍ମାର ଅସ୍ପଷ୍ଟ କ୍ରନ୍ଦନ ଧ୍ବନି ପ୍ରକାଶ କରି ଯାଉଛି । ମନ ବିକଳ-ସ୍ୱରରେ ଅପ୍ରକାଶିତ ଶ୍ରବେ ଡାକ ଛୁଡ଼ୁଛି—‘ଅନୁରାଧା, ରାଧା’ !

ପଦ୍ମବାସିନୀ ଠଉରାଇ ନେଲେଣି ପୁଅର ମନ କଥା । ନିଜ ମଥାଟିକି ପଛଆଡ଼କୁ ତଳାଇ ନେଇ ଉପର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । ଆଖିପତା ତଳେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଜଳେଇ ଆସୁଛି ଅଶ୍ରୁଧାରା । ବିନୋଦିନୀ କହି ଉଠିଲେ—ଯାଆ ମା, ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲୁ କାହିଁକି ? କିଛି ଜଳଖିଆ ଆଣିବୁ । ଚଞ୍ଚଳ ଆଣ ।

କିଛି ସମୟ ମାରବରେ ଅନାଇ ଥିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ଆଉ ଅନାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଏତେ ଗଣ୍ଡର ଜଳ ଭିତରକୁ ତାର ବନସୀ

ଡୋରି ପାଉଁନାହିଁ । ଗଣ୍ଡାର ଜଳର ମାଛ ତାର ବନସୀ ଥୋପ ଗିଳୁନାହାନ୍ତି । ସେ ଗୁଲିଗଲୁ ଭିତରକୁ । ମାସ ହସଟି ତାର ମଉଳି ଯାଉଛି । ମନ ଭିତରେ ଆଶାର ଝଡ଼ ବହୁଥିଲା । ଥମ୍ବି ଯାଉଛି ହଠାତ୍ କାହିଁକି, ସେ କିଛି ଜାଣିପାରୁ ନାହିଁ ।

ବିନୋଦିନୀ ଘରଦ୍ୱାର ବୁଲାଇ ଦେଖାଇଲେ । ପଦ୍ମବାସିନୀ କହିଲେ—“ପୁଅ, ମୁଁ ଏଠି କେତେଦିନ ରହିବି । ଆମେ ଏକା ସାଇର ଦି'ଉଠିବୁ । ମାଉସୀ ତୋର ମାଆ ପରି । ତୁ ପ୍ରତିଦିନ ଆସୁଥିବୁ । ଏମାନେ ତମର ଅତି ଆପଣାର” ।

ବିନୋଦିନୀ କହିଲେ—“ମୋ ପୁଅଟା, ମୋ ଘରକୁ ଆସିବ ନାହିଁ ! ଏତେ ଭଲପାଏ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ତତେ କେତେଦିନ ଖୋଜୁଛି । ଡକାଉଛି, ତୁ ଆସୁନାହୁଁ ? ସେ କଣ ତୋର ପର ? ମଉସା କେତେଥର ଖୋଜିଚନ୍ତି । ବୋଉଠିରେ ନରହି ଏଇଠି ରହିବୁ ଏଥର । ମୁଁ ତାର ବରଦ କରିଦେଉଛି । ବୋଉ ତ ତୋର କେବେ ଅରଜି ହେବେ ନାହିଁ” ।

ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସ୍ତର କେବଳ ନରୋତ୍ତମ । କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଉନାହିଁ । ପଦ୍ମବାସିନୀ କହିଲେ—ଆଜି ଏଠି ରହିଯା ପୁଅ । ମୁଁ ତତେ କେତେଦିନ ହେଲୁ ଦେଖିନାହିଁ । ଟିକେ ଆଖିପୁରାଇ ଦେଖିଲିଏ । ଆଜି ତୁ ମୋ ସାଥରେ ଖାଇବୁ !

“ମୁଁ ଆଜି ରହିଦେବି ମାଉସୀ”—କହି ଉଠିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ।

ହସ୍ତଚନ୍ତି ବିନୋଦିନୀ । କହିଲେ—ଆଜି ତୁ ଗୋଟାଏ ଗୀତ ଗାଇବୁ । କାଲିକି ନାଚଟାଏ ହବ । ପୁଅ ମୋର ଦେଖିବ ।

ଗମ୍ଭୀର ମେଘପରି ମେଦୁର । ସାଗରପରି ସୁଦୂର ବ୍ୟାପୀ ।
 ସୀମା ସରହଦ ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ । କାହାର କଥା ଭାଙ୍ଗିଲୁ ନାହିଁ
 ନବେଉମ । ରହିଲୁ, ଗୀତ ଶୁଣିଲୁ, ବୋଉଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ
 ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ତରକାସ୍ତ୍ର ଖାଇଲୁ । ଅନେକ ଗପ, ଅନେକ କଥା ।
 ନବୀନବାବୁ ଅତି ଆଦର କଲେ । ଅନେକ ଅଭିମାନ କଲେ ।
 ତହିଁଆର ଦିନ ଭୋର ହେଲା । ନବେଉମ ନିତ୍ୟକର୍ମ ବଢ଼ାଇଲା ।
 ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଆଣି ଆପଣାର ଗଦାଏଲେଖା, ଗଳ୍ପ, କବିତା ପଢ଼ି
 ଶୁଣାଇଲା । ନବେଉମ ସବୁ କଥାକୁ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ଦେଲା ‘ଖୁବ୍
 ଭଲ ହୋଇଛି । ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର’ ।

ଦଶଟା ବେଳକୁ କଲେଜ ଚାଲିଗଲା । ପ୍ରଦ୍ଵାସୀନୀ କିଛି ଭାବ
 ପାରୁନାହାନ୍ତି । ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା କି ନାହିଁ ଜାଣିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଅନୁନୟ କରି କହିଲା—ମୋର ଭଲ ପଡ଼ାପଢ଼ି
 ହେଉନାହିଁ । ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଏବଂ ଘର ଟ୍ୟୁସନ ମାଷ୍ଟର-
 ମାନଙ୍କର ପଢ଼ାଇବାରେ ଆନନ୍ଦିକତା ନାହିଁ । ତୁମେ ଭାଇନା,
 ମତେ ନ ପଢ଼ାଇଲେ ମୁଁ ଫେଲ୍ ହୋଇଯିବି । ତୁମକୁ ମୋରାଣ,
 ମୋରାଣ, ମୋରାଣ, ଆସୁଥିବ, ମୋ ପଡ଼ା ବୁଝିଯାଉଥିବ ନିଶ୍ଚୟ ଇ

“ଆସିବ, ନିଶ୍ଚୟ ଆସୁଥିବ । ତୋତେ ପଢ଼ାଇଦେବା
 ଯାଉଥିବ । କିନ୍ତୁ ତୁ ପଢ଼ିଲେ ହେଲା” ।

କାନ୍ଥକୁ ଆଞ୍ଜଳି ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଚାହିଁ ରହୁଛି ଏବଂ
 ନବେଉମ ହସି ହସି ପଛକୁ ଚାହିଁ ଥରେ ହସିଦେଇ ମୁହଁ ବୁଲାଇ
 ନେଇ ନିଜ ବାଟରେ ଚାଲିଯାଉଛି ।

ଆଠଦିନ ପରେ ପଦ୍ମବାସିନୀ ପୁଅକୁ ଘେନି ଗାଁକୁ ଫେରିଲେ ।
ବାଟଯାକ ଗୋଟିଏ ମାସ କଥା—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଟି ସୁନ୍ଦର । ସୁନ୍ଦର,
ସମୁନ୍ନତ ଘରର ପିଲା । ମୁଁ ଘିର କରିବି ତାକୁଇ ବୋହୂ କରି
ଆଣିବି । ତୁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଆ ଆସ କରୁଥିବୁ ।

ପୁଅ ଉତ୍ତର ଦେଲା—“ବୋହୂ କରି ଆଣିବାକୁ ମନ କରିବି
ତ ଆଣିବି । ମୁଁ କ’ଣ ଯାଆ ଆସ କରିବି ବୋଉ” ?

ବୋଉ ଫେରିପଡ଼ି ଅନାଇ ରହୁଛନ୍ତି ପୁଅ ମୁହଁକୁ । ପୁଅ
ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସୁଛି ।

X

X

X

X

ନବୀନ ବାବୁ ବିନୋଦିନୀଙ୍କି ଏକୃଷିଆ ଦେଖି କହୁଛନ୍ତି—
“ଯାହାହେଉ, ଝିଅଟି ଭଲ ପାସ ପାଇଗଲା । ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଖୁବ୍ କମ୍
ନାହିଁ । ମାଆଟି ଆଉ ପୁଅଟି । ସ୍ୱାଗତ ଚରିତ୍ରରେ ନରୁକୁ ଖୁଣି
ଦେବାକୁ କିଛି ନାହିଁ । ଭଲ ପଡ଼େ ମଧ୍ୟ” ।

ବିନୋଦିନୀ କହି ଉଠିଲେ—ଆଉ ମୋ ଝିଅଟି ? କୋଉ
କଥାରେ ଉଣା କରିବି ମୁଁ ତାକୁ ?

“ମନ ଘେନି ପଳ

ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଘେନି କଳ” ।

ଭଗବାନ ତାକୁ ନରୋତ୍ତମଟି ହାତରେ ଦିଆଇ ଦିଅନ୍ତେ
କ—ତେବେ ଯାଇ ଆମ ମନସ୍ଥାପନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତା ।

ହସି ଉଠିଲେ ନନ୍ଦନ ବାବୁ—“ହେଲୁ ତ ଆଉ ହବ କଅଣ ? ମା ତ ରଜି । ପୁଅ ତ ରଜି । ଆଉ କଅଣ ବାକି ? ନାମକୁ ମାତ୍ର କେଇଟା ଦିନ ପରେ । ତା’ର ଠିକ୍ ସମୟରେ ଠିକ୍ ଭାବରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଯିବ ।

ଆଉ ଘରେ ଆଡୁଆଳରେ ଥାଇ ବାପ ମାଆଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଥିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ମନେ ମନେ ହସିଉଠି ଦି’ହାତରେ ନମସ୍କାର କରି ପକାଇଲା—ମା, ମଙ୍ଗଳା ! ମୋ ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ !

ଏଗାର

ଗରବେଲେ ଅଣଓସାଣୀ ତକ୍ରପୋଷ ଖଣିକ ଉପରେ ଏକୃଷିଆ ବସି ଅନୁରାଧା ଛୋଟ ଶିଡ଼କଟି ବାଟେ ବାହାର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଛି । ଫ୍ରେମ ବରା ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ ଆକାଶଟିଏ, ଆଉ କେତୋଟି ଗଛଲତା ଦିଶୁଛି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଲୁହା ଛତର ରେଲିଂ କେତୋଟି ଉପରୁ ତଳଯାକେ ରୁଲ ଗାର ପକାଇଛି । ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶରେ ଡାଳ ପଥ ଦୋହଲୁଛି । ପବନର କମ୍ପନ ମନ ଭିତରେ ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ଦକ୍ଷିଣଆଡ଼େ ଝଲୁଛି । ଶୀତ ଦିନରେ ଦକ୍ଷିଣାପୂର୍ବ-ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ କଡ଼େଇ କଡ଼େଇ ଗୁଲିଚନ୍ଦ୍ର ପଶ୍ଚିମ-ଆଡ଼େ ବୁଡ଼ିଯିବା ଧାଇଁ । ଗଣ୍ଡାର ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଅନୁରାଧାର ମନ ବୁଡ଼ି ଯାଇଛି । ମନର ଦୋଳାରେ ସେ ଝଲୁଛି । ଶୂନ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ସେ ଶୁସ୍କ । ଏ ଘରେ ସେ ଏକ ପ୍ରକାର ବଦନୀ । ଅନେକ ଦିନୁ ନାମା ଗୁଲି ଯାଇଚନ୍ଦ୍ର । ଏ ଘରେ ଦିଅର ଗୁଡ଼ିକଙ୍କ ତଙ୍ଗ ଦେଖି ସେ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଚଳ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଅଙ୍ଗ ଅବୟବ ତାର ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । କିନ୍ତୁ କଅଣ କରିବ ? କି ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବ ? କାହା ଆଗରେ କଅଣ କହିବ ? କିଏ ଦିଶାସ କରିବ ଏବଂ କେମିତି ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଧନେଶ୍ୱର ଦୁଇ' । ତାକୁ ସାଇ ପଡ଼ିଶାରେ ସମସ୍ତେ ଭୟ କରନ୍ତି, ଦୃଶ୍ୟ କରନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର କିଛି କହିବାକୁ ସାହସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅନୁରାଧା ମନେ ମନେ ଦୋହଲୁଛି । ମନଟି ମାରିଦେଇ ଏକ ଲଘୁରେ ଶିଢ଼ିକବାଟେ ଅନାଇ ରହିଛି । ଶଞ୍ଜା ଭିତରେ ତେତେବେଳେ କେହି ଆଉ ନାହାନ୍ତି । କେବଳ ହାରମଣି ଅଛି । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀ ଭିତରେ ଅନୁରାଧାର ଅଜ୍ଞାତସାରେ ଧନେଶ୍ୱର ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସି ଅନୁରାଧାର ଗଟଟି ଭିତରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ତମକପଡ଼ି ରାଧା କାନ୍ଦୁ କଡ଼ୁକୁ ଦୁଃଖିଆଇ ମୁହଁଟିକି ଶୁଖାଇ ଦେଲା । ତାକୁ ଡରମାଡ଼ିଲା; ଧନେଶ୍ୱର ପାଶେଇ ଆସୁଛି । ଧରିବାକୁ ହାତ ବଢ଼ାଉଛି । ଅନୁରାଧା ଆର କଡ଼େ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇ ତଳେ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ଧନେଶ୍ୱର ପାଶକୁ ଦୁଃଖିଆଇ ଧରିନେବାକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲା । ଅନୁରାଧା ଦୃଶ୍ୟରେ କହି ଉଠିଲା—ଈ, ଛୁଅନାହିଁ !

ପାଶେଇଯାଇ ହାତଟାକୁ ଧରିପକାଇ ଧନେଶ୍ୱର ପଚାରିଲା—
କାହିଁକି ?

ହାତଟାକୁ ଛୁଆଡ଼ି ନେଇ ଅନୁ କହିଲା—ଈ, ବିଷା ହୋଇ ନାହିଁ । ମୋତେ ଛୁଅଁ ନାହିଁ । ପାଟି କରବ !

ରାଗିଗଲା ଧନେଶ୍ୱର । କହିଲା—କଅଣ କହିଲୁ ? ପାଟି କରବୁ ? କିଏ ଶୁଣିବ ? କିଏ ଆସିବ ? ଆଠଦିନେ ହେଉ କି ପନ୍ଦର ଦିନେ ହେଉ, ଛ'ମାସ ହେଉ କି ବର୍ଷକ ପରେ ହେଉ ମୁଁ ତତେ ବାହା ହେବି ବୋଲି କଣି ଆଣିଛି । କହିବ କିଏ କଅଣ ?

କଟମଟ କରି ଚାହିଁ ରହିଲା ଅନୁରାଧା । ସତେ କି ନିଆଁ ଡୁଲା ଦିଇଟା କଳ୍ପିତ ତା'ର ଆଖି ଦିଇଟାରେ । କହିଲା ମୁଁ ତମକୁ ବାହା ହେବିନାହିଁ । ମତେ ଛୁଅଁ ନାହିଁ କହୁଛି । ଯିଏ ବିକଳ

ତାଠାରୁ ତମେ ଟଙ୍କା ଫେରେଇ ଆଣଯାଇ । ମୁଁ ସାନପିଲା ନୁହଁ । କେହି ମତେ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଅନୁରୋଧ କରି କହୁଛି ମତେ ତମେ ଛୁଡ଼ିଦିଅ ମୁଁ ଏ କଇଦଖାନାରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ । ତୁମେ ଆଜି ତୁମ ଭାଉଜ ଏଠି ତ ଘର ସ୍ୱସାର କରି ରହିଛ । ମତେ କାହିଁକି ଆଣିଲ ?

ପାଶୁ ଦୁଃଖ ଆସୁଛି ଧନେଶ୍ୱର । ତମତମ ହୋଇ ହାତ ମୁଠା କରି ଗୋଡ଼ାଇ ଆସୁଛି । କହିଲୁ — କଅଣ କହିଲୁ ଅରକ୍ଷିତ ଟୋକ ? କେଡ଼େ କେଡ଼େ କଥା କହୁଛି ମ ! ଖୁଣ୍ଟି ଖାଇ ଝିଅ ! ବାପା ଭଜମାଗି କୁଆଡ଼େ ବୁଲୁଛି — କେଡ଼େ କେଡ଼େ କଥାଟାମାନ କହି ଯାଉଛି ଝିଅ — ଚନ୍ଦ୍ରମା ! ମୁଁ ଜୋର କରି ବାହା ହେବି । ଜୋର କରି ଯାହା ମନଇଚ୍ଛା ତା କରିବି । କଅଣ କରିବି କିଏ ଦେଖିବା । କିଏ ତୋ ପିଠିରେ ପଡ଼ିବ ଦେଖିବା ଦେଖି !

ପାଖକୁ ଯାଇ ରାଧାର ହାତ ଦିଇଟାକୁ ଧରି ପକାଇଲୁ ଧନେଶ୍ୱର । ରାଗରେ ଫିଁ ଫିଁ ଗର୍ଜୁଛି ସେ । ବାଣ ମୁହଁରେ ଶିକାର । ଭଡ଼ି ଆଣିଲୁ ଖଟ ଉପରକୁ । ଟଠିପେଲ ଖଟ ଉପରକୁ ଗଡ଼ାଇ ଦେଲୁ । ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ଅନୁରୋଧ ପାଟି କରି ଉଠିଲୁ — ବୋଉ ଲେ, ମରିଗଲ ! ଧାଇଁ ଆସ ହେ ! କିଏ ଅଛ କୁଆଡ଼େ । ମୋ ବାପ ଭାଇ କିଏ କୁଆଡ଼େ — ।

ଆଜି ପାଟି କରିପାରିଲୁ ନାହିଁ ଅନୁରୋଧ; ପାଟିରେ ତାର କାନି ଗୁଞ୍ଜିଦେଲୁ ଧନେଶ୍ୱର । ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ଆସି ଠିଆ ହୋଇଗଲୁ ହାରମଣି । ଡାକିଦେଲୁ — କଅଣ ହୋଇଛି କଲେ

ନିଜ ! କାହିଁକି ଏଡ଼େ ପାଟି କରି ଉଠୁଛୁ । ବାଇ ବାଉଳ
ହୋଇଗଲା ନା କଅଣ ?

ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ଅନୁରାଧା ଅପଣାର ହାତ ଦୁଇଟାକୁ ମୁକ୍ତ
କରିନେଇ ଅସଞ୍ଜିତ ଲୁଗାପଟାକୁ ଯତ୍ନକ୍ଷିତ ସଜାଡ଼ି ନେଇ ଖଟର
ଆରକଡ଼କୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା । ଶିକାର ପଳାଇବାକୁ ଦେଖି କରୁଟି,
ମାସ ବାଦ ଗୁଡ଼ୁଟି କେତେତେ ? ବୁଲିଗଲା ଆରକଡ଼କୁ । ଅନୁରାଧା
ଡୁ ଡୁ କରି ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ତଳେ ପିଟିଦେଇ ପାଟିକରି ଉଠିଲା—
“ମତେ ରକ୍ଷା କର କହୁଟି । ତମେ ରକ୍ଷସ । ମୁଁ ପାରିବି ନାହିଁ ।
ମରିଯିବି । ବିଷ ଜହର ଖାଇଦେବି । ମତେ ଛୁଅଁ ନାହିଁ କହୁଟି !
ମୁଁ ତମକୁ କଦାପି ବାହା ହେବିନାହିଁ । ମତେ କେହି ଜବରଦ୍ଦ
କରିପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତମ ଘରେ ରହିବି ନାହିଁ । ମତେ ଗୁଡ଼ି
ଦିଅ କହୁଟି । ତମ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିବି, ମତେ ମୁକ୍ତିଦିଅ” !

କେଡ଼େ ପାଟିରେ ଅନୁରାଧା ଡାକ ପକାଉଛି । ତଥାପି କେହି
ଆସୁନାହାନ୍ତି । ସାଇଯାକ ଯେହାଘରେ ସେ ସମସ୍ତେ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ।
ଧନେଶ୍ୱର ପ୍ରବଣ୍ଡ ବଢ଼ିଯାଇଛି । ଖଟ ବୁରିପଟେ ଘୁରିଘୁରି ଏପଟ
ସେପଟ ଗୋଡ଼ାଉଛି । ଅନୁରାଧା ପଳାଇ ପଳାଇ ଶେଷକୁ ନିସ୍ତେଜ
ହୋଇ ଖଟ ତଳକୁ ଗଲିଗଲା । ଡାକିଲା—“ହେ ଭଗବାନ ମତେ
ରକ୍ଷା କର” !

ହାରମଣି ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଆସି ଧନେଶ୍ୱର ହାତଧରି
ଟାଣିଲା—“ଆସ କହୁଟି । ଥାଉ ଆଜି—ପରେ ମୁଁ ତାକୁ ମଙ୍ଗେଇ
ନେବି । ତମ ଘରକୁ ଆସିବି । ଯିବ କୁଆଡ଼େ” ?

ହାରମଣି ଭିଡ଼ୁଛି ବାହାରକୁ ! ଧନେଶ୍ୱର ଭଡ଼ିହେଉଛି ଖଟ
ତଳକୁ । ଗୋଟାଏ ଠେଙ୍ଗା ଆଡ଼କୁ ସେ ହାତ ବଢ଼ାଉଛି ।

ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କରି ନେଲୁଣି ଦି' ଚାରିକେନ୍ଦ୍ରୀ ବସେଇଦେବ
 ଯେ ଶୁଧାର ହାତ ଗୋଡ଼ ଶୁଙ୍ଘିଯିବ । ଟିକିଏ ଫାଙ୍କ ଦେଖି
 ଅନୁରାଧା ଧୀରେ ଖସି ବାହାରକୁ ପଳାଇ ଗଲା, ପଳାଇଯିବ
 ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ହାୟ ! ଦାଣ୍ଡଆଡ଼ ବାରିଆଡ଼ ଦିଆଡ଼ କବାଟରେ
 ତାଲ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ଦିଅର ଭାଉଜ ଦିହେଯାକ ପୁସୁଲ ପୁସୁଲ
 ହୋଇ ଆଜି ଏ କଥା କରିବାକୁ ବସିଛନ୍ତି । ଶେଷକୁ ରାଧା ଗୋଟାଏ
 ଖୋଲ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ଭିତରୁ କବାଟରେ ଶିକୁଳ ଲଗାଇ
 ଦେଲା । ଛୋଟ ଜଳାବାଟେ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା ଦିଅର ଭାଉଜ ଦିହେ
 ଭାଉ ଓଟର ହୋଇ ସେଇ ଘର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଆସି ଠିଆ-
 ହେଲେ । ଧନେଶ୍ୱର କୋରରେ ଦି' ଚାରି ଗୋଇଠା ମାଇଲା ସେ
 କବାଟକୁ—ଭାଙ୍ଗି ଦେବ ବୋଲି । ମାତ୍ର ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ । ଶେଷକୁ
 ଲଙ୍ଗଳାମୁକୁଳା ଅବସ୍ଥାରେ ଦିଅରକୁ ଭାଉଜ କୁଣ୍ଡାଇ ନିଜ ଘର
 ଆଡ଼କୁ ଉଡ଼ିନେଲା । କହିଲା—“ଏମିତି ହେଲେ ଚଢ଼େଇ ପୋଷା
 ମାନବ ନାହିଁ କହୁଛି । ବିଷ ନ ହେଉଣୁ ମାରଧର, କୋର
 ଜବରଦସ୍ତି କାହିଁକି ? ଥୟ ଧର, ଅପେକ୍ଷା କର । କହୁଛି ମୁଁ
 ତାକୁ ମତାଇ ମଙ୍ଗାଇଦେବି” ।

“ହଉ ତମର କଥା ରହିଲା” ।

“କହୁଛି—ତମେ ମୋ କଥା ମାନ, ମାରଧର କରନାହିଁ ।
 କୋର ଜବରଦସ୍ତି କର ନାହିଁ” ।

“ହଉ ତମର କଥା ରହିଲା” ।

ଘରଟି ଭିତରେ ପଶି ଅନୁରାଧା ଗୋଟିପଡ଼େ ଥରୁଛି । ବାଟ
 ଖୋଜି ହେଉଛି, ପଳାଇଯିବ ବୋଲି । ଖୋଜି ହେଉଛି ବିଷ, ଜହର
 କିଛି ପାଇଲେ ଖାଇଦେବ ବୋଲି । ମନେ ମନେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା

କରିବିଲି ଯେମିତି ହଉ ସେ ଏ ଘରୁ ପଳାଇଯିବ, ନୋହିଲେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବ । ଏ ଚଣ୍ଡାଳ ହାତରେ ଜୀବନ ସମର୍ପି ଦେଇ-ପାରିବ ନାହିଁ ସେ ।

ଠିଆ ହୋଇଥିଲା, ବସିପଡ଼ିଲା । ଘାବିଲା, ଘାବିହେଲା—କଅଣ କରିବ ? କିଛି ସମୟ ପରେ ଶୁଣିଲା—ଆରଘରେ ହାସମଣି ଆଉ ଧନେଶ୍ୱର ହସି ଉଠିଲେଣି । ହସ ଶୁଣିରେ କର୍ମ ଉଠିଲାଣି ସେ ଘରଟା । ଅନୁରାଧା ମନ ଭିତରେ ଆଶ୍ୱାସନା ପାଇଲା । ଯାହାହେଉ ଶେକିଲା ରକ୍ଷସ ଖାଦ୍ୟ ପାଇ ଆପାତତଃ ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଗଲାଣି । ହାସମଣି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଭୂଇଁରେ ଦଣ୍ଡବତ ହୋଇ ଧୀରେ କହିଉଠିଲା—“ଯାହା ହୁଅ ତମେ ହାସମଣି, ମୋର କିଛି କ୍ଷତି ନାହିଁ । ତୁମେ ମତେ ବଞ୍ଚାଅ । ମୁଁ ତୁମର ଶରଣ ପଶୁଛି” ।

କାନ୍ଥ ଡେଇଁ ହାସମଣି ଭିତରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା । ନିଗୁଆଁରେ କାକୁଡ଼ ହୋଇ ଅନୁ ତା ଗୋଡ଼ ଦିଇଟାକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଅନୁନୟ ସ୍ୱରରେ କହିଲା—“ତୁମେ ମୋର ବଡ଼ ଭଉଣୀ, ତୁମେ ମୋର ମାଆ, ମୁଁ ତମର ହିଅ । ମତେ ରକ୍ଷା କର । ଜବାବ ଦେଲେ ଏ ଗୋଡ଼ ଦିଇଟା ଗୁଡ଼ିକ, ନୋହିଲେ ନାହିଁ । ତମେ ଏ ରକ୍ଷସ ପୁରରେ ରକ୍ଷା କରିପାରିବ” ।

ହାସମଣିର ମନ ତରଳି ଗଲା । ପଚାରିଲା—“କଅଣ କହୁଛୁ ? ଡ଼ୁ । ମୁଁ ଜବାବ ଦେଲି, ତୋର କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ” ।

ଧୀରେ ଉଠି ବସି ଅନୁରାଧା ହାସମଣିର ହାତ ଦିଟାକୁ ଧରିପକାଇ କହିଲା—କୁହ, ମତେ ସେ କୁଇଁବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ତମ ଘରେ ଖାଉଛି, ପିଉଛି—ସବୁ ଗୋହରଣା ଖଟିଛି । ମତେ

ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିନାହିଁ । ମୋ ଉପରେ ଜବରଦସ୍ତି କରନାହିଁ ।
ସେ କହୁଛନ୍ତି, କଣି ଆଣିଛନ୍ତି ବୋଲି, ମୁଁ ଦାସୀ କାମ କରିବାକୁ
ଗଲି, କିନ୍ତୁ—

ଅଧା ବାକି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେଲା ହାରମଣି—“କହୁରୁ ସେ ତତେ
ଛୁଇଁବେ ନାହିଁ, ଏଇ ତ” ?

“ହଁ ନାମା ! ସେଇଆ” ।

ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ଅନୁରାଧା ଚାହିଁ ରହୁଛି ହାରମଣି ଆଡ଼କୁ ।

“ସେଇଆ ମୁଁ କହୁଛି ନାମା ! ତମ ଗୋଡ଼ ଧରି ସେତକ
ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି” ।

“ମୁଁ ତତେ ନିର୍ଭର ଜବାବ ଦେଲି ଅନୁ । ବାହାଦର ନ
ହେବାପାଇଁ ତତେ ସେ ଛୁଇଁବେ ନାହିଁ” ।

ହାରମଣି ଜବାବରେ ଜବାବ୍ । ସେ ଏ ଘରର କର୍ତ୍ତା ।
ଧନେଶ୍ୱର ଏକରକମ ତାଆରି କଥାରେ ପରିଚାଳିତ । ତେବେ
ଅନୁରାଧାଟିକୁ ଆଣିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ କଅଣ ?

ସାନ ଛୁଆଟିକି ଶିଖେଇ ଦିଆଯାଇଛି ଅନୁକୁ ବୋଉ ବୋଲି
ଭାଜିବାକୁ—‘ସାନବୋଉ’ । ଅନୁରାଧା ସବୁ କଥା ଅନୁମାନ କରି
ନେଇଛି, ଅନୁମାନ ଉପରେ ସାନ ଛୁଆଠାରୁ କୌଶଳରେ ଯେବ
କରି କଥାଟାକୁ ଆଦାୟ କରି ନେଇଯାଉଛି । ତା ବୋଉ ଥିଲା ।
ହାରମଣି ତାର ଦେଠେଇ । ସମସ୍ତେ କହିଲୁ ତାକୁ ‘ବୋଉ’
ବୋଲି ଡାକୁଛି । ବୋଉ ତାର ମଲା । ସେ ଦେଖିଛି । ବନ୍ଦୀ
ଶାଳାରେ ନିଶାଳ ପିଲାଟି କେବଳ ବେଳେ ବେଳେ ଅନୁର ମନ
ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଇ ପାରୁଛି । ରାତିରେ ଶୁଣି ଆସି ପାଖରେ ଶୁଏ ।

ଏଣିକି ସେ ଆରକଡ଼କୁ ଶୋଉଛି । ତକ୍ରପୋଷ ଉପରେ ଅନୁ ଶୋଉଛି କୁଆଟିକି ଘେନି । ଶିଡ଼ିକି ପାଖକୁ ଶୋଇ ସେ ଅନେକ ବେଳ ଯାକେ ବାହାରର ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହୁଛି । ନିଦ ହେଉନାହିଁ, କେବଳ ଭାବ ହେଉଛି । କଅଣ ଥିଲା, କଅଣ ହେଲା ? ନାମା କଥା ବାରମ୍ବାର ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ବରଂ ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡରେ ଭିକ ମାଗି ବୁଲୁଥାଆନ୍ତା । କାହିଁକି ନାମା ଏ କଥା କଲା ! ବାପା କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ?

ମଣିଷ ଭାବୁଛି ମୁଁ ସବୁ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ କୁଟା ଖଣ୍ଡିକ ଦିଶୁଛି କରବାର ତାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ ।

‘କରି କରୁଥାଇ ମୁହିଁ,
ମୋ ବିନୁ ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ ।

ସମୟର ସୁଅ କୁଆଡ଼େ କାହାକୁ ଉଠାଇ ନେଇ କେଉଁ ଆବର୍ତ୍ତରେ ପକାଇ ଦେଉଛି କେତେବେଳେ, ତାର କିଛି ଠିକଣା ନାହିଁ । ବାପା କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ଭାବିଲା ବେଳକୁ କାନ୍ଦ ମାଡ଼ୁଛି । ଆଉ କିଛି ଭାବ ହେଉନାହିଁ । ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଭବିଷ୍ୟତ ବୁଝି ଯାଉଛି । କେବଳ ଭୟ ଲାଗୁଛି ଏବଂ ବିକଳ ମାଡ଼ୁଛି—ରକ୍ଷସ-ପୁରରେ ଲଗାବଳ ଆଖି ଛୁଡ଼ିଚାଲି । ବିଭିନ୍ନ ମାଂସ ଗୁଣିବାକୁ ଏ ରକ୍ଷସ ଚାହେଁ । ତାର ଡ଼ାକି ନାହିଁ, ଶାନ୍ତ ନାହିଁ । ଧନ ଅଛି, ଯାହା ମନେ କରିବ ତା କରିଦେବ । ଏଠି ତାକୁ ସମସ୍ତେ ଘୃଣା କରନ୍ତି ଏବଂ ଭୟ କରନ୍ତି ।

ନିଦ ହେଉନାହିଁ ଅନୁରାଧାକୁ । ସେ କେବଳ ଭାବ ହେଉଛି—କଅଣ କରିବ ? କେମିତି ଏଠୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବ ?

ପାଖ ଦରକୁ ଗୁଡ଼ି ଆରଦରେ ଅଛାରୁଆ କମିଟିରେ ଭୁଟୁ
ଭୁଟୁ ଆଲୋଚନା ରୁଲିତ । ଦି'କଣିଆ କମିଟି । ହାରମଣି ଆଉ
ଧନେଶ୍ୱର ।

“କହୁଚି ତୁମେ ଏମିତି ବିକଳ ହୁଅନାହିଁ । ଘରେ ଆଣି
ଥୋଇଚ ତ ଚନ୍ଦ୍ରା କଅଣ ?

“ବିକଳ ନୁହେଁ ସେ ଜିଦି । କଣି ଆଣିଚ ମୋର ମଣିଷ ।
ମୋର ଅଧିକାର । ବାଧା କାହିଁକି ଦଉଚି । ମନା କାହିଁକି କରୁଚି” ?

“ତମର ମଣିଷ ? ଅନୁରାଧା ନା ମୁଁ” ?

ଅଭିମାନଭର କଣ୍ଠରେ ହାର ମଣି କହୁସାରି ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ
ଟାଣୁଚି ।

“ତୁମେ ? ପହଲ ନମ୍ବର । ଆଉ ସେ ଦିନମ୍ବର” ।

“କେତେ ନମ୍ବର ଯାକେ ଏମିତି ରୁଲିବ” ?

“କେତେ ନମ୍ବର ଯାକେ ଭଗବାନ ଯୁଟାଇବେ” ।

“ହଉ ଯାହା ତମ ଇଚ୍ଛା; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତମକୁ ବାରଣ କରିଦେଉଚି,
ତା କିଛି ଏଇକ୍ଷଣି ହାତ ବଢ଼ାଇବ ନାହିଁ । କଥାଟା ଏକଦମ
ଚାଲିଛି ଯିବ । ତାକୁ ମୁଁ ବୁଝାସୁଝା କରି ନିର୍ଭର କରାବ ଦେଇଚି ।
ତୁମେ ଅସୁଧର, ମୁଁ ତାକୁ ବାଗେଇ ନେବି । ନୋହିଲେ ସେ
ଯେବେ ଭଲ ମନ୍ଦ କରିବସେ” ?

“ଭଲ ମନ୍ଦ ? ଗୋଟାଏତ କରିଚି । ଆଉ ଗୋଟାଏ କଲେ
କରିବ, ଆଉ ଅଧିକା କଅଣ ହେବ” ?

ହାସମଣି ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ଟାଣିଲା । ଧନେଶ୍ୱରର ଅନ୍ଧାରୁର ସହି ନପାରି ସ୍ତ୍ରୀ ତାର ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବ ।

ହାସମଣି କହିଲା—“ସେଗୁଡ଼ାକ ଭାରି ଖରାପ କଥା । ବଡ଼ ବିପଦ । ମୁଁ ତ କହୁଛି କଥାଟା ସୂକ୍ଷ୍ମରେ ଛୁଡ଼ବ । କଟୁରା କୁବଡ଼ି ଦରକାର ନାହିଁ” ।

“ହଉ, ହେଲା ଏବେ ତମର କଥା । କିଛିଦିନ ଯାଉ” ।

ତହିଁ ଆରଦିନ କଅଁଳ ଗାଧୁଆ ବେଳକୁ ହାସମଣି ଧୀରେ ଆସି ଡାକିଲା—“ଆ ରାଧା, ଗାଧୋଇ ଯିବୁ” ?

“କୁଆଡ଼େ” ?

“ନଈକ” ।

ଜଳ ଜଳ କରି ହାସମଣି ମୁହଁଆଡ଼କୁ ରାଧା ଅନାଇ ରହି ଭାବିଲା—ସତେ ? ଏ ରାଜ୍ୟରେ ପୁଣି ନଈ, ପୋଖରୀ ଅଛି ? କଇଦି ଆସାମୀ ସେଠିକି ପୁଣି ଗାଧୋଇ ଯାଇପାରନ୍ତି ? କାହିଁ ଆଜିଯାକେ ତ ଏଇ ଦର, ଏଇ ବାଡ଼ି, ଏଇ କୂଅ, ଏଇ ଅଗଣା ହୋଇ ହୋଇ ରାଧା ଏକଦମ୍ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇଗଲାଣି !

“ଆ ଯିବୁ । ମାଲପା ଲଗା” ।

ହାସମଣି ହାତ ଧରି ଟାଣିଲା । ରାଧା ଉଠିଗଲା । ବାଡ଼ିବାଟେ ଗନ୍ଧାର ବଲ କିଛି ପାରି ହେଲେ ଅଣତ୍ରସାର ନଈଟି । ଟାଣ ସୁଅ ଚାଲିବ । ନିର୍ମଳ ପାଣି—କାତଧାର ପରି । ଚାରିଆଡ଼େ ଗଛଲତା ହସୁଚନ୍ତି । ବଲରେ ଗୋରୁ ଗାଈ ଚରୁଚନ୍ତି । ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ ମୁକ୍ତ ବିହଙ୍ଗ । ପଠାରେ କାଶପୁଲ ଝଟକୁଛି । ଗାଧୁଆ ଭୂମିରେ ସାଇର ମାଇପେ ସମସ୍ତେ ଇଆରିଆଡ଼କୁ ଅନାଉଛନ୍ତି । ଏକୁ

ଲକ୍ଷ୍ୟକରି “ଆହା ରୁରୁ” କରୁଛନ୍ତି । ଭାସି ବଳଳ ଲଗୁଛି । ମନ-
ହେଉଛି ଗଞ୍ଜାଆ ପାଣିଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ବୁଡ଼ିମରିବ । ସେ
ମରଣରେ ବରଂ ଆନନ୍ଦ ଅଛି, ଶାନ୍ତି ସନ୍ତୋଷ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏ
ଜୀବନରେ ସେ ସବୁ ଆଶା କରିବା ବୃଥା ।

ହାରାମଣି ଜଗିବ । ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଖଡ଼ାପହରା । ତେବେବ
ହାରାମଣିର ମନ ଅନୁରାଧାର ଉପସ୍ଥିତି ବାଞ୍ଛା କରୁ ନାହିଁ । ରାଧାକୁ
ଦେଖିଲେ ଦୁଃଖଲଗୁଛି, ଆହା କରିବାକୁ ମନ ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ
ମନର କେଉଁ ନରମ ଅଂଶରେ ତାର ଚିନ୍ତା ମୁନିଆ କଣ୍ଠା ପରି
ଫୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଉଛି । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଘରର ସବେ ସବୁ ।
କିନ୍ତୁ ବିବାହପରେ ଅନୁ ହେବ ମାଲିକ, ସେ ହେବ ରୁକରାଣୀ ।
କାହୁଁ କିଏ ଗୋଟାଏ ଆସି ପଶିଥିଲା ପରି ସେ ଚଳିବ ! ଭାବିଲା
ବେଳକୁ ମନଟା ଘାଣ୍ଟିଚକଟି ହୋଇ ଯାଉଛି । ନିରକ୍ଷୁଣ
ଆଧିପତ୍ୟରେ ତାର ପୂର୍ଣ୍ଣବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଆସିବ ରାଧା ।

ଫେର ସେ ଭାବିଲା—ରାଧା ତ ମନକୁ ଆସିନାହିଁ । ସେ ତ ଏ
ଘରେ ରହିବାକୁ ଚାହେଁନା । କିନ୍ତୁ ଯିବ କେମିତି ? ଯିବାର ବାଟ
କଲେ ସେ ଯିବ । ଏ ବାଟଟି କରିବ କିଏ ? ଧନେଶ୍ୱର କେବେହେଁ
ନୁହଁ । ଉପାୟ କଲେ କରିବି ମୁଁ—

“ମୁକୁ ମାଇଲେ ଯିବ ସରି,
ଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କିପାଁ କଲି” ?

ଅନୁରାଧା ତ ପଳାଇଯିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ । ଉପାୟଟା ଖଞ୍ଜି
ଦେଇ ପାରିଲେ ହେଲା । ତେଣିକି ଧନେଶ୍ୱର—ବସିବାକୁ କହିଲେ
ବସିବ, ଉଠିବାକୁ କହିଲେ ଉଠିବ ।

ଭଅଁରଟା ଗତରାତରେ କଇଁ ଫୁଲ ଉପରେ ବସିଥିଲା । ତା ଦୃଢ଼ପାକ କଇଁ — ରେଣୁ ଲାଗିତ । ସକାଳ ହେଲା । ପଦ୍ମ ଫୁଟି ଉଠି ହସିଲା । ଭଅଁରଟା ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଆସି ତା ଉପରେ ବସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଧୀରେ ପବନରେ ପଦ୍ମ ଦୋହଲୁଛି । କବି କହୁଛନ୍ତି ପଦ୍ମ ଭଅଁରକୁ ବସାଇ ଦେଉନାହିଁ । ପରମୁଖାପେକ୍ଷୀ ଭଅଁରକୁ ସେ ଛୁଆଁ ଦେବାକୁ ଚାହେଁନା । ମାନସା ନିଜର ଲୋକ ଅନ୍ୟ ସଙ୍ଗରେ ଥିବା କଥାଟାକୁ ସହିପାରେ ନାହିଁ ।

ଅନୁରାଧାତ କହୁନାହିଁ ଧନେଶ୍ୱର ମୋର ହେଉବୋଲି ! ହାରାମଣି ଚାହୁଁ ନାହିଁ ଧନେଶ୍ୱର ଅନୁକୁ ବିଦ୍ରା ହେଉ ବୋଲି । ଏଇ ଦ୍ୱିଧା ଭିତରେ ଦୋହଲୁଛି ହାରାମଣି । ଆଜି ସେ ରାଣୀ ଅଛି, କାଲିକି ବାଟର ବାଉଁଶରାଣୀ ପାଲଟି ଯିବ, କିଏ ଚାହେଁ ଏକଥା ?

ବାଟରେ ଅନୁର ହାତ ଧରିପକାଇ ତୁନି ତୁନି ପଚାରିଦେଲା—
ସତ କହୁଛୁ ରାଧା, ତୁ ଏ ଘରେ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁନା ?

“ସତ କହୁଛି ନାନି ! ମତେ ଛାଡ଼ିଦିଅ, ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ପଳାଏ । ଏ ଘର ମତେ ଯମପୁରୀ ପରି ଲାଗୁଛି” ।

ହାତକୁ ଧରିପକାଇଲା ରାଧା । କହିଉଠିଲା — ତମ ହାତ ଧରୁଛି ନାନି, ତମ ଗୋଡ଼ିତଳେ ପଡ଼ୁଛି, କିଛି ଗୋଟାଏ ଉପାୟ କର ।

“କୁଆଡ଼ିକି ଯିବୁ ? ନାନା ପାଖକୁ” ?

“ବାପା ପାଖକୁ । ନହେଲେ ନାନା ପାଖକୁ ଚାଲିଯିବି” ।

“ଯିବା କଅଣ ସହଜ ଉଠୁଣି ? ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ କିଏ” ?

“ସାଙ୍ଗରେ କେହି ଯିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଏକା ପଳାଇବି” ।

“ପଇସା” ?

“ଦରକାର ନାହିଁ । ମାଗି ଯାଉ ଚାଲିଯିବ” ?

“ତୁ ଜାଣୁନାହିଁ ମା ! ଏକୁଟିଆ ଗରିବ ହିଅଯିଲ, ବାଟରେ ଚାଲିଗଲେ ଛଏ ଯିଏ ଥକା କରିବେ, ଭିଡ଼ି ନେବେ, ଅନ୍ଧାରୁର କରିବେ । ଦୁନିଆଁ ଟାରେ ମଂସଲେଖା ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଗଧଆପରି ଟାକି ବସିଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ପଶୁ ଅଛୁ, ବାସସ୍ୟ ଲୁଚିଛି” ।

ହାତ୍ତାମଣି କିଛି ପାଠ ବି ପଢ଼ିଛି । ସେ ସଂସାରଟାକୁ ଚିହ୍ନି, ଜାଣେ, ଲୋକ-ଚରିତ୍ର ତା ପାଖରେ ଅଳ୍ପ ବହୁତେ ଜଣା ଅଛି । ସେ ଘର୍ବ ନିଶ୍ଚାସ ଛାଡ଼ି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । କହିଲା—“ଆଜ୍ଞା ହଉ ଦେଖିବା । କିଛି ଗୋଟାଏ ଉପାୟ କରିବା” ।

ଅନୁନୟ ସ୍ଵରରେ ରାଧା କହିଲା—“ବାପା କୋଉଠି ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କରି ପାଖକୁ ମତେ ପଠାଇ ଦିଅ” ।

“ହଉ ଦେଖିବା” ।

ନରମା ଖୁଡ଼ି ଓ ଧନେଶ୍ଵର ଭିତରେ ପୁସୁରୁ ପୁସୁରୁ ଚାଲିଛି । ଧନା କହୁଛି—ଖୁଡ଼ି ! ତତେ ଲାଗିଲା । ବାଉଁଶ ମନ ମାରି ଚଳୁଛି । ଭଲ କଥା କହୁନାହିଁ । ମନ ଭିତରେ ତାର ନିଆଁ ଧରିଛି । କେତେବେଳେ ସେ ଗରହସିଆସ ହୋଇଯିବଟି ! ଅନୁଟା ରହିବାକୁ ମଜୁ ନାହିଁ । କାହିଁ କୁଆଡ଼େ ପଳେଇପାଳେଇ ଯିବ ତ କଥା ସରିଲା । ମୋର ଏତେ ଚେଷ୍ଟା, ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ପାଣିରେ ପଡ଼ିଯିବ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ଖୁଡ଼ି ହସୁଛି । ସେ ଜାଣୁଛି ହାତ୍ତାମଣିର ମନକଥା । ସେ ବି ଜାଣିପାରୁଛି ଅନୁର ମନ ଓ ଧନେଶ୍ଵରର ମନ । କିଛି କହୁନାହିଁ । ଖାଲି ଟିକେ ଟିକେ ହସୁଛି ।

“ହସିଆର ଥରୁ ଖୁଡ଼ି । ତୋ’ଛଡ଼ା ଏଠି ତ ମୋର ସମସ୍ତେ ଶବ୍ଦ” ।

ଖୁଡ଼ି ଭରସା ଦେଲେ । କହିଲେ—ତୁମ୍ଭ ହଜନଝି, କିଏ କଅଣ ତୋର କରପକାଇବେ ? ମୁଁ କଅଣ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁନାହିଁ । କୁକୁରପରି ଭୁକୁଥିବେ । ତୋ କାମ ତୁ ବଢ଼ାଇବୁ । ଖାଲି ବାସୁ ଅବଧାନ ନା ଅଡ଼ୁଆ ଧୁରେଇଲୁ । ନୋହିଲେ କୋଉ କାନ୍ଦୁ କାମ ତୁଟନ୍ତାଣି ।

ହସିହସି ଅଗଣା ଭିତରକୁ ଓଦାଲୁଗାରେ ପଶିଆସୁଛି ହାରାମଣି । ହସିହସି ଠଉରାଇ ନେଉଛି ଖୁଡ଼ି ପୁତୁରାଙ୍କ ମନକଥା । ପରୁରଦେଲୁ— “କଅଣ କି” ?

ଧୀରେ ଉତ୍ତରଦେଲୁ ଖୁଡ଼ି—“କିଛିନାହିଁ । ତୋର ଶୁଣିବାର କିଛି ନାହିଁ” ।

ପଛେପଛେ ଅନୁରାଧା ଆସୁଛି । ଟିକେ ତାର ସାହସ ବଢ଼ିଯାଇଛି । ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ ଥରେ ବୁଲିଆସିଲେ ମନଟା ବଦଳି ଯାଏ । ପୁଣି ଭରସା ପାଇଯାଇଛି ଏ ଘରର ପ୍ରକୃତ ମାଲିକ ଠାରୁ ।

ବାଡ଼ି ବଗିଚା ମିଶି ଦୁଇ ଏକର ଜମି । ରାସ୍ତାକଡ଼କୁ ଲାଗି ଖଲାବାଡ଼ି । ଖଲାବାଡ଼ି ଟପିଲେ ବାଗନା । କଦଳୀ, ପଣସ, ଆମ୍ବ, ଜାମୁ କେତେ ଜାଣାୟୁ ଗଛ । ବାଗନା ଟପିଲେ ଘରଗୁଡ଼ିକ । ଅଗଣାଟିଏ, ଓ ଖଞ୍ଜା ପଛକୁ କିଛି ଅଂଶ ପଡ଼ିଆ ବାଡ଼ି । ତେଣିକି ବାଡ଼ି ଡେଇଁଲେ ଗନ୍ଧାର ବଲ । ବଲ ସେପଟେ ଉଜଳା ନଇଟା ।

ଦେଖିବାକୁ ଯେମିତି ସୁନ୍ଦର, ବର୍ଷାଦିନେ ସେମିତି ଭୟଙ୍କର ।
ଗାଧୁଆତୁଠି ଠଉଁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଡଙ୍ଗାଘାଟ । ଘାଟ ପାଖକୁ
କନିଅର ବଣ । ବଣ ଭିତରେ ଗାଁ ମହାଦେବ ସୁକର୍ଣ୍ଣେଶ୍ୱରଙ୍କ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମନ୍ଦିର ଓ ବେଢ଼ା । ବେଢ଼ା ବାହାରେ ମଣ୍ଡପ । ଚାରିଆଡ଼େ
ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଖି ଅନୁରାଧା ମନ ଫେରାଇ । ଦୁଃଖଭିତରେ
କିଞ୍ଚିତ ଶାନ୍ତି ସନ୍ତୋଷ ସେ ପାଇପାରିବ । ଆଜି ତା ପ୍ରାଣ ଟିକେ
ଆଶ୍ୱସିତ ।

ଦୁଇଟି ଦିନ ପରେ ଖରାବେଲେ ଖଲାବାଡ଼ିରେ ବେଙ୍ଗଳା
ପଡ଼ୁଛି । ଟୁଙ୍ଗିଘରେ ଧନେଶ୍ୱର ବସିବସି ଜଣେ କାହା ସାଥରେ
ଖୁସିଗପ ହେଉଛି । ଲୋକଟି ଆସିବ କିନ୍ତୁ କରଜ ନେବା ଆଶାରେ ।
ବାଡ଼ିପଟେ ରସାକଡ଼କୁ ଉଆଉଆ ବାଉଁଶ ଫାଟକ ଲାଗିଛି । ଫାଟକ
ଖୋଲି ଧୀରେ ଧୀରେ କିଏ ଜଣେ ଭିତରକୁ ପଶିଲା । ହାଡ଼
ଗିକିଗିକି ଦହୁହାତ, ଖୋଲାଖୋଲା ଆଖି, ଟଳିଟଳି ଭିତରଆଡ଼କୁ
ଆସି ଟୁଙ୍ଗିଘର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଅକ୍‌କାହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲା ।

ଭିତରୁ ଶୁଭଲ—“କିଏ ? ଭିକ ଏଠି ମିଳେନାହିଁ । ଯାଆ,
ଫାଟକ ଭିତରକୁ ପଶିଆସିବାକୁ କିଏ କହିଲା” ?

ଜଣେ ଭିକାରୀ ଗ୍ରାହଣ । ଠିଆହେବା ଥାନରେ ଥରଥର
ହୋଇ ଅରୁଛି । ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ବାଉଁଶବାଡ଼ି । ପାଟି ଅରୁଛି ।
ପଚାରିଲା — “ଧନେଶ୍ୱର ଦାଶଙ୍କ ଘର ଇଏ” ?

ବାହାରକୁ ଆସି ଧନେଶ୍ୱର ଲୋକଟାର ଆପାଦମସ୍ତକ
କଟମଟକରି ଅନାଇଗଲେ । ପଚାରିଲେ—“କାହିଁକି” ?

“ମୋ ନା ଦବ୍ୟସିଂହ ରଜଗୁରୁ” ।

“କୋଉ ରଜଗୁରୁ” ?

“ଦବ୍ୟସିଂହ ରଜଗୁରୁ । ଘର ହଳଦାବସନ୍ତ । ମୁଁ ଆସିବି
ମୋ ଝିଅକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ” ।

“ତମ ଝିଅ ? କିଏ” ?

“ରାଧା, ମୋ ଝିଅ । ଧନେଶ୍ୱର ବାବୁ ତାକୁ ଆଣିଚନ୍ତି ବିଦ୍ୟା
ହେବାପାଇଁ । ଧନେଶ୍ୱରବାବୁଙ୍କ ଘର ଇଏ” ?

“ହଁ ଏଇ ଘର । ମୋର ନା ଧନେଶ୍ୱର ଦାଶ” ।

ବୁଢ଼ା କଟମଟକର ଧନେଶ୍ୱର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା । ପୁରମାନ୍ଦାରେ
ଅବଜ୍ଞା । ମୁଁ ହେ ଗମ୍ଭୀରହୋଇ ଉଠୁଛି । ନମସ୍କାର ବିବର୍ଜିତ ।

“ତୁମେ ତାର କଅଣ ହୁଅ ବୋଲି କହୁଛ” ?

“ରାଧା ମୋର ଝିଅ” ।

“ଆଉ ତମେ ତାର ବାପା । ଏଇଆ ତ” !

“ସାଥସାଥ ଏଠି ରାଧା ପାଦା କେହିନାହିଁ । କୋଉ ରଜଜଗନ୍ନାଥ
ଉକାଶ କାଙ୍ଗାଳ, ଅଇଲା ପରିତପ୍ୟ ଦେବାକୁ ମୋରଜୋଇଁ
ଧନେଶ୍ୱରବାବୁ ! ଛୁଛୁ ! ଟିକିଏ ହେଲେ ଲଜ ମାଡ଼ିଲା ନାହିଁ ତମକୁ ?
କେଉଁ ବେଶରେ ଆସିବ ହେ ? ଝିଅଜୋଇଁ ଦୁଆରକୁ ? ପଳାଅ
ପଳାଅ, ଲୋକେ ଦେଖିଲେ ହସିବେ । ଏଠି ରାଧା ପାଦା
କେହିନାହିଁ” ।

ପଥରର ମୂର୍ତ୍ତିପରି ଅକ୍‌କାହୋଇ ବୁଢ଼ା ଠିଆହୋଇ ରହିଲା ।
ଗୁହଁରହିଲା—ଦି’ଆଖିରୁ ଧାରଧାର ଲୁହ ଝରିଆସୁଛି । ଥରଥର
ହୋଇ ଥରିଉଠୁଛି ଗୋଡ଼ହାତ । କେତେ ଦୁଃଖରେ କେତେଦିନ

ହେଲୁ ଗୁଲିଗୁଲି ଗାଁ ଗାଁରେ ରାତି କଟାଇ କଟାଇ ଉପାସ ଶ୍ରେକରେ
ଇଆ ଦୁଆରେ ତା ଦୁଆରେ ହାତପତାଇ ମାଗିଖାଇ ପ୍ରାଣକୁ
ଟାଣିଟାଣି ଦବ୍ୟସିନ୍ଦ୍ର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଝିଅଟି ଦୁଆରେ, ଥରେ
ଦେଖିଯିବା ଲାଗି । ମାତ୍ର ନିଜେ ଧନେଶ୍ୱରଦାଶ ମନା କରି
ଦେଉଛନ୍ତି “ଏଠି ରାଧା ନାହିଁ” ?

“ରାଧା କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ ତେବେ ? ତୁମେତ ମୋ ନାମ
ପାଖରୁ ତାକୁ ଆଣିବ” ?

ନାମା ଫାନ୍ ମୁଁ କାହାରିକି ଜାଣେନା, ମୁଁ କାହାରିକି
ଆଣିନାହିଁ । ପଳାଅ, କହୁଚି । କୋଉଠିକା ପାଗଲ, ଆସିବି ମତେ
ବରକ୍ତ କରିବାକୁ” !

“ବରକ୍ତ କରୁନାହିଁ ବାପ । ମୋର ଝିଅ ସେ । ମୁଁ ଆସିବି
ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ । ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯିବାକୁ । ମୋର ବନାନୁମତିରେ
ତମେ ମୋ ଝିଅକୁ ଘେନି ପଳାଇ ଆସିବ” ।

“ପଳାଇ ଆସିଲୁ ? ତୋର ଭଉଣୀ ଦଶଟଙ୍କା ଗଣିନେଲୁ,
ସେ କଥା କଅଣ ମିଛ” ?

“ମିଛ ହଉ, ସତ ହଉ ମଣିଷ ଟଙ୍କା କଉଡ଼ିରେ କିଣାବିକା
ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ତାର ବାପ । କନ୍ୟାଦାନ ମୁଁ କରୁନାହିଁ” ।

“ତୁ ତାର ବାପ ! ହାଃ ହାଃ ହାଃ ହାଃ ତୁ ତାର ବାପ ! ଆଉ
ସେ ତୋର ଝିଅ । ମଦୁଆ ଗଞ୍ଜୋଡ଼ କଉଡ଼ିକାର, ଆସିଲୁ ମତେ
ଆଇନ ପଢ଼େଇବାକୁ । କହୁଚି ଭଲେ ଭଲେ ଫାଟକ

ବାହାରକୁ ଯା । ନୋହିଲେ ଚାକର ଡକାଇ ଧକ୍କା ମରାଇ ବାହାର କରିଦେବ ।

କାବାହୋଇ ଚାହିଁରହିଲା ବଜରୁରୁ । ଆଖିଦିଲଟାରୁ ନିଆଁ ଝରି ଝଡ଼ିପଡ଼ୁଛି । ସେ ବରୁଚି ଇଆରି ନା—ଧନେଶ୍ୱର ଦାଶ ! ଇଆରି ହାତରେ ଝିଅକୁ ମୋର ଟେକିଦେଇଛି ନାନା !! କାହିଁକି ଝିଅକୁ ମୋର ବିଷ, ଜହର ଦେଇ ମାରି ପକାଇଲା ନାହିଁ ?

ଶଳା ଭିତରେ ଟହଲୁଛି ଧନେଶ୍ୱର । ନାଲିଆଖି ଦେଖାଇ କହିଲା—ଯା କହୁଛି ଭିକାରୀ, କାଜାଳ । ଧନେଶ୍ୱର ଦାଶ ତୋ ଭଳିଆ ଲୋକକୁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ରଜିନୁହଁ । କହିବୁତ ଭିକ ମୁଁଠାଏ ଅଶାଇ ଦେବ ।

ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଅକ୍କାହୋଇ ଘଡ଼ିଏ ଠିଆ ହେଲାପରେ ଫାର୍ବ ଶ୍ମାସଟିଏ ଟାଣି ନରୁପାୟ ଅସହାୟ ରଜଗୁରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ନିଜର ଦୁର୍ବଳ ଶରୀରଟାକୁ ଏକପ୍ରକାର ଓଟାରି ଘୋସାରି ବାହାରକୁ ଘେନିଗଲା । ବାଡ଼ି ଶଶି କ ଠୁକୁକୁ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ କକାଳମୁଣ୍ଡି ପରି ରସ୍ତାର ମୋଡ଼ ଉପରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଆସିଥିଲା କେଡ଼େ ଦମ୍ଭ ଘେନି ଝିଅକୁ ଘେନି ଫେରିବ ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ଫାଟକପାଖରେ ଧନିଦାଶ ନିଜେ ଏମିତି ଅପମାନ ଦେଇ ତାକୁ ବାହାର କରିଦେଲା । ଜୀବନଟା ପ୍ରତି ଶ୍ୱାସଣ ରାଗ । କାହିଁକି ଆଉ ବଞ୍ଚିରହିବୁ ଚଣ୍ଡାଳ ! ମରିଯା କହୁଛି । ଆଜି ମୁଁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବି ନିଶ୍ଚୟ । ଆଉ ଏ ସବୁ ସହିପାରିବି ନାହିଁ, କି ଦେଖିପାରିବି ନାହିଁ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ଗାଁ ସେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ରଜଗୁରୁ ।

ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ରାଜଗୁରୁ । ମାତ୍ର ଧନିଦାଶ ନିଜର ବାହାଦୁରୀ ଆଣି ସାଉଁଟି ଆଗରେ ବଢ଼ାଣିଗଲା । ଖୁଡ଼ି କହିଲା—ଭଲ କରିବୁ ପୁଅ । ହେଲେ ଆମେ ଟିକେ ସମୁଦ୍ରଟାକୁ ଦେଖି ଥାଆନ୍ତେ । ହାତମଣି ହସିଲା ଏବଂ ମନେ ମନେ କାନ୍ଦିଲା । ଅନୁରାଧା ନିଶ୍ଚଳା କୋଠରୀ ଭିତରେ ଥାଇ ଛଟପଟ ହେଲା—ବାପା ଆସିଥିଲେ ! ମୁଁ ଦେଖିପାରିଲି ନାହିଁ !! ଏମିତି ଅପମାନ ପାଇ ଫେରିଗଲେ ? ଯେମିତି ହେଉ ମୁଁ ଆଜି ଏ ଘରୁ ପଳାଇବି । ତାଙ୍କୁ ଖୋଜିବି । ନ ପାଇଲେ ନଈକି ଡେଇଁପଡ଼ିବି ନିଶ୍ଚୟ ।

ଭୁଢ଼ୁ କରି କାନ୍ଦୁଛାରେ ସେ ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ପିଟି ଦେଲା । ହାତମଣି ଦୌଡ଼ିଆସି ଧରି ପକାଇ କହିଲେ—କାହିଁକି ଲେ ଏମିତି ହଉଛି ତୁ ? କଅଣ ରାଜଗୁରୁ ଏ ଲୋକଟାର ହୃଦୟ ବୋଲି ଗୋଟାଏ କିଛି ଅଛି, ନା ଟିକିଏ ହେଲେ ମଣିଷ-ପଣିଆ ଅଛି ବୋଲି ?

ହାତମଣିର କୋମଳ ଅନ୍ତର ଅନୁ ପାଖରେ ଆଜି ଧରାପଡ଼ି ଯାଇଛି । ସେ ତାକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇ କାନ୍ଦୁଉଠିଲା—ନାନିଲେ ! ମୋ ବାପା ପାଖକୁ ମୁଁ ଯିବି । ଫେରାଇ ଆଣି, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବି । ମତେ ଛାଡ଼, ମୁଁ ଧାଇଁ ଯିବି । ତାଙ୍କୁ ଲେଉଟାଇ ଆଣିବି ।

ଧାଡ଼ୁକିନା କବାଟଟାକୁ ବାହାର ପଟକୁ ଭିଡ଼ି ନେଇ ବାହାର ପଟ ଶିକୁଳି ଲଗାଇ ଦେଲା ଧନେଶ୍ୱର । ଘରଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିଲେ ହାତମଣି ଓ ଅନୁରାଧା । ହାତମଣିକୁ ଏଣିକି ସନ୍ଦେହ କଲୁଣି ଧନେଶ୍ୱର । ହେଲେ ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ତାକୁ ପୁରା ଅକ୍ତିଆରକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ । ଭିତରେ ଥାଇ ହାତ ଧାଡ଼ୁ ଧାଡ଼ୁ କରି କବାଟକୁ ବାଡ଼େଇ ଧମକାଇଲା—ଫିଟାଅ କହୁଛି, ନୋହିଲେ ଘରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେବି । ମତେ ଚୁଣି କବାଟ ଖଲା ହଉଛି ? ଆସୁ ହଉ ଦେଖିବା ।

ତୋ ରାସୁକୁ ମୋ ରାସୁ । ତୁ ମୋର କଅଣ କରି ପକାଇବୁ
ଦେଖିବା ଦେଖି ।

ଭୟରେ ଧନେଶ୍ୱର କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଲା । ବାହାରକୁ
ଆସି ରାଗରେ ତମତମ ହୋଇ ହାସମଣି କହିଲା—“କରେ
ଧନଆ ? ମତେ କବାଟ ଦଉରୁ ? ଦେଖିବା ଦେଖି ତୋ ରାସୁକୁ
ମୋର ରାସୁ । ଜାଣିରୁ ହାସ କଅଣ କରିପାରେ ? ମୁଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ
ପରପିଲାଟାକୁ ଆଣି ଘରେ ପୁରାଉରୁ । ତା ବାପା ଅଇଲାରୁ ଅପମାନ
ଦେଇ ବିଦା କରୁରୁ ? ଭଲ ଦେଖିବା ଦେଖି” !

ଧନେଶ୍ୱର ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାକୁ ଯାଇ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ
ବସିପଡ଼ିଲା । ଭାବୁଚି—ଯାହାତ କଲୁ କଲୁ, କବାଟଟା ବାହାରପଟୁ
କାଳିଦେଇ, ଭୁଲ କରିଚି । ଭାଉଜକୁ ଅପମାନ ହେଲା । ଠିକ୍
ହେଲା ନାହିଁ । ମନେ ହେଉଥାଏ ଘର ଭିତରକୁ ଦୌଡ଼ି ଯାଇ
ହାସମଣିର ପାଦଟାକୁ ଧରିପକାଇ କହି ଉଠିବ—ଭୁଲକରି ବସିଚି
ଭାଉଜ—ମାଫକର । ତୋ ବିନା ମୋର ଅନ୍ୟ କେହି ଗତି ମୁକ୍ତି
ନାହିଁ । ମତେ କ୍ଷମା ଦେ । ‘ଦେହି ପଦପଲ୍ଲବମୁଦାର’ ।

ବାର

ସବମୟୀ କଉଁଟୀ ହାସମଣି । ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ଲୋକର ହିଅଁ
ସେ—ଚରସ ଯାହାହେଉନା କାହିଁକି ତାଠାରେ କିଛିହେଲେ
ମଣିଷ ପଣିଆ ଅଛି । ଧନେଶ୍ୱର ତାକୁ ଆଜି ଘର ଭିତରେ ଥିବା
ଅବସ୍ଥାରେ କବାଟ ଖଲିଦେଲା । ଜାଣିଶୁଣି ଅପମାନ ଦେଲା ।
ହାତୀପିଲା ସେ—ସ୍ୱାମୀ ମଲ୍ଲରୁ ମନ ମାନିବ ବୋଲି ବୋଲିମାନି
ପଡ଼ିରହିଛି । ମନକଲେ ଦଳି ମକଟି ଏ ଘରଦ୍ୱାରକୁ ଚୁରମାର
କରିଦେଇ ଯିବ ସେ । ଧନେଶ୍ୱର ତାକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରେ ।
ଧନେଶ୍ୱର ତାକୁ ଛୁଡ଼ିଛୁଡ଼ି ଶ୍ରାବ ଦେଖାଇ ଅନୁକୁ ଧରିଆଣିଛି ।
ତାକୁ ଲୁଚାଇ ନରିମା ଖୁଡ଼ି ସାଙ୍ଗରେ ପୁସୁରୁ ପାସର ରୁଲିଛି । ଆଉ
ସହ ହେବ ନାହିଁ । ଦିନଟି ସାରା ଉଗ୍ରଚଣ୍ଡୀ ରୂପଧରି ସେ କାରବାର
ହେଲା । ଖାଇଲା ନାହିଁ କି ପିଇଲା ନାହିଁ । ଧନେଶ୍ୱର ତା ମୁହଁରୁ
ଆହାର ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ଫିକର କରିଛି । ପୂର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠିରୁ ଛଡ଼ାଇ
ନେଇ ତାକୁ ସାମାନ୍ୟ ଦାସୀ ରୂପରାଣୀ ପରି ଏ ଘରେ ରଖିବାର
ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛି ।

“ଗଜା ବୋଇଲେ ଥିବି,

ଗାଜୀ ବୋଇଲେ ଛୁଡ଼ି ରୁଲିଯିବି” ।

ଦିନଯାକ ତମ୍ବିସାପ ପରି ସେ ଫିଁ ଫିଁ ହେଉଛି । ଧନେଶ୍ୱର
ଭୟରେ ତା ପାଖକୁ ଆସିପାରୁ ନାହିଁ । ନରିମା ଆଜି ସତେକ
ଅନୁରାଗ ହୋଇଗଲାଣି । ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଲା, ରାତିଦଡ଼ିଏ ହେଲା, ଅନ୍ଧାର

ଦୋଟି ଆସିଲ । ଧନେଶ୍ୱର ଖଳା ବାଡ଼ିରେ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଦେଇ ବସି ରହିବ । ଭାଉଜ ଆଜ ତାକୁ ଉପାସ ରଖିଦେଇଛି । ଖାଇବାକୁ ଡାକ ନାହିଁ । ସେ ବି ଆସିନାହିଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ ହାରମଣି ଅନୁରାଧା ଦରକୁ ପଶିଲ । ସେ ବି ଆଜ ଉପାସ ଭୋଜରେ କବାଟ କଣରେ ଗଢ଼ି । ଡାକିଲା ହାରମଣି । କହିଲା—“ଉଠିଆ ଅନୁ ! ଆ ମୋ ପଛେ ପଛେ” ।

ଦାଣ୍ଡିଆଡ଼ କବାଟ ଭିତରୁ ଜାଳା ହୋଇଛି । ହାରମଣିର ହାତରେ ଛୋଟ ଡିବରଟିଏ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଛି । ହାତଟାକୁ ଧରି ଘୋସାରି ଘୋସାରି ଉଠାଇ ଠିଆ କରାଇଦେଲା ଅନୁକୁ । ଭୁନ ଭୁନ କାନ ପାଖକୁ ମୁହଁନେଇ କହିଲା—“ଆ, ଆ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ । ତତେ ମୁଁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ବିଦା କରଦେଇ ଆସିବି । ଚେଣିକ ଖଞ୍ଜରେ ତୋ ବାଟ ଭୁ ଧରୁଥା । ପାଞ୍ଚଟା ଟଙ୍କା ହାତରେ ଧ । ବଡ଼ବାଟେ ପଳା” ।

ମୁକ୍ତି ! ମୁକ୍ତିର ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେଉଛି ନିଜେ ହାରମଣି । ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁନାହିଁ ଅନୁରାଧା—କେବଳ ଜୁଳୁ ଜୁଳୁକରି ଅନାଇ ରହୁଛି । ମତ ମଣିବାକୁ ସାହସ ତାର କାହିଁ ? ଭାବୁଛି ଗୋଟାଏ କିଛି କୌଶଳ ଚାଲିଛି । ହାରମଣି ତାକୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ଖାଲ ଭିତରକୁ ଠେଲି ଦେବାକୁ ପାଞ୍ଚ କରିଛି ନିଶ୍ଚୟ ।

“ଆ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କହୁଛି ।

ଅନୁକୁ ବାରି ପଟକୁ ଭିଡ଼ିନେଲା । ଡବାଟାକୁ ଅଗଣା ଭିତରକୁ ଥୋଇ ଦେଲା । ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଭିଡ଼ି ଓଟାରି ପଗାର ପାରି ହେଲା । ଆଗେ ଆଗେ ସେ ଆଉ ତା ପଛେ ପଛେ ଅନୁରାଧା । ଶକ୍ତି ଏ ମାସ ଲୁଗା ଦିହରେ । ଭୋକ ଉପାସ ଓ ଉତ୍ତେଜନାରେ ବରଫାପସ ପରି ଦିହ ଥରୁଛି । ମାସ ଉତ୍ତେଜନାରେ ବେଶିବଳ

ଦେଖା ଦେଇଛି ହାସମଣି ଦିହରେ । ଗୁଲିଲୁ ସେ ଆଗେ ଆଗେ,
ପଛେ ପଛେ ତାର ଅନୁରାଧା । ଅନ୍ଧକାର ଗର୍ଭର ଭିତରେ ମଣିଷ
ଚଲି ବାଟଟି ହୋଇଛି ହୋଇ ଆଗେଇ ଯାଇଛି ନଈକୂଳ ଆଡ଼େ ।
ଦୁହେଁ ଯାକ ଗାଧୁଆ ଛୁଠରେ ଠିଆହେଲେ । ପାଗରେ ଘାଟ ଡଙ୍ଗାଟି
ଧୀର ପବନରେ ଝୁଲୁଛି । ମାତ୍ର ସେତେବେଳକୁ ଘାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇ
ଗଲୁଣି । ଘାଟିଆ ଘରକୁ ପଳାଇଲୁଣି । ଛଳ ଛଳ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ
ଡଙ୍ଗା ଦିହରେ ପାଣି ହାବୁକା ବାଡେଇ ହେଉଛି ।

“ତୁ ଏଣିକି ଯାହା କରିବୁ କର । ହେଉଛି ସେ ପଟେ
ମହାଦେବ ମନ୍ଦିର । ରାତିଟା ସେଠି ଲୁଚିରହି କାଲି ସକାଳୁ କେହି
ନଈଠିକା ଆଗରୁ ଏ ଗାଁ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆଡ଼କି ପଳାଇ ଯିବୁତ ଯା, ନଇଲେ
ହେଉଛି କାତଧାରପରି ଗହ୍ମାଡ଼ା ପାଣି ଠିଆହୋଇଛି—ଯାହା ତୋ
ମନ ତା କରୁଥା ମୁଁ ଯାଉଛି । ସେ ପଟେ ସେ ଚଣ୍ଡାଳଟା ସଡ଼କ
ଡିପରକୁ ବାଟ କରିବସି । ଏଣେ ଦିକଡ଼େ ଯାଇଲେକେ ଦେଖିଲେ
ଗୁଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ପଳାଇ ଯିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବାଟ ହେଲା ଏଇ
ବାଟଟି । ନଈପାରି ହେଲେ କିଛିଦୂର ଯିବୁତ ମହେନ୍ଦ୍ରପୁର ଗାଁ ।
ସେ ଗାଁରେ ଭଲମଣିଷ ଅଛନ୍ତି । ସେଇଠି କାହା ଘରେ ରହି
ବାପାର ଖବର ନେବୁ । ତେଣିକି ତୁ ଆଉ ତୋ ବାପା ଯାହା
ବରଦ କରିବାର କରିବ । ମୁଁ ଯାଉଛି ଗାଳିଦବୁ ନାହିଁ । ଡରିବୁ
ନାହିଁ । ଗୁଡ଼ିରେ ସାହସ ବାନ୍ଧି ତୋ ବାଟ ତୁ ଗୋଜନେ ।
ରାତିଟା — ମାନିଆ ମୁଁ ତାକୁ ସେଇଠି ସେ ଖଳାବାଡ଼ିରେ
ଅଟକାଇ ଦେବି । ନରମା ଆଜି ଆସିବାକୁ ସାହସ କରିବ ନାହିଁ ।
ଏଣିକି ତୋ ଗୁରା ଉଠୁଣି” !

ଗୋଡ଼ତଳେ ମୁଣ୍ଡି ଆଟିଏ ମାରି ଅନୁରାଧା ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ
ଠିଆ ହେଲା । ହାସମଣି ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରି ପଡ଼ିଲା ।

ପଥର ମୁର୍ତ୍ତିଟିପରି ଅନୁରାଧା ନଈ ଅତୁଟ ଉପରେ
ଠିଆହୋଇ ରହିଛି । ଭାବୁଛି କଅଣ କରିବ ? ନଈକି ଡେଇଁପଡ଼ି
ପ୍ରାଣହରାଇ ଦେବ, ନା ଡଙ୍ଗାଟିରେ ଚଢ଼ି ଆରପାରିକ ପାରିହୋଇ
ଯିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିବ ? ନଈରେ ସୁଅତ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ
ରୁଲିଛି । ଶେଷକୁ ଭାବିଲା ଜୀବନର ସବୁମାୟା ଛୁଣ୍ଟାଇଦେଇ
ପାଣିଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିବ ।

କିନ୍ତୁ ଜୀବନର ମାୟା ମଣିଷ ପାଖରେ କମ ନୁହେଁ ! ଏଣେ
ବାପାକୁ ଦେଖିବାଲାଗି ମନ ବ୍ୟାକୁଳ । କଅଣ କରିବ ଅନୁରାଧା ?
ଭାବିହେଉଛି । ଅତି ପାଖରେ ମହାଦେବ ମନ୍ଦିରର ମଣ୍ଡପଟି ଏବଂ
ସାନବଡ଼ କନିଆର ଗଛରବଣ । ସଞ୍ଜ ହେଲାକ୍ଷଣି ମନ୍ଦିରଟି
ଶୂନ୍ୟଗାନ ।

ପଛ ଆଡ଼କୁ ଫେରି ଫେରି ଅନାଉଛି । ମୁକ୍ତି ପାଇବା ଯେତେ
କଷ୍ଟକର ନୁହଁ, ମୁକ୍ତିପାଇଁ ପଳାଇ ଯିବାଟି ତହୁଁ ବଳି କଷ୍ଟକର ଓ
ଦୁଃସାଧ୍ୟ । ଅନେକବେଳ ଭାବିଲା ଅନୁରାଧା । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
ଭୟ ହେଉଥାଏ—କିଏ ତାକୁ ଘରୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ଆସିଗଲାକି
ଆଜି ? ଟିକିଏ ହେଲାକଲେ ଧରିନେଇ ବନ୍ଦିଶାଳରେ ପୁରାଇଦେବେ,
ମାଡ଼ଦେବେ, ଗଞ୍ଜିଶାଦେବେ । ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର କଥା । ଚିନ୍ତା
କଲବେଳକୁ କିନ୍ତୁ ଦେହ ଥରିଉଠୁଛି !

ଆଗରେ ଗଭୀର ନଈ । ଡଙ୍ଗାଟି ହାତ ପାହାନ୍ତାରେ ଥିଲେବି
ଅନୁରାଧା ବାଳିକା ତାକୁ ନେଇ କଅଣ କରିବ ? ଧୀରେ ଧୀରେ
ରାତି ଗଡ଼ି ରୁଲିଥାଏ । ମନ୍ଦିର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଲୁଚି ରହିବାଟା
ମଧ୍ୟ ନିରାପଦ ନୁହଁ । ଭାବି ପାରୁନାହିଁ—ଭାବିବାଟା ହିଁ ଭୟଙ୍କର

ଲଗୁଛି । ଶେଷକୁ ସ୍ଥିରକଲ ପାଣିକ ଡେଇଁପଡ଼ି ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ କରି ଦୁଃଖମୟ ସଂସାରରୁ ଚରଦନପାଇଁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବ । ବାପାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ବାପାଙ୍କୁ ଦେନ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ଯାଉ । ଅସହାୟ ବାଳକା ତାଙ୍କର କି ଉପକାର କରିପାରିବ ?

ରାତି ଅଧ ସରିକ ଅନୁରାଧା ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଣିକୂଳକୁ ଗଡ଼ିଲା । ପ୍ରତିମା ବିସର୍ଜନ ତାର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ।

X

X

X

X

“ଆଜି ନିଶ୍ଚେ ଭାଇନା, ସିନେମା ଦେଖିଯିବା । ଭଲ ଫିଲମ୍‌ଟାଏ ଅଛି । ବୋଉଙ୍କ ଅନୁମତି ମାଗି ସାରିଲୁଣି ଆମେ” ।

ଛୁଟ ଉପରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଫୁଲକୁଣ୍ଡ ଥୁଆ ହୋଇଛି । ନରେଈନକୁ ମଝିରେ ବସାଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ମୋତି ଓ ବାବୁଲ ଦେଉଛନ୍ତି । ଦୋଟି ଭଉଣୀ ଓ ଗୋଟିଏ ଭାଇ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଓ ମୋତି ବୟସରେ ବର୍ଷେ ସାନବଡ଼ । ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଚାଲିଛି । ହସିଉଠି ନରେଈନ କହିଲା—ମୁଁ ଆଜି ଗୋଟାଏ ଜାଗାକୁ ଯିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିଛି । ସୁତରାଂ ତମ ସାଙ୍ଗରେ ସିନେମା ଦେଖି ଯିବାର ମୋର ଉପାୟ ନାହିଁ ।

“ଉପାୟ ନାହିଁ ? ସତ କହୁଛ ? ଆମେ କବାଟ ଖଲି ବାଟ ବନ୍ଦ କରିଦେବୁଁ । କେମିତି ଯିବ ବାହାରକୁ” ?

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ନରେଈନ ହାତଟାକୁ ଧରିପକାଇ ଉଡ଼ୁଛି ଘର ଭିତରକୁ—“ଆସ, ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ପଶ” ।

ମୋତ ପଛରୁ ଠେଲି ଉଠାଉଛି । କହୁଛି—“ଉଠ, ଚାଲ, ଯିବା । ଆଜି କିଛି ଶୁଣାଯିବ ନାହିଁ” ।

“କିଛି ଶୁଣା ଯିବ ନାହିଁ ପୁଅ ! ଆଜି ମୁଁ କିଛି ଜଳଖିଆ ନିଜ ହାତରେ ତିଆରି କରିବି । ଭଲହେଉ ମନ୍ଦହେଉ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମକୁ ଖାଇବାକୁ ହେବ—କହି କହି ଛୁତ ଉପରକୁ ପଶିଆସିଲ ବନୋଦନା । ହାତରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଜଳଖିଆ । ବୋଉ ହାତରୁ ଆଳିଟା ଟେକିନେଇ ଆଗରେ ଥୋଇଦେଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । କହିଲା—ସାଙ୍ଗହେଇ ଖାଇବା ଭାଇନା । ଏକାଥାଳରେ ସମସ୍ତେ ଖାଇବା ।

ଗୋଟାଏ ରାଜସ୍ୱେଗ ଉଠାଇନେଇ ନରୋତ୍ତମ ପାଟି ଭିତରକୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଗୁଞ୍ଜିଦେଉଦେଉ କହିଉଠିଲା—ମୋ ରାଣ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଖାଇବ । ମୁଁ ଖୋଇ ଦେବି ଏବଂ ସୁନା ପୁଅଟିପରି ଆଜି ତୁମେ ଖାଇବ ।

ମୋତି କହି ଉଠିଲା—ଖାଲି ଖାଇବନାହିଁ ଆମକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ସିନିମା ଦେଖାଇ ଆଣିବ ।

ବାବୁଲା କହିଉଠିଲା—ସେତିକି ନୁହେଁ ନାନି, ରାତିରେ ଏଇଠି ଆମ ଘରେ ରହିବେ, ଏଇଠି ଖାଇବେ ।

ଅଦୁରରେ ଠିଆହୋଇ ରହି ବନୋଦନା ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହେଉଛନ୍ତି, ଭାବୁଛନ୍ତି ନରୋତ୍ତମ ଆଉ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଦୁଇଟି କେବେ ଏକ ହେବେ !

ନଗନ ବାବୁ ଇଞ୍ଜି ନିପୁର । ସାତେ ରୁଗିଟାବେଳକୁ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି । ସେ ବି ଧୀରେ ଧୀରେ ଛୁତଉପରକୁ ଉଠିଆସିଲେଣି ।

ପିଲାକୁ ହାକି ଦେଇ କହିଲେ—ଥାଉରେ ବାବୁଲ ! ପିଲାଟା ସାଙ୍ଗରେ କାହିଁକି ଏମିତି ଲଗାଇବ ? — କୃତ୍ରିମ କୋପ ଇଏ । ସେବ ମନେ ମନେ ଏ ଖେଳ ଉପଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ କଥା ଓ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରିବ ଏ ସବୁ ଆଡ଼ମ୍ବର—ନରୋତ୍ତମ ଓ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ବିବାହ ପ୍ରସାବ । ପଦ୍ମବାସିନୀ ତ ଏକାବେଳକେ ରଜିହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ନରୋତ୍ତମ ତ କୌଣସି ଅପତ୍ତି ଶୁଣାଉ ନାହିଁ । ଖାଲି ବାକି ପରୀକ୍ଷାଟା । ମୋତି ପାଖକୁ ଲାଗିଆସି କହିଲା—ବାପା, ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଯିବନାହିଁ ତ ?

ହୁଅକୁ ସ୍ନେହରେ କୋଳ ଆଡ଼କୁ ଆଉଁଟାଇ ନେଇ ନବୀନବାବୁ ପଚାରିଲେ—କାହିଁକି ?

“ଆମେ ଟିକେ ସିନେମା ଯିବୁ । ଡ୍ରାଇଭର ଆମକୁ ଗାଡ଼ରେ ନେଇ ଛୁଡ଼ି ଆସିବ, ଏବଂ ସଇଲ ବେଳକୁ ଘେନି ଆସିବ” ।

“ହଉ ଯାଅ, ତଳେ ଡ୍ରାଇଭର ଅପେକ୍ଷା କରିବ । କହି ଆସ” ।

ଦୌଡ଼ଗଲା ବାବୁଲ ।

ମୋତି ନରୋତ୍ତମ ଆଗରେ ତାଳିମାରି ଉଠି କହିଲା— ଠିକ ହେଇଛି । ବାପାତ ବରଦ କରିଦେଲେଣି, ନଯାଇ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ? ରୁଲ ଧନମଣି ! ଆମକୁ ନେଇ ରୁଲ । ନାହିଁ କରିବାକୁ ଆଉ ବାଟ ନାହିଁ !

ହସୁଚନ୍ତି ନବୀନବାବୁ । ହସୁଚନ୍ତି ବିନୋଦିନୀ । ଛୁଟ ଉପରେ ଟହଲି ଗୋଲପ କୁଣ୍ଡ ପାଖକୁ ଯାଇ ଫୁଟନ୍ତା ଫୁଲ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି । ଦୂରେଇ ଯାଇ ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ହସାହସି ହେଉଛନ୍ତି ।

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ହାତଧରି ଭିଡ଼ି ଉଠାଇଲା । ନରେଋମ ହସି ହସି
 ଉଠି ଠିଆ ହେଲା । ସମୟ ହୋଇ ଆସୁଛି । ତଳେ ଗାଡ଼ି ଠିଆ
 ହୋଇଛି । ପନ୍ଦର ମିନଟ ଭିତରେ ସମସ୍ତେ ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧି ବାହାର
 ପଡ଼ିଲେ । ଛଅଟା ଡରିଣିରେ ଛବି ଆରମ୍ଭ । ନଅଟା ଡରିଣିରେ
 ଶେଷ । ବାପା ବୋଉଙ୍କୁ କେହି ଡାକିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ବି
 ସଙ୍ଗରେ ଯିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲେ ନାହିଁ । ନରେଋମକୁ
 ମଝିରେ ବସାଇ ଉଭୟ ଉଭଣୀ ଦୁଇ କଡ଼କୁ ଲାଗି ବସିଲେ ।
 ବାବୁଲା ବସିଲା ଗୋଟିଏ କଡ଼କୁ । ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ତଳରହ
 ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ନରେଋମର କାନ୍ଧଟି ଉପରେ ହାତ
 ଥୋଇଛି । ମୋତି ତଳ ଆସିବି ନରେଋମ ଆଡ଼କୁ । ମଝିରେ ବସି
 ରହି ରହି ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସଟି ମାନ ଟାଣୁଛି ଯୁବକ ନରେଋମ । ମନେ ମନେ
 ସ୍ଥିର କରି ନେଉଛି—ସମସ୍ତଙ୍କର ଯେବେ ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛା—ସେହି
 ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହେବାର କାରଣ କିଛି ଗୋଟି ପାଉନାହିଁ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ହେଉ,
 ମୋତି ହେଉ ଉଭୟେ ସୁନ୍ଦରୀ, ଉଭୟେ ଯୁବତୀ, ଉଭୟେ ଆଧୁନିକା
 ଏବଂ ଶିକ୍ଷିତା ! ବଡ଼ଲୋକର ପିଲା । ପରଦା ଉପରେ ଛବି ଚାଲିଛି ।
 ମାସ ଆନମନା ଭାବେ ନରେଋମ ଭାବିଚାଲିଛି କେତେ କଥା । ମନ
 ପରଦା ଉପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଛବି ତାର ଆଗେଇ ଚାଲିଛି ।
 ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ର ପଛକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ର, ତାପଛକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ
 ଚିତ୍ର । ଆଖି ଛଳ ଛଳେଇ ଆସୁଛି । ଦେହ ଅବଶ ଲାଗୁଛି । ମନ
 ଜଡ଼ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଭାବନା ଚିନ୍ତାର ଅନନ୍ତସାଗର ଉପରେ ଭାସି
 ଚାଲିଛି ।

ହାଏ ଟାଇମ୍; ପୁଣି ଆରମ୍ଭ । ସାତେ ନଅଟା ବେଳକୁ
 ଶେଷ ହେଲା । ଭିଡ଼ି ଭିତରେ ଠେଲ ପେଲ ହୋଇ ବାହାରକୁ

ସମସ୍ତେ ଆସିଲେ । ନବୋତ୍ତମ ହାତଧରି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଗାଡ଼ି ଭିତରକୁ
ଉଠିଗଲା । ତା ପଛକୁ ମୋତି ଓ ବାବୁଲା ।

X X X X

ଚିଠି ଦେଇଚନ୍ଦ୍ର ବିନୋଦିନୀ—ଆସନ୍ତା ମାର୍ଗଶୀର ମାସକୁ ଦିନ
ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ । ଆମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛୁଁ । ନରୁ ଆଉ ଲେଶ ମାସ
ଅନ୍ଧକର ଆଗ୍ରସ ମିଳୁ ନାହିଁ । ସେ ନିତିପ୍ରତି ଆସୁଛି ସାଉଁଟ ।
ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଳା ମିଶା, ଖେଳା ବୁଲୁ କରୁଛ ।

ଚିଠି ଶକ୍ତି କ ପାଇ ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵରୀଙ୍କ ପାଦ ପାଖରେ ସମର୍ପିଦେଇ
ପଦ୍ମବାସିନୀ କହିଲେ—ମା, ସବୁ ଶୁଭରେ କାମ ବଢ଼ୁ ।
ମଙ୍ଗଳମୟୀ । ମା ! ସମସ୍ତଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କର । ମୋ ମନୋବାଞ୍ଛା
ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ।

X X X X

ରାତି ଗଡ଼ି ଚାଲିଛି । ଅନୁରାଧା ପାଣିକୂଳକୁ ଗଡ଼ି ଠିଆ ହେଲା ।
ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ ଅତିଡ଼ି, ତଳକୁ ଗଞ୍ଜର ପାଣି । ପାଖରେ ଡଙ୍ଗାଟା
ଝୁଲୁଛି । ଖୁଣ୍ଟରେ ବରା ହୋଇଛି, ନାଉଁସର ହାତ ନବାଜିଲେ
ସେ ଅତଳ । କଡ଼ ପରି ପଡ଼ିଛି । ଶୁଷ୍କ ମାସ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନୁ
ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଲା । ପ୍ରାଣଟା ତା ପାଖରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାମାନ୍ୟ ସୀଡ଼ା
ପୁରୁଜିକା ପରି । ପିଙ୍ଗିଦେବ ସେ ତାକୁ ଆଜି ପାଣି ଭିତରକୁ ।
ମରିବ—ଚିରଦିନ ପାଇଁ ସେ ବୁଡ଼ି ମରିବ । ଅତଳ ଜଳ ତଳେ
ନିଜକୁ ଝାସଦେବ; ଆଉ ତାର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଦୂରରୁ
ଦେଖାଯାଉଛି ଦିଟା ଲଣ୍ଡନ ଧରି କେତେ ଜଣ ଲୋକ ଖୋଜି ଖୋଜି
ନଈ କୂଳକୁ ଗଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଗଞ୍ଜର ସମ୍ପର୍କରେ ଚାଲିଆଡ଼ି ମାରବ

ନିସ୍ତବ୍ୟ । ଦୂରରୁ ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ କଥା ବାଣ୍ଟି ଟଣ୍ଟୁ ଶୁଣାଯାଉଛି ।
କଣେ କହୁଛି—“ନିଶ୍ଚୟ ଏଇ ଦିଗକୁ ଆସିବ । ନୋହଲେ ଅନ୍ୟ
ଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯିବାକୁ କୌଣସି ବାଟ ନାହିଁ” ।

ଆଉ କଣେ ପଚାରୁଛି—“କେତେବେଳୁ ସେ ଘରୁ
ବାହାରିଲେଣି କହିପାରିବ” ?

ତୃତୀୟ କଣର ପାଟି ବୋଧହୁଏ ଖୋଦ ଧନେଶ୍ୱର
ଦାଶଙ୍କର—“ପ୍ରାୟ ପହଡ଼େ ରାତି ଭିତରେ” ।

“ଘାଟିଆ ନିଶ୍ଚୟ ପାରିକରି ନାହିଁ । ପାରି କରିଥିଲେ ଜଣା
ପଡ଼ିଯାଇ ଥାଆନ୍ତା । ସଞ୍ଜବେଳୁ ତ ସେ ଘାଟ ଛାଡ଼ି ଆସିବ” ।

ଧନେଶ୍ୱର କହିଲେ—ସେ ପାରି କରିନାହିଁ ।

“ତେବେ ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିଯିବେ । ହୁଏତ ମହାଦେବ ମନ୍ଦିର
ଭିତରେ ଥିବେ” ।

ସବୁକଥା ଶୁଣିଲା ଅନୁରାଧା । ପାଣିକ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା ଛଡ଼ା
ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନର ମାୟାଟା କମ କଥା ନୁହଁ ।
ମରଣ ଫାଟକ ମେଲି ଦେଇଛି ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେବାକୁ । ଆଗରେ
ଗଞ୍ଜର ଜଳ, ପ୍ରବଳ ଶ୍ରୋତ । ମାତ୍ର ଜୀବନର ମାୟାଡ଼ୋରି ପଛକୁ
ଭିଡ଼ି ଧରୁଛି । ଖୋଜିବା ଲୋକେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନ ଧରି ପାଖେଇ ଆସୁଛନ୍ତି ।
ହୁଏତ ପାଞ୍ଚ ଦଶ ମିନିଟ ଭିତରେ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯିବେ । ଧରି
ପକାଇବେ । ଏଥର ଶାସ୍ତିର ସୀମା ରହିବ ନାହିଁ । ପିଠିରେ
ପଡ଼ିବାକୁ ଚେନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ ।

ତେବେ ଉପାୟ ?

ଉପାୟ ଏକମାତ୍ର ପାଣିକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା !!

କୂଳକୁ କୂଳକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୁଃସ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ତ ଅନୁରାଧା
 ଆମ୍ବୁହତ୍ୟା କରିବ । ଆମ୍ବୁହତ୍ୟା କରିବାଟା ମହାଗହନ କଥା ।
 ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ମଣିଷ ପାଗଳ ହୋଇଯାଏ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ ନ ହେଉଥିଲେ
 ମଣିଷ ଆମ୍ବୁହତ୍ୟା କରେ ନାହିଁ । ଶରୀରର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଣାଟି ପ୍ରତ୍ୟେକ
 ରୂପଟି ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପଛେଇ ରହୁଥାଏ ପଛକୁ ଭିଡ଼ି ହେଉଥାଏ ।
 ଉଦ୍ୟକ୍ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମନ କହୁଥାଏ ଚଟ ପଟ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବାକୁ ।
 ଉଦ୍‌ଘ୍ର ରକ୍ତକଣିକା ଲଲ ଲଲ ପଡ଼ିଯାଇଥାଏ । ଆଖି ଦିଇଟା ମନ୍ଦାର
 ଫୁଲ ପରି ନାଲି ଟଡ଼ ଟଡ଼ ଦିଶୁଥାଏ । ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି
 କେନ୍ଦ୍ରଭୂତ ହେଉଥାଏ ଚକ୍ଷୁ—ତାରକା ଓ ସ୍ପର୍ଶମଣ୍ଡଳୀରେ । ଅତି
 ଉଚ୍ଚ ଓ ଅତି ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ ଆମ୍ବୁହତ୍ୟା କରିବାକୁ
 ଉଦ୍ୟତବ୍ୟକ୍ତି । ତାର ଚେହେରାକୁ ଦେଖିଲୁ ମାତ୍ରେ ଜଣା ପଡ଼ି
 ଯାଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଅନୁରାଧାକୁ ଏ ଅନ୍ଧାର ବାତରେ ଦେଖୁଛି କିଏ
 ଯେ ଅଟକାଇ ରଖିବ ?

ଗହ୍ୱର ବିଲର ଏଣେତେଣେ, ଖମାଖାଲ ଚାରିଆଡ଼େ—
 ଗୋଳ ଗୋଳ ପାଶେଇ ଆସୁଛନ୍ତି ଲଣ୍ଠନଧୀ ଧନେଶ୍ୱର ଏବଂ ତାଙ୍କ
 ଲୋକେ । ଅନୁରାଧାର ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡ ଧମ୍ ଧମ୍ ଧମ୍ ଧମ୍ ପଡ଼ିବ ଉଠୁବ ।
 ପ୍ରବଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସାରା ଶରୀର ତାର ଥରୁଟି,
 କମ୍ପଟି । ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ସେ ପାଗଳ ହୋଇ ଗଲୁଣି । ଡେଇଁ ପଡ଼ିବ
 ପାଣିଭିତରକୁ । ପାଣିକୂଳକୁ ପାଦ ବଢ଼ାଉଛି । ସେ ଏକାବେଳେ
 ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇପଡ଼ିବ । ଠିଆ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ବସିପଡ଼ିଲୁ ।
 ଗହ୍ୱର ପାଣିଭିତରକୁ ପାଦ ଦିଇଟା ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲା । ଖୁପକନା
 ପାଣିଭିତରକୁ ବୁଡ଼ିଯିବ ସେ । ଧନେଶ୍ୱରଙ୍କ ଲୋକେ ମହାଦେବ
 ମନ୍ଦିରର କନିଅର ଗଛମୂଳଯାକ ଗୋକୁଚନ୍ତି । ଅନୁରାଧାର
 ଅଜ୍ଞାତରେ କିଏ ଜଣେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅତି ଚଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଆସି

ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପାଶେଇ ଆସି ଗେଜନା ଅନୁରାଧାର ହାତଟାକୁ
ଧରିପକାଇ ପଛକୁ ଉଡ଼ିନେଇ ଧୀର ସ୍ଵରରେ କହିଉଠିଲା—
“କିଏ ତୁ” ?

ସବନାଶ ! ମରିବାକୁ ଆସିଥିଲା—ମରି ବି ପାରିଲା ନାହିଁ ।
ଭୋଗିବାକୁ ଭାଗ୍ୟରେ ଯାହାର ବରଦ ଅଛି, ମରିବ ସେ କେମିତି ?
ଅନୁରାଧାର ଚାହିଁ ଅଠା ଅଠା ହୋଇଯାଉଛି । ଛୁଟିଟା ଧମ୍ ଧମ୍
ପଡ଼ୁଛି ଉଠୁଛି । ମୁହୂର୍ତ୍ତକର ବିଳମ୍ବରେ ସେ ଧସପଡ଼ିଗଲା ।
ଏଥର ଦୁଃଖର ତାର ସୀମା ରହିବ ନାହିଁ ।

“କିଏ ତୁ ମା” ?

ଜାନ ଫେରିଆସିବ ଅନୁରାଧାର । ଉତ୍ତେଜନା କମିଯାଇଛି ।
ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗୀ କାନ୍ଦି ଉଠୁଛି । ଇଏତ ଧନେଶ୍ଵର ନୁହେଁ ? ଅତି ପରିଚିତ
ସ୍ଵର । ଅତି ଆପଣାର ।

“କିଏ, ବାପା” ?

“ଅନୁ ? ମାଆ ମୋର, ମୁଁ ବାପା” ।

ଲେଟି ପଡ଼ୁଛି ବାପାର ଛୁଟି ଉପରକୁ ଝିଅଟି କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ବଳ
ଶବ୍ଦର ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଥରିଉଠୁଛି ଥର ଥର ହୋଇ ।

“ମୋ ମା ରାଣି ? ତୁ କିଆଁ ଆସିଥିଲୁ ଏତେ ରାତିରେ
ଏ ପାଣି କୁଳକୁ” ?

“ମରିବାକୁ” ।

“କାହିଁକି ଲୋ ମା” ?

“ଉପାୟ ନାହିଁ ବାପା, ପରେ କହିବି” ।

“ଆସ ଆଗ ଏଠୁ କେମିତି ପଳାଇଯିବା । ସେମାନେ ହେଇଛି ମହାଦେବ ମନ୍ଦିର ଭିତରକୁ ଆଲୁଅ ନେଇ ପଶୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଏଇଲଗେ ଅତଡ଼ି ତଳକୁ ଗଡ଼ିବେ । ଆମକୁ ଧରିନେବେ । ବୁଲଉଠ, ବେଗି ପଳାଇ ଯିବା” ।

ହତାଶ ସ୍ଵରରେ ଅତି ଧୀରେ ରାଜଗୁରୁ କହି ଉଠିଲା—ମୁଁ ଜାଣେ ସେମାନେ ଖୋଜି ଖୋଜି ଆସୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେ ମଣ୍ଡପ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲି । ତାଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣିଲି, କଥା ବାରିଲି । ଅନୁମାନ କଲି । ଏଣିକି ଆସି ବୁଝିଲି । ଦେଖିଲି ତୁ ! ଆଉ ଉଠୁ ତେବେ, କିନ୍ତୁ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇଯିବା ?

“ଯିବା ଆସ । ବେଗି, ଡଙ୍ଗା ଉପରକୁ” । ଝିଅର ମନ ଭିତରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଉପାୟ ଦେଖାଦେଲା । ସେ କହିଲା ‘ଆସ ଡଙ୍ଗା ଉପରକୁ’ । କିନ୍ତୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ବୃଦ୍ଧ ରାଜଗୁରୁର ଶରୀରରେ ଶକ୍ତି କାହିଁ ?

ଅତଡ଼ି ଉପରେ ଆଲୁଅ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବେ ସେମାନେ । ଉତ୍ତେଜନାରେ ବୁଡ଼ା ବାପାକୁ ଏକପ୍ରକାର ଭିଡ଼ି ଓଟାରି ନେଇ ଅନୁରାଧା ଡଙ୍ଗା ଉପରକୁ ଉଠାଇଲା । ଧନେଶ୍ଵର ପନ୍ଦର ଗଜ ଦୂରରେ ଥାଇ ଦେଖିନେଲା ସେମାନଙ୍କୁ । କହିଉଠିଲା— “ହେଇରେ ସେ ଡଙ୍ଗା ଉପରେ” ! ସଙ୍ଗଲେକ ଦିଇଟା ଏକ ପ୍ରକାର ଦୌଡ଼ିଗଲେ ।

ମାତ୍ର ଅନୁରାଧା ସେତେବେଳକୁ ଡଙ୍ଗା ବରା ଦଉଡ଼ିଟାକୁ ଫିଟାଇ ଦେଇସାରିବି ଏବଂ ବୁଡ଼ା ରାଜଗୁରୁ ଶରୀରର ଶେଷ ଶକ୍ତିତକ ଶିଥିଳହୀନ ଦୁଇଟିରେ ଠୁଳକରାଇ କାତଟି

ଉଠାଇଥିବା ଅତଡ଼ି ଉପରକୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଠେଲୁଟିଏ ଦେଇ
ଡାକ ଉଠିବନ୍ତି—

“ଜୟ ଗଙ୍ଗାମାତା,”

ଲୋକଦୋଷି ଡଙ୍ଗାଟାକୁ ଧରିପକାଇବା ଲାଗି ଭୃଷ୍ଟକନା
ପାଣିଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ । ମାସ ଗଞ୍ଜର ଜଳର ପ୍ରବଳସ୍ରୋତ
ହାଲୁକା ଡଙ୍ଗାଟାକୁ ସେତେବେଳକୁ ଭିତରଆଡ଼କୁ ଅନେକ
ଦୂରକୁ ଭସାଇ ନେଇଗଲାଣି ସ୍ରୋତର ଅନୁକୂଳରେ ଡଙ୍ଗାଟି
ସେତେବେଳକୁ ଡାର-ବେଗରେ ଭାସିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲାଣି ।
କୂଳେ କୂଳେ ଧନେଶ୍ୱର ଏବଂ ଲୋକ ଦୁଇଟି ଲଣ୍ଡନ ଦିଇଟା ଧରି
ପ୍ରାୟ ମାଇଲିଏ ବାଟ ଦୌଡ଼ିଲେ—ଆଶାକଲେ ହୁଏତ ଡଙ୍ଗାଟା
ବୁଲିପଡ଼ି କେଉଁଠାରେ ଲାଗିଯିବ ବା କୂଳକୁ ବାଡ଼େଇ ହୋଇଯିବ ।
ମାସ ଜଳସ୍ରୋତର ବେଗ ଏବଂ ଭାଗ୍ୟ ସ୍ରୋତର ଗତି ଆଗରେ
ହାତୀର ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତି ଅତିକ୍ରମିତ । ଚାନ୍ଦୁ ଚାନ୍ଦୁ ଆକାଶର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକ
ଭିତରେ ସ୍ରୋତମୁଖୀ ଡଙ୍ଗାଟି ବାପ ଝିଅ ଉଭୟଙ୍କୁ ନିଜ କୋଳରେ
ପୁରାଇ ଏକାବେଳକେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଶେଷକୁ ହତାଶାର
ପୁଟୁଳି ବାନ୍ଧ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସକୁ ସମ୍ବଳ କରି ଧନେଶ୍ୱର ଏବଂ ତାଙ୍କ
ସାଙ୍ଗ ଦୁଇଜଣ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ରାତି
ପ୍ରାୟ ଦୁଇଟା ହେବ । ଗଞ୍ଜର ଜଳସ୍ରୋତ ଉପରେ ଭାସିମାନ
ନୌକାଟି ଭାସିଗଲା ଏବଂ ଗଞ୍ଜର ଭାସି ର ନିସବ୍‌ପତା ଭିତରେ
ହାତୀମଣିଙ୍କ ଉପରେ ଖୋଲପଣ ରାଗ ଓ ହୋଧ ବର୍ଷଣ
କରି ଧନେଶ୍ୱର ବାଡ଼ି କବାଟରେ ଦୁମ ଦୁମ ବାଡ଼େଇଲା ।

ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍—“ଫିଟାଲେ ରାଣ୍ଡି ।”

ଭିତରୁ ଗଜଉଠିଲା ହାତୀମଣି—

“ବାପ ଲେ, କେଡ଼େ ଗର୍ଜନ । ସତେକ ମୋ ହାକିମ ଅଛନ୍ତି ।
ଛତର ଅରକ୍ଷିତଟା । କହୁଛି ରାଣୀ । ଆରେ ହେ ରାଣୀ ଆ, ରାଣୀ ଆ,
ମତେ ଚିଡ଼ିତରୁ ? ଜାଣୁନା ମୁଁ କଣ ନ କରିପାରେ ?
ଫିଟେଇବ ନାହିଁ । ରାଜସାକ ବସିଥା ସେଇଠି । ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ
ହଜିଆ । କହୁଛି—ରାଣୀ । ତତେ ଖାଇବିରେ ଅଣ୍ଟିରପୁଅ
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ” ।

ହାତମଣିର ରାଗ ଦେଖି ଧନେଶ୍ୱର ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ
ସେଇଠି ସେମିତି ବାଡ଼ିପଡ଼େ ବସି ରହିଲୁ । ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତେଜନାରେ
ଦହ ଥରୁଛି । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ କ’ଣ ? ମନ ସେତେବେଳକୁ
ଦରପରିଲୁଣି । ନାଗଶାପର ଲୁଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ହାତମାରିଛି ସେ ଆଜି ।
ନାଗୁଣୀ ଶ୍ୱେତ ମାରିଛି । ବିଷରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ଉଠିଛି
ଧନେଶ୍ୱରର ଦେହ ମନ ସବୁଯାକ । ବିଷ ଝାଡ଼ିବା ମନ୍ତ୍ର ଏକମାତ୍ର
ଜାଣେ ହାତମଣି । ହଜି ସକାଳ । ରାତି ପାହୁ । ସେ ଯେବେ ଦୟା
କରିବ ତେବେ ଯାଇ କବାଟ ଫିଟାଇବ ସିନା !

ଆଜି ସାରାଦିନ ସାରାସାରି ଉପାସ ‘ସ୍ତୋକରେ ପଡ଼ିରହିଛି
ଧନେଶ୍ୱର । ରାତିଟି ସାରା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଦେଇ ସେଇଠି ସେଇ
ବାଡ଼ିପଡ଼େ ଅନିଦ୍ରା ବସି ରହିଲୁ ଧନେଶ୍ୱର । ତା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ
ଉପାୟ କିଛି ନାହିଁ ଯେ !

ସେମିତି ସେମିତି ରାତିଟି ପାହିଲୁ । ମଶା ବଣରେ ବସି ବସି
ମୁଣ୍ଡଟାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଥପ୍ କରିନେଲୁ ଧନେଶ୍ୱର । ସକାଳ
ହେଲା । ଧାଡ଼ୁକନା ବାଡ଼ି କବାଟଟାକୁ ଭିତରୁ ଫିଟାଇ ଏରୁଣ୍ଡି
ଉପରେ ଠିଆହୋଇ ପଡ଼ିଲା ହାତମଣି । ସେ ବି ରାତିସାରା ଉପାସ

ପଡ଼ିବ । ଶୋଇନାହିଁ, ନାଗୁଣୀପରି ଫୁଁ ଫୁଁ ହେଉଛି । ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗାନାହିଁ । ଫିଟା ବାଳତଳ ଚାରିପଟା ମୁହଁଉପରେ ତ ବାରପଟା ପିଠ ଉପରେ ଓହଳିଛି । ଆଖି ଦିଇଟା କୁନ୍ଦାଟୁଆ ଆଖିପରି ନାଲି ଟହ ଟହ । ଉପର ବନ୍ଧକୁ ଦିହାତରେ ଧରି ବାହାର ଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କି ଆସି, ପିଣ୍ଡାତଳକୁ ବସିଥିବା ଧନେଶ୍ୱର ଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଗଳ୍ପି ଉଠିଲା—“ଉଠି ଯାଉଛନା, ବସିରହିବ । କୋଉଠୁ ଗୋଟାକୁ ଧରିଆଣି ଘରେ ନାଚ ଲଗେଇବ । କୁଆଡ଼େ ସେ ଗଲୁତ ଗଲୁ, ମଲ୍ଲ ତ ମଲ୍ଲ ଇଆର ଶୋକ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ତାଆରି ପାଇଁ କାଳିଠଉଁ ଶିଆନାହିଁ, ପିଆନାହିଁ, ବାଇବାତୁଳ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଉଠିଯାଆ କହୁଛି । ଦାନପତ୍ର ଘସ, ଗାଧୋଇ ଆ । ଖା ପିଇ । ଆଗପରି ସୁଖ ଶାନ୍ତରେ ଦିନ କଟା । ଗୋଟାଏ ଟୋକ ପାଇଁ କଅଣ ହେଇ ଯାଉଛି ଇଏ ? ଛୁ ଛୁ ! ନିଲଜ, ଅରକ୍ଷିତ” ।

ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ପିଣ୍ଡାଟିତଳେ ବସିରହିବ ଧନେଶ୍ୱର । ଏରୁଣ୍ଡି ଉପରୁ ଉଡ଼ୁକି ପଡ଼ିବ ହାତ୍ତମଣି । ଧୁଣି ଗଳ୍ପି ଉଠିଲା—କହିଲି—ଉଠିଯାଆ ବୋଲି । ବସିରହିବ, ଉଠ କହୁଛି, ନୋହିଲେ ମୁଁ ଚାଲିଲି ବାପଘରକୁ ।

ଏତକ କହି ତମ ତମ ହୋଇ ହାତ୍ତମଣି ଅଗଣା ଭିତରକୁ ଫେରିପଡ଼ିଲା । ଧନେଶ୍ୱର ଚମକି ଉଠିଲା । ହାତ୍ତମଣି ବାହାରିଲୁଣି ବାପଘରକୁ । ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସଟିଏ ଟାଣିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠିଯାଇ ମୁହଁହାତ ପୋଇଲା । ହାତ୍ତମଣି ତେଲ ଗିନାଟା ଆଗରେ ଆଣି ଥୋଇ ଦେଲା । ହାତନେଡ଼ିରେ ତେଲଢାଳି ଧନେଶ୍ୱର ଲଗାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ତୋର

ଗ୍ରେଟ ଡଙ୍ଗାଟି ମଝିନଝରେ ଭାସି ଭାସି ଚାଲିଛି । ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ତରଙ୍ଗ ଆସି ପିଟି ହୋଇ ଯାଉଛି ଡଙ୍ଗାଟିର ଦିଗଡ଼ରେ “ଛଲ ଛଲ, ଚଳ ଚଳ” । କହୁଛି—“ଆରେ ହେ ମାନବ, ଚଳ, ଚଳ, ଚଳ, । ବସି ରହିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ । ଭାବବାକୁ ଅବସର ତୋର ନାହିଁ । ସମୟର ସୁଅ ଉପରେ ଭାଗ୍ୟର ଡଙ୍ଗାଟି ତୋର ଭାସି ଚାଲିଛି । ବସି ରହି ବିଶ୍ରାମ କରିବାର ଉପାୟ ତୋର ନାହିଁ । ଭଲ ମନ୍ଦ, ସୁଖ ଦୁଃଖ, ଆନନ୍ଦ ନିରାନ୍ଦ, ଜନ୍ମ ମରଣ ଭିତର ଦେଇ ତତେ ଗତି କରିବାକୁ ହିଁ ହେବ । ଯିବାକୁ ତୁ ରାଜି ହୁଅ କିମ୍ବା ନହୁଅ ତତେ ଭାସି ଯିବାକୁ ହିଁ ହେବ” ।

“ଛଲ ଛଲ, ଚଳ ଚଳ,” “ଚାଲ ଚାଲ, ଆଗକୁ ଚାଲ,” “ଆଗେଇ ଚାଲ, ଆଗେଇ ଚାଲ ।” ନୌକାଟି ଭାସି ଭାସି ଚାଲିଛି । ତୁ ବି ଭାସି ଭାସି ଚାଲ । ଆଗକୁ ଚାଲି ଯିବାହିଁ ଏ ସୃଷ୍ଟିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ପଛ ଆଗ ଚାଲିଆଡ଼ ଅଛକାର । କିନ୍ତୁ କେଉଁଆଡ଼େ ଦିଶୁନାହିଁ । ଦିଶିବ ନାହିଁ । ଭୂତ ଗତ, ଆଗତ ଅନାଗତ । ମଣିଷର ଆଖି ପାଏ ନାହିଁରେ—କିନ୍ତୁ ଦିଶେ ନାହିଁ । ଭବିଷ୍ୟତ ଅଛକାର । କଳ୍ପନାର ଆଲୁଅ ତେଣିକି ପାଏ ନାହିଁ । ନିୟତିର ସୁଗନ୍ଧର, ଅଛକାରମୟ । କେତେ ପାଣି ଉପରେ ତୁ ଭାସି ଭାସି ଯାଉଛୁ ଜାଣିପାରୁ ନାହିଁରେ ମାନବ ! ତୁ ଅତି ସୁନ୍ଦ୍ର ଜୀବ । ଜୀବନଟି ତୋର ଅଛି ବୋଲି

ଏକକି ମାତ୍ର ଜାଣିପାରୁଛୁ । ଧରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କେଉଁ ଆବର୍ତ୍ତରେ ପଡ଼ି
ଜୀବନ-ନୌକାଟି ତୋର ଟୁଟିକିନା ବୁଡ଼ିଯିବ ତାର ଠିକଣା
ନାହିଁରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଜୀବ ! ଜୀବନଟି ତୋର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର । କିନ୍ତୁ ସେଇ
କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦାର୍ଥଟିକୁ ସମ୍ବଳକରି କେତେ ଦମ୍ଭ, କେତେ ଅଭିମାନ,
କେତେ ବଡ଼ମା, କେତେ ଅହଙ୍କାର ତୋର ପ୍ରାଣକେନ୍ଦ୍ରରେ
ଦମ୍ଭଭୂତ ଦେଉଳ ରେ ଜାଣିପାରୁଛୁ ?

ବୁଢ଼ା ରଜଗୁରୁ ଶ୍ରୀଶ ଦୁବଳ ଶରୀରଟାକୁ ନୌକା ନିପରେ
ଥୋଇ ବସି ବସି ଭୁତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଭାବ ଦେଉଳ—
ଥୁଲ୍ଲ କଅଣ, ହେଲ୍ଲ କଅଣ, ହେବ କଅଣ ? ଅଭୁବଧା କିନ୍ତୁ ଆଗକୁ
ବସିପଡ଼ିବ । ବେଶି ଭାବିପାରୁ ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ
ଆସି ବାପାଙ୍କ ଦେଶା ମିଳିଲୁ—ଏଇ କଥା ଭାବିଲୁ ବେଳକୁ ସେ
ଜାଣିପାରୁଛ ଦୁନିଆରେ ନିଷ୍ପତ୍ତ ଗୋଟାଏ କାହାର ଅଦେଶା ହାତ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜଣାରେ କାହାକୁ କେମିତି କୁଆଡ଼େ ଉପାଇନେଇ
କେତେବେଳେ କାହା ସହିତ କାହାକୁ ଯୁଟାଇ ଦେଉଳ ଗୁଣି
ଧରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତପାତ କରାଇ ଦେଉଳ ତାର ହସାବ ସେଇ
ଏକା ଜାଣେ ।

ଅନେକ ଦିନର ହଜାଧନକୁ ପାଇବ ଏଇ ହେଲ୍ଲ ରଜଗୁରୁର
ଆନନ୍ଦ । କିନ୍ତୁ ନଦୀର ସ୍ରୋତ କେଉଁ ଅଗାଧ ଅନନ୍ତ ସମୁଦ୍ର
ଆଡ଼କୁ ତାଙ୍କୁ ଉପାଇ ନେଇ ଯାଉଛି ସେ କଥାଟି ସେ ଭାବିପାରୁ
ନାହାନ୍ତି ।

ଏଇ ନଈ ମା, ଅନ୍ଧାରୁଣ୍ଡଠାରୁ ଆଜି ରକ୍ଷାକରି ଆଣିଛି ।
ହୁଏତ ଏଇ ମା ବାପ, ଝୁଅ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଦେଇ ଯାଉଛି ଗଣ୍ଡର
ସାଗରର ମାଳାଣ୍ଡିବ ଭିତରେ ବୁଡ଼ାଇ ମାରିବାପାଇଁ ।

ମାରିବା ପାଇଁ ? ନା ନା ନା ! ନଈ ମା, ଏଇ ନଈ ମା
 ଯେଉଁ ଦେଶରେ ନାହିଁ ସେ ଦେଶ ମରୁଭୂମି । ସେ ଦେଶରେ ଜନ
 ପ୍ରାଣୀ ନାହିଁ । ସେ ଦେଶରେ ତରୁଲତା ନାହିଁ, ସେ ଦେଶରେ
 ସଭ୍ୟତା ଉଦ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ନଦୀ-ମାତୃକା ଖୋଜ ଖୋଜ
 ଆର୍ତ୍ତ୍ୟ ଆସିବନ୍ତୁ । ଧନ୍ୟତା ଓ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇବ ।
 ମଣିଷ ମଣିଷ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇବ । ଧନ, ଜନ, ଗୋପ,
 ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଶିକ୍ଷା, ସମ୍ଭାର, ସମ୍ବୃଦ୍ଧି, କୃଷି, ଶିଳ୍ପ ପାତ୍ରା କିଛି କୁହ ସବୁ
 ଏହି ନଦୀ ମାତୃକାର କୂଳେ କୂଳେ ଚଞ୍ଚିତ ଯାଇବ ଶୁଣିଆଡ଼େ,
 ତେର ମେଲିବ ପୃଥିବୀର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ । ବୁଢ଼ା ରାଜଗୁରୁ ବସି ବସି
 କୁରୁବ । ଶୁଣିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧକାରମୟ, ଦିଗଭ୍ରାନ୍ତ ଦିଶୁନାହିଁ । ଆକାଶରେ
 କେତୋଟି ତାରକା ଦପ ଦପ ଜଳୁଛନ୍ତି । ତଳେ କଳା କାଚ ପରି
 ଇଚ୍ଛୁ ଛୁଇଁବା ନଈ ଧାର । ତାର ଉପରେ ନୌକାଟି ଭାସି ଭାସି
 ଚାଲି ଯାଉଛି । ଦି'ପାଖରେ ଚନ୍ଦ୍ରଲ ପାଣି ପିଟି ହୋଇ ଯାଉଛି—
 ଛଳ ଛଳ, ଚଳ, ଚଳ । ଚାଲରେ ଚାଲ ଆଗେଇ ଚାଲ । ଆଗରେ
 ତୋର ଅନନ୍ତ ଭବିଷ୍ୟତ ଲମ୍ବି ଯାଇଛି । ଆଗରେ ତୋର
 ସୁଖଦୁଃଖମୟ ଅଜଣା ଜୀବନକାଳ । ତାପରେ ନିଶ୍ଚିତ ମୃତ୍ୟୁ,
 ତାପରେ ପୁଣି ତୁ ଏଇ ଧରଣୀକୁ ଅନ୍ୟରୂପ ଦେଇ ଫେରି ଆସିବୁ ।

“ସୁନରାପି ଜନମଂ ସୁନରାପି ମରଣଂ ।

ସୁନରାପି ଜନନୀ ଜଠରେ ଶୟନଂ ॥

ଇତି ସଂସାରେ ଫୁଟିବର ଦୋଷ ।

କଥମିତ୍ ମାନବ ତବ ସନ୍ତୋଷ” ?

ସନ୍ତୋଷ କାହିଁରେ ମାନବ ତୋର, କାହିଁରେ ହିଁ ତୋର
 ସନ୍ତୋଷ ନାହିଁ । ଜନ୍ମ-ଯୌବନ-ଜରା, ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ଭଲ-ମନ୍ଦ,

ପାପ ପୁଣ୍ୟ, ସବୁ ପଡ଼ିଯାଉଛି ପଛରେ ତୋର, ତୁ କିନ୍ତୁ ଆଗଇ
ଯାଉଛ, ଆଗକୁ । କିନ୍ତୁ ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଉନାହିଁ । ଯାଉଛି କିନ୍ତୁ
ସବୁର ନିର୍ଦ୍ଦୟାପ—ତୋର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ତୋର ଆଗେ ଆଗେ,
ତୋର ଭବିଷ୍ୟତ ପଥର ସାଥୀ ହେବାଲାଗି ।

ନୌକାଟି କେତେଦୂର ଘାସି ଗଲଣି ଜଣାନାହିଁ ।
ଧୀରେ ଧୀରେ ପୁରୁଷସବାଳ ଉଗଡ଼ ସୁଜ୍ଜ ଦିଶିଲଣି । ବେନକଲର
ଗଛଲତା ଅଳ୍ପ ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶିଲଣି । ଛଳ, ଛଳ, ଛଳ, ପାଣିଦେଉ
ପିଟିହୋଇ ଯାଉଛି । ଆଗର ଆଲୋକ ବୃଦ୍ଧର ମନ ଭିତରେ
ଦେଖାଦେଲା । ନଈର ଗୋଟାଏ ବାଙ୍କ ଉପରେ ବୁଢ଼ା ଉଠି
ଠିଆହେଲା । ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ହାତରେ ବାଉଁଶର କାତଟିଏ ଧରି
ମଙ୍ଗମୋଡ଼ି ନୌକାଟିକୁ ଗୋଟିଏ କୁଳକୁ ଲଗାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲ ।
କିନ୍ତୁ ହାୟ ! ଘରାଯାହାକୁ ମଝିନଈରେ ଉସାଇ ନେଇ ଯାଉଛି,
ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ, ନୌକାର ମଙ୍ଗ ମୋଡ଼ି କୁଳକୁ ଲଗାଇ
ଦେବାପାଇଁ, ଶକ୍ତି କାହିଁରେ ତାର ? କାତେ, ଦିକାତ, ତିନୋଟି-
କାତ । ନୌକାଟା ଏପଟ ସେପଟ ହେଉଛି । ତାପରେ ଚତୁର୍ଥଥର
କାତ ମାରିଲା ବେଳକୁ କାତଟି ପାଣିତଳେ ମଟାଳ ପଙ୍କରେ ଅଟକି
ଯାଇ ବୁଡ଼ ବଜରୁରୁକୁ ଛୁଟିକାଇ ଫିଙ୍ଗିଦେଲା ନଦୀଗର୍ଭକୁ ।
ଝୁପକିନା ପ୍ରେତ ଶବ୍ଦଟିଏ ମାତ୍ର ଶୁଣାଗଲା । ତମକି ଉଠିଲା ଅନୁରାଧା
ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା—“ବାପା ! ମୋ ବାପା” !

କିନ୍ତୁ ହାୟ ! ସେତେବେଳକୁ ପାଣିସୁଅରେ ନୌକାଟି ଘାସି-
ଯାଇ କାହିଁ କେତେ ଦୂରରେ ହେଲଣି । ଆଗପଛ କିଛି ଦିଶୁନାହିଁ ।
ନୌକାଟା ଘାସିରୁଲିତ । ଅନୁରାଧାର ବଳଳ ସନ୍ଦାନକୁ ଅପେକ୍ଷା
ନକର ପାଣିଦେଉ ବାରମ୍ବାର ନୌକା କଡ଼ରେ ପିଟିହୋଇ କହୁଛି—

ଛଳ, ଛଳ, ଚଳ, ଚଳ, ଚଳ । ଚାଲରେ ଅନୁରାଧା, ତୋ ବାଟରେ
ତୁ ଚାଲ । ତା ବାଟରେ ସେ ଚାଲ । ତୋର କାହିଁକି ତା ପାଇଁ
ଚିନ୍ତା ? ଶ୍ରାବ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୋତ, ସମଧୂର ସ୍ତ୍ରୋତ, ମହାକାଳର ପ୍ରବାହମାନ
ପ୍ରବାହରେ କିଏ କାହାର ?

“କା ତବ କାନ୍ତା କଷ୍ଟେ ପୁଷ୍ୟ,
ସଂସାରେୟମଞ୍ଜବ ବିବିଧଃ” ।

ବାପା ଚାଲିଗଲା ? ତା ବେଳ ହେଲା । ସେ ଛୁଡ଼ି ଚାଲିଗଲା
ତୋର କି ଚାଲ ? ତୁ କିଆଁ ଏତେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି ହେଉଛି ?
ସମସ୍ତେଲ ମରନ୍ତି । ମରଣଶୀଳ ସଂସାରଟା ଇଏ । ଦି ଦିନିଆ
ମାୟା ମମତା ।

“ଜାତସ୍ୟ ହି ଧୂବୋ ମୃତ୍ୟୁ ଧୂବଂ ଜନ୍ମ ମୃତସ୍ୟଚ
ତସ୍ମାଦପରିହାର୍ଯ୍ୟେତ୍ୟେ । ନତ୍ତଂ ଶୋଚିତୁମର୍ହସି” ।

ତୋର କିଆଁ ଏତେ ଶୋଚନା ? ବାପା ରାଜଗୁରୁ ଆସିଥିଲା
ଏକା, ଚାଲିଗଲା ଏକା । ଶ୍ରାବ୍ୟ ହାତରେ ଖେଳନାଟାଏ ସେ, ଆଜି
ଅଧ ରାତିରେ ତୁ ବୁଡ଼ିମରିବାକୁ ବାହାରିଥିଲୁ ରାଧା, ସେ ତୋତେ
ବଞ୍ଚାଇଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରଭାତମୁଖା ଜଳସମାଧି ଦେଇଲା । ତୁ ତାକୁ
ରକ୍ଷା କରିପାରିଲୁ ନାହିଁ ମା, ରକ୍ଷା କରିପାରିବୁ ନାହିଁ ! ଚାଲ ଚାଲ
ଚାଲ । ଚଳ ଚଳ ଚଳ, ଛଳ ଛଳ ଛଳ ।

ଘର ବେଗରେ ନୌକା ଶ୍ରୀଯାତ୍ରୀର ସ୍ତ୍ରୋତ ଅନୁକୂଳରେ ।
ଆଗରେ ନଈ ମୁହାଣ । ତାପରେ ସୁମାଳ ଜଳଧି—ଅସୀମ ଅନନ୍ତ

ଗଣର ଜଳାର୍ଣ୍ଣବ । ଅନୁରାଧା ଭାବିଲ ଏବଂ କାନ୍ଦିଲା, କାନ୍ଦିଲା ଏବଂ ଭାବି ହେଲା— ସେଇ ସାଗର ବନ୍ଧରେ ମୋର ଛୋଟ ନୌକା ଶକ୍ତି କ ବୁଡ଼ିଯାଉ ତେବେ, ସେଇ ଅନନ୍ତ ସାଗର ବନ୍ଧରେ ମୋର ଏ ଗଣର ସମାଧି ଦେଲୁ ।

ନୌକା ଶକ୍ତି କ ଜାର ବେଗରେ ଭାସିଗଲା ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ । ଜୀବନ ସ୍ତ୍ରୋତଟା ଏମିତି ଏମିତି ଜାର ବେଗରେ ଭାସି ଯାଉଛି ମୃତ୍ୟୁ ପାଗବାର ଆଡ଼କୁ । କିନ୍ତୁ ଅହମିକା-ସବୁ ମାନବ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ହେବାକୁ ଗର୍ବ କରୁଛି । କହୁଛି ବିଜ୍ଞାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ କାଳଜୟୀ ହେବ, ସପ୍ତବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ବିଜୟୀ ହେବ । ହାୟରେ ବିଜ୍ଞାନ ! ବିଜ୍ଞାନ ନା ଅଜ୍ଞାନତା ? ହେ ମାନବ ! ତୋର ବିଜ୍ଞାନର ବଳ କେତେ, ଗତି କେତେ ଦୂର ? ଆଦି-ମାନବ କାଠକୁ କାଠରେ ଘସି, ପଥରକୁ ପଥରରେ ବାଡ଼େଇ ଅଗ୍ନି ବାହାର କଲୁଦିନ ମଣିଷଜାତି ପାଖରେ ନିଜକୁ ବିଜ୍ଞାନୀ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇନଥିଲା କି ? ଆଜି ସେମିତି ରକେଟ ଯାନ ଆବିଷ୍କାର-କର୍ତ୍ତା ରୁଷିଆ ଓ ଆମେରିକା ଭିତରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଚାଲିଛି କିଏ ଆଗ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହକୁ ଜାଅନ୍ତା ମଣିଷ ପଠାଇବ ବୋଲି । ପାଞ୍ଚହଜାର ବର୍ଷପରେ ଏଇ ପୃଥିବୀର ଲୋକେ ଆଜିର ରକେଟ କଥା ଭାବିଲୁବେଳକୁ ଆଦି-ମାନବର ଅଗ୍ନିଉଦ୍ଭାବନ କୌଶଳ ଭୁଲ ନିହାତି ଭୁଲ କଥାଟା ବୋଲି ଭାବିବେ ଯିନା ?

ହେ ରକେଟ-ନିର୍ମାଣ-ବିଜ୍ଞାନୀ ! ଦେଶଦେଶରେ ମଣିଷ ମାରି ଧ୍ବଂସ କରିଦେବା ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ ମଣିଷଜାତି ପାଖରେ ତୁ ଯିନା ନିଜର ଯୁଦ୍ଧତମ ବିଜ୍ଞାନ-ବିଦ୍ୟାର ବାହାଦୁରୀ ଦେଖାଇ ପାରୁ,

କିନ୍ତୁ ମହାକାଳର ସେହି ମହାବିଜ୍ଞାନ ନିକଟରେ ତୋର ଜ୍ଞାନର ପରିମାଣ କେତେରେ ? ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମଙ୍ଗଳ—ଗୋଟାଏ ଉପଗ୍ରହ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଗ୍ରହ । ଏହିଭଳି ଆମର ଏ ସୌର ଜଗତରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହ ଅଛନ୍ତି । ସ୍ବତନ୍ତ୍ରରେ ମାଳ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିବୁକିରେ ଚଣ୍ଡାଳ ! ଆମ ସୂର୍ଯ୍ୟପରି ଅନନ୍ତ କୋଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ସୌର ଜଗତ ଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛନ୍ତି । କେଉଁ ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ତୁ ସେଠାକୁ ମଣିଷ ପଠାଇ ପାରିବୁରେ ଅଜ୍ଞାନ ? ଧୀରେ ଧୀରେ କାଳକ୍ରମେ ଅନନ୍ତବିଜ୍ଞାନ ସେତିକି ସାମାନ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ତୋତେ ଯାଚିଦେଉଛି, ସେତିକି ମାତ୍ର ନେଇ ତୁ କହୁଛୁ ବିଜ୍ଞାନ-ବିଜୟୀ କୋଟି-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ତପ୍ତକାଶ୍ଚ ରୂପେ ନିଜକୁ ତୁ ପରିଚୟ ଦେବୁବୋଲି । କିନ୍ତୁ ଜାଣୁକି ତୁ ନିଜେ ଏବଂ ତୋର ସମସ୍ତ ସ୍ବପ୍ନ ଓ ଜ୍ଞାନ କେତେଦୂର ଗତି କରିପାରେ ? ଏ ବିରାଟ ବିଶ୍ବର ସ୍ବପ୍ନ କିଛି ନଥିଲା ଦିନେ । କାହୁଁ ଆସିଲା ବାସ୍ତବ୍ୟ ମଣ୍ଡଳ, କାଳକ୍ରମେ ଜଳହେଲା, ବୃକ୍ଷଲତା ଜନପ୍ରାଣୀ ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲେ । ନଙ୍ଗଲା ମଣିଷ ସତ୍ତ୍ବହେଲା, ଶିକ୍ଷିତ ହେଲା, ବିଜ୍ଞାନୀ ବୋଲାଇଲା । ଦିନ ଆସିବ ଏ ସ୍ରୋତର ପୁଣି ଗତି ବଦଳିବ । କାଳକ୍ରମେ ଜୀବ ଜଡ଼ ସବୁ ଯିବେ, ସୃଷ୍ଟି ଶୂନ୍ୟ ହେବ, ବିଶ୍ବ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଶୀତଳ ହୋଇଯିବ । ପୁଣି ବାସ୍ତବ୍ୟ ଓ ତା ପଛକୁ ସବୁ ଶୂନ୍ୟଗାନ । ଶୂନ୍ୟରୁ ସବୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ପୁଣି ଶୂନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳରେ ସବୁ ଦିନେ ଲାଗି ହୋଇଯିବ:—

ଜାତସ୍ୟହି ଧ୍ରୁବୋ ମୃତ୍ୟୁ ।

ମଣିଷ ପକ୍ଷେ ଯାହା, ସାର ସୃଷ୍ଟି ଓ କୋଟି କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପକ୍ଷେ ସେଇଆ । ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ମାୟା, ଗୋଟାଏ ବିରାଟ କ୍ଷୀତି । କ୍ଷୀତିକାଶ୍ଚଟି କିଏ ତାକୁ ଜାଣିବାକୁ ଚନ୍ଦ୍ରା କରରେ ସ୍ବପ୍ନ

ମାନବ ! ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଫୂର୍ତ୍ତ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କରିଦେ ।
ତେବେରେ ପାଇବୁ ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ବିଜ୍ଞାନ ।

ଅସହାୟା ସବହରା ଅନୁରାଧାଙ୍କୁ ବନ୍ଧରେ ଧରି ଶୁଦ୍ର ନୌକା
ଶକ୍ତିକ ସମୁଦ୍ର ଅନ୍ତରାଳରେ ଡାର ବେଗରେ ଗଡ଼କରି ଚାଲିଛି ।
ନୌକା ଉପରେ ନିଜନ୍ତ ନିର୍ଜୀବ ପରି ବସି ବସି ଭାବ ହେଉଛି
ଅନୁରାଧା—“ବୋଉ ଗଲା, ଘର ଦ୍ଵାର ଗଲା, ନାମା କୁଆଡ଼େ
ରହିଲେ । ନରୁ ଭାଇନା ଓ ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା
ବେଳକୁ ଏ ଜୀବନର ବହୁରୂପ ଅଭିଜ୍ଞତା ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତା
ଦିନକର ସ୍ଵପ୍ନପରି ଲାଗେ ସିନା । ଶେଷକୁ ଆଜି ରାତିରେ ବୃଦ୍ଧ
ପିତା ଅଳ୍ପ ସମୟ ଦେଖା ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଇ ଗଲେ । ‘ଝିଅ ଥା
ମୁଁ ଚାଲିଲି’ ବୋଲି ପଦେ ଦିପଦ ଜହ୍ନ ଯିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସମୟ
ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଜନ୍ମ ଜୀବନ ଓ ମରଣ ଗୋଟାଏ ଲେଖା ଦୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଣା
ମାତ୍ର । ଜନ୍ମଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ମନେହୁଏ
ସତେକି ଗୋଟାଏ ମିଥ୍ୟାର ସ୍ଵପ୍ନ ଛବି । ଭେଲିକି ଓ ଭେଜବ କି
ମାତ୍ର । କେଳାର କୁହୁକ ମାତ୍ର । ସବୁ ମିଥ୍ୟା, ସବୁ ଅସତ୍ୟ ।

×

×

×

×

ତଥାପି ମଣିଷ ନିଜ ନିଜ ପାଇଁ ସୁଖର ଗ୍ରହାର ଗଢ଼ି ବାକୁ
ଯତ୍ନପରାୟଣ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଅହରହ ଲାଗି ପଡ଼ୁଛି, ଧା
ଦୌଡ଼ କରୁଛି । ପଦ୍ମବାସିନୀ ଲାଗିପଡ଼ିଛନ୍ତି କେମିତି ତାଙ୍କ ପୁଅଟି
ବିଭାବେ, ସଂସାର କରିବ । ଜୋଷ୍ଟି ବୋହୂ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଘରକୁ
ଆସିବ । ବିନୋଦିନୀ ଭାବୁଛନ୍ତି କେମିତି ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଝିଅଟି ଭଲ
ଘରକୁ ଯିବ । ନବରତ୍ନମଣି କୋଇଁ ହେବ । ପଦ୍ମବାସିନୀ ସମ୍ବୁଦ୍ଧି
ହେବେ । ଆଉ ବାକି ରହିଲା ଦୁଇଟି ମାତ୍ର ମାତ୍ର ।

ହସି ହସି ପଶିଆସୁଛି ନରେନ୍ଦ୍ରମ । ହସି ହସି ଆଗେଇ
ଯାଉଛି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାସୁଧା ସ୍ବାଗତ କଣାଇ ଡାକ ଆଣିବା ପାଇଁ । ସେ
କାଣିର ଦୁଇଟି ମାଂସ ପରେ ସେ ଆଉ ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଏକ ଦେବେ ।
ମାଗଣିର ପ୍ରଥମ ଚିଥରେ ବସି । କଥାପି ସେ ପୁରୁଷର ଡାକୁଛି—
ନରୁଦ୍ଧାଳନା ଆଜି ମୋର ସୁପ୍ରସ୍ତୁତ । ବିନା ଡାକିବାରେ ପ୍ରଭୁ ଆସି
ଛୁଏ ଛୁଏ ଦେଖା ଦେଇଚନ୍ତି ।

“ପ୍ରଭୁ” ! ଚମକ ପଡ଼ିଛି ନରେନ୍ଦ୍ରମର ଛୁଟି ଭିତରଟା ।
ଥମକ ଛୁଟା ହୋଇ ଯାଉଛି ସେ ଦୁଆର ମୁହଁରେ । ଘରଭିତରେ
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଏକୁଟିଆ । “ପ୍ରଭୁ” ଆଉ “ଭୃତ୍ୟ” ! ଏ ତ ଦାସ୍ୟଭାବ !
ଏ ଦେଶ ମାଟିରେ ସ୍ବାମୀ ଦେବତା ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ତାର ଭୃତ୍ୟ ମାତ୍ର ।
ସେବା ଦାସୀ ! ମଧୁର ଭାବର ପରିଚୟ ତ ଏଥିରୁ ମିଳେ ନାହିଁ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରାଣରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ, ମିଶିମାଣି ଏକ ହୋଇଯିବା । ନିଜକୁ
ଅନ୍ୟ ଭିତରେ ଦେଖିବା, ଅନ୍ୟକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ପାଇବା ।
ସେହି ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରାଣ ଅବଚେତନତା ଓ ସଚେତନ ଏକପ୍ରାଣତା କହିଁ
ଏଥିରେ ?

ନରୁ ଚମକ ଠିଆହୋଇ ଯାଉଛି । ଗନ୍ଧୀର ହୋଇ ଯାଉଛି
ମୁଖମଣ୍ଡଳ ତାର । ଭିତରକୁ ପଶୁ ନାହିଁ ।

ଥକ୍କା ହୋଇ ବୁଝିରହୁଛି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତାହାର ଆଡ଼କୁ !
ଡାକୁଛି—‘ଆସି ଶୁଭନା, ଗୋଟାଏ କଥା କହିବି’ । ଡାକ ଭିତରେ
ପରିବର୍ତ୍ତନ “ପ୍ରଭୁ” ସ୍ଥାନରେ “ଶୁଭନା” ଆବର୍ତ୍ତାବ । କିନ୍ତୁ
“ଗୋଟିଏ କଥା କହିବି” ଭିତରେ ସନ୍ଦେହ ଓ ବିସ୍ମୟ ଲୁଚି
ରହୁଛି । ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ ଉଠାଉଛି, ଭିତରକୁ ପକାଇବାକୁ, ମାତ୍ର
ଆଉ ଗୋଡ଼ଟା ଟାଣିହୋଇ ରହୁଛି ପଛକୁ ।

“ଆସ, ବସ, ମୁଁ ଟିକେ ଭିତରୁ ଆସୁଛି” ।

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଚୌକଟା ଦେଖାଇଦେଇ ବସିବାକୁ କହି ଭିତରକୁ ଯାଇଗଲା । ହଁ ନାହିଁ, ନାହିଁ ହଁ ହୋଇ ହୋଇ ନରେଊମ ଭିତରକୁ ଯାଇ ଚୌକ ଶଶି କ ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଆଗରେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଖବର-କାଗଜ ପଡ଼ିଛି । ଦରଭିତରେ କାହାର ପାଟିଭୁଣ୍ଡି ଶୁଭ୍ରନାହିଁ । ଖବର କାଗଜଟି ଧରି ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲା । ଶୂନ୍ୟ ଦରଟି ଶୂନ୍ୟ ଲଗୁଛି । କିନ୍ତୁ ଅଗଣା ଭିତରକୁ ଯାଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାକୁ ଡାକି ଆଣିବାକୁ ମନ ବଳୁନାହିଁ । ମୋଡ଼ ଓ ବାବୁଲ କେହି ଆଜି ଦରେ ନାହାନ୍ତି ।

ଟ୍ରେରେ ଗରମ ଗରମ କପେ ଚା ଏବଂ ଚିନା ଆଳିଆରେ କିଛି ମିଠା ଜଳଖିଆ ଆଣି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୋଇଲା । ହସ ହସ ମୁହଁରେ ପାଖରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ଚୌକ ଶଶି କରେ ବସିବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା ।

ଜଳଖିଆ ପ୍ଲେଟରୁ ଗୋଟାଏ ସନ୍ଦେଷ ପାଟିରେ ପକାଇ ରୁ କପଟାକୁ ଓଠ ପାଖକୁ ଟେକି ଧଇଲା ନରେଊମ । କହିଲା—କଅଣି ଏତକ ନା ଆଉ କିଛି ?

ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସରେ ନରେଊମ ।

ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସୁଥାଏ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଚୌକ ଶଶି କ ଉପରକୁ ବସିପଡ଼ି ବାଁ ହାତରେ ଧରିଥିବା ଶଣ୍ଢେ ଲପାଟା ଚିଠି ଦୁଇକୁ ଧରି ଦେଖାଇ କହିଲା—ନାହିଁ ନାହିଁ, ସେତିକି ନୁହେଁ । ସେତକ ସାଇଲେ ଏତକ ଦେବ । ବୋଉଙ୍କ ଶେଯ ତଳୁ ରୋରିକରି ଆଣିଛି ।

ସେମିତି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ହସ୍ତ ହସ୍ତ ରୁ'ତକ ପାଟିକି ନେଲ
ନରେନ୍ଦ୍ରମ । ପରୁର ଦେଲ—କିଏ କରିବି ରୁଆଟା ?

“ମୁଁ କରିବି” ।

“ଏତେ ଶୀଘ୍ର” ?

“ହଠାତ୍ରେ କରି ଆଣିଲି” ।

“ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି, ଗୃହବିଜ୍ଞାନରେ ତୋତେ ମୁଁ ଶହେରୁ
ଅଶୀନମ୍ବର ନିଶ୍ଚୟ ଦେବି” ।

“ଅଣି, ଆଉ ବେଶି ହେବ ନାହିଁ” ?

“ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ”—

କହ କହ ମୁହଁଟିକୁ କୃତ୍ରିମ ଛଳରେ ବିକୃତ କରିନେଲ
ନରେନ୍ଦ୍ରମ ।

ପଛକୁ ଦଳପଡ଼ି ଉପରଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରି କହିଉଠିଲ
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—“ତେବେ ବେଶ୍ । ସେତକ ପାଇଲେ ମୁଁ ଖୁସୀ ।
ମୁଁ ଆଶା କରୁଥିଲି ଫେଲ ହେବି ବୋଲି” ।

“ନା, ନା, ଫେଲଟା ହବୁନାହିଁ । ପାସ କରିବୁ ଏବଂ ଭଲ
ନମ୍ବର ରଖି । କିନ୍ତୁ ଚିଠିଟା ଦେଇବି କିଏ ? ମୋ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧଟା
କଅଣ କେତେଦୂର” ?

“କହିବି ନାହିଁ । ନିଜେ ପଢ଼ିଲେ ଜାଣିବ” ।

ଆଗ ବଳି କହି ଉଠିଲ—ଦେଖ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ! ମୋତେ କିଛି
ଆଗତ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତ ବିଦ୍ୟା ମାଲୁମ ଅଛି । ଚିଠିଟା ଦେଇଚନ୍ତି ବୋଉ,
ଦେଇଚନ୍ତି ମାଉସୀଙ୍କ ପାଖକୁ । ଲେଖିଚନ୍ତି ବିବାହ କଥା, ମାର୍ଗଶିର
ମାସକୁ ସେମାନେ ସ୍ଥିର କରୁଚନ୍ତି ଆଉ—

“ସେତିକି ଆଉ । ସବୁ ତୁମେ ଜାଣିଛ । ଆଉ ହେଲୁ—
ତୁମର ଓ ମୋ ଭିତରେ”— ।

ଟେବୁଲ ଉପରକୁ ଢଳି ପଡ଼ି କହୁଣୀ ଦିଆକୁ ରଖି ହାତପାୟୁଲି
ଦିଆରେ ଚିରୁକ ଥୋଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଆଡ଼କୁ ଆଖି ଫେରାଇ
ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସି ନରୋତ୍ତମ ଧୀରସ୍ୱରରେ କହିଉଠିଲା— ତୁମର
ଆଉ ମୋ ଭିତରେ ସମ୍ବନ୍ଧଟା ସ୍ଥିର ହେଉଛି । ମାତ୍ର ତୁମେ
ଜାଣ ନାହିଁ କି ମୁଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଇନାହିଁ । ସେମାନେ ସମ୍ବନ୍ଧଟା ଏବଂ
ଦିନଟା ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଠିକ୍ କରିନେଇ ସାରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ବିବାହଟା
କରିବି ମୁଁ ।

ଶୁଣିଲା ମୁହଁରେ ଆଗକୁ ଢଳି ଆସି ଅତି ଚିନ୍ତିତ ଓ ବିବ୍ରତ
ଭାବରେ ପଚାରିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ହେଲେ ଗୁରୁଜନ ।
ସେମାନେ ଯେ ସବୁ କଥା ଠିକ୍ ଠାକ୍ କରି ସାରିଲେଣି ! ବାପାତ ଏ
ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମହା ଶୁଣୀ । ଆଉ ମୁଁ ? ମୁଁ ତ ଅନେକଦିନୁ ମାଉସୀଙ୍କ
କଥା ଓ ତମ ଦର କଥା ଶୁଣି ଶୁଣି ମନେ ମନେ ତୁମକୁ—

ପଛକୁ ଢଳିପଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ଫେରାଇ ନେଇ
ବାକାତକ କହିଉଠିଲା ନରୋତ୍ତମ—‘ବରଣମାଳା ଦେଇ ସାରିବି’ ।
ହାୟ ହାୟ, ଲୁଏଲ ଭାରତ ଇତିହାସର ସମ୍ବନ୍ଧା ପୃଥ୍ୱୀରାଜ କଥା
ପରି ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ?

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା—କିନ୍ତୁ ଫିନ୍ତୁ କିଛି ମୁଁ
ଶୁଣି ପାରିବିନାହିଁ । ମୁଁ ତମକୁ ଭଲପାଇ ସାରିଛି, ନରୁଣାବନା !

“ଭୁଲ କରିବୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା” ।

“ଭୁଲ ? ମୁଁ ଭୁଲ କରିବି” ?

“ଭୁଲ କରିପକାଇରୁ । ଏଥିରେ ମୁଁ ସମ୍ମତ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ପାରୁତ ସମା ଦେ । ବିବାହ କରିବି ନାହିଁ ବୋଲି ଆପାଳତଃ ମୁଁ ସ୍ଥିର କରିବି । ବି. ଏ. ଟା ପାସ କରି ନିଜଗୋଡ଼ରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଯାଉଲେ ହୁଏତ ଯୁଣି ଥରେ ସେ ଚଷମ ଗ୍ରହଣ ଏବଂ ହିଁ କି ନାହିଁ ଠିକ୍ କରିବି । ପାରୁତ ମାଉସୀଙ୍କି ଏ କଥାଟା ତୁ କହି ଦେବୁ ଏବଂ ସେ ତୋ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ବୋଉ ମତେ ଜଣାଇଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଦେବି । ମାର୍ଗଶିର ମାସ ବେଳକୁ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରକୁ ଯାଇଥିବି । ମୁଁ ଏବଂ ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ସ୍ଥିର କରିବୁ ବିଟା ମଟର ସାଇକଲରେ ଆମେ ଦିଲ୍ଲୀଯାକେ ବୁଲି ଯିବୁ” ।

ଆଖି ଦିଇଟାକୁ ଛଳ ଛଳ କରି ଆଖିଲୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ । ଏତେ ବଡ଼ ଧକ୍କାଟାଏ ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଠାରୁ ପାଇବ ବୋଲି ସେ ଆଶା କରନଥିଲୁ । ଶିକ୍ଷିତା ହିଅ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆପଣାକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ ଭିତରର ଦୁର୍ବଳତାକୁ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି କହି ଉଠିଲୁ—

“ଏକଦମ ଦିଲ୍ଲୀ ଚଲେ” ?

ହସି ହସି ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଉତ୍ତର ଦେଲୁ—

“ଦିଲ୍ଲୀ ଚଲେ” ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଘନ ଘନ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରୁଛି, ଏବଂ ଧକ୍କା ହୋଇ ପଛକୁ ଆଉଟି ପଡ଼ୁଛି । ମୁହଁଟା ହଠାତ୍ ହାଉଁଳି ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଧରିଥିବା ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ହାତରୁ ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ିବ । ଖରବ, ନିଶ୍ଚଳ, ନିସ୍ତେଜ ଭାବରେ କଡ଼ିପିଣ୍ଡପରି ପଡ଼ି ରହିବି ମାତ୍ର । ନରେନ୍ଦ୍ରମ ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ଏକଲସୁରେ ଚାହିଁରହି କହିଉଠିଲୁ—“ଜ୍ୟେଷ୍ଠ !

ତୁ ଏଡ଼େ ଦୁବଳ ? ମଣିଷ ଜୀବନରେ ବିବାହଟା ଗୋଟାଏ ନିହାତି ମାମୁଲି କଥା । ବିଲେଇ କୁକୁର ପରି ଗୁଡ଼ାଏ ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରିବା ପାଇଁ ସମାଜର ବୈଧାନିକ ଉପାୟ ଗୋଟାଏ । ଗୋଟିଏ କଥା କହିବି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ସହି ପାରିବୁ ତ ?”

ଧୀର ସ୍ଵରରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—“କଅଣ କୁହ । କଥାଟାକୁ ସମ୍ଭାଳିବି ନାହିଁ କାହିଁକି” ?

“ସେଇ କଥା ଶୁଣୁଥିଲି—ସମ୍ଭାଳି ପାରିବୁ କି ନାହିଁ । ଏତିକିରେ ତ ଏତେ ଦୁବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁ । ସେ କଥାଟା ତ ବଜ୍ରବାଟୁଳି” ।

“ବଜ୍ରବାଟୁଳି ? କଅଣ କୁହ । ସବୁ କଥାତ କହି ପକାଇଲୁ, ଏତକ ଆଉ ବାକୀ ରଖିବି କାହିଁକି ? କହି ପକାଅ । ସବୁ ଅସ୍ଵତକ ପ୍ରସଂସାଗ କରିପକାଅ ନରେନ୍ଦ୍ରମ ବାବୁ” !

“ସବୁ ଅସ୍ଵ, ନରେନ୍ଦ୍ରମ ବାବୁ” । ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଉତ୍ସାହ ହୋଇ ଉଠିବି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ପାଇବା ଜିନିଷ ସବୁ ହଠାତ୍ ହସଇବ । ଧରିବା ଜିନିଷ ହାତରୁ ଖସି ଯାଇବ । ନାଶର ଶେଷ ଅସ୍ଵ “ଅଭିମାନ”, ତାକୁ ବି ସେ ପରଖି ନେବାକୁ ଚାହେଁ ।

“କହିବି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ? କହିଦେବି” ?

“କୁହ । ବାକି ରଖୁଚି କାହିଁକି” ?

ନରେନ୍ଦ୍ରମ ବୁଝୁଛି—ଏତକ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଛଳନା ମାତ୍ର ।

ତଥାପି ସେ କହି ପକାଇଲା—

“ସତ କଥାଟି ହେଉଛି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ଭଲ ପାଇବା ଶବ୍ଦଟା ତୁ ଶୁଣିବୁ । କିନ୍ତୁ ଭଲ ପାଇବାଟା କଅଣ ତା ଜାଣୁନା । ଆଜିକାଲିର

ଝିଅ ପୁଅ କଥାକଥାକେ ଭଲପାଇବା କଥାଟାକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଭଲ ପାଇବା ଯୋଗର ସାଧନ ବିଷୟରେ କିଛିମାତ୍ର ଜାଣୁ ମାଲୁମ ନାହିଁ । ମାଆ ପୁଅକୁ ଭଲପାଏ, ବାପ ପିଲାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଏ । ମାତ୍ର ସେମାନେ ‘ଭଲପାଏ’ ବା ‘ଭଲପାଇଲି’ ବୋଲି କହି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଡାଗ କରନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଆତ୍ମବଳ ଦିଅନ୍ତି । ନିଜ ପାଟିରୁ ଛଡ଼ାଇ ଛୁଆକୁ ଖୁଆନ୍ତି । ଶୀତକାଳର ଆଡ଼କୁ ନିଜର ମୁକୁଳା ପିଠିଟିକି ରଖି ପିଲାଙ୍କୁ କେ’ଳରେ ପୁରାଇ ନିଜର ଉଷ୍ମମତକ ସମର୍ପଣ କରନ୍ତି । ଭଲ ପାଇବା ଗୋଟାଏ ସାଧନା, ଗୋଟାଏ ଯୋଗ । ଭଲ ପାଇବା ଭୁଣ୍ଡର କଥା ନୁହେଁ ଜ୍ୟୋଷ୍ଠ ?

ଗନ୍ଧାର ହୋଇ ବସିରହି ଘାଘନିଶ୍ଵାସ ଟାଣୁଛି ଜ୍ୟୋଷ୍ଠ ।
 ଘନ ଘନ ଶ୍ଵାସପ୍ରଶ୍ଵାସରେ ଗୁଡ଼ିଚା ତାର ଉଠୁଛି ପଡ଼ୁଛି । ନରେଋଷମ
 ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ନାହିଁ । ହସି ହସି କହି ଚାଲିଛି ।

“ପିଲା-ମନ ତୋର । ଆମ ଘରର ଧନସମ୍ପଦ, ଆମର ଗୋନଦାନ ଏବଂ ମୋ ବୋଉଙ୍କ ଗୁଣ ଗାରିମା କଥା ଶୁଣି ଶୁଣି ଆମଘର ପ୍ରତି ତୋ ମନଟା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ଏଇଟା ପରଘର ଝିଅପିଲା ମାତ୍ରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସ୍ଵାଭାବିକ । ଆମ ଘରକୁ ଗଲେ ତୁ ସୁଖରେ ରହିବୁ ଏଇତୋ ମନର ବାଞ୍ଛା । ମାତ୍ର ଯିବାଲାଗି ବାଟଟାଏ ଲେଡ଼ା । ବାଟଟା ହେଲୁ ମୋତେ ବିବାହ କରିବା । ତେଣୁ ତୁ ମୋତେ ଭଲ ପାଇଲୁ । ମାତ୍ର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତୋର ମୋତେ ଭଲପାଇବା ନୁହେଁ ନିଶ୍ଚୟ ଜ୍ୟୋଷ୍ଠ । ଆମ ଘରକୁ ଗଲେ ତୁ ସୁଖରେ ରହିବୁ—ଏଇଟା ହେଲୁ ମୁଖ୍ୟ କାମନା । ମୋତେ ଭଲପାଉ ବୋଲି କହୁରୁ । ଧରି ନିଆଯାଉ ମୁଁ ଅତିଦରିଦ୍ର, ଦାଣ୍ଡର

ଭିକାରୀ । ମୋର ଘର ନାହିଁ, ଦ୍ଵାର ନାହିଁ । ସତକରି କହ,
ତୁ ମତେ ଭଲ ପାଇ ଥାଆନ୍ତୁ କି” ?

ମନଭିତରେ ଶ୍ଵେର ଧବପଡ଼ି ଯାଇଛି । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତୁଳି ପଡ଼ିଛି
ପଛଆଡ଼କୁ । ଫିଁ ଫିଁ ନିଶ୍ଵାସ ଗୁଡ଼ିର । ଉତ୍ତର କିଛି ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ ।
ଡାବୁ ଆଦାତ ଦେଲୁ ଆଜି ନରେନ୍ଦ୍ରମ । ନିରାଶ ସତକଥାଟା
କହିଦେଲୁ । ବାକଶକ୍ତି ହରାଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ମର୍ମେ ମର୍ମେ ଶବ୍ଦବୃଷ୍ଟି କର
ଦଂଶନ ଜ୍ଵାଳା ଅନୁଭବ କରୁଛି ।

ହସି ହସି ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ଠିଆ ହେଲୁ ନରେନ୍ଦ୍ରମ ।
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଆଡ଼କୁ ଆଡ଼େଇ ରୁହିଁ କହିଲୁ—“ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଆଜି
ବଡ଼ ଜୋର ଆଦାତଟା ଦେଲି—ସେଇଟା ଠିକ୍ ହୋଇନାହିଁ ।
କ୍ଷମା ମୋତେ ଦେବାକୁ ହିଁ ହେବ ତୋତେ । ମାତ୍ର ଆଶାୟୀ
ପାଗଳ ମନକୁ ତୋର ବୃଥାରେ ଅଧିକ ଦୂର ଆଗେଇ ଯିବା
ପାଇଁ ସୁବିଧା ଦେବାକୁ ମୁଁ ରୁହେଁ ନାହିଁ । ଏତିକି ଦୂରରୁ
ଫେରିପଡ଼ି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ନଗାଧିକାରୀ ପାଟଣା ଶିବଙ୍କର
ଧନ ସମ୍ପଦ ଦେଖି ଆଶାୟୀ ହୋଇ ବଣକୁ ଦୌଡ଼ି ଯାଇ
ନଥିଲେ । ଦିଗମ୍ବର, ନିଃସ୍ଵ, ଭସ୍ମବିଲେପିତ—ଶରୀର ସର୍ପ
ବିଭୂଷିତ ଶୁଣାନବାସୀ ଶିବଙ୍କୁ ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତରେ ଯଥାର୍ଥ ଭାବେ
ଭଲ ପାଇ ବନବାସିନୀ ହୋଇଥିଲେ ପାଟଣା । ତାକୁଇ କହନ୍ତି
ପ୍ରକୃତ ଭଲପାଇବା । ତାକୁଇ କହନ୍ତି ବିଶୁଦ୍ଧ ସ୍ନେହ । କିନ୍ତୁଦିନ
ଭାବ ଦେଖିବୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—ନିଜର ମନଭିତରଟାକୁ ଭଲଭାବରେ
ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖ । ହନୁମାନ ବମସୀତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତି କରୁଥିଲୁ ।
ଗୁଡ଼ି ଚିରି ଦେଖାଇ ଦେଲୁ, ହୃଦୟନ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟେକ କମ୍ପନରେ
ଧ୍ଵନିତ ହେଉଛି—ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଯୁଗ୍ମନାମ ସୀତାବନ,
ସୀତାବନ । କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପାଇବା ଲାଗି ରାଧା ପାଗଳନା ହୋଇ

ଯାଇଥିଲେ । ପାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ସାରା ଜୀବନ
ବିତାଇ ଦେଲେ । ମିଳନଟା ଭଲ ପାଇବାର ପ୍ରମାଣ ଦିଏ ନାହିଁ
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରେମ ଓ ପ୍ରଣୟ ହେଲ ବାସ୍ତବକୁ ପ୍ରାଣର
ଉଦ୍ଧୃତି ହେଉନାହିଁ ।

ହସି ହସି ଧୀରେ ଧୀରେ ବାହାରକୁ ପାଦ ବଢାଇଲୁ
ନରେଈମ । ପଥର ପ୍ରତିମାଟି ପରି ଏକ ଲଘୁରେ ଶୂନ୍ୟ ଛୁଇଁଥାନ୍ତେ
ଅନାଇ ରହି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଉଷ୍ମଶ୍ୱାସ ଟାଣିବାକୁ ଲାଗିଲା—
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା । ପାହାଚ ଉପରକୁ ଗଢୁ ଗଢୁ ନରେଈମ କହିଗଲା—“ଆଜି
କାଲି ସଭ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ ଘରେ ବାପ ମାଆଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ବିବାହ-
ଯୋଗ୍ୟ ହିଅନ୍ତୁ ଜଳଖିଆ ଆଣି ଥୁଏ ଭାଗ ପାସର ଟେବୁଲ
ଉପରେ । ତା ସଙ୍ଗରେ ସିନେମା ଥିଏଟର ଦେଖିବାକୁ ଛୁଡ଼ିଦେବେ
ବାପ ମାଆ, ଏକୁଟିଆ ବସି ଦିନରାତି ଗପସପ କରବେ । ଦୁହିଁଙ୍କ
ମଧ୍ୟରେ ଅବାଧ ମିଳାମିଶାର ସୁଯୋଗ ମିଳିବ । ହିଅ ଗୀତ
ଗାଇବ, ନାଚିବ, ଏସବୁ ହେଲା ନିହାତି ମାମୁଲି କଥା, ପାସ-
ଆକର୍ଷଣର ଫଳ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରଥାର ଅନୁକରଣ ମାତ୍ର । ଏଥିରେ
ଯଥାର୍ଥ ଆନନ୍ଦକ୍ରମ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାକୁ ମୋଟେ ପସନ୍ଦ
କରିପାରେ ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶର ଆଦର୍ଶ ହେଲେ ସାବିତ୍ରୀ” ।

ଜୀବ କୁଠାବଦାତ ପଡ଼ିଲା । ନରେଈମ ଚାଲିଗଲା, ଏବଂ
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବସିବା ଆନରେ ପଥର ପାଲଟି ଗଲା ।

ଚଉଦ

ତଳିଆ ଉପରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ି କ୍ୟୋସ୍ତ କାନ୍ଦୁଛି ।
ବିନୋଦିନୀ ସବୁକଥା ଜାଣିଲେ । ନଗନବାବୁ ଜାଣିଲେ । କହିଲେ—
ହଁ, ମୋ ଝିଅଟାକୁ ବରପାତ୍ର ମିଳିବ ନାହିଁ ?

ପଦ୍ମବାସିନୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖି ଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ
ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ବିନୋଦିନୀ । ପଦ୍ମା ଚିଠି ପାଇ ପଥର ପାଲଟିଗଲେ ।
ଭାବିଲେ—ପୁଅର ମନଟା ତେବେ କଅଣ ? ଏତେ ମିଳାମିଶା
ସତ୍ତ୍ୱେ ଯୁବକ-ଯୁଲତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ମନ ତାର ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲାନାହିଁ ?

ନବେଉସ ତାଙ୍କ ଘର ଆଡ଼େ ଆଉ ଗଲ ନାହିଁ । କେହିବ
ଡ଼ାକିବାକୁ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ଇଞ୍ଜି ନିୟୁରଙ୍କ ହାକିମୀ ମନ ଅପମାନିତ
ହୋଇଛି । ବିନୋଦିନୀଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ନବେଉସ କୁଠାବଦ୍ଧ
କରିଛି । ଏ ଘରର ସାନ ବଡ଼ ଅନ୍ୟ ପିଲା ଯୋଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସାହ
ହୋଇ ଲାଠିଚନ୍ଦ୍ର । ନବେଉସ ମନେ ମନେ ହସି ଉଠୁଛି—ସାହାଦେଉ
ଏତିକିରେ ସେମାନଙ୍କ ଆନ୍ତରିକ ସ୍ନେହର ପରିଚୟ ମିଳିଗଲା ।
ବାସ୍ତବିକ ସେମାନେ ଭଲ ପାଉ ନଥିଲେ । ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ମାଛକୁ
ଧରିବାପାଇଁ ଜାଲ ପକାଇଥିଲେ ମାତ୍ର । ମାଛଟା କିନ୍ତୁ ଧର ନପଡ଼ି
ଗସି ପଳାଇ ଗଲା, ଏଇଟା ହିଁ ହେଲା ଦୁଃଖର ବିଷୟ ।

ବୋଉଙ୍କ ପାଖରୁ ଶବରଦେବି ଗୁମାସ୍ତାଏ ଆସିଲେ । ବାବୁଙ୍କ ମନକଥା ଜାଣି ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ, ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ନରେଢ଼ମ ସାଙ୍ଗଟିକି ଧରି ମଟରସାଇକଲରେ ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ଦିଲ୍ଲୀ ଚାଲିଗଲା । କୁଳଦେବତା ଚଣ୍ଡେଶ୍ଵରଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ପଦ୍ମବାସିନୀ ଜଣାଇଲେ—“ମାଆ ଗୋ, ତୁ କିଛି ଗୋଟାଏ ବରଦ କର । ମୁଁ ଆଉ ପାରିବି ନାହିଁ । ପୁଅର ମନ କୁରସ ପ୍ରାୟେ ଝୁରି ହେଉଛି ବୋଧହୁଏ ଅନୁରାଧାକୁ । କିନ୍ତୁ କଅଣ ଥିଲା ତାର ଯୋଗ୍ୟତା, କଅଣ ବା ଥିଲା କୁଳୀନତା ? କାହିଁକି ବା ମୋ ବାପାଟାର ମନ ବାପା ହେଲା ? କୁଆଡ଼େ ବା ଗଲା ସେ ପିଲାଟା ? ହେ ଭଗବାନ, କଅଣ କରିବି ମୁଁ ? ମତେ କହିଦିଅ ଉପାୟ । ମୋର ସୁନାର ସଂସାର ଚୁନା ହୋଇ ଯାଉଛି ମା” !

ସୁନାର ସଂସାର ଚୁନା ହୋଇଯାଉ ନାହିଁ ଯେ, ସ୍ଵାମୀ ଛାଡ଼ିଗଲା ପରେ ସୁନାର ସଂସାରଟା ଗ୍ରହଣ ଯାଇଛି । ତାକୁ ଯୋଡ଼ାଯୋଡ଼ି କରିନେବା ପାଇଁ ସେ ଚାହାନ୍ତି, ପୁଅଟିକୁ ଭଲଘରେ ବିଭା କରାଇ ବୋହୂପରି ବୋହୂଟିଏ ଆଣିବାପାଇଁ । ମାତ୍ର ନରେଢ଼ମ ଭାବେ, ବଡ଼ଲୋକ ଘରର ଆଧୁନିକା ହିଅ—ଧଳା ହାତୀପରି ଘରକୁ ଆସିବେ ସିନା, ଘରସଂସାର କରିଜାଣିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର କଥା କଥାକେ ଅଭିମାନ, ଆଡ଼ମ୍ବର ଓ ଅପମାନ । ଅହଙ୍କାର ମାହାତା କାହିଁକି କେଜାଣି ଟିକିଏ ସେଠି ବେଶୀ ଦେଖାଯାଉଛି । ପାଠଶାଠ ପଢ଼ିଲେ ସହିଷ୍ଣୁତା ଓ ନମ୍ରତାଟା ବଢ଼ିଯିବାର କଥା ମାତ୍ର କାହିଁକି କେଜାଣି ଶତକଡ଼ା ନବେ ସୁଲେ ଠିକ୍ ଡେଇଁଟା ପଳ ଫକ୍ତି । ତେଣୁ ନରେଢ଼ମ ମନେମନେ ଠିକ୍ କରିଛି ଦୁଏତ

ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । କଲେ କରିବ ଗୋଟିଏ ଗରିବ ବା ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାରରେ ।

ନରେଈମ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଫେରିଲା । ପଡ଼ାପଢ଼ି ଆରମ୍ଭ କରାଦେଲା । କେତେଦିନର ଅଭ୍ୟାସ । ମନଟା ବେଳେବେଳେ ନବୀନବାବୁଙ୍କ ଘରଆଡ଼କୁ କାନଡେରେ, ଆଖି ଫେରାଏ, କିନ୍ତୁ ନରେଈମ ଭୁଲାଇ ଦିଏ ସେ ମନକୁ । କହେ—କଅଣି ଭାବୁଛୁ ମନ ? ସେମାନେ କଅଣ ବାସ୍ତବିକ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ ? କୃତ୍ରିମତାରୁ ଦୁରେଇ ରହିବା ନିତାନ୍ତ ବାଞ୍ଛନୀୟ ।

ନରେଈମର ମନଗହନରେ କୁରସ୍ସ ଝୁରୁଛି—

‘ସେଇ ପୁରୁଲ, ମାଣ ପୁରୁଲ

ଉଠରେ ପୁତା ଉଠ ।

ଉଠରେ ପୁତା ଉଠ’ ।

କିନ୍ତୁ ଉଠିବ କିଏ ? କାହିଁ ଅନୁରାଧା ? ନରେଈମ ନିଜେ ତାକୁ ଖୋଜିବ । ନିଜେ ବୁଝି ଆସିବ ତାର ଗୋଟିଏ ଗାଁଆରେ ବିବାହ ହୋଇଯାଇଛି । ଏତେ ଦିନକେ ତାର ସଂସାରଟାକୁ ସେ ସଜାଡ଼ି ନେବଣି । କୋଳରେ ତାର ହୃଦୟତ କୁଆ ପିଲା କିଛି ଖେଳିବେଣି । କାହିଁକି ଆଉ ତା ଚନ୍ଦ୍ରା ! ପରଗୋଷ୍ଠୀ ଝିଅ, ପରନାଶ ସେ ମାତୃବତ୍ । ତା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତାକରିବା ହିଁ ପାପ ।

ନରେଈମ ଅନେକ ଭାବିବ, ଅନେକ ଚିନ୍ତା କରିବ । ମନଟା ଟାଣିବ—“ଥରେ ଚାଲ ଅନୁରାଧା ଘରଆଡ଼େ ବୁଲିଆସିବୁ” । କିନ୍ତୁ ହଁ, ଲୋକେ କଣ ବୋଲି କହିବେ ! ଅସୁନ୍ଦର କଥା । ନିତାନ୍ତ ଅଶୋଭନୀୟ । ଅନୁରାଧା, ତା ସଂସାରଟିକି ଦେନ ଶାନ୍ତିରେ ଦିନ କଟାଉ । ତାର ନିଶ୍ଚଳ ମନ ଉପରେ ବୃଥାରେ

ତରଙ୍ଗ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାଇବା କାହାର କଅଣ ହେବ ? ସେ ତ ଆଉ ଫେରି ଆସି ପାରିବ ନାହିଁ ? ବୃଥାରେ ମନ ବନରେ ତାର ବହ୍ନିଜଳାଇଲେ ଉପକାର କାହାର କଅଣ ହେବ !

ଗାଁକୁ ଗଲା ନାହିଁ । ବି. ଏ. ପାସକରି ଡି. ଇଡ଼ି ପଢ଼ିଲା । ପଢ଼ା ଶେଷରେ ମଦାରପୁର ଗ୍ରାମର ହାଇସ୍କୁଲରେ ହେଡ଼ମାଷ୍ଟର କାମ କରିବା ପାଇଁ ଚାଲିଗଲା । ନୂଆ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି । ଅଳ୍ପ ଛାତ୍ର, ଛାତ୍ରୀ । ଅଭିଭାବକମାନେ ଭକ୍ତିଶ୍ରଦ୍ଧା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଧନୀ ଓ ସମ୍ବଳ ଘରର ପିଲା । ଚାଲିଚଳନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହାରରୁ ସୁରୁତ ଓ ସୁଜନତାର ପରିଚୟ ମିଳେ । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ବୋଉଙ୍କ ପାଖରୁ ଘନ ଘନ ଚିଠି ଆସେ—“ଶେଷକୁ ଚାକିରି କରି ବସିଲୁ ନରୁ ? କଅଣ ନାହିଁ ତୋର ? ତୋ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଖିବାକୁ କିଏ ଅଛି ? ଏ ବୁଢ଼ୀ ବୟସରେ ମୁଁ ତ ଏକ ପ୍ରକାର ବିଛଣା ଧରିଲିଣି । ମୋ ପ୍ରତି ତୋର ଏତେ ଭାଗ କାହିଁକି ପୁଅ ? ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଘରକୁ ଆସିନାହୁଁ । ଥରେ ଆସିବୁ” ।

ଉତ୍ତର ଦିଏ ନରେନ୍ଦ୍ରମ । “ଯିବି ବୋଉ ! ନିଶ୍ଚୟ ଯିବି । ନୂଆ ସ୍କୁଲଟାର ପରିଚାଳନାଟିକୁ ଟିକିଏ ବାଗେଇ ଦେଇ ମୁଁ ଯିବି ନିଶ୍ଚୟ” ।

ଗାଁରେ ଏକତା ଏବେ ସ୍ୱପ୍ନ ହେଲାଣି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ବହୁମୁଖୀ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବାକୁ ବସିଛି । ଅର୍ଥହୀନ ଅନର୍ଥର ମୂଳ । ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି ଲାଗି ଗାଁ ଗାଁରେ କଲଗୋଳ ଓ ଅମେଳ । ଗ୍ରାମଗୀତା ଆସି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ମଧ୍ୟ ପଶୁଛି ।

ପରିଚ୍ଛନ୍ନା କମିଟି ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଳାଦଳ କଲିଗୋଳ । ନରେଈମର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ଗଣ୍ଡଗୋଳର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଧାନ ଅଣାଇ ପାରିବ । ଯୁବକ ହେଲେହେଁ ଧୀରସ୍ଥିର ଅଚଞ୍ଚଳଭାବ; ସଦା ହସହସ ମୁଖ, ପିଲା ସଙ୍ଗରେ ପିଲା, ବୁଢ଼ା ସଙ୍ଗରେ ବୁଢ଼ା, ସବୁଥିରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସମଭାବ, ତଥାପି ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱଭାବ ନରେଈମକୁ ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଲୋକପ୍ରିୟ କରାଇ ପାରିବ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସାଙ୍ଗହୋଇ ଯୁଦ୍ଧା ନିର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ରହିବା, କାହାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଥା ନେଇ ଆଲୋଚନା ନକରିବା, କାହାର ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଷୟରେ ପଦୁଟିଏ କଥା ନକହିବା ଦ୍ୱାରା ନରେଈମକୁ ସମସ୍ତେ ଭଲ ପାଉଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ନରେଈମର ମନ ଭିତରେ ଏଣିକି ବୋଉଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରା ଘାରିଲୁଣି । “ମୋ ପ୍ରତି ତୋର ଏତେ ରାଗ କାହିଁକି ପୁଅ” ? ଭାବିଲା ବେଳକୁ ମନଟା କାନ୍ଦି ଉଠୁଛି । ମନକୁରାଏ ଏବେ ବୋଉଙ୍କ କଥା ଝୁରି ହେଲୁଣି ।

ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ଜମିଦାରୀ ଉଠିଗଲା । ଜମିଦାର ମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଦେଇ ବସିପଡ଼ିଲେ । ବୋଉ ଚିଠି ଦେଇଛନ୍ତି—ପୁଅରେ, ଆମେ ଏଥର ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ ହୋଇ ଯିବା ସିନା ? ମାନ ସମ୍ମାନ ସବୁତ ଯିବ, ଆମେ ବଞ୍ଚିବା କେମିତି ?

ନରେଈମ ଚିଠିର ଉତ୍ତର ଦେଲା—“ବୋଉ ! ମଣିଷ ମଣିଷ ସମସ୍ତେ ସମାନ ହେବେ । ରାଜନୀତିକ କାରଣରୁ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିପାରିବ ନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିଲା । ସାମ୍ୟବାଦ ଆସୁଛି । ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଦେଇ ମଣିଷ ଆଦର ସମ୍ମାନ ପାଇବ ।

ବଡ଼ ସାନ ଭେଦ ଏଣିକି ମନରୁ ଦୂର କରିଦିଅ କି, ଦେଖିବ ଶାନ୍ତି ପାଇପାରିବ । ଆମେ ଆଜିଯାକେ ବଡ଼ଲୋକ ଥିଲୁ । ଜମିଦାର ଥିଲୁ । ଧନୀ ଥିଲୁ । ରଜା ପରି ଚଳୁଥିଲୁ । ଗରିବ କେମିତି ଚଳୁଥିଲେ ଜାଣ ? ରଜାମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଗଲ । ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ଜମିଦାରୀ ଗଲ । ସେମାନେ ତଳକୁ ଖସି ଆସନ୍ତି । ଗରିବ ଉପରକୁ ଟିକେ ଉଠି ଯାଆନ୍ତି । ଉଭୟେ ସମାନ ପାହାଚରେ ଠିଆ ହୋଇ ହାତ ମିଳାନ୍ତି, ଦେଖିବ ଦେଶସାରା ଶାନ୍ତି ସନ୍ତୋଷ ଛୁଏଁ ଛୁଏଁ ଆସିଯିବ । ପଛକଥା ଭୁଲି ଯାଅ ବୋଉ ! ନୂଆ ଦୁନିଆର ଜନ ଜାଗରଣ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ପକାଅ । ସବୁ ମଣିଷକୁ ସମାନ ମଣି ମଣିଷ ହୁଏବରେ ସମ୍ମାନ ଦିଅ, ଦେଖିବ ସେମାନେ ବି ତୁମକୁ ପୂର୍ବ ପରି ସମ୍ମାନ ଦେଉଥିବେ । ଇଂରେଜ ଅମଳର ଅନ୍ଧାରୀଆ ରାଜୁତି ସରିଗଲା ବୋଉ ! ସାମନ୍ତବାଦୀ ମନକୁ ଆମେ ବଦଳାଇ ନେନେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ” ।

ଗ୍ରେଟ ବସାଘରଟିଏ । ତଳଉପର ଦି’ ବଗିଚା ରହିବା ଘର । ରେଷେଇଘର ବଗିଚାଏ । ଗୋଟିଏ ରେଷେଇଆ ପିଲା । ସବୁବେଳେ ପ୍ରାୟ ଗୁସ ଗୁସୀ ଓ ଅଭିଭାବକ ସମାବେଶ । ନୂଆ ସଂସାରଟି ଘେନି ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଆନନ୍ଦରେ ତାର ଦିନ କଟାଏ । ସେବାରେହଁ ବୁଡ଼ି ରହେ ତାର ମନ, ପ୍ରାଣ, ଜ୍ଞାନ, ଧ୍ୟାନ । ଏମିତି ଏମିତି ଛଅମାସ ଗଢ଼ିଲା, ବର୍ଷଟିଏ ବଢ଼ିଲା । ହଠାତ୍ ଦିନେ ହରିବାବୁ ଅସି ହାଜର ହୋଇଗଲେ—ନରେନ୍ଦ୍ରମର ମାଆ । ହରେକୃଷ୍ଣ ଚଉଧୁରୀ । ଅତି ବଡ଼ଲୋକ ଥିଲେ । ବେଳ ପାଉନଥିଲେ ଭଉଣୀ ଘରକୁ ଘନ ଘନ ଆସିବା ପାଇଁ । ଜମିଦାରୀ ଗଲ ପରେ ସାଧାରଣ ଫୁରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଚନ୍ତି । ଭଉଣୀ ଓ ଭଣଜା କଥା ମନେ ପଡ଼ିବ । ଆଡ଼ମ୍ବର ହ୍ରାସ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଭଉଣୀଠାରୁ ଦିଶନ୍ତି

ଚଠପାଇ ଭଣଜା ପାଖକୁ ଚାଲି ଆସିବନ୍ତି-କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ।

ନବୋତ୍ଥମ ବାବୁଙ୍କ ବସାର ବାତାବରଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦଳ ଯାଇଛି । ସ୍ୱଳ୍ପବ୍ରଷୀ ଗମ୍ଭୀର ହରେକୃଷ୍ଣବାବୁ ଗୋଟିଏ ଘରେ ବଛଣା ଜମାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ନବୋତ୍ଥମ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଖଣ୍ଡିଏ ଆରମ୍ଭ ଚଉକି କାନ୍ଥ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆଣିଛନ୍ତି । ସକାଳୁ ଉଠି ସେବା ପୂଜାରେ ଅନେକ ସମୟ କଟେ, ତାପରେ ଜଳଖିଆ, ଗୋଟାଏ ବେଳକୁ ଖିଆପିଆ । ଶୋଇ ଉଠୁଛନ୍ତି ଚାରିଟା ପଞ୍ଚଟା । ତା ପରେ ସାନ୍ଧ୍ୟ ଭ୍ରମଣ । ତାପରେ ବିଶ୍ରାମ । ଭଣଜା ଓ ମାମୁଁଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ ଶୁକ୍ଳରେ ଖାଇଲୁ ବେଳେ, ପରେ କି ଦିପଦ କଥା, ତାପରେ ବଛଣା ଧରି ଶୋଇପଡ଼ିବା । ଏଇହେଲୁ ଦୈନନ୍ଦିନ ରୁଟିନ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘରଟି ଭିତରେ ଚଳିବାକୁ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି । ମାତ୍ର ଆସିବନ୍ତି ଯେଉଁ କାମ ଦେଇ ସେତକ ନସାରି ଯିବେବା କେମିତି ?

ଭବିଷ୍ୟର ଦଶଟା ପରେ ମାମୁଭଣଜାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହେଲୁ । ଅନେକ ବେଳ ମାରବ ରହି କଥାଟାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ମାମୁଁ— “ଆସିଲୁ ବେଳକୁ ନାମା କେତେକରି କହିଛି, ତାର ଭାଗ୍ୟ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି । ତା ପାଇଁ ତୁ ଗୋଟାଏ କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନକଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀଶଙ୍କର ସେ ଟିକେ କାହାର ସାହାଯ୍ୟ ଚାହୁଁଛି । ଟିକିଏ ସେବା ଶୁଣୁଛା ଦରକାର । ଆପଣାର ଲୋକ ବିନା କିଏ କରିବ ? ”

ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତିଲୁ ନବୋତ୍ଥମ । ଭାବିଲୁ ବୋଧହୁଏ ନିଜେ ସେ ବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଅନୁଚିନ୍ତା ଆଣିଥିଲେ ସେ ତ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥୋଇ ଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସେ ଚିନ୍ତା ଆଜି କରି ଲାଭ କିଛି ନାହିଁ ।

କେବଳ ଭାବିଲା ସିନା କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ।

ମାମୁଁ ଭଣିଜାର ମାରବତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ । କିଛି ସମୟ ମାରବ ରହିଲେ । ପୁଣି କଥାଟାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଅନ୍ୟ ଦିଗରୁ—“ନାମାଟା କମିଦାସ ମକଦ୍ଦମି ସ୍ୱପ୍ନ ଭୁଲୁ ନାହିଁ ସିନା, କିନ୍ତୁ ଯୁଗ ବଦଳି ଯାଇଛି । ଆମକୁ ଆଜି ସମୟ ସାଙ୍ଗରେ ସମାନ ପାଦ ପକାଇ ରୁଲିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ କଅଣ କହୁଥିଲିକି ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭଦ୍ର ପରିବାରରୁ ଝିଅଟିଏ ଦେନ ଆସିଲେ ଯୁଗକୁ ଚାହିଁ ବେହୃପଣିଆ କରନ୍ତା ଭଲ । ବଡ଼ଦରର ପିଲାଙ୍କ ମନରେ ବଡ଼ମା ବେଣୀ । ଶାଶୁର ସେବା ସେମାନେ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଚାକର ପୂଜାସା ଦେନ ଜୀବନ ଯାକ ବଢ଼ିଚନ୍ତି ସିଏ ଆଜିକାଲିର ଅଭାବ ଦିନରେ ସେମାନେ ଚଳିପାରିବେ ନାହିଁ” ।

ମାରବ ରହି ଘାଠ ନିଃଶ୍ୱାସଟିଏ ଗୁଡ଼ିଲା ନରେନ୍ଦ୍ରମ । ହରିବାବୁଙ୍କ ପରି ଦକ୍ଷ ମାମଲତକାର ନିକଟରେ ନରୁର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିବା କଠିନ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଜାଣିପାରିଲେ ଠିକ୍ ଏଥର ରୋଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସରିଗଲା ।

ପୁଣି କିଛି ସମୟ ପରେ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ—“କଅଣ କହୁଛୁ ତେବେ, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରୀ ଠିକ୍ କରେ ? ଆସିବ ଯେବେ ଏଇ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଠିକ୍ କରି ନିଏ” ?

ତଳକୁ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଇଁ ଘାଠ ଶ୍ୱାସଟିଏ ଗୁଡ଼ି ନରୁ ଶ୍ଳେଷ ଉତ୍ତରଟିଏ ଦେଲା—“କରନ୍ତୁ” ।

ଦୁଷ୍ଟିନ୍ତା ଦୁଇହେଲା । କିନ୍ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ପୁଣି ପଚାରିଦେଲେ ହରିବାବୁ—“ତୁ ଦେଖିବାକୁ ଯିବୁ” ?

“ନା” ।

“ତେବେ ମୁଁ ଠିକ୍ କରିଦେବି ଦିନ” ?

“କରନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ”—

“କିନ୍ତୁ ପୁଣି କଅଣରେ ବାବା” ?

“ବଦାନ୍ତଟା ନିରାଡ଼ମ୍ବର ହେବ” ।

“ଆଜ୍ଞା” ।

ମାରବ ରହି ହରିବାକୁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେଦିନ ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବେ ରାତିଟି କଟିଲା । ଚନ୍ଦ୍ର ଆରଦିନ ରାତି ଦଶଟା ଧର ମାମୁ ଭଣଜାଙ୍କ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ଖାଇଲା ପାଖରେ ।

ଦୁଇଟି ଦିନ ପରେ ଏକୃଷିଆ କୋଠଗାଟି ଭିତରେ ହରିବାକୁ ସଙ୍ଗରେ ସାକ୍ଷାତ କଲେ ମେନେଜିଂ କମିଟିର ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ସନ୍ଧ୍ୟା-କେଦାରେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର ।

“ନମସ୍କାର, ଆସନ୍ତୁ” ।

“ନମସ୍କାର । ଆପଣଙ୍କ ପରିଚୟ ପାଇ ମୁଁ ଧନ୍ୟ । ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ମଧ୍ୟରେ ନରୋତ୍ତମ ବାବୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯଥାର୍ଥ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇ ପାରିବନ୍ତୁ” ।

“ମହାପାତ୍ର ମହାଶୟ ! ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ସୁରୁଣର ପରିଚୟ ଯଥେଷ୍ଟ ପାଇ ସାରିଲିଣି । ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛୁକ” ।

“ଆପଣଙ୍କ ଦୟା ବୋଲି କହିବି । କହିବି ଚନ୍ଦ୍ରହୋଇ ନିଜର ଉଦାର ଗୁଣ ବଳରେ ଆପଣ ବାମନଟିକୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଟେକି ନେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ସେତେ ଆମର ଭାଗ୍ୟ” ।

ଅଳ୍ପ ହସି ହରିବାରୁ ଧୀର ସ୍ଵରୂପ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ—“ଦେଖନ୍ତୁ ମହାଶୟ ! ଜମିଦାରୀ ଗଲ । ଜମିଦାରୀ ଯିବ ଗୁଲ । ଦିନ କେଇଟା ପରେ ଆମେ ସବୁହାଁ ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ଦାଣ୍ଡରେ ଛୁଡ଼ା ହେବା ସିନା” ?

ହାତୀଶାଳ ଘାଟି ଲେ ଗୋଶାଳା ହୁଏ ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ହେଲେ ଅବା ଘୋଡ଼ାଶାଳ ହୋଇପାରେ” ।

ହରିବାରୁ—“କନ୍ୟା ପାତ୍ରଟିକି ଥରେ”—।

ମହାପାତ୍ର—“ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିବେ । କାଲିକ ମୁଁ ଆସିବି । ନୋହଲେ ଆଜି ବି ଆସନ୍ତୁ ମୋ କୁଡ଼ିଆରେ ପାଦଧୂଳି ଫକେ ଆସିବେ” ।

ତେବେ ଗୁଲନ୍ତୁ ଆଜି । ଅଳ୍ପ ତ ବାଟ । ମୁଁ ବି ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ଟିକେ ଗୁଲଗୁଲ କରି ଆସେ ତ” !

“ବହୁ ଭାଗ୍ୟର କଥା । ଗରବ ଘରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ ଅଭାବ ଛଡ଼ା କଅଣ ବା ଆଉ ସମ୍ଭବ ଅଛି” ?

ହସୁଚନ୍ଦ୍ର ହରିବାରୁ । କହି ଉଠିଲେ—“ଆପଣ ତ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକ । ଜାଣିଥିବେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ କେହି କେହି କର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସହିତ ଭୁଲନା କରିଚନ୍ତୁ—“ଦାରିଦ୍ର୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀଂପଘୋ” ।

ହସି ଉଠିଲେ କେଦାରେଶ୍ଵର ମହାପାତ୍ର । ସୁନାମଧନ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ସେ । ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ଦ୍ରବ୍ୟବ୍ୟକ୍ତ । ବଡ଼ଲୋକ ନ ହେଲେ ବି ଗୁଣୀ, ମାମା ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଚାରିଟା ବାଜିଲା । ଉଭୟେ ବାହାରି
 ପଡ଼ିଲେ ବୁଲି ଯିବା ଛଳରେ । ଆଡ଼ମ୍ବର ନାହିଁ । ଘାକସମକ
 ନାହିଁ । କେହି ବି ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ । ହରିବାବୁ କନ୍ୟାଟିକୁ
 ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଫେରି ଆସିଲେ । ବିବାହର ଦିନ ଠିକ୍ ହୋଇ
 ଗଲା । ରାତିରେ ଖାଇଲାବେଳେ ଧୀରେ ସେ ଶୁଣାଇ ଦେଲେ—
 “ଦିନ ପୁଅର ହୋଇଗଲା । ପାତ୍ରୀଟି ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର । କିଛି
 ପଢ଼ିବ ମଧ୍ୟ” ।

ଅତି ଅନୁକ ସ୍ଵରରେ ନରେନ୍ଦ୍ରମ ସମ୍ମତି ଜଣାଇଲା—
 “ହଉ” ।

ପଦର

ବବାହ । ସମାଜର ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ବ୍ୟବହୃତି
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆଇନଗତ ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିଏ । କେତେ ଯୁଗ ତଳେ ମନୁ
ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏବେକି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ମଣିଷ
ସମାଜ ସେ ନିୟମ ମାନି ଚଳି ଆସୁଛି । ପାତ୍ର ପାତ୍ରୀ ବ୍ୟାକୁଳ
ହୁଅନ୍ତୁ ବା ନାହିଁ ଅଭିଭାବକମାନେ କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ଏଇଥିଲଗି
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଦିନେ ନୁହେଁ ଅଧେ ନୁହେଁ ବାରମ୍ବାର ଘନଘନ
ଚଠପଟ ଚାଲିବ ବୋଉଙ୍କ ପାଖରୁ । ଏଇ ବବାହ ପ୍ରସାବ ନେଇ
ମାଆ ଯୁଅଙ୍କ ମନ ପଟାପଟି । ଏଇଥିପାଇଁ ରାଜଗୁରୁଙ୍କ ପରିବାରଟା
ପୁରୁଣାର ହୋଇଗଲା । ଏଇ ବବାହପାଇଁ ନିୟମବାବୁଙ୍କ ମନ
ଭଣା । ଛୁ ଛୁ ଛୁ ! ଏଇଥି ପାଇଁ ପୁଣି ମାମୁଁ ଧାଇଁ ଆସିଚନ୍ତି । ହଉ
ଏବେ ସେଇମାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ।

ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ହେବାର ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ । ଦିନ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ରହୋଇ
ଗଲଣି । ଆଉ କଅଣ ? ମାମୁଁ ମଧ୍ୟ ନରୋଝମର ମତାମତ ଗ୍ରହଣ
କଲେଣି । ବବାହଟି ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଭାବରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ ଏବଂ
ଯୌତୁକ ଲଗି କୌଣସି ବାଧାବାଧକତା ରହିବ ନାହିଁ । ବର,
ବରକର୍ତ୍ତା ଓ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଯିବେ । ଶଙ୍ଖଟିଏ ଓ
ହୁଳହୁଳ କେତୋଟିରେ ବିଦ୍ବକର୍ମ ବଢ଼ିବ । ହୁଏତ ବୈଦିକ ଶ୍ରାବ୍ତରେ
ବେଦ ଉପରେ କନ୍ୟାଦାନ କରିବେ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା । ଖଣ୍ଡେ ଦିଗଣ୍ଡ
ଶଗଡ଼ରେ ବରକନ୍ୟା ବିଦାୟ ହେବେ ।

ମାମୁଁ ଏଥିରେ ରାଜି ।

ନରେଈମ କହିଲୁ—ଆପଣ ବୋଉଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖନ୍ତୁ । ବିଭାକର୍ମ ପାଇଁ ସେ କିଛି ଟଙ୍କା ପଠାନ୍ତୁ । ଉପରେକ୍ତ ସାମାନ୍ୟ ଖରଚ ବାଦ ବଲକାତକ ଦରିଦ୍ର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟି ଦିଆଯିବ ।

ଗମ୍ଭୀର ସ୍ଵରରେ ହରିବାବୁ କହିଲେ—“ହଉ” ।

ସବୁତ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ । ମାତ୍ର ନରେଈମର ମନରେ ଆନନ୍ଦ କାହିଁ ? ମନଟା ଠାଏ ଅଟକି ଯାଇଥିଲେ ସହଜେ ପେରେ ନାହିଁ । ସରଳ ଗାଉଁଲି ହିଅ ଅନୁରାଧାଟିର କଥା ମନରୁ ପାଶୋର ଯାଉ ନାହିଁ । ଯେତେ ଦୂର କରିଦେଲେ ବି ତାର ସେ ସରଳ ରୂହାଣୀ, ଅନାବଳ ସ୍ନେହ ଭୁଲି ହେଉନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତା କଥା ଭାବ ଆଉ ଲାଭ କଅଣ ? ସେ ତ ପରର । ତାର ନୂତନ ସଂସାର ଘୋଡ଼ ସେ ତ ଭୁଲି ଯିବଣି । ଭୁଲି ଯାଇ ନଥିବ ନିଶ୍ଚୟ । ଜୀବନରେ ସେ ଘଟନା ଭୁଲି ହୁଏନାହିଁ । ଯେତେ ସୁଖରେ ଥାଉ ସେ, ଯେତେ ଆନନ୍ଦରେ ଥାଉ, ରହି ରହି ତା ମନ ମଧ୍ୟରେ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ସ୍ମୃତିର ଭୂତ ଦେଖା ଦେଇଥିବ ।

ଏକୃଷ୍ଟିଆ ବସି ନରେଈମ ଆପଣାକୁ ଶାସନ କରିଦିଏ— ଭୁଲି ଯା ମନ, ଏକାବେଳେକେ ପାଶୋର ପକା । ଯିଏ ଗଲୁ ସେ ତ ଗଲୁ । ତା କଥା ଭାବ ଫଳ କଅଣ ? ଆମର ସଂସାର ଆମକୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସମାଜରେ ଆମର କିଛି କାମ କରିବାର ଅଛି । ସଂସାର ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମ । ସେ ଆଶ୍ରମରେ ଜଣେ ସାଥୀ ଲେଉଟା । ଶୁଦ୍ଧ ଧର୍ମ ରକ୍ଷା ଲାଗି ଏବଂ ପିତା ପ୍ରତିତାମହଙ୍କ ନାମ ଅର୍ଚ୍ଚନା ରଖିବା ଲାଗି ସୁପୁତ୍ର ଓ ସୁକନ୍ୟା କୋଳରେ ଧାରଣ କରିବା ଲାଗି

ଜଣେ କୁଳୀନା ଧର୍ମପତ୍ନୀ ଲେଖା । ବୋଉ ଅଶାନ୍ତରେ ଅଛନ୍ତି । ମାମୁଁ ନଜେ ଦୌଡ଼ ଆସିବନ୍ତି । ଜିଦ୍ ଧରି ବସିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଏଣେ ବି ସବୁ କଥା ଠିକ୍ ଠାକ ହୋଇ ସାରିଲଣି । ଆଶାୟୀ କନ୍ୟା ପିତା ଉଚ୍ଛୁଳିତ ଭାବରେ ଯଥାଶକ୍ତି ଯୋଗାଡ଼ କରି ସାରିବେଣି ଏବଂ କନ୍ୟାଟିର କାନରେ କଥାଟି ବାରିମ୍ବର ବାଜୁଥିବ । ତାର ପ୍ରାଣରେ ବିଦ୍ରବଗୁଡ଼ାର ତରଙ୍ଗ ଖେଳୁଥିବ ନିଶ୍ଚୟ । ସୁତରାଂ ଅନ୍ୟ କାହାର ଚିନ୍ତାକୁ ମନ ଭିତରେ ସ୍ଥାନ ଦେବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧର୍ମ ହେବ ।

ଅଧର୍ମ ହେବ ତ ନିଶ୍ଚୟ, କିନ୍ତୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଖଣ୍ଡି ଏ ଚିଠି ଦେଇଛି । ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ କିଛିଦିନ ତଳେ ସେ କଟକ ଠିକଣାରେ ପଠାଇଥିଲା । ଦୁରିଦୁରି ଏବେ ଆସି ନରେଈମର ହସ୍ତଗତ ହେଲା— ଘାଞ୍ଚ ପସ । ଲେଖିତ ବହୁତ କଥା । ଏବେ ବି ସେ ବିଦ୍ରା ହୋଇ ନାହିଁ । ବାପା ପାସ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଆସି ଦେଖି ଯାଉଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ତାର ମନ କାହାରିକି ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଥରେ ସେ ଜଣକ ପାଖରେ ମନପ୍ରାଣ ଜ୍ଞାନଧ୍ୟାନ ସବୁତକ ସମର୍ପଣ କରିଦେଇ ସାରିଛି । ସେଇ ଜଣକୁ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ଓ ରହିବ ।

ଚିଠିଟାକୁ ପହିଲିଥର ପଢ଼ି ନରେଈମ ହସି ଉଠିଲା— ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି—ରହିଥାଆ ।

ଦ୍ୱିତୀୟଥର ପଢ଼ି ଘାଞ୍ଚ ନିଃଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲା, ମୁହଁଟିକୁ ଶୁଖାଇ ଦେଲା ।

ତୃତୀୟଥର ପଢ଼ିଲା । ମୁଣ୍ଡ ଭିତରଟା କଅଣ ହୋଇଯାଇଛି । ଚିଠିଟିକି ନେଇ ଟେବୁଲ୍ ଡ୍ରାୟାର ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚାଇ ଦେଲା । ଶତ ଉପରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ଶୋଇ ରହିଲା ।

ଚତୁର୍ଥ ଥର ପଢ଼ିଲା ଦିନକ ପରେ । କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ । ଚଠିଟି ପଡ଼ୁଛି ମନେ ମନେ ହସ୍ତୁଛି, ମନେ ମନେ କାନ୍ଦୁଛି । ପଡ଼ୁଛି ଏବଂ ଥୋଇ ଦେଉଛି । ପ୍ରତି ଧାଡ଼ିଟି ଏବଂ ପ୍ରତି ଶବ୍ଦଟି ମନେମନେ ଓଜନ କରି, ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି, ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରୁଛି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଆଖିରେ ଗୋଟିଏ ଦୋଟି ବନ୍ଦୁ ରଖି ପଡ଼ୁଛି । ଶେଷକୁ ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ବିଚ୍ୟୁତ ଦେଖା ଦେଉଛି ମନ ଭିତରେ—ଆଉ କାହିଁକି ? ‘ନଜବା ଗାଆକୁ ବାଟ’ ପଛର ଲାଭ କଅଣ ? ସତେ କଅଣ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଲେଖିବ ଏ ଚଠିଟା ? ନିଶ୍ଚୟ କାହାର ପ୍ରବେଶନାରେ ଏଭଳି ସେ ଲେଖିବ । ଅନ୍ୟର ଭାବ । ହୁଏତ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଲେଖନକାର ମାସ ।

ହସି ଉଠିଲା ନରେନ୍ଦ୍ରମ—ସେଇ “ମାସ”ଟିକୁ ଘେନି ମନ ଭିତରେ ମୋର ଏତେ ତନ୍ମୟତା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ? ଛୁ ଛୁ ! ଦୁଃଖିନୀ । ଦୁଃଖିନୀକୁ ମନ ଭିତରେ ଆଉ ସ୍ଥାନ ଦେବା ଉଚିତ ହେଉନାହିଁ । ଏତେ ଦିନର ମିଳାମିଶାରେ ନଜେ ମୁଁ ଯାହା ଦେଖି ଆସିଲି ତାକୁ ଭୁଲି ଯାଇ ଆଜି ମୁଁ ଏ କୃଷିମ ପକ୍ଷଟି ଧରି କାନ୍ଦୁଛି ? ଛୁ ଛୁ ! ଛୁ ଛୁ !

ଟିକିଟିକି କରି ଚଠି ଖଣ୍ଡକୁ ଚରି ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା । ପବନରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉଡ଼ି ଯାଉଛି । ନରେନ୍ଦ୍ରମ ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହି ଉଠୁଛି—ଉଡ଼ିଯା, ଦୁରେଇ ଯା, କୃଷିମତାର କୁହକ ! ଭ୍ରାନ୍ତିର ସ୍ବପ୍ନ, ଦୁଃଖ ମନର ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତତା ଦୁରେଇ ଯା, ଦୁରେଇ ଯା । ହାଲୁକା ମନ ଦେଖି ମନଭୁତ ନାଟ ଲଗାଏ । ବଳିଷ୍ଠ ମନ ପାଖରେ ସେ ଆଦୌ ପଶିପାରେ ନାହିଁ ।

ଯା, ଯା, ଦୁରେଇ ଯା, ପଳେଇ ଯା ।

ଅଜ୍ଞତସାରରେ ନରେଉମ ମନେମନେ ଭାବୁଛନ୍ତି ‘ଦୁରେଇଯା’
‘ପଲେଇଯା’ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ କେତେବେଳେ ସେ ଭୁଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ଆବୃତ
କରୁଛି, ସେ ଜାଣିପାରୁ ନାହିଁ ।

“କିଏ ଦୁରେଇ ଯାଉଛନ୍ତି, କିଏ ପଲେଇ ଯାଉଛନ୍ତି
ମହାଶୟ” ?

ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆହୋଇ ହସିହସି ପରୁର ଦେଉଛନ୍ତି
ବୁଦ୍ଧ କେଦାରଶୂର ମହାପାତ୍ର । ନରେଉମ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।
ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ି ନମସ୍କାର କଲା । ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଦୁମୁଦୁ ହସୁଛନ୍ତି ।
ମନେମନେ ସଜ୍ଜୁଚିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି । ଚୌକଟି ଟାଣି ବସିବାକୁ
ଅନୁରୋଧ କଲା ।

ମନେମନେ ମହାପାତ୍ର ହସୁଛନ୍ତି । ଭାବପ୍ରବଣ ଭାବୁକ ନରେଉମ
ଭାବନାର ସ୍ଵପ୍ନଦେଖି ଭାବ ବିଭେଦ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି
ମନେମନେ ସେ ଆମୋଦ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଧୀରେଧୀରେ
ଭିତରକୁ ପଶି ଆସି ପରୁରଲେ—“ଚନ୍ଦ୍ରଧର ବାବୁକୁ ଦେଖା
କରିବାକୁ ଆସିବ । ଅଛନ୍ତି କି” ?

“ନାହାନ୍ତି ଆଜ୍ଞା । କୁଆଡ଼େ ବୁଲୁବୁଲି କରି ଯାଇଛନ୍ତି
ବୋଧହୁଏ । ଆସିଲେ କଅଣ କହିବିକି” ?

“ଦରକାର କିଛି ନଥିଲା । ଆମ ଗାଁଆରେ ଆଜି ଗୋଟିଏ
ନାଶ ମଙ୍ଗଳ ସମିତି ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହେବାର ଅଛି । ଗାଁର ଝିଅ,
ବୋହୂଏ ଏକସୁଟ ହେଉଛନ୍ତି । ଆପଣ ଗଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।
ସେଇଥିଲାଗି ମତେ ସେମାନେ ପଠାଇଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ନାମ

ସେମାନେ ଶୁଣିଚନ୍ତି । ଆପଣ ଆଜି ତାଙ୍କ ସଭାରେ ସଭାପତି ଆସନ ଅଳଂକୃତ କରିବେ ।

ମନେ ମନେ ହସିଲେ ନରେଋଷ ବାବୁ । ଭାବିଲେ—ବୃଦ୍ଧ ମହାପାତ୍ର ଆଧୁନିକ ରୁଚି ସାଙ୍ଗରେ ରପା କରି ଚଳିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନିଜ ଝିଅଟିକୁ ଦେଖାଇ ଦେବେ । ସେଇଥିଲାଗି ଏତେ ଆୟୋଜନ ରୁଲିଚି । କିମ୍ବା ନାଗମଙ୍ଗଳ ସମିତିର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଉତ୍ସବରେ ସୁଯୋଗ ନେଇ ପାଣିଦେଖା ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟଟାକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା ନେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ।

“ଆପଣ ଆଜି ସଭାପତି ହେବେ । ସଭାଟା ଆମରି ଦାଣ୍ଡରେ ବସୁଛି । ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ । ଗାଁର ବୋହୂଝିଅ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆନନ୍ଦିକ ଅନୁରୋଧ ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବେ” ।

ମୃଦୁ ହସି ବୃଦ୍ଧ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଚନ୍ତି ନରେଋଷ ବାବୁ । ବିବାହ ପ୍ରସାବଟା ତାଙ୍କର ଘରେ ପୁର ହୋଇଛି । ତାଙ୍କର ଦାଣ୍ଡରେ ସଭା । ସେ ହେବେ ସଭାପତି । ରହସ୍ୟ ଏଥିରେ କିଛି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ନାହିଁ କରଦେବାର ଉପାୟ କଅଣ ? ମହାପାତ୍ର ସ୍କୂଲ କମିଟିର ଜଣେ ବରିଷ୍ଠ ସଭ୍ୟ ଏବଂ ଜଣେ ଗଣ୍ୟ ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ।

କଥାଟାକୁ ବୁଲାଇଦେଇ ନରେଋଷ କହିଲେ—“ଆପଣ ଗୋଟିଏ କାମ କରନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା । ମାମୁଁଙ୍କୁ ସଭାପତି କରନ୍ତୁ । ତାଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତୁ” ।

ମହାପାତ୍ର—“ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବେ । ରାଜି ହୁଅନ୍ତୁ ବା ନହୁଅନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଧରି ବାନ୍ଧି ଟେକି ନେବି । ସେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କିଛି

କହିବେ । ଆଜିର ସକାଳେ ସେ ହେବେ ବଶିଷ୍ଠ ଅତିଥି । ଅନେକ ଦିନରୁ ଆମ ଗାଁ ପିଲାଏ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁ ବସିଛନ୍ତି । ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବେ” ।

“କିନ୍ତୁ ମାମୁଁଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ମୁଁ ହେବ ସକାଳେ” ?

“ସେଥିରେ କିଛିନାହିଁ । ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲାଲ ସକାଳେ ଥିଲେବେଳେ ତାଙ୍କ ପିତା ପଣ୍ଡିତ ମୋତିଲାଲ ଥିଲେ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ଜଣେ ସାଧାରଣ ସଭ୍ୟ । ଯୋଗ୍ୟ ପୁଅକୁ ଉଚିତ ଆସନରେ ବସାଇ ବାପ ଯିବା ଗୌରବ ଲାଭେ । ଆପଣ ମନା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅଳ୍ପ ତ ବାଟ । ପାଞ୍ଚଟା ବେଳକୁ ମୁଁ ନିଜେ ଆସିବି । ମାମୁଁଙ୍କୁ କହିଥିବେ, କୁଆଡ଼େ ଯିବେ ନାହିଁ” ।

“ଆପଣ ମାମୁଁଙ୍କୁ ଥରେ ପଚାରନ୍ତୁ । ସେ କଅଣ କହୁଛନ୍ତି”—

“କଅଣ କହିବେ ସେ । ସେ ତ ମୋର ବନ୍ଧୁ । ଦଶ ବାର ଦିନ ପରେ ସେ ହେବେ ମୋର ସମ୍ପୃକ୍ତ । ତାଙ୍କ ଉପରେ କଅଣ ଏତିକି ମୋର ଅଧିକାର ନାହିଁ” ?

ବୁଦ୍ଧ ମହାପାତ୍ରେ ମୃଦୁମୃଦୁ ହସ୍ତୁଛନ୍ତି ।

“ଉଠିଲି ତେବେ” ?

ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଉ କୁଣ୍ଡାଉ ନରୋତ୍ତମ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କହିଉଠିଲେ—

“ସୁକ୍ତିରେ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ପରସ୍ତ ହେବି । ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବାକୁ ମୁଁ ବାଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ସକାଳେ ପାଇଁ ଆପଣ ମୋ ପରି ଅଯୋଗ୍ୟକୁ ବାଣ୍ଟିବା ଭୁଲ ହୋଇଗଲା” ।

“ହଉ ସକାଳେ ସମସ୍ତେ ଯୋଗ୍ୟତା ବା ଅଯୋଗ୍ୟତାର ପରିଚୟ ପାଇବେ ସେ ।

ବୃଦ୍ଧ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସ୍ତଚନ୍ଦ୍ର । ଧୀରେ ଧୀରେ ହସି ହସି ବିଦାୟ ଦେଇଗଲେ । ତାଙ୍କ ଯୁଗରେ ପାସପାଣିଙ୍କର ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ନେଶା ସାକ୍ଷାତ ହେବା କଥାଟା ଅଶୋଭନୀୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏ ବୃଦ୍ଧ ବୟସ ବେଳକୁ ସେ ନିଜେ ନିଜ ଝିଅଟିକୁ ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ନରେଈମଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଯାଉଛନ୍ତି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ପରେ ହୁଏତ କେତେ କଅଣ ଆହୁରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖା ଦେଇଥିବ । ଏଇକଥା ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ନରେଈମ ଛୁଲ୍ଲ ପସ କଥା ଏକାବେଳକେ ଭୁଲିଯାଇ ନିତ୍ୟକର୍ମ ଶେଷ କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ସମୟ ଓ ଘଟଣା ଚକ୍ରର ସ୍ଵାଭାବିକ ଏହିଭଳି ଶ୍ରବଣେ ମଣିଷକୁ ପଛକଥା ଭୁଲାଇ ଆଗକୁ ଭସାଇ ନେଇ ଯାଉଛି । ଦାଣ୍ଡଘରେ ମାମୁଁଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ ହେଉ ପୁଣି ଥରେ ମହାପାତ୍ର ଫେରି ଆସୁଛନ୍ତି ।

“ଆପଣ ମତେ ଆଉ ରକ୍ଷା କରିଦେବେ ନାହିଁ ମହାପାତ୍ର ମହାଶୟ ! ନରୁ ତ ଯାଉଛି । ସଭାପତି ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ ସେ । ଏ ବୁଢ଼ା ଅଳସୁଆଟାକୁ କାହିଁକି ଟାଣୁଛନ୍ତି ଆପଣ ?

“ମୁଁ ଟାଣୁ ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା । ଆପଣଙ୍କ ସୌଜନ୍ୟହିଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ନେଉଛି । ସେଦିନ ଆପଣ ଆମ ଘରେ ପଦାର୍ପଣ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଗାଁଟା ସାରା ଝିଅ ବୋହୂ ପିଲା ବୁଢ଼ା ଆପଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇବା ଲାଗି ବ୍ୟାକୁଳ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଅତିଥି ହିସାବରେ ଦିପଦ କିଛି ନ କହିଲେ ସେମାନେ କଅଣ ଗୁଡ଼ିବେ ? ନ ଗଲେ ବୋହୂ କେଇଟା ଆସି ଆପଣଙ୍କ ଦୁଆରେ ହାତ ଘୋଡ଼ି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଯିବେ ସିନା” !

ହସିଲେ ଚଉଧୁରୀ ବାବୁ । କହିଲେ—“ହଉ ଗୁଲହୁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ କିଛି କହିପାରିବି ନାହିଁ । ଲୋକହସାଟି ହୋଇ ଫେରିବ ସିନା” ।

“ଆମ ଗାଁଆର ଲୋକେ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ହିଁ ହସିବେ । ଏ କଥାଟି ସତ । କାରଣ ହେଲୁ ଆମ ଗାଁ ସହିତ ଆପଣଙ୍କର ଭାଗ ସମ୍ବନ୍ଧ” ।

ହାତ ଧରି ପକାଇଲେ ଚଉଧୁରୀ ବାବୁ । କହି ଉଠିଲେ—
“ଭାଗ ସମ୍ବନ୍ଧ କଅଣ ହେ ପଣ୍ଡିତେ ? କଥା ସ୍ଥିର ହେଲବେଳୁ ସମ୍ବନ୍ଧଟା ହୋଇସାରିବି ନା ବାକି ଅଛି” ?

ହସିଲେ ମହାପାତ୍ର । ପଚାରିଲେ—“ତେବେ ଆଉ” ?

“ଆଉ କଅଣ କହିବି । ଯିବି ତ” ।

“ତେବେ ନମସ୍କାର । ବିଦାୟ ନେଲି” ?

X

X

X

X

ନାସ ମଙ୍ଗଳ ସମିତିର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଉତ୍ସବ । ସଭା ମଣ୍ଡପ ସଜା ହୋଇଛି । ତଳେ ମସିଣା ଓ ସତରଞ୍ଜି । ସଭାପତି ଏବଂ ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍‌ଘାଟକ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଚଉକ ସଜାଯାଇଛି । ସଭାପତି ଆସନ ଆଗରେ ଟେବୁଲ୍, ଟେବୁଲ୍‌କଥ୍ ଓ ଫୁଲଦାନୀ । ବଡ଼ ଆଲୁଅ କେଇଟା ଏଣେ ତେଣେ ଝୁଲୁଛି । ସଭାପତିଙ୍କ ପଛ ଆଡ଼କୁ ଲମ୍ବ ପରଦାଟିଏ ଟଣା ଯାଇଛି । ପରଦା ପଛପଟେ ଉଦ୍‌ଘୋଷାମାନଙ୍କ ଗ୍ରୀନ୍‌ରୁମ୍ ବା ଆୟୋଜନାଳୟ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଗାଁର ସବୁ ଝିଅ, ସବୁ ବୋହୂ, ସବୁ ବୁଢ଼ା, ସବୁ ବୁଢ଼ୀ, ପିଲାପିଲା ସମସ୍ତେ ଆସି ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ । ବିଶିଷ୍ଟ ଅତିଥି ଏବଂ ସଭାପତିଙ୍କୁ ମହାପାତ୍ର ମହାଶୟ ଏବଂ ଜଣେ ବୟସ୍କା ଉଦ୍‌ଘାଟକ ପାଗେଟି ନେଇ

ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ଆସନରେ ବସାଇଦେଲେ । ନରେଈନ୍ଦ୍ର ମାମୁଁଙ୍କଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ସଙ୍କୁଚିତ ଭାବରେ ବସିଥାଆନ୍ତି । ସଭାପତିଙ୍କ ଆସନଟି ଖାଲି ପଡ଼ିଥାଏ । ଏବଂ ଡୁଗି ତାବଲ୍ ବାଜିଉଠିଲା । କେତୋଟି ଝିଅ ଏକ ସ୍ଵରରେ ମଙ୍ଗଳାଚରଣ ମୁଗାଡ଼ି ବୋଲି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଦେଲେ । ତା ପରେ ସଭାକାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ମାମୁଁଙ୍କ ପ୍ରଥାନୁସାରେ ସଭାପତି ନିର୍ବାଚନଟା ସମ୍ପ୍ରଥମ । ଜଣେ ଭଦ୍ର ମହିଳା ପ୍ରସାବ ଆଣିଲେ ଏବଂ ଆଉ ଜଣେ ଅନୁମୋଦନ କଲେ । ବୁଦ୍ଧ କେଦାରେଶ୍ଵର ହସି ହସି ନରେଈନ୍ଦ୍ର ବସିଥିବା ଚୌକି ଖଣ୍ଡିକ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ—“ଆସିବା ହୁଅନ୍ତୁ । ସଭାପତି ଆସନଟି ଅଳଂକୃତ କରନ୍ତୁ” ।

ଅତି ସଙ୍କୁଚିତ ଭାବରେ ନରେଈନ୍ଦ୍ର ମାମୁଁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଛନ୍ତି—ମାମୁଁ କହି ଉଠିଲେ—“ଯାଅ ବାବା ! ତୁମେ ହିଁ ସେ ଆସନ ପାଇଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଯୋଗ୍ୟ” । ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ଆସି ନରେଈନ୍ଦ୍ର ସଭାପତି ଆସନରେ ସଙ୍କୁଚିତ ଭାବରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ଆଗ ପଛ ଚାହିଁ ଆଉ ଏକ ସ୍ଵରରେ ଶତସହସ୍ର କରତାଳି ଓ ମହିଳା-ମାନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳଧ୍ଵନି ହଲହଲରେ ସଭା ମଣ୍ଡପ ପ୍ରକମ୍ପିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ତା ପରେ ମାଲ୍ଲାର୍ପଣ । ଦୋଟି ଝିଅ ଦୁଇଟି ପୁଷ୍ପମାଳା ଧରି ଆୟୋଜନାଳୟ ଆଡ଼ୁ ବାହାର ଆସିଲେ । ଗୋଟିକ ମୁଣ୍ଡରେ ଓଡ଼ଣା ଅଛି । ସେଉଟି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କନ୍ୟା, ଆଉଟିର ମୁଣ୍ଡ ମୁକୁଳା । ଲମ୍ବ ବେଣି ପିଠି ଉପରକୁ ଝୁଲୁଛି । ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧବଧୂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଥାଇ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ଆଗରେ ଆଣୁଛନ୍ତି । ସଭାପତି ଏକ ପ୍ରକାର ଅଧୋବଦନରେ ବସି ରହିଛନ୍ତି । କେଦାର ବାବୁଙ୍କ ଝିଅଟି ପଛେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେ ଜାଣନ୍ତି ଆଜିର ସଭାପତି ତାଙ୍କର

ପାଇଁ ବସ୍ତ୍ର ଯାଇଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ତତ୍ତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ଝିଅଟି ଲଜ୍ଜିତ ଓ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଆଗେଇ ଯାଇ ପାରୁନାହିଁ । ଦେହଟି ତାର ଥରୁଟି । ପଛରୁ ଏକପ୍ରକାର ଠେଲି ଠେଲି ଆଗେଇ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସୁସବଧ । ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଅଳ୍ପେ ବହୁତେ ସମୟେ ଉପସ୍ଥେଗ କରୁଛନ୍ତି । ସଭାପତିଙ୍କ ସହିତ ଏ ପିଲାର ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧଟି କଅଣ ସେ କଥା ସମୟେ ଜାଣିଛନ୍ତି । ସମୟେ ହୁଏତ । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଥାଇ ମହାପାତ୍ର କହି ଉଠିଲେ—“ବଡ଼ଟି ମୋର ଝିଅ” । ସଭାପତି ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠି ଚାହିଁଦେଲେ । ଚାହିଁଦେଇ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଝିଅଟି ଫୁଲ ମାଳାଟିକୁ ଧରି କମ୍ପିତ କରରେ ସଭାପତିଙ୍କ ଗଳାରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଲା । ଅତି ଅଧୀର ଭାବେ ପରିସ୍ଥିତି ଭୁଲିଯାଇ ପାଗଳପରି ସଭାପତି କହି ଉଠିଲେ—“କିଏ ! ଅନୁରାଧା !! ରାଧା” ?

ସଭାପତି ଆସନର ଗୋଟିଏ କଡ଼କୁ ଠିଆ ହୋଇ ବାଳକାଟି ସଭା ମଣ୍ଡପ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଥରଥର ହୋଇ ଥରୁଟି । ଭାଉଜ ତାର ଓଡ଼ିଶାଟିକୁ ଟାଣି ନେଇ ମୁହଁଟିକୁ ତାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ମୁକ୍ତ କରି ଦେଲା ।

ଉନ୍ମତ୍ତ ପରି ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ି ସଭାପତି କହି ଉଠିଲେ—
“ଅନୁ, ରାଧା” !

ସେ ବି ଗୋଟିପଣେ ଥରୁଛନ୍ତି । ଅଦୂରରୁ ମାମୁଁ କାବା ହୋଇ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଛନ୍ତି ।

ବୁଦ୍ଧ ମହାପାତ୍ର ଠିଆହୋଇ କହି ଉଠିଲେ—“ମୋର ଝିଅ, ଅନୁରାଧା” । ଚାରିଆଡ଼ୁ ଦନଦନ କରତାଳ ଓ ହଲହଲ କମ୍ପି ଉଠିଲା ।

ସସ୍ତ୍ର ମଣ୍ଡପର ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ କୋଣରୁ କିଏ ଜଣେ ବଡ଼ ପାଟିରେ କହି ଉଠିଲା—“ବନ୍ଦକର । ବନ୍ଦକର । ମିଥ୍ୟାବାଦୀର ମିଥ୍ୟାଲାପ ବନ୍ଦ ହେଉ । ବନ୍ଦ କରନ୍ତୁ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଭୃତ । କୃତ୍ରିମ ସସ୍ତ୍ର ଶୁଦ୍ଧି ଦିଅ” ।

କରତଳି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ସମସ୍ତେ କାବାହୋଇ ପଛକୁ ବୁଲିଲେ । ପଛରୁ ପୁଣି ଶୁଣିଲା—“ବୁଢ଼ାଟା କେତେ ମିଛ କହି କାଣେ ହେ । ହେ ଭଗବାନ” !

ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଦ୍ଵିଅଟି ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲଣି । ବରଢ଼ାପତ୍ର ପରି ସାରା ଅଙ୍ଗଟି ତାର ଥରି ଉଠୁଛି । ଭାଉଜ ତାକୁ ଏକ ପ୍ରକାର କୋଳ ଆଡ଼କୁ ଆଡ଼କାଇ ଧରି ଠିଆ କରାଇଛନ୍ତି । ସସ୍ତ୍ର ଆରମ୍ଭରୁ ତ ଏବେ ଗୋଳମାଳ ।

ବୁଦ୍ଧ ମହାପାତ୍ରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଵରରେ କହି ଉଠିଲେ—“କିଏ ସେ ଉଦ୍ଧତ ପାଗଳ ? କହୁଛି ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ମୁଁ” ?

ପଛରୁ ଶୁଣିଲା — “ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ତୁମେ । ତୁମେ ହିଁ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ” ।

“ଆଗକୁ ଆସ ସତ୍ୟବାଦୀ, ତୁମେ କିଏ ଦେଖିବା । କଅଣ କହୁଛ ତୁମେ ସାମନାକୁ ଆସି କୁହ” ।

ଦୁଇଟି ଶରୀରଟାକୁ ଉଭା ଉତ୍ତେଜନାରେ ଯଥା ସମ୍ଭବ ସବଳ କରାଇ ଟକଟକ ମାଡ଼ିଆସୁଛି ଜଣେ କଙ୍କାଳସାର ବୁଦ୍ଧ । କହିକହି ଆସୁଛି—“ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ତୁମେ ହିଁ ମହାପାତ୍ର । ଅନୁରାଧା ମୋର କନ୍ୟା । ମୋର ନା ଦିବ୍ୟସିଂହ ରାଜଗୁରୁ । ବଞ୍ଚିଛି ମୁଁ ମରି ନାହିଁ” ।

ଆସନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଭୁଲିଯାଇ ସଭ୍ରପତି ଆଗେଇ ଗଲେ ଉନ୍ମତ୍ତ ପାଗଳ ଆଡ଼କୁ । “ଆପଣ ରଜଗୁରୁ—ଦବ୍ୟସିଂହ ରଜଗୁରୁ ଆପଣ” ?

“ମୁଁ ବାପା, ଦବ୍ୟସିଂହ ରଜଗୁରୁ । ନରୋତ୍ତମ ବାବୁ ! ଅନୁରାଧା ମୋର ଝିଅ” ।

ରଜଗୁରୁଙ୍କ ଦୁର୍ବଳ ବସ୍ତ୍ର ଉପରେ ନରୋତ୍ତମ ଢଳି ପଡ଼ିଚନ୍ତି । କକାଳସାର ହସ୍ତ ଦୁଇଟିକି ରଜଗୁରୁ ନରୋତ୍ତମଙ୍କ ପିଠି ଉପରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଧରି କହି ଉଠୁଚନ୍ତି—“ବଞ୍ଚିତ ମୁଁ ବାପା । ମରି ନାହିଁ । ମୋର ଝିଅ ଅନୁରାଧା । ମହାପାତ୍ର ମିଥ୍ୟା କହୁଚନ୍ତି” ।

ପଣ୍ଡିତ କେଦାରେଶ୍ୱର ପାଖକୁ ଲାଗିଆସି ରଜଗୁରୁଙ୍କ ହାତ ଦୁଇଟାକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ କହିଲେ—“ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ତୁମେ ରଜଗୁରୁ । ଆସ ଆଗକୁ । ସକ୍ଷୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ଦିଅନାହିଁ । ପାଗଳ, ଉନ୍ମତ୍ତ ! ଚିତ୍ତ ଥାପୁକର । ଅନୁରାଧାକୁ ହୁଏ ତ ତୁମେ ଜନ୍ମ ଦେଇ ଥିଲ । କିନ୍ତୁ ନଦୀରେ ଭସି ଯାଉଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ପାଇଚି । ପାଲଟି । ସେ ମୋର ପାଲଟା କନ୍ୟା” ।

ଲୋକ ଗହଳି ଠେଲିପେଲି ଭିଜି ଆଣି ସଭ୍ରପତି ଆସନ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ । ସଭ୍ରପତିଙ୍କୁ ବସାଇ ଦେଲେ ତାଙ୍କ ଆସନରେ । ରଜଗୁରୁଙ୍କୁ ଭିଡ଼ିନେଇ ଗୋଟିଏ ଚୌକି ଉପରେ ବସାଇ ଦେଇ ମହାପାତ୍ର ଧମକଦେଇ କହିଲେ—“ବସନ୍ତ ଆପଣ । ବସିବା ହୁଅନ୍ତୁ । ଅନୁରାଧା ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ସେ ଠିଆଠିଆ କାଠ ପାଲଟି ଯାଇଚି । ହାତ ଦିଇଟାକୁ ତାର ଧରି ଆଣି ମହାପାତ୍ର ସଭ୍ରପତିଙ୍କ ହାତରେ ସମର୍ପି ଦେଲେ ଏବଂ

କହିଲେ—“ଆଜି ଏ ସକାଳେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣାଦାନ କଲି । ସକାଳେ ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତ ଉଦ୍‌ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଉଦ୍‌ବ୍ୟ ମହିଳା ସାକ୍ଷୀ ରହିଲେ । ଆଜି ସାକ୍ଷୀ ରହିଲେ ଦଶଦିଗ ପାଳ ଏବଂ ପ୍ରଜ୍ଞାନିତ ଅଟନ୍ତି” ।

ଗୁରୁଆଡ଼ୁ ହୁଳହୁଳି ଓ କରତାଳରେ ସକାଳ ମଣ୍ଡପ କମ୍ପି ଉଠିଲା ।

ବହୁତ ବେଳ ପରେ କରତାଳ ବନ୍ଦ ହେଲାକୁ ମହାପାତ୍ର ସଜଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସି ଠିଆ ହେଲେ । ପଥର ପ୍ରତିମା ପରି ସେ ବସି ରହିଗଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରଳାପ ବାଣୀ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଗଲା—
“ମିଥ୍ୟାଗୁର, ମିଥ୍ୟାବାଦ” ।

ମହାପାତ୍ର ହସି ହସି ସଜଗୁରୁଙ୍କ ହାତ ଦିଆକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି କହି ପକାଇଲେ—“କ୍ଷମା ଦିଅନ୍ତୁ ସଜଗୁରୁ ! ମୁଁ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ହେଲେ ହେଲି ପଛକେ ବେଘା ଉପରେ ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ଜଣାଦାନ କରିବେ । ବୈଦିକ ଶକ୍ତିରେ ଆଜି ଦିନ ପରେ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହେବ । ଆପଣ ଆମରି ଘରେ ରହିବେ” ।

ବସିଲା ଥାନରୁ ଉଠି ପଡ଼ି ସଜଗୁରୁ ନିଜର ଦୁର୍ବଳ ହାତ ଦୁଇଟାରେ ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇଲେ । ହତଜ୍ଞାନ ଅନୁରାଧା ଜ୍ଞାନ ଫେରି ପାଇଗଲା । ପାଗଳ ପରି ସଜଗୁରୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସି ପଡ଼ି ଯାଇଛି ବୁଦ୍ଧ ପିତାର ପାଦ ତଳେ । ବଡ଼ ପାଟିରେ କହି ଉଠିଲା—“ବାପା” ?

ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ହିଅକୁ ଉଠାଇ ଉଠାଇ ସଜଗୁରୁ କହି ଉଠିଲେ—“ବଞ୍ଚିଗଲେ ମା ! ମୁଁ ବଞ୍ଚିଛି !! ମରିନାହିଁ । ସେଦିନ

ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ନୌକାରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲ । କାତ ଖଣିକ ହାତରେ ଥିଲା । ସେଇ ଖଣିକ ମୋତେ ବଞ୍ଚାଇ ଦେଲା” ।

ସକ୍ଷପତି ଚୌକର ପୃଷ୍ଠ ଦେଶକୁ ଆଞ୍ଚଳିପଡ଼ି ଏକ ଲମ୍ବରେ ଶୂନ୍ୟ ଗଗନ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିବନ୍ତି, ଆଖି ଦୁଇଟିରୁ ଦୁଇଟି ଧାର ଲୁହ ବହିଯାଉଛି ବନ୍ଧି ଉପରେ । ଭାବୁଚନ୍ତି—ଏ ଦୁନିଆରେ କ’ଣ କେମିତି ଘଟି ଯାଉଛି । ଅଦେଶୀ ହାତର କରମତି କେତେଦୂର, କାହାରିକି ତ କିଛି ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ ।

ସ୍ବଭାବ-ଗମ୍ଭୀର ହରେକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ବଣିଷ୍ଠ ଅତିଥି ରୂପେ ଜଳ ଜଳ ଚାହିଁ ରହିବନ୍ତି ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ପଛକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘର୍ବ ନିଶ୍ବାସ ଛୁଡ଼ି ଭାବୁଚନ୍ତି—ଦୁନିଆଟା ସବୁଯାକ ମିଥ୍ୟା, ସବୁଯାକ ମାୟା । ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ ହେଲା ମାୟାର ଖେଳ ।

ଅନେକ ବେଳ ହେଲା ଆଉ ଝିଅଟି ଫୁଲ ମାଳଟିକୁ ଧରି କାବା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମହାପାତ୍ର ଡାକ ଦେଲେ—
“ତୁ କାହିଁକି ମା ! ଫୁଲ ମାଳଟା ଧରି ଠିଆହୋଇ ରହିବୁ ? ତୋ ବର ଗଳାରେ ଝୁଲେଇ ଦେ ତାକୁ” ।

ହସ୍ତର ସାନ ଝିଅଟି । ଅନୁରାଧାର ଭଉଜ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲା—ଆ ଆଲୋମା ! ତୋ ବର ବେକରେ ତୁ ନିଜେ ଏ ବରଣ ମାଳାଟା ପିନ୍ଧେଇ ଦଉପବ ?

ସେ ହେଉଚନ୍ତି ଝିଅଟିର ମାଆ ।

ହସିହସି ସାନ ଝିଅଟି ଫୁଲ ମାଳାଟିକି ନେଇ ବଣିଷ୍ଠ ଅତିଥିଙ୍କ ଘଳାରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଲା । ନମସ୍କାର କରି ତାର ମାଆ କହି ଉଠିଲେ—“ଆପଣଙ୍କ ନାତୁଣୀ ହେବ ଇଏ, ମୋର ଝିଅ” ।

ହସି ହସି ହରେକୃଷ୍ଣ ବାବୁ ପିଲାଟିକ ନନ୍ଦ କୋଳକୁ ଭିଡ଼ି
ନେଇ କହିଲେ, ତୁ ଇଠିକ୍ ମୋର କନ୍ୟା । ଶୋଦ ମାଆ ତ
କନ୍ୟାଦାନ କରିଦେଲେ ଆଜି କଅଣ ବାକି” ?

ସନ୍ତାନପ୍ତପର ଶୁଣିଆଡ଼ୁ କରତାଳି ଓ ଫୁଲଫୁଲ କମ୍ପି
ଉଠିଲା । ସେ ଦିନର ସନ୍ତ ସେତିକିରେ ଅସୁଖି ରହି ବବାଦ
ତିଥିକୁ ମୁଲତନା ରହିଲା । ବିଶିଷ୍ଟ ଅତିଥି ସେଇଦିନ ତାଙ୍କ
ବକ୍ରବ୍ୟ ଶୁଣାଇବେ । ଉଦ୍ୟୋକ୍ରାମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ମହାପାତ୍ର
ମହାଶୟ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହାତଯୋଡ଼ି ଅନୁରୋଧ
କରାଇଲେ—“ମୋର ଶତ ଅନୁରୋଧ, ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ
ସେଦିନ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ସବ ଶୁଭରେ ସଭାକାର୍ଯ୍ୟଟି
ସାଜ କରାଇବେ ।

ହସି ହସି ସାନ ଝିଅଟି କହି ଉଠିଲା—“ମୋ ବର
ତରଫରୁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଜି ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି,
ସେ ଦିନର ଆଳପଣା ସଭାରେ ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ ନିଶ୍ଚୟ
ଯୋଗଦେବେ” ।

ସନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରପର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ ଓ କରତାଳି ଧ୍ବନି
ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

—ସମାପ୍ତ—